

นโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5: มุมมองเชิงวิพากษ์

ศุภชัย ไวเหลียม

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

นโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5: มุมมองเชิงวิพากษ์

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง "นโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5: มุมมองเชิงวิพากษ์"
ของ ศุภชัย ไหวเหลียม
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานต์ บุญยะกาญจน์)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล พุทธิรักษา)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ดร.ศิวาภรณ์ ไชยเจริญ)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรองกาญจน์ ชูทิพย์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	นโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5: มุมมองเชิงวิพากษ์
ผู้วิจัย	ศุภชัย ไวเหลี่ยม
ประธานที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล พุทธรักษา
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ร.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565
คำสำคัญ	หมู่บ้านศีล 5

บทคัดย่อ

ประเด็นปัญหาของความต้องการที่จะศึกษาและวิพากษ์นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” สาเหตุมาจากนับตั้งแต่ภายหลังจากที่รัฐบาลผ่านมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้หยิบยก นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ขึ้นมาเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ งานศึกษาทางด้านวิชาการเกี่ยวกับนโยบายดังกล่าวเป็นไปในลักษณะการสำรวจความคิดเห็น การประเมินผลความสำเร็จของนโยบายและการศึกษารูปแบบและวิธีการขับเคลื่อนนโยบาย แต่มีอยู่น้อยที่ศึกษาเกี่ยวกับประเด็นศีลธรรมทางศาสนาที่ผู้นำทางศาสนาและรัฐนำเอาแนวคิดทางมาเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจและประสบกับความล้มเหลวบนพื้นที่นโยบายสาธารณะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิพากษ์ถึงประเด็นของศาสนาและรัฐบาลที่กำหนดใช้นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” นำเสนอมุมมองใหม่ต่อความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับศาสนาโดยมองผ่านนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” และนำเสนอการศึกษาศาสนาและศีลธรรมเชิงวิพากษ์ร่วมกัน

โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราโดยให้อยู่ในกรอบของประเด็นเรื่อง “การวิพากษ์นโยบายโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ผ่านการตีความและนำมาวิพากษ์

ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากการเข้ายึดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช. ได้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการขับเคลื่อนการสร้างความปลอดภัยและสมานฉันท์ คณะสงฆ์ โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ มีดำริให้ศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติในการดำเนินชีวิตประจำวัน การพยายามผลักดันนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” พุทธศาสนากับรัฐไทยมีความสัมพันธ์บนผลประโยชน์ที่ต่างตอบแทนต่อกัน รัฐไทยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม พระพุทธศาสนามีความได้เปรียบเสียเปรียบกันเกิดขึ้นกับศาสนาอื่นที่เหลือในสังคม

Title	THE FIVE PRECEPT’S COMMUNITY POLICY: A CRITICAL PERSPECTIVE.
Author	Supachai Wailiam
Advisor	Associate Professor Watcharabon Buddharaksa, Ph.D.
Academic Paper	M.Pol.Sc. Thesis in Political Science, Naresuan University, 2022
Keywords	Village Keeping 5 precept

ABSTRACT

Problems of the need to study and critique policy. "Village observing the 5 precepts" is the cause since after the government through the Sangha Sangha Association and the National Buddhism Office have put forward Policy "Village Keeping the 5 Precepts" was created to create harmony and reconciliation Academic studies on the policy are survey-based. Evaluation of policy success and study of models and methods of policy propulsion But little has been done on religious morality in which religious and state leaders take concepts as part of their power and use them as a political tool.

The purpose of this research is to study and critique the issues of religious elites and government policy makers. "The Five Precepts Village" presents a new perspective on the relationship between politics and religion through policy. "Village keeping the 5 precepts" and offering a joint study of religious and critical morality.

There is a qualitative research methodology (Qualitative research) by studying and researching from textbooks within the framework of the issue. "Criticism of project policy "Village keeping the 5 precepts" through interpretation and criticism.

The study found that After the seizure of power by the National Council for Peace and Order, the National Council for Peace and Order (NCPO) has come up with a way to solve problems in driving reconciliation and reconciliation of the Sangha. There is an idea for believers to adopt the 5 precepts to practice in their

daily lives. trying to push policy "Village keeping the 5 precepts" Buddhism and the Thai state have a relationship based on reciprocal interests. The Thai state uses Buddhist principles to control the behavior of people in society. Buddhism has an advantage over other religions in society.

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยเรื่อง นโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5: มุมมองเชิงวิพากษ์ สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์ การสนับสนุน และการให้คำปรึกษาอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. วัชรพล พุทธรักษา อาจารย์ที่ปรึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษา ความรู้ แนวคิด ตลอดจนกำลังใจในการเรียบเรียงงาน

ขอบคุณสหมักทุกท่านที่คอยให้คำปรึกษาทั้งในด้านนโยบายและหลักกรรมทางศาสนา

ขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดลำปางที่อนุเคราะห์ช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านของข้อมูลและรายละเอียดของนโยบาย

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรในโลกยุคสมัยปัจจุบัน

ศุภชัย ไวเหลียม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
ประกาศคุณูปการ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง.....	6
1.2.1 กลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิพากษ์นโยบาย.....	6
1.2.2 หมู่บ้านศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและเครื่องมือของการสร้าง ความปรองดองสมานฉันท์.....	11
1.2.3 หมู่บ้านศีล 5 ในประเด็นของกลไกการทำงานและผลสำเร็จในฐานะของการ สร้างความสงบสันติของสังคม.....	16
1.3 คำถามการวิจัย.....	21
1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	21
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย.....	21
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	22
บทที่ 2 ประวัติศาสตร์พุทธศาสนากับความสัมพันธ์ทางการเมือง.....	23
2.1 พุทธศาสนากับสังคมและการเมือง.....	24

2.2 โลกทัศน์ทางพุทธศาสนาต่อการเมืองการปกครองแบบไทยและความหมายของคนดี	34
2.3 อเนกนิกรสโมสรในอุดมการณ์การเมืองการปกครองไทย	43
บทที่ 3 แนวคิดทฤษฎี.....	54
3.1 แนวคิดการอธิบายปรากฏการณ์โดยการตีความ.....	55
3.2 แนวคิดฆราวาสนิยม (Secularism).....	57
3.3 แนวคิดการจัดวางความคิดทางการเมือง	61
3.3.1 แนวคิดการศึกษาเชิงวิพากษ์.....	63
3.3.2 แนวคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony).....	66
คอมมอนเซนส์ (Common Sense).....	68
3.3.3 แนวคิดปัญญาชน.....	69
บทที่ 4 นโยบาย ศาสนา และศีลธรรม.....	73
4.1 นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5”.....	73
4.1.1 กระบวนการนโยบาย	75
4.1.2 การขับเคลื่อนนโยบาย	78
4.1.3 การนำไปปฏิบัติ.....	81
4.2 การวิพากษ์นโยบาย	87
4.3 พุทธศาสนาและศีลธรรมเชิงวิพากษ์.....	102
4.4 ศาสนาและศีลธรรมต่อการลดทอนความเป็นมนุษย์	110
บทที่ 5 บทสรุปและการสังเคราะห์ชี้ใหม่	116
5.1 ศาสนากับการต่อต้านศีลธรรมแบบทางเดียว	116
5.2 ศาสนาและศีลธรรมแบบถกเถียง	120

บรรณานุกรม..... 2

ประวัติผู้วิจัย..... 7

สารบัญตาราง

หน้า

No table of figures entries found.

สารบัญรูปภาพ

หน้า

No table of figures entries found.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา:

การวิพากษ์นโยบายรัฐบาลเป็นหน้าที่และเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของพลเมืองที่อยู่ภายในรัฐเพราะถือเป็นการแสดงออกในการใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองแสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการและการทำงานของรัฐบาล มีงานวิชาการจำนวนมากที่พยายามค้นคว้าอธิบายและเสนอแนะประเด็นปัญหาในนโยบายของรัฐบาลที่ผลิออกมาเพื่อแก้ปัญหาหรือการพัฒนาทั้งด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ในขณะที่การศึกษาวิพากษ์ถึงนโยบายทางด้านศาสนาแม้จะมีการศึกษาอยู่มากมายแต่การศึกษาเหล่านั้นต่างกล่าวถึงในประเด็นของการขยายความของหลักธรรมทางศาสนาที่รัฐนำมาประยุกต์ใช้ผ่านนโยบายสาธารณะให้สอดคล้องกับการครองอำนาจของรัฐบาล¹ ในขณะเดียวกันงานที่ศึกษาเกี่ยวกับประเด็นการวิพากษ์ นโยบายด้านศาสนาในฐานะที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองยังไม่ถูกกล่าวถึงและศึกษาอย่างแพร่หลาย

นโยบาย “หมู่บ้าน ศิล 5” เป็นนโยบายในคำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชและประธานกรรมการมหาเถรสมาคม วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร โดยต้องการที่จะสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นกับคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียว ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน กอปรกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคี ซึ่งนโยบายดังกล่าวเกิดขึ้นผ่านกระบวนการของมหาเถรสมาคมที่ถือเป็นองค์กรสูงสุดของพุทธศาสนามีมติเห็นชอบให้ดำเนินการสนับสนุนและขับเคลื่อนโดยประสานงาน

---

¹ เช่น งานของ พระอธิการมงกุฏ สอนจิตโต ที่ทำการศึกษาเรื่อง “นโยบายรัฐบาล โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5” และกล่าวในบทสรุปผลของการศึกษาตอนหนึ่งว่า “ผู้ที่ละเมิดศีล 5 ย่อมเผชิญผลของการกระทำทั้งความผิดด้านกฎหมายตลอดจนวิบากแห่งผลกรรม การละเมิดศีล 5 กลายเป็นสังคมที่มากไปด้วยการสังหารผลาญชีวิต การปองร้าย การทำร้าย การลักขโมย การปล้น การแย่งชิง การกระทำความผิดทางเพศและความวุ่นวายทางสังคม”

งานของ พระครูศรีปริยัตยารักษ์ ที่ทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบของการสร้างเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน” ที่อภิปรายผลเอาไว้ว่า “การบูรณาการหลักธรรมของศีล 5 ในการพัฒนามาตรฐานชีวิตของคนในสังคมไทยสามารถบูรณาการได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล หน่วยงาน องค์กร และสังคม ด้วยการเชื่อมโยงเอากิจกรรมที่เคยมีมาแล้ว เข้ามาเป็นส่วนประกอบ และใช้สถาบันหลักที่มีอยู่ในสังคมไทย คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญ”

ร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐผ่านกระทรวงและหน่วยงานต่าง ๆ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น ทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2557) เพื่อขับเคลื่อนให้ครอบคลุมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งคำริตดังกล่าวของผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชเกิดขึ้นภายหลังจากรัฐบาล คสช. ภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้ให้แนวทางในการแก้ปัญหาด้วยการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคม

ประเด็นปัญหาของความต้องการที่จะศึกษาและวิพากษ์นโยบายดังกล่าวสาเหตุมาจากนับตั้งแต่ภายหลังจากที่รัฐบาลผ่านมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้หยิบยกนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ขึ้นมาเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นกับสังคมงานค้ำคว้าและศึกษาทางด้านวิชาการเกี่ยวกับนโยบายดังกล่าวเป็นไปในลักษณะการสำรวจความคิดเห็น การประเมินผลความสำเร็จของนโยบายและการศึกษารูปแบบและวิธีการของการขับเคลื่อนนโยบาย ในการศึกษาของกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะอภิปรายถึงนโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” ในฐานะที่เป็นตัวสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคมผ่านกระบวนการของหลักธรรมที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยึดถือแล้วนำมาปฏิบัติขัดเกลาดตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ว่าร้าย ไม่ทำลายผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการสร้างชุดวิธีคิดให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงวิถีชีวิตสภาพความเป็นอยู่และสถานะของตนว่าเป็นผลมาจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม เป็นไปเพื่อการพัฒนาตน พัฒนาคณะพัฒนางาน กล่าวคือ พัฒนาตนเป็นไปเพื่อความเรียบง่ายในการครองตน พัฒนาคณะเป็นการฝึกฝนการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อการสร้างมิตรภาพให้ยั่งยืนและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ

ในส่วนของการศึกษาทางด้านศาสนากับการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาและอธิบายในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองและการท้าทายต่อพุทธศาสนาบนโลกแห่งเสรีนิยมประชาธิปไตยอย่างเช่นในงานของพิพัฒน์ พสุธารชาติ ในหนังสือ “รัฐกับศาสนา” (พิพัฒน์, 2549) ที่ศึกษาวิพากษ์และอภิปรายถึงความเป็นอุดมการณ์ของรัฐไทยโดยมีพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในอุดมการณ์ตลอดจนพุทธศาสนากลายเป็นตัวรับรองความชอบธรรมของรัฐและผู้ปกครองและเป็นตัวกำหนดโครงสร้างทางสังคมผ่านแนวคิดและหลักธรรมของศาสนา หรือในงานสุรพศ ทวีศักดิ์ เรื่อง “รัฐกับศาสนา” (สุรพศ, 2561) ก็เป็นการวิพากษ์วิจารณ์พุทธศาสนาปฏิเสธศาสนาแห่งรัฐและสนับสนุนการมีเสรีภาพและอิสรภาพทางศาสนาตลอดจนการตั้งคำถามต่อบทบาทของสถาบันพุทธศาสนาบนโลกสมัยใหม่ หรือที่ชัดเจนและตรงประเด็นต่อการวิพากษ์วิจารณ์พุทธศาสนาเห็นจะเป็นหนังสือ “ไทยปฏิรูป” (ภิญญพันธ์, 2562) ของ ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์ ที่เป็นหนังสือเชิงประวัติศาสตร์การเมืองร่วมสมัยของพุทธศาสนากับสังคมไทยซึ่งเป็นการวิพากษ์เชิงประวัติศาสตร์และแสดงให้เห็นถึงสถานภาพบทบาทของพุทธศาสนาในพื้นที่สาธารณะทางสังคมและการเมืองที่พุทธ

ศาสนาไม่ได้อยู่เหนือการเมืองแต่หากอยู่ในมณฑลพื้นที่ของการเมืองและมีลักษณะของการเป็น การเมืองที่ความซับซ้อนและไม่เคยแยกออกจากกัน แต่ในขณะเดียวกันประเด็นปัญหาของการศึกษา เกี่ยวกับการวิพากษ์ความสัมพันธ์ทางการเมืองของพุทธศาสนาผ่านกระบวนการของนโยบาย ยังถือว่าเป็น สิ่งที่ขาดหาย

การศึกษาที่มีอยู่น้อยเกี่ยวกับประเด็นศีลธรรมทางศาสนาที่ผู้นำทางศาสนาและรัฐนำเอา แนวคิดทางมาเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจและใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อการสร้าง ความชอบธรรม ผ่านกระบวนการของนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ที่มีความซับซ้อนและแยบยล โดยงานส่วนใหญ่ ที่มีการศึกษานั้นเราจะพบงานที่ศึกษาเกี่ยวกับประเด็นของ “นโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5” ที่ถูกให้ ความหมายไปในทางที่สามารถสร้างความสงบสันติและความสมัครสมานสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมซึ่ง อาจจะเป็นไปได้ในทางหนึ่ง แต่ขณะเดียวกันผู้เขียนเห็นว่าในอีกทางหนึ่งนโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5 ไม่เพียงแต่สร้างความสงบสันติเท่านั้นแต่ยังเป็นนโยบายที่กดทับกดขี่ต่อศาสนิกในนิกายอื่นหรือ ศาสนาอื่น ตลอดจนนำไปสู่ภาวะของการครองอำนาจนำและสร้างความชอบธรรมต่อผู้นำทางศาสนา และรัฐบาลผ่านการอบรมทางศีลธรรมทางศาสนาของนโยบายที่รัฐและตัวแสดงของรัฐเป็นผู้ให้ความรู้ อบรมขัดเกลาในแบบทางเดียว ซึ่งหากเราไม่ศึกษาวิพากษ์นโยบายโครงการดังกล่าวเพื่อโต้แย้งการ ตีความหรือการให้ความหมายของนโยบายและขาดการวิพากษ์กระบวนการนโยบายของรัฐที่นำเอา ศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายสาธารณะและให้การยอมรับในการตีความหรือการให้ ความหมายในมุมมองนี้มุมมองเดียวโดยไม่ผลิตสร้างการรับรู้ใหม่ในอีกมุมมองหนึ่งขึ้นมาโต้แย้ง ขนชั้น นำทางศาสนาและรัฐบาลต่างได้คุณประโยชน์และก่อให้เกิดเป็นความชอบธรรม

ในสภาพการณ์นี้ผู้เขียนมองเห็นถึงสภาพปัญหาของ นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ที่ยังไม่ ถูกกล่าวถึงซึ่งจะต้องให้ความสำคัญและทำการศึกษาให้เกิดการรับรู้ใหม่ในสังคมอย่างแพร่หลาย เกี่ยวกับการดำเนินการผ่านนโยบายของรัฐบาลอยู่สองประการ **ประการแรก** ผู้นำทางศาสนาและรัฐ ต่างนำเอามิติทางด้านศีลธรรมทางศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐและใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ผ่านนโยบาย ในการครองอำนาจนำเหนือศาสนิกชนและกลุ่มคนในสังคม **ประการที่สอง** ในการ ขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ศาสนาและรัฐได้กระทำการผ่านตัวแสดงต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ใน รูปแบบของรัฐ เช่นบุคลากรและหรือเจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานองค์กรของรัฐ องค์กรทางศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนา มหาเถรสมาคม เป็นต้น และรูปแบบ อื่น ๆ ที่ไม่ใช่หน่วยงานหรือบุคคล บุคลากรของรัฐแต่สร้างคุณประโยชน์ให้กับรัฐจากนโยบาย โดยผลสุดท้ายแล้วกลุ่มบุคคลหรือกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ต่างผลิตสร้างการรับรู้และกระบวนการทัศน์ในการมองโลกที่เป็นคุณให้กับผู้นำทาง ศาสนาและผู้ปกครองจนนำไปสู่การครองอำนาจนำต่อผู้ถูกกดขี่ได้อย่างแยบยลและประสบผลสำเร็จ

ประการแรก หากเราเข้าใจในความเป็นรัฐสมัยใหม่ที่ศาสนาถูกแยกออกจากรัฐเราจะเห็นถึงความไม่ยุติธรรมของรัฐไทยที่ยึดเอาศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ การที่รัฐนำเอาศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งและใช้กระบวนการทางศาสนาทั้งเรื่องศีลธรรม คุณธรรม และความดี เข้ามายึดโยงกับการเมือง ในสภาพหนึ่งหากมองสำนึกแบบสามัญชนเราอาจจะเข้าใจได้ว่าผู้นำควรเป็นบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมความดีเป็นพื้นฐานขั้นต้นและมีความชอบธรรมที่จะเป็นผู้มีอำนาจและใช้อำนาจนั้นในการปกครอง การมองในมิตินี้เราจะสามารถมองเห็นได้ว่ากลุ่มบุคคลที่เหมาะสมแก่การมีอำนาจและใช้อำนาจนั้นต้องเป็นชนชั้นปกครอง เนื่องจากความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนาในสังคมไทยถูกจัดวางแนวคิดเอาไว้ การหมั่นบำเพ็ญศีลธรรมศีลธรรมจะจำแนกชนชั้นและสถานะของคนในสังคม การเป็นเจ้าของฟาร์มหากษัตริย์การเป็นขุนนางอำมาตย์การเป็นพ่อค้ายาจกหรือขอทานล้วนเกิดจากการกระทำของตนในการประพฤติปฏิบัติศีลธรรมในอดีตชาติ แต่หากเรามองแบบถกแถลงและวิพากษ์เราจะสังเกตเห็นว่าการที่เรามีความรู้สึกและมีความเห็นชอบและดำริขอต่อการสนับสนุนผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมความดีเข้ามามีอำนาจและใช้อำนาจมันมีเหตุมีผลมาจากการที่รัฐนำเอาศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐในการสร้างการรับรู้และการครอบครองจิตวิญญาณของคนให้คิดให้เห็นให้คล้อยตามและให้มีความเชื่อต่อเรื่องบาป บุญ คุณโทษ และการกระทำของบุคคลที่เป็นผลมาจากแนวคิดของศาสนา

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าจากการศึกษาและการทบทวนวรรณกรรมทำให้ค้นพบจุดด้อยของการศึกษาในนโยบาย“หมู่บ้านรักษาศีล 5” ที่ไม่มีการศึกษาวิพากษ์ถึงกระบวนการของนโยบายโครงการของรัฐและศาสนาในประเด็นของการสร้างภาวะการครองอำนาจนำของผู้นำทางพุทธศาสนาและรัฐบาล ซึ่งสังคมไทยเป็นสังคมแบบพหุนิยมที่มีความหลากหลายทางศาสนา เชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์ การที่รัฐและชนชั้นนำทางศาสนาใช้มิติทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองผ่านนโยบายสาธารณะจึงทำให้เกิดข้อสังเกตและประเด็นปัญหาที่ต้องการการวิพากษ์เพื่อโต้แย้งต่อวัตถุประสงค์ของนโยบายและถกแถลงถึงความผิดพลาดและความล้มเหลวในกระบวนการของนโยบายเพื่อนำเสนอมุมมองใหม่ต่อ นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ที่พยายามสร้างความสงบ สันติให้เกิดขึ้นในสังคม และนำเสนอมุมมองความสัมพันธ์ของศาสนากับการเมืองบนพื้นที่นโยบายสาธารณะ

ประการที่สอง การครองอำนาจนำเพื่อให้เกิดความชอบธรรมของชนชั้นปกครองกระทำต่อจิตใจและร่างกายของคนในสังคมไม่สามารถที่จะประสบผลสำเร็จหากขาดการสนับสนุนและการขับเคลื่อนของปัญญาชนทั้งระดับปัจเจกและระดับองค์กร รัฐในสมัยโบราณการถือครองอำนาจและการใช้อำนาจเป็นของกษัตริย์และกลุ่มอภิสิทธิ์ชนกลุ่มหนึ่ง (จารุณี, 2018) โลกทัศน์ทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้กับผู้ปกครองและผู้มีอำนาจให้มีความเหนือกว่ากลุ่มอำนาจต่าง

ๆ ในสังคม ในสมัยสุโขทัยระบอบการเมืองต่างอิงอยู่กับคติของธรรมราชาที่กษัตริย์ทรงบำเพ็ญ
 ทศพิธราชธรรม สมัยอยุธยาอิงอยู่กับคติของเทวราชา และสมัยรัตนโกสินทร์ที่อิงอยู่กับคติของสมมุติ
 เทพเป็นบุคคลผู้ทรงธรรมเป็นสมมติราชาเป็นพระโพธิสัตว์ดังปรากฏในทศชาติเวสสันดรชาดก การใช้
 อุดมการณ์ทางพุทธศาสนาเถรวาทในการอธิบายกลไกและระเบียบความสัมพันธ์ของสังคมที่ลดหลั่น
 กันไปตามแต่กรรมบุญและบารมีทำให้กษัตริย์ทรงเป็นแบบอย่างของศีลธรรมเป็นผู้มีคุณธรรมอันสูงส่ง
 พสกนิกรจึงอยู่ภายใต้ร่มเงาของพระบรมโพธิสมภารผู้บำเพ็ญเพียรธรรม สถาบันกษัตริย์จึงอยู่ใน
 สถานะที่ศักดิ์สิทธิ์การปกป้องและเทิดทูนสถาบันจึงเป็นหน้าที่ความจงรักภักดีจึงเป็นเครื่องหมายของ
 คนดี ในศาสนาและศีลธรรมที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นอ้างไว้ซึ่งความไร้ระเบียบของสังคมและก่อให้เกิดความอ
 ยุติธรรมซึ่งขัดกับความเป็นจริงในเจตนารมย์ที่แท้จริงของพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นจากปัญญาของมนุษย์
 เพื่อความหลุดพ้นปราศจากการครอบงำหาใช่เป็นศาสนาเพื่อการกดขี่ของผู้มีอำนาจ การวิพากษ์นี้
 พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าเมื่อศาสนามีความสัมพันธ์กับอำนาจทางการเมืองความหมายของศีลธรรมจึง
 ผูกขาดและรับใช้ผู้มีอำนาจ ศีลธรรมจึงกลายเป็นเครื่องหมายระหว่างคนดีกับคนเลวเป็นเครื่องมือแห่ง
 การแบ่งแยกคนระหว่างผู้สนับสนุนผู้มีอำนาจว่ารักชาติรักสถาบันกับผู้อยู่ฝั่งตรงข้ามกับผู้มีอำนาจว่า
 เป็นภัยต่อความมั่นคงและชาติบ้านเมือง

ฉะนั้นจากการถกเถียงในสองประเด็นข้างต้นและจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ
 ประเด็นของนโยบายดังกล่าวทำให้เห็นว่าไม่มีงานชิ้นไหนที่ศึกษาและอธิบายถึงกระบวนการและ
 ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองในกระบวนการนโยบายสาธารณะผ่านนโยบาย
 “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ที่ลักษณะของการเมืองถูกแฝงไว้กับศาสนา ผู้เขียนเห็นว่าสิ่งที่น่าสนใจของ
 นโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” คือ การศึกษาศีลธรรมทางศาสนาในปัจจุบันมีปัญหา การศึกษาและการ
 สอนศีลธรรมในปัจจุบันเป็นการศึกษาและการสอนศีลธรรมแบบ “ทางเดียว” ที่มีคู่มือระหว่าง
 พระนักบวชและผู้มีหน้าที่ทางศาสนาคือ “ผู้รู้” กับ ศาสนิกชนซึ่งเป็น “ผู้ไม่รู้” หรือผู้ไม่มีความรู้อะไร
 เลยเป็นกระบวนการหนึ่งของศาสนาที่สะท้อนถึงอุดมการณ์ของการกดขี่ระหว่างกัน ศาสนาและ
 ศีลธรรมแบบทางเดียวเป็นเครื่องมือการกดขี่ของผู้มีอำนาจผ่านคติของความกลัวโดยการปลูกฝังคติ
 ความเชื่อของบุญ ผู้มีบุญ สมมุติเทพ บาป นรกสวรรค์และเวรกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ผ่านธรรมมาสน์และ
 การบรรยาย ดังนั้นสิ่งที่ปัญหาและถือเป็นความท้าทายและน่าสนใจในประเด็นของศีลธรรมคือ
 การจำกัดความและวิธีการศึกษา ผู้รักษาศีลคือผู้มีบุญ ผู้มีบุญคือผู้รักษาศีล ศีลธรรมจึงเป็นตัว
 แบ่งแยกระหว่างคนดีกับคนเลว เป็นตัวแบ่งแยกระหว่างผู้มีบุญกับผู้ไม่มีบุญญาณิการ เป็นตัวแบ่งแยก
 ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง และสอง คือ วิธีการศึกษา การศึกษาศีลธรรมในแบบทางเดียว
 นำไปสู่การครอบงำคนในสังคมและศาสนิกชนซึ่งทำลายกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ ดังนั้นการนำเสนอ
 ศาสนาและศีลธรรมเชิงวิพากษ์จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและเป็นความท้าทาย

1.2 งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง

พุทธศาสนากับสังคมไทยเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันมาอย่างช้านาน อาจกล่าวได้ว่าทั้งสองสิ่งต่างสร้างประวัติศาสตร์ของชาติควบคู่กันมาคงไม่น่าจะกล่าวเกินความเป็นจริงจนเกินไป เพราะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาล้วนส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างชัดเจน ทั้งรูปแบบการปกครอง วิถีชีวิตของคนในสังคม หรือแม้แต่รูปแบบของการพัฒนาประเทศ ในสภาพบริบทของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีรูปแบบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งมหากษัตริย์แต่ละองค์ล้วนมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ทั้งการนำพุทธธรรมมาเป็นคติและหลักในการปกครอง การทำนุบำรุงวัดวาอารามและพระพุทธศาสนาดังจะเห็นได้จากวัดประจำรัชกาล

พุทธศาสนามีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในฐานะที่เป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งของสังคม ทำหน้าที่ในการสร้างสรรค์บูรณาการของสังคม นอกจากจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและค่านิยมแล้วยังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมและทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมอีกด้วย (สมบุญ, 2527) เมื่อรัฐไทยนำศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐจึงทำให้กระบวนการการครอบงำต่าง ๆ ดำเนินการผ่านโครงสร้างทางพุทธศาสนา โดยออกมาในรูปแบบของนโยบายซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นได้ชัดจากการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาลเช่น โครงการเชิญชวนงดเหล้าเข้าพรรษา โครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา โครงการบรรพชาอุปสมบท โครงการวัดประชารัฐ ตลอดจนถึงโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 หรือแม้แต่รัฐพิธีกรรมต่าง ๆ ที่รัฐพยายามสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นกับสังคม

ในการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับประเด็น นโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” ผู้เขียนได้แบ่งการศึกษาออกเป็นประเด็นต่าง ๆ อยู่ 5 ประเด็น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะชี้ชัดและแยกให้เห็นอย่างชัดเจนว่าในหัวข้อดังกล่าวมีผู้ทำการศึกษาในประเด็นไหนอย่างไรเพื่อความเข้าใจง่ายขึ้นและแสดงให้เห็นภาพที่ชัดเจนในส่วนที่ยังขาดหายไปและในส่วนที่ยังไม่มีการทำการศึกษาค้นคว้า โดยแบ่งเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1.2.1 กลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิพากษ์นโยบาย

ประเด็นการศึกษาด้านนโยบายของรัฐมีการศึกษากันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันซึ่งนโยบายต่าง ๆ นั้นถือว่ามีสำคัญยิ่งต่อพลเมืองภายในรัฐนั้น ๆ นอกจากนี้นโยบายที่ออกมาต่างมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันออกไป เช่นต้องการแก้ไขปัญหาความยากจน แก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ แก้ไขปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุนหรือแม้แต่ต้องการที่จะสร้างค่านิยมและมอมเมาพลเมืองภายในรัฐนั้น ๆ ด้วย ซึ่งการศึกษาในด้านนโยบายของรัฐยังปรากฏผลการศึกษาที่แปลกย่อยกันออกไปแต่ทั้งนี้ทั้งนั้น

การศึกษานโยบายของรัฐดังกล่าวที่สุดแล้วผู้ที่ศึกษาล้วนมีเป้าหมายเดียวกันคือการวิพากษ์วิจารณ์ตลอดจนถึงนำเสนอผลดีผลเสียของนโยบายด้วยกันทั้งสิ้น

แนวคิดการวิพากษ์นโยบาย หรือ นโยบายศาสตร์เชิงวิพากษ์เริ่มมีการศึกษาในช่วงทศวรรษที่ 1940 และ 1950 โดย ฮาโรด์ ดี ลาสเวลล์ เป็นผู้ริเริ่มทำการศึกษา ตามเจตนาของ ลาสเวลล์ นั้น เขาต้องการสร้างสังคมศาสตร์ประยุกต์เพื่อเป็นสื่อกลางของการนำความรู้ไปใช้ทำความเข้าใจปัญหาที่ถกเถียงกันอยู่ของสังคมเพื่อให้คน 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการ ผู้มีอำนาจตัดสินใจ และประชาชนเห็นตรงกัน นอกจากนี้ยังเป็นสาขาที่สอดคล้องกับหลักการและกระบวนการประชาธิปไตยดังที่ ลาสเวลล์ ใช้คำว่า “นโยบายศาสตร์ของประชาธิปไตย” ซึ่งหมายถึง การใช้ความรู้เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติในระบอบประชาธิปไตยทั้งนี้เพื่อต่อต้านระบอบเผด็จการที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลก (เรื่องวิทย์, 2012)

ในสมัยรัฐบาลต่าง ๆ ที่ผ่านมามาจนถึงรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ตั้งแต่ปี 2557 จนถึงปี 2561 มีผู้ทำการศึกษาในเชิงการวิพากษ์นโยบายไว้ในหลายกรณีซึ่งเป็นการศึกษาและวิพากษ์นโยบายในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป

เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ ได้ทำการศึกษา ในประเด็นเนื้อหาเรื่อง “นโยบายศาสตร์เชิงวิพากษ์” โดยนำเสนอปัญหาของการศึกษานโยบายสาธารณะในวรรณกรรมสากลและข้อเสนอที่เป็นแนวทางใหม่ ๆ ในการศึกษา นโยบายสาธารณะ ตลอดจนผลกระทบของนโยบายศาสตร์แนวใหม่ต่อประเทศไทย และทิศทางการศึกษานโยบายสาธารณะแนวใหม่ในประเทศไทย โดยเฉพาะในประเด็นของผลกระทบของนโยบายศาสตร์แนวใหม่ต่อประเทศไทยซึ่ง เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ สรุปไว้ว่า นโยบายศาสตร์แนวใหม่มีผลกระทบต่อประเทศไทย เพราะประเทศไทยอยู่ภายใต้บริบทเดียวกับนโยบายศาสตร์แนวใหม่อันได้แก่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ อีกทั้งน่าจะได้รับอิทธิพลของความคิดเชิงวิพากษ์และญาณวิทยาหลังปฏิฐานนิยมมาด้วย ปราบฎการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่สังเกตเห็นได้ชัดในปัจจุบันและมีแนวโน้มต่อเนื่องไปยังอนาคตคือ 1) ศึกษาประชาธิปไตยแบบถกแถลงและการวิเคราะห์นโยบายแบบมีส่วนร่วมมีมากยิ่งขึ้น 2) ศึกษาเรื่องท้องถิ่นมากขึ้น 3) สนใจชุมชนและเกิดแนวคิดของนโยบายที่อาศัยฐานชุมชนมากขึ้น 4) สนใจเรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น 5) สนใจการไกล่เกลี่ยและสันติวิธีมากขึ้น และ 6) สนใจสังคมเครือข่ายและเครือข่ายนโยบายมากขึ้น (เรื่องวิทย์, 2012)

ซึ่งในประเด็นนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า ตามที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วว่าพุทธศาสนาถูกรัฐทำให้เป็นสถาบันสถาบันหนึ่งในสังคมไทยและเป็นสถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและสร้างค่านิยมให้กับพลเมืองภายในรัฐให้เป็นผู้ว่านอนสอนง่ายและคอยเชื่อฟังผู้ปกครอง การวิพากษ์นโยบายของศาสนาที่มีความเกี่ยวเนื่องกับสังคมนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญในการปกครองภายใต้รูปแบบ

ประชาธิปไตยและสอดคล้องกับแนวคิดของรัฐสมัยใหม่ การที่รัฐนำเอาความเชื่อในด้านศาสนาที่เป็นความเชื่อส่วนบุคคลเข้าครอบงำพลเมืองภายในรัฐถือเป็นการละเมิดเสรีภาพในทางความคิดของบุคคลอื่นและยังส่งผลกระทบต่อการทำงานของรูปแบบประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมและการถกแถลงอภิปรายในความคิดที่เห็นต่างตามที่ เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ กล่าวเอาไว้ เพราะต้องติดกับดักที่รัฐนำเอาศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐและตีความให้หลักธรรมสนับสนุนการครองอำนาจ

นโยบายสาธารณะถือเป็นหัวใจและเป็นผลงานที่สำคัญของรัฐบาลเพราะเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นให้เป็นที่ประจักษ์ต่อประชาชนว่ารัฐบาลมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาหรือมีคุณภาพในการพัฒนาประเทศมากน้อยเพียงใดโดยผ่านกระบวนการของการประเมินผลนโยบายว่าประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว ในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่ากระบวนการของการดำเนินนโยบายสาธารณะในประเทศไทยเป็นรูปแบบกระบวนการที่ดำเนินการแบบบนลงล่างโดยประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายมากนักซึ่งมักจะส่งผลกระทบไปสู่การที่นโยบายนั้น ๆ ไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

วรรณภา วามานนท์ ทำการศึกษา “กระบวนการนโยบายสาธารณะในประเทศไทย” วรรณภา กล่าวว่า กระบวนการนโยบายสาธารณะนั้นประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญคือการก่อตัวของนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินนโยบาย ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องมีความเชื่อมโยงด้วยกันทุกขั้นตอน สำหรับนโยบายสาธารณะในประเทศไทยมักจะมีปัญหาในทุก ๆ ขั้นตอนคือการกำหนดนโยบายไม่เป็นไปตามขั้นตอนกระบวนการนโยบาย การตัดสินใจนโยบายไม่ได้คำนึงในหลาย ๆ มิติ ทั้งทางสังคมและเศรษฐศาสตร์ในระดับชุมชน นโยบายไม่มีหลักเหตุผล เป็นการกำหนดนโยบายเพื่อการหาเสียงของพรรคการเมือง ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ไม่มีการศึกษาทางเลือกนโยบายหรือค้นคว้าวิจัยให้มีข้อมูลเชิงประจักษ์ นโยบายขาดการศึกษาเรื่องผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ขาดการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ในนโยบายตั้งแต่จุดเริ่มต้น การตัดสินใจมักเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจไม่ใช่ประชาชน โดยวรรณภาได้ให้ข้อเสนอแนะเอาไว้ว่าอย่างน่าสนใจว่า ต้องสร้างเสรีภาพให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ต้องมีหลักคิดทางทฤษฎีหรือมีเหตุผลสนับสนุน ควรมีหน่วยงานดำเนินการวิเคราะห์นโยบายอย่างเป็นรูปธรรมและวิเคราะห์อย่างมืออาชีพ เปิดโอกาสให้มีเวทีสาธารณะเพื่อการสร้างสรรค์แนวคิดนโยบายนวัตกรรมที่ไม่ยึดติดอยู่ในกรอบเดิม ๆ และการตัดสินใจเลือกนโยบายต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของสาธารณะเป็นที่ตั้ง (วรรณภา, 2018)

ในประเด็นนี้ผู้เขียนมีความเห็นที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวเกี่ยวกับกระบวนการนโยบายสาธารณะทางด้านพุทธศาสนาที่ออกมาว่า รัฐบาลหรือองค์กรของพุทธศาสนามีอำนาจตัดสินใจมักจะเป็นผู้กำหนดและออกมาตรการต่าง ๆ ในการดำเนินการซึ่งก่อให้เกิดการไม่มีส่วนร่วมของภาค

ประชาชนหรือภาคประชาสังคมทั้ง ๆ ที่นโยบายนั้นส่งผลกระทบโดยตรงต่อสังคม องค์กรทางพุทธศาสนาหรือรัฐบาลยึดติดอยู่ในกรอบความคิดเดิม ๆ ที่มองว่าสังคมไทยและพุทธศาสนาต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้งและยาวนานประกอบกับการที่ประชากรในรัฐไทยต่างนับถือพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ การดำเนินการหรือการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ในเชิงพุทธศาสนาสามารถที่จะตอบสนองและครอบคลุมกับคนไทยส่วนใหญ่ในสังคมได้โดยไม่คำนึงถึงศาสนิกในศาสนาอื่นที่ถือเป็นพลเมืองของรัฐเช่นเดียวกันและละเว้นหรือไม่ใส่ใจในกระบวนการของรัฐสมัยใหม่ที่ไทยเปลี่ยนแปลงตนเองให้สอดคล้องกับประเทศตะวันตกตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา โดยมีใจความสำคัญที่ไม่นำศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐและไม่ใช้อำนาจรัฐและกลไกของรัฐมาสนับสนุนศาสนาหนึ่งศาสนาใด

ไพรวลัย เคนพรม ทำการศึกษาค้นคว้าและวิพากษ์นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าโดยใช้กรอบทฤษฎีความยุติธรรมของ จอห์น รอร์ลส์ ตลอดจนถึงศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีความยุติธรรมของรอร์ลส์ ไพรวลัย นำเสนอไว้ที่น่าสนใจอยู่ 2 ประการ 1) เมื่อพิจารณาหลักสองประการของรอร์ลส์กล่าวคือหลักเสรีภาพรัฐได้กำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ที่จะรับบริการหรือรับสิทธิประโยชน์จากนโยบายซึ่งมีการกำหนดไว้ในกฎหมายหลายฉบับ และหลักโอกาส ประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงบริการเนื่องจากมีการวางแผนการนำนโยบายไปปฏิบัติมีหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน แต่หากมองในกรอบทฤษฎีของรอร์ลส์นโยบายดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหลักเสรีภาพและหลักโอกาสของรอร์ลส์ เนื่องจากเสรีภาพและหลักโอกาสที่มีในการรับบริการตามนโยบายเป็นสิ่งที่ไม่เท่าเทียมกันที่แท้จริง โดยนโยบายเอื้อประโยชน์ให้กับคนรวยซึ่งเป็นคนที่ได้เปรียบในสังคมมากกว่าคนยากจนซึ่งเป็นคนเสียเปรียบในสังคม 2) การกำหนดนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าตามทฤษฎีความยุติธรรมของรอร์ลส์เป็นไปได้ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ ตามแนวคิดทางทฤษฎีของรอร์ลส์ในสภาพการเริ่มแรก กลุ่มบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้กำหนดนโยบายอาจไม่ได้เลือกหลักเสรีภาพและหลักโอกาสตามที่รอร์ลส์ได้กล่าวไว้ก็ได้ อาจเลือกหลักอื่น ๆ เช่น หลักความเสมอภาค หลักความเท่าเทียม เป็นต้น เนื่องจากบุคคลมีความเป็นอิสระและมีเหตุผลสูง ส่วนในทางปฏิบัติเป็นไปได้เพราะรอร์ลส์เสนอให้กลุ่มบุคคลเป็นผู้กำหนดนโยบายซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง แต่ในความเป็นจริงการกำหนดนโยบายมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของนโยบายหลากหลายกลุ่ม นอกจากนั้นไพรวลัยยังกล่าวในสรุปผลการวิจัยไว้ว่ามีประโยชน์ที่จะนำไปต่อยอดอธิบายการวิพากษ์นโยบายในด้านต่าง ๆ เอาไว้ว่านโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าสอดคล้องกับหลักเสรีภาพของรอร์ลส์แต่เสรีภาพที่มีในการรับบริการตามนโยบายกลายเป็นเสรีภาพที่ไม่เท่าเทียมกันหรือไม่ได้เป็นเสรีภาพที่แท้จริง ซึ่งไพรวลัยได้ขยายความต่อไปอีกว่า รัฐ ได้กำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ที่จะรับบริการหรือรับสิทธิ

ประโยชน์จากนโยบายซึ่งมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับ รัฐมีหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน รัฐต้องการการสนับสนุนทางการเมืองกับประชาชนการดำเนินการจึงเป็นไปในลักษณะประชานิยมและเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้านโยบายไม่สอดคล้องกับหลักเสรีภาพของรอร์ลส์ (ไพรวลัย, 2011) ซึ่งในประเด็นนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นแนวคิดในการวิพากษ์นโยบายที่ดีและแนวคิดดังกล่าวยังสามารถสร้างอิทธิพลต่อการวิพากษ์นโยบายด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ยังคงสร้างความสับสนในด้านการให้บริการจากนโยบายตลอดจนถึงการละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคลในสังคมไทยที่เห็นได้ชัดคือ นโยบายด้านศาสนาของรัฐบาลโดยเรามักจะเห็นได้ในรัฐธรรมนูญทุก ๆ ฉบับที่มีการร่างขึ้นมาใหม่ บัญญัติเอาไว้ชัดเจนว่าทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนาแต่การกระทำของรัฐบาลกลับเป็นเหมือนการสร้างกำแพงล้อมล้าต่อศาสนิกชนและศาสนาอื่นหรือแม้แต่ศาสนิกชนในศาสนาอื่น ๆ ที่อยู่ภายในรัฐและถือเป็นพลเมืองร่วมกันโดยการพยายามยึดยึดค่านิยมของศาสนาใดศาสนาหนึ่งให้กับประชาชนภายในรัฐโดยผ่านกลไกการควบคุมของหน่วยงานและองค์กรของรัฐซึ่งเป็นการขัดกับหลักสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเพราะประเด็นทางด้านศาสนาถือเป็นสิทธิและความเชื่อส่วนบุคคลไม่ถือเป็นอุดมการณ์ร่วมของรัฐที่มีความเป็นพหุนิยมได้

หฤทัย จงวัฒนบัณฑิตย์ ทำการศึกษาเกี่ยวกับด้านนโยบายเรื่อง “การปรับเปลี่ยนนโยบายแรงงานข้ามชาติสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายแรงงานข้ามชาติและทำที่ต่อปัจจัยดังกล่าวของรัฐบาลในสมัยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยได้ค้นพบและวิพากษ์ประเด็นในกรณีนี้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายแรงงานข้ามชาติของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในคือแรงงานข้ามชาติมีส่วนทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม การค้ายาเสพติด และเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ส่วนปัจจัยภายนอกคือเกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน มีการบังคับใช้แรงงานเด็ก บังคับหญิงค้าประเวณีการใช้แรงงานทาสอันนำไปสู่ปัญหาการค้ามนุษย์ที่ทำให้ถูกเพ่งเล็งและโจมตีจากต่างชาติและองค์การระหว่างประเทศ หฤทัย กล่าวต่อไปอีกว่ารัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เข้าสู่อำนาจโดยการรัฐประหารมีฐานะเป็นรัฐจารีตนิยมมีความคล่องตัวในการใช้อำนาจในการแก้ไขปัญหาจึงให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาแรงงานข้ามชาติเป็นวาระเร่งด่วนอันนำไปสู่การกำหนดเป็นวาระแห่งชาติเพื่อเป็นการลดแรงกดดันทั้งจากภายในและโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากต่างประเทศ (หฤทัย, 2018)

หฤทัย ได้วิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีการเมืองเกี่ยวกับพันธกิจของ James N. Rosenau โดยอธิบายไว้ว่าการปรับนโยบายเป็นผลมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งหฤทัยทำการเชื่อมโยงกับกับแนวคิดดังกล่าวและวิพากษ์ในโครงสร้างการปรับนโยบายของรัฐบาลออกเป็น 4 ประเด็น คือ 1) ตัวผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งในกรณีนี้คือพลเอกประยุทธ์

จันทร์โอชา ที่ถือเป็นผู้กำหนดนโยบายโดยวิเคราะห์ผ่านคุณลักษณะส่วนตัว ค่านิยม ทักษะ และ ประสพการณ์ 2) บทบาทของผู้นำที่ถือเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจ 3) ลักษณะของรัฐบาลเป็นการ พิจารณาลักษณะโครงสร้างของรัฐบาลในที่นี่พบว่า เป็นคณะรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมือง อำนาจ สูงสุดเด็ดขาดอยู่ที่หัวหน้าจึงเอื้อต่อการปรับเปลี่ยนนโยบาย และ 4) ลักษณะโครงสร้างทางสังคมใน ที่นี้ยกตัวอย่างถึงฐานโครงสร้างประชากรในประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานจึงนำไปสู่ปัญหาการค้ำมนุษย์ตลอดจนถึงการละเมิดสิทธิ มนุษยชน (หฤทัย, 2018)

จากการศึกษาวิเคราะห์ในงานดังกล่าวของ หฤทัย จงวัฒนบัณฑิตย์ ทำให้เห็นว่าการ ดำเนินการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นผลมาจากการได้รับ ผลกระทบจากทั้งภายในและภายนอกและยิ่งไปกว่านั้นได้แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการหรือการ กำหนดนโยบายของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์เป็นกระบวนการของเครือข่ายนโยบายที่มีตัวแสดงอื่น ๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องที่ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อรัฐและเป็นตัวแปรให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และกำหนดมาตรการหรือกระบวนการทำงานของรัฐบาล

จากการทบทวนวรรณกรรมและการศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่เกี่ยวกับการวิพากษ์นโยบาย ตลอดจนถึงประเด็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนโยบายด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลตั้งแต่อดีตมาจนถึง รัฐบาลปัจจุบันแสดงให้เห็นว่ามีการศึกษาและวิพากษ์นโยบายในด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ ความมั่นคง และการศึกษา และมีแนวความคิดที่หลากหลายที่จะสามารถนำมาอธิบาย ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมแต่สิ่งหนึ่งที่ค้นพบในการทบทวนวรรณกรรมในประเด็นของการ วิพากษ์นโยบายหรือนโยบายศาสตร์แสดงให้เห็นถึงการศึกษาค้นคว้าไม่ค่อยปรากฏหรือปรากฏแต่มีใน จำนวนน้อยที่จะมีผู้ทำการศึกษาค้นคว้าด้านพุทธศาสนา ทั้ง ๆ ที่ในสังคมไทยพุทธศาสนามีอิทธิพล อย่างสูงต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมตลอดจนถึงมีนโยบายหรือมาตรการต่าง ๆ มากมายที่ออกมา โดยรัฐหรือองค์กรของรัฐในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ พุทธศาสนาถือเป็นสถาบันหนึ่ง ของสังคม และมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับระบบการเมืองอย่างใกล้ชิดเพียงแต่ว่าถูกรัฐทำให้ดู เหมือนว่าสถาบันพระพุทธานั้นมีสถานภาพอยู่เหนือสังคมและการเมือง

1.2.2 หมู่บ้านศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและเครื่องมือของการสร้างความ ประองตองสมานฉันท์

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ถือเป็นการหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยโครงการดังกล่าวเกิดขึ้นหลังจากการรัฐประหารและยึดอำนาจมาจากรัฐบาลพล เรืองซึ่งในช่วงเวลาขณะนั้นเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองของไทยในการปะทะกันของฝ่ายสนับสนุน

รัฐบาลและฝ่ายต่อต้านทำให้เกิดแนวความคิดทางการเมืองที่สุดขั้วทั้งสองฝ่ายซึ่งนำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงจนบาดเจ็บและล้มตาย

หลักคิดและวิธีการของศีล 5 คือหลักธรรมคำสอนในการควบคุมความประพฤติของศาสนิกชนที่เลื่อมใสในพุทธศาสนาซึ่งครอบคลุมทั้งทางด้านคุณธรรมและศีลธรรมโดยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติ กรณีเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองในช่วงปี 2557 ที่นำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงจากมวลชนทั้งสองฝ่ายถูกใช้เป็นเครื่องมือสู่การอ้างความชอบธรรมของคณะรัฐประหารในการเข้ายึดอำนาจ ในขั้นแรกที่รัฐบาลทหารเข้าควบคุมอำนาจ รัฐบาลได้สร้างวาทกรรมทางการเมืองในเรื่องของการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยมีคำสั่งและระเบียบปฏิบัติให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นกับคนในชาติ

งานการศึกษาของ พระมหาสาทร ธมฺมาทโร เรื่อง **“หมู่บ้านรักษาศีล 5 รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างการดำรงชีวิต”** เป็นการศึกษาศีล 5 ในพระพุทธศาสนา เพื่อการเสริมสร้างการดำรงชีวิตโดยเป็นกรณีการศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล 5 การศึกษาค้นคว้าดังกล่าวเป็นการศึกษาค้นคว้าจากหลักธรรมพระไตรปิฎกและนำมาอธิบายขยายความผ่านการเชื่อมโยงกับหมู่บ้านศีล 5 เพื่อเป็นหลักวิธีในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเป็นการนำเสนอถึงรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสนอรูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างการดำรงชีวิตตามหลักศีล 5 ผลการศึกษาพบว่า ศีล 5 มีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมเป็นพื้นฐานการพัฒนาตนเองให้พบกับความสุข การพัฒนาชีวิตที่องกวมมีจิตสำนึกแห่งความดีงามเป็นมรรควิธีและเป้าหมายของการพัฒนาชีวิตและการจัดการเพื่อคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน เป็นรูปแบบของการสร้างสังคมตามแนววิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพมีความเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน (พระมหาสาทร, 2017) โดยการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าศีล 5 ในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาในเรื่องอานิสงส์ของการรักษาศีล “ศีล” ย่อมรักษาผู้ประพฤติปฏิบัติซึ่งหมายความถึงการเป็นผู้มีบุญญาบารมี หรือในงานของ พระครูสันติวชิรกิจ และคณะ ทำการศึกษาในหัวข้อเรื่อง **“แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อชุมชนสันติสุข กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนดุม จังหวัดกำแพงเพชร”** การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาผ่านกระบวนการของการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นการมีส่วนร่วมของตัวแสดงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของนโยบายซึ่ง พระครูสันติวชิรกิจ และคณะ กล่าวในบทสรุปของการศึกษาค้นคว้าเอาไว้ว่า ศีล 5 เป็นพื้นฐานในการประพฤติทางกาย วาจา ใจ ซึ่งทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คุณค่าของศีล 5 นั้น เป็นไปเพื่อการพัฒนาตน พัฒนาคน พัฒนางาน พัฒนาตน เป็นไปเพื่อความเรียบง่ายในการครองตน พัฒนาคนเป็นการฝึกฝนการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อการสร้างมิตรภาพให้ยั่งยืนและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ แนวคิดเรื่องศีล 5 ในพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็น

แนวคิดที่มาของศีลกับการอยู่ร่วมกันในสังคมทำให้เกิดความสงบสุขของสังคมชุมชนและเป็นการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งศีล 5 เป็นหนทางแห่งการเกิดสันติภาพและสอดคล้องกับแนวคิดในแง่มุมมองของศาสตร์สมัยใหม่เกี่ยวกับการสร้างสันติภาพ นับได้ว่าศีล 5 เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงสันติภาพภายในพัฒนาสังคมให้เกิดสันติภาพภายนอกอย่างยั่งยืน (พระครูสันติวชิรกิจ et al., 2560)

งานการศึกษา เรื่อง “มาตรการสร้างความปรองดองตามนโยบายรัฐบาล คสช.” ของ กวี รัชภัทลอรียคุณ นำเสนอให้เห็นว่าเจตนารมณ์หลักของ คสช. เพื่อยุติความขัดแย้งของคนในชาติและประสานแนวคิดแสวงจุดร่วมของผู้มีความเห็นต่างโดยมุ่งผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก มาตรการของการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ รัฐบาล คสช. เป็นผู้กำหนดนโยบายอย่างเป็นทางการโดยช่วงแรกของการของการควบคุมอำนาจการบริหารประเทศจะดำเนินการในเรื่องของความปรองดองสมานฉันท์ ทั้งนี้รัฐบาลใช้เครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายสร้างความปรองดองในรูปแบบของระเบียบคำสั่ง ข้อบังคับ หรือกฎกระทรวง ให้มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกระดับ (กวี, 2558) ซึ่งผลการอภิปรายในลักษณะดังกล่าวของ กวี สอดคล้องกับมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ พิเศษ/2557 สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม เรื่อง ขอความเห็นชอบโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านศีล 5” ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2557 และหนังสือของสำนักงานพระพุทธศาสนา ที่ พศ 0002/5077 เรื่อง โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านศีล 5” ซึ่งหนังสือดังกล่าวส่งถึงกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2557 โดยรายละเอียดระบุว่า “ตามนโยบายคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช. ที่ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันในเรื่องการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกัน และมหาเถรสมาคมได้มีความเห็นชอบโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านศีล 5” ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับทุกภาคส่วนในจังหวัดขับเคลื่อนโครงการฯ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ความสามัคคีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ในประเด็นดังกล่าวผู้เขียนตั้งข้อสังเกตไว้ว่าทั้งพุทธศาสนาและรัฐต่างมีอุดมการณ์ร่วมกันและมีกลไกในการทำงานที่ถือเป็นกลไกร่วมเชิงควบคุมระหว่างกันเนื่องจากการดำเนินการของนโยบายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จที่จะเกิดขึ้นและเป็นผลสำเร็จในเชิงบวกต่อทั้งฝ่ายพุทธศาสนาและรัฐบาลเพราะพุทธศาสนาต่างได้รับผลประโยชน์ในการเผยแพร่ธรรมะของตนผ่านกลไกของรัฐตลอดจนถึงอาศัยใช้ทรัพยากรของรัฐในการบริหารจัดการ ส่วนรัฐบาลต่างได้ผลต่างตอบแทนในเชิง

ของการสร้างความปรองดองและสังคมที่สงบสันติและสามัคคีโดยอาศัยการตีความและขยายความของหลักธรรมทางพุทธศาสนา

หรือในงาน “การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อน โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ของ พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยได้ค้นพบผลการวิจัยและนำเสนอรูปแบบการสร้างความปรองดองสมานฉันท์อยู่ 2 ประการคือ 1) การสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น เริ่มจากการสร้างความปรองดองในจิตใจของแต่ละคนก่อนเพื่อสร้างสันติภาพสู่สังคมภายนอกโดยใช้หลักการเข้าใจเข้าถึงและพัฒนา 2) แนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่หนึ่ง จัดตั้งศูนย์อำนวยการกลางและศูนย์อำนวยการความสะอาดระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ กลยุทธ์ที่สอง จัดอบรมประชาชนสร้างความรู้ความเข้าใจในการรักษาศีล 5 กลยุทธ์ที่สาม พัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และ กลยุทธ์ที่สี่ สร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการที่มีคุณภาพ (พระมหากษัตริย์, 2558) ผู้เขียนมีความเห็นว่า การนำเสนอแนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของงานชิ้นนี้เป็น การนำเสนอแนวทางที่ไม่เข้าใจปัญหาที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม ปัญหาความแตกแยกแบ่งฝักฝ่ายทางการเมืองเป็นปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างของสังคมที่ศาสนาเป็นผลผลิตของโครงสร้างและศาสนาทำหน้าที่เป็นตัวค้ำยันให้กับโครงสร้างผ่านวาทกรรมการไม่เบียดเบียน การไม่พูดร้าย การไม่ทำร้าย ความสามัคคี การสมานฉันท์ปรองดอง วาทกรรมคนดี และผู้ปกครองที่ดี ค่านิยมทางศาสนาที่ทำหน้าที่ค้ำยันโครงสร้างแบบนี้ นำมาซึ่งปัญหาที่ก่อให้เกิดการเรียกร้องการชุมนุมและเกิดความวุ่นวายลุกลามบานปลายจนนำไปสู่ความขัดแย้งและการต่อสู้ทางการเมือง การชุมนุมประท้วงถือเป็นเรื่องปรกติธรรมดาในกระบวนการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนการมองในประเด็นของความขัดแย้งและการชุมนุมเป็นความวุ่นวายทางสังคมคือกลุ่มและบุคคลที่ไม่มีความเข้าใจในสังคมที่มีความเป็นพหุนิยมทางสังคมที่มีความหลากหลายทางชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม สถานะทางสังคม สภาพความเป็นอยู่ ความต้องการและความเดือดร้อนที่แตกต่างกัน การชุมนุมประท้วงเป็นการแสดงออกและสื่อถึงปัญหาและสิ่งที่เขาต้องการ การกำหนดนโยบายที่เพียงแต่มองว่าความวุ่นวายและความขัดแย้งทางสังคมเป็นปัญหาที่แท้จริงและต้องการที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความวุ่นวายให้กลับมามีความสงบสุขร่มเย็นผ่านหลักธรรมทางศาสนาโดยไม่สนใจที่จะพูดถึงปัญหาเชิงโครงสร้างแสดงให้เห็นว่าผู้กำหนดนโยบายและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายวางกรอบคิดของปัญหาและความต้องการที่ผิดพลาด ขาดความรู้ความเข้าใจใน

สภาพปัญหาที่แท้จริง จึงก่อให้เกิดการไม่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบโจทย์ความต้องการของคนในสังคมได้ซึ่งจะนำไปสู่ความล้มเหลวทางนโยบาย หรือในในงานของ_ณัฐพล รั้งงาม และ ทศพล พงษ์ตะตะ ทำการศึกษา “การจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพุทธศาสนา กรณีศึกษา โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย” โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงแนวคิดการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางพุทธศาสนา ศึกษาถึงนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแผนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพุทธศาสนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและศึกษากระบวนการจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพุทธศาสนาภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดย กล่าวอภิปรายผลการวิจัยเอาไว้ตอนหนึ่งซึ่งทำความเข้าใจถึงปัญหาความขัดแย้งที่เริ่มก่อตัวมาตั้งแต่การปฏิวัติรูปแบบการปกครองในปี 2475 ซึ่งก่อให้เกิดกลุ่มก้อนทางการเมืองที่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกันและลูกหลานบานปลายและส่งผลกระทบต่อมาจนถึงปัจจุบันและก่อให้เกิดโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา “หมู่บ้านศีล 5” เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการสร้างสังคมประเทศชาติให้มีความปรองดองสมานฉันท์ลดปัญหาความแตกแยกและสร้างความมั่นคงให้กับสังคม นำเอาหลัก “ศีล 5” มาเป็นแก่นแกนในการสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งการรักษาศีล 5 เป็นการควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมทั้งทางด้านกาย วาจา และใจ เพื่อไม่ให้ประพฤติเบียดเบียนผู้อื่นในสังคมส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขโดยได้อ้างถึงงานที่ทำการศึกษาของพระอาจารย์ฐิตานนโท ที่แสดงให้เห็นถึงหลักศีล 5 มีสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างสันติภาพโดยถือเป็นรากฐานจริยธรรมทางสังคมที่จะส่งผลให้สันติภาพเกิดขึ้นและดำรงอยู่ ดังนั้นเพื่อสนับสนุนการสถาปนาสันติภาพขึ้นในสังคม ทั้งปัจเจกบุคคลและสังคม รัฐควรประสานสามัคคีกันดำเนินการให้ทุกภาคส่วนได้ยึดศีล 5 เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติถือว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมต่อสังคม (ณัฐพงศ์ & ทศพล, 2560) ผู้เขียนเห็นว่าการนำเสนอให้นำเอาหลักศีล 5 มาเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนและสร้างรากฐานทางจริยธรรมของสังคมแสดงถึงการขาดความเข้าใจในเรื่องของศีลธรรมทางศาสนากับศีลธรรมสาธารณะ ภายหลังจากการปฏิบัติเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ในตะวันตก ก่อให้เกิดสังคมสมัยใหม่ที่ศาสนาและรัฐเป็นอิสระจากกัน การแยกศาสนาและรัฐออกจากกันเหตุผลและหลักการพื้นฐานคือป้องกันไม่ให้เกิดการก้าวล่วงกิจกรรมของศาสนาจากรัฐและการแสวงหาอำนาจรัฐเพื่อการปกป้องคุ้มครองและสถาปนาศาสนาในพื้นที่ทางสังคม ศาสนาอยู่เหนือไปจากพื้นที่ทางสังคม ศาสนาเป็นเรื่องส่วนบุคคลเป็นเรื่องของจิตวิญญาณของปัจเจกซึ่งอยู่เหนือความสามารถในการถกเถียงซึ่งการเป็นความเชื่อส่วนบุคคลไม่สามารถที่จะนำมาสู่การถกเถียงในพื้นที่สาธารณะ นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” จึงไม่สมเหตุสมผลและไม่มีความชอบธรรม เพราะบนพื้นที่สาธารณะการที่จะยอมรับว่ามีเหตุมีผลและนำมาถกเถียงหรือกำหนดเป็นนโยบายได้ต้องเป็นเหตุผลที่มีความเป็นสาธารณะไม่เป็นเหตุเป็นผลส่วนตัวหรือส่วนกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งสามารถตั้งคำถาม

วิพากษ์วิจารณ์และที่สำคัญไม่เป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่ไม่สามารถหาข้อสรุปให้มีความคิดเห็นและความต้องการให้ตรงกันได้ ดังนั้นการศึกษาทบทวนวรรณกรรมของกลุ่มนี้จึงแสดงให้เห็นว่าในประเด็นของความปรองดองสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในสังคมผ่านกระบวนการของนโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” ต้องมีการวิพากษ์และอภิปรายโต้แย้งให้เห็นว่านโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” เป็นเครื่องมือและเป็นโครงสร้างของปัญหาที่ก่อให้เกิดความแตกแยกของสังคม และการนำเอาหลักศีล 5 มาเป็นรากฐานจริยธรรมของสังคมเป็นการกระทำไม่ก่อให้เกิดความสงบสุขและไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ศีลธรรมทางศาสนาเป็นศีลธรรมที่เป็นความเชื่อส่วนบุคคลไม่สามารถนำมาถกเถียงบนพื้นที่สาธารณะที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

ดังนั้น ผลของการศึกษาทบทวนวรรณกรรมในประเด็น “หมู่บ้านศีล 5” ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและเครื่องมือของการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ จึงจะเป็นประโยชน์ในการนำไปสู่การวิพากษ์ในหัวข้อของความผิดพลาดทางนโยบายในบทที่ 5 เพื่อนำเสนอถึงมุมมองของความเป็นพหุนิยมของสังคมและความเชื่อส่วนบุคคลบนพื้นที่สาธารณะ

1.2.3 หมู่บ้านศีล 5 ในประเด็นของกลไกการทำงานและผลสำเร็จในฐานะของการสร้างความสงบสันติของสังคม

ในกลุ่มนี้มีผู้ทำการศึกษาค้นคว้าโดยมองโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในฐานะที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสงบและก่อให้เกิดสันติสุขขึ้นในสังคมตลอดจนถึงศึกษาและอธิบายถึงกลไกการทำงานในลักษณะของเครือข่ายนโยบายที่มีตัวแสดงอื่น ๆ ในสังคมเข้ามาเป็นส่วนขับเคลื่อนโครงการตลอดจนศึกษาถึงผลสำเร็จของโครงการโดยมองจากความขัดแย้งในสังคมที่ไม่ค่อยมีให้เห็นและไม่ค่อยปรากฏเด่นชัดอย่างเป็นรูปธรรมและการดำเนินนโยบายดังกล่าวมีการขับเคลื่อนไปได้ด้วยดีผ่านเครือข่ายภาคประชาสังคมมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันจนนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการในเชิงของปริมาณ

งานศึกษาของ พระอธิการมณฑล สุนตจิตโต เรื่อง “นโยบายรัฐบาล โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5” สรุปผลของการศึกษาตอนหนึ่งว่า การรักษาศีล 5 นับเป็นพื้นฐานในการประพฤติตนอันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นให้คนเคารพกฎกติกาของสังคมและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น การรักษาศีล 5 ย่อมก่อให้เกิดความเป็นปกติเรียบร้อยต่อผู้ปฏิบัติ ในขณะที่เดียวกันผู้ที่ละเมิดศีล 5 ย่อมเผชิญผลของการกระทำทั้งความผิดด้านกฎหมายตลอดจนวิบากแห่งผลกระทบ การละเมิดศีล 5 กลายเป็นสังคมที่มากไปด้วยการสังหารผลาญชีวิต การปองร้าย การทำร้าย การลักขโมย การปล้น การแย่งชิง การกระทำ ความผิดทางเพศและความวุ่นวายทางสังคม (พระอธิการมณฑล, 2017) ในการอภิปรายผลการศึกษาที่ออกมาในรูปแบบดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการขยายความของศีล 5 ให้เป็นค่านิยมและความเชื่อให้กับ

ประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของหลักศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมืองตลอดจนถึงให้สมาทานรักษาศีลเพื่อที่จะสร้างสังคมแห่งความสุขและสันติสุขและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติบ้านเมือง โดยปรากฏในบทสรุปตอนหนึ่งว่า รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญว่าปัญหาทุกอย่างจะหมดไปหากมีคุณธรรมจริยธรรม การที่สังคมจะมีคุณธรรมจริยธรรมนั้นจะต้องเริ่มจากตัวบุคคลก่อน ด้วยการรักษาศีล 5 เพราะเป็นคุณธรรมพื้นฐานในการประพฤติปฏิบัติตนเบื้องต้น ช่วยควบคุมกาย วาจา และใจของมนุษย์ให้เรียบร้อย ให้คนเคารพกฎกติกาของสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นเพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข (พระอภิการมกฎ, 2017) การศึกษาในงานชิ้นนี้ขาดความเข้าใจในความเป็นโลกสมัยใหม่ที่ไม่นำศาสนามาเป็นเครื่องมือของรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม ในความเห็นของผู้เขียนนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เกิดขึ้นบนจินตภาพที่เข้าใจว่ารัฐและพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ที่ขับเคลื่อนสังคมตลอดจนสร้างศีลธรรมของสังคมร่วมกัน พุทธศาสนาช่วยอบรมขัดเกลานิสัยของคนในสังคมให้มีความโอปปาติกะมีเมตตา แต่ในอีกมุมหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพระพุทธศาสนา กลับสร้างความแตกต่างแปลกแยกและเลือกปฏิบัติต่อศาสนาอื่น ๆ ตลอดจนสร้างความเหลื่อมล้ำและเป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อทำลายล้างฝังตรงข้ามกับอำนาจรัฐอย่างไร้ศีลธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับรัฐในลักษณะแรกเป็นความสัมพันธ์ที่ศาสนาทำหน้าที่ในการจรรโลงและรับใช้สังคมในฐานะที่เป็นหน้าที่ ในความสัมพันธ์ลักษณะที่สองเป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจที่พุทธศาสนาและรัฐต่างกลมเกลียวเป็นเนื้อเดียวกันและไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพระพุทธศาสนาในลักษณะที่สองมีอิทธิพลต่อสังคมและรัฐกำหนดออกมาเป็นนโยบายจึงขัดกับหลักความเสมอภาคทางศาสนาเพราะรัฐไม่สามารถที่จะสถาปนาศาสนาใดศาสนาหนึ่งให้มีสถานะที่เหนือกว่าศาสนาหรือศาสนิกอื่น ๆ ถึงแม้ศาสนา นั้น ๆ จะมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน การสนับสนุนจากรัฐผ่านนโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” จึงเป็นการละเมิดความเสมอภาคทางศาสนาอันจะนำไปสู่การขัดอิสรภาพทางศาสนาที่ปราศจากการบังคับยึดเยียดให้และความเป็นกลางทางศาสนา

หรือในงานของ พระมหานิกธ ปลัดสังข์ และวิษณุ สมิตสุวรรณค์ ทำการศึกษาเรื่อง “การรักษา ศีล 5 กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษา หมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดขอนแก่น” โดยเป็นการศึกษาถึงการนำศีล 5 มารักษาในชีวิตประจำวันให้เกิดสันติสุขในสังคมไทยและนำเสนอแนวทางและส่งเสริมการสร้างสันติสุขในสังคมให้ยั่งยืนจากแนวคิดหมู่บ้านรักษาศีล 5 ประชาเป็นสุข ในผลการศึกษาพบว่า การรณรงค์ให้เกิดการตระหนักในการประยุกต์การรักษาศีล 5 มาปฏิบัติในการดำรงชีวิตโดยมุ่งให้มีการจัดตั้งและประกาศให้มีการรักษาศีล 5 ต้นแบบขึ้น เพื่อให้บังเกิดผลอย่างชัดเจนและเพื่อให้เข้าถึงหลักการการสร้างสันติสุขด้วยหลักการประพฤติปฏิบัติตามหลักการรักษาศีล 5 เนื่องจากการรักษาศีล 5 เปรียบเสมือนหลักประกันชีวิตที่ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม โดยผล

การศึกษาพบว่า การรักษาศีล 5 ช่วยให้เกิดสันติสุขแก่สังคม เพราะสังคมต้องอยู่ด้วยกันอย่างสันติ มีความสงบสุขก็ต้องอาศัยสิ่งยึดเหนี่ยวหรือข้อบังคับร่วมกัน การเสนอแนวทางและการส่งเสริมการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืนจากแนวคิดหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากการศึกษาพบว่า การจะมีสุขและสันติได้จริงหรือไม่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและความเข้าใจของทุกฝ่ายทุกภาคส่วนในสังคมที่จะช่วยกันพัฒนาจิตใจให้ยึดมั่นต่อกฎระเบียบข้อบังคับให้ยั่งยืนแล้ว สังคมนั้นจะมีผลต่อการสร้างเกราะคุ้มกันให้สังคมเกิดสันติสุขได้อย่างยั่งยืนแต่ถ้าไม่ร่วมมือไม่เข้าใจไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับตามหลักของศีล 5 ทำให้เกิดปัญหาตามมามากมายแน่นอนเพราะผู้คนในสังคมจะมีความขัดแย้งมีการแก่งแย่งชิงความเป็นใหญ่ส่งผลให้สังคมและประเทศชาติไม่ก้าวไปข้างหน้าได้เพราะขาดการพัฒนาที่แท้จริงจึงต้องเร่งที่ปลูกฝังให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติด้วยตนเองก่อน เพราะปัจจัยภายนอกเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นแต่ที่สำคัญขึ้นอยู่กับจิตใจของทุกคน (พระมหานิกธพลดสังข์ & วิษณุ, 2560) ในข้อสรุปผลการศึกษานี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าการศึกษาดังกล่าวมองข้ามศาสนาที่เป็นเรื่องส่วนตัวเป็นความดีอันสูงสุดเป็นความเชื่อส่วนบุคคลในเมื่อเป็นความดีสูงสุดและเป็นความเชื่อส่วนบุคคลแล้วการจะนำมาบังคับใช้ให้ครอบคลุมและได้ผลจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เพราะในพื้นที่สาธารณะดังกล่าวต่างมีความหลากหลายอยู่ในตัวยังเป็นความเห็นความเชื่อทางศาสนายังไม่สามารถจะนำมาแก้ไขปัญหาได้เพราะเป็นความดีสูงสุดส่วนบุคคลเป็นความเห็นที่แตกต่างกันและไม่สามารถตัดสินว่าสิ่งไหนถูกผิดได้ การที่นำเสนอผลการศึกษาให้นำศีลธรรมทางศาสนามาเป็นข้อบังคับใช้ร่วมกันและสนับสนุนปลูกฝังให้ประชาชนฝึกรอบรมจิตใจด้วยตนเองจึงเป็นสิ่งที่ยั่งยืน เพราะการนำหลักทางศาสนาเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวและนำมาเป็นกรอบในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นเรื่องของปัจเจก ข้อเสนอที่ให้นำหลักศีลธรรมทางศาสนาเป็นข้อบังคับและปฏิบัติร่วมกันจึงใช้ไม่ได้บนพื้นฐานนโยบายสาธารณะ

หรือในงานการศึกษาเชิงปริมาณของ พระมหาพุทธนา นรเชษฐ และ จุฑารัตน์ ทองอินจันทร์ ที่ศึกษาแนวคิด ตัวชี้วัด องค์ประกอบ บทเรียน และบูรณาการ ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยทำการถอดบทเรียน และบูรณาการหลักการของศีล 5 ในการพัฒนามาตรฐานชีวิตของคนในสังคมไทย ซึ่งเป็นการศึกษาโดยทำการเลือกกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นตัวแทนด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงใน 4 ภูมิภาค ๆ ละ 1 จังหวัด ๆ ละ 20 รูป/คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ให้ผู้ตอบคำถามเขียนตอบร่วมกับการสังเกตกับบุคคลสำคัญและการประชุมกลุ่มบุคคลสำคัญในพื้นที่การศึกษาวิจัยที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปโดยใช้ทฤษฎี จำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ ทำดัชนีข้อมูลร่วมกับการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ผลการศึกษา พบว่า การตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยด้วยการประยุกต์ใช้หลักการและแนวปฏิบัติตามศีล 5 ในทางพุทธ

ศาสนาให้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ตามตัวชี้วัดที่มีทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยมีองค์ประกอบคือ คณะกรรมการดำเนินงานโครงการ ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับชาติ การถอดบทเรียนในแต่ละพื้นที่ พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการเกิดจากร่วมมือกันระหว่างวัด ประชาชน และหน่วยงานของรัฐ การบูรณาการสามารถดำเนินการด้วยการเชื่อมโยงกิจกรรมที่เคยมีมาอยู่แล้วเข้ามาเป็นส่วนประกอบและใช้สถาบันหลักที่มีอยู่ในสังคมไทย คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญ (พระมหาอุทตนา & จุฑารัตน์, 2018) การศึกษาทบทวนวรรณกรรมในกลุ่มนี้ผู้เขียนเห็นว่าการสนับสนุนให้มีการนำศีลธรรมทางศาสนามาบังคับใช้กับคนในสังคมจะก่อให้เกิดความเป็นระเบียบและสันติสุขขึ้นในท้ายที่สุดและการมองว่านโยบาย หมู่บ้านศีล 5” สามารถสร้างความสงบสันติให้เกิดขึ้นในสังคมประชาชนเกิดความสามัคคีปรองดองมากขึ้นเป็นการศึกษาที่ยังขาดการมองถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์และการดำเนินนโยบายที่เกิดจากความไม่เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงประกอบกับขาดการมองปัญหาในเชิงโครงสร้างของความรุนแรงและความขัดแย้งที่ผ่านมา ความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นศาสนาถือเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของปัญหา ความปรองดองและความสงบสันติที่เกิดขึ้นต่างเกิดจากการสยบยอมต่ออำนาจที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดของผู้ไม่ได้เป็นความปรองดองและความสงบสันติที่เกิดจากความเห็นพร้อมต้องกันของคนในสังคมที่เกิดจากนโยบายและศีลธรรมทางศาสนา การขาดการมองกระบวนการของปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้านนี้จึงนำไปสู่การศึกษาและการวิพากษ์ของผู้เขียนในประเด็นหัวข้อของความล้มเหลวของนโยบายเพื่อโต้แย้งกับตัวกระบวนการของนโยบายที่พยายามสร้างความปรองดองสมานฉันท์และโต้แย้งกับงานที่ศึกษาผ่านมาว่านโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” สามารถสร้างความสันติให้เกิดขึ้นได้สังคม ซึ่งข้อโต้แย้งที่จะนำมาวิพากษ์เป็นข้อเท็จจริงที่เป็นที่ประจักษ์ที่เกิดขึ้นในสังคมและแสดงให้เห็นว่าเป็นความล้มเหลวของนโยบายและไม่สามารถที่จะสร้างความปรองดองสมานฉันท์ความสงบสันติขึ้นในสังคมได้

ในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าปัญหาเรื่องของศีลธรรมในสังคมไทยเมื่อกำหนดใช้นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” มีอยู่ว่าเมื่อเรากล่าวถึงเรื่องของศีลธรรมเรามักจะให้นิยามความหมายไปในทางของศีลธรรมทางพุทธศาสนาไม่ใช่ศีลธรรมในความหมายของศีลธรรมทางโลก สังคมไทยพยายามผลักดันและสนับสนุนนิยามของศีลธรรมที่อิงอยู่กับมิติทางพุทธศาสนาเป็นแม่แบบศีลธรรมของสังคมไทย ศีลธรรมเป็นพื้นฐานของ “คนดี” ดังนั้นปัญหาจึงมีอยู่ว่าเมื่อสังคมถูกปลูกฝังด้วยศีลธรรมทางศาสนาผ่านกระบวนการของการทำให้เชื่อมากกว่าการวิพากษ์และตั้งคำถาม จึงทำให้คนในสังคมต่างก้มหน้ายอมรับในชะตากรรมเพราะเชื่อว่าเป็นกรรมเก่าที่ติดตัวมา ดังนั้นศาสนาและศีลธรรมเชิงวิพากษ์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำเสนอให้เห็นว่าพุทธศาสนาสันับสนุนความเป็นเหตุเป็นผล สนับสนุนการตั้งข้อสงสัยตั้งคำถามและวิพากษ์วิจารณ์สืบค้นหาข้อเท็จจริง พุทธศาสนาเชื่อมั่น

ในความสามารถและความเป็นเหตุเป็นผลของมนุษย์ที่ปลดปล่อยตนเองโดยปัญญาของมนุษย์ ตลอดจนปฏิเสธการสยบยอมและความมกมาย ศาสนาของพุทธะสนับสนุนความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มนุษย์ที่ได้รับการปลดปล่อยจากพันธนาการปราณาให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์จากการกดขี่และจากการครอบงำ พุทธศาสนาที่เกิดจากการตั้งข้อสงสัยตั้งคำถามและการวิพากษ์อย่างเป็นเหตุเป็นผล ศาสนาของพุทธะจึงไม่ได้วางอยู่บนพานของความศักดิ์สิทธิ์ที่จะแตะต้องละเมิดไม่ได้ ศาสนาของพุทธะ ไม่เป็นสิ่งลึกลับเหนือการรับรู้และเหนือความสามารถของมนุษย์ที่จะสืบค้นแสวงหาข้อเท็จจริง ศาสนาของพุทธะเปิดกว้างต่อกระบวนการแสวงหาความรู้และบรรลุความจริงต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม ไม่ใช่เพียงแต่บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อ้างความเป็นเจ้าของอำนาจพิเศษอ้างถึงบุญญาธิการที่สูงส่งกว่าคนอื่นเพื่อความดีความชอบของตนเอง

ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรมทั้ง 3 กลุ่มที่กล่าวมาผู้เขียนมีความเห็นว่าศาสนาเปรียบเสมือนเป็นโครงสร้างเป็นรากฐานของสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ เมื่อศาสนาถูกจัดวางไว้ผิดที่ เป็นเครื่องมือสร้างการครอบงำของผู้มีอำนาจศาสนาจึงเปรียบเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างที่อยู่ดิธรรมและก่อให้เกิดสังคมที่ไร้ระเบียบ เมื่อศาสนาเข้ามามีความสัมพันธ์กับอำนาจทางการเมือง ศาสนาจึงกลายเป็นเครื่องมือของผู้ปกครอง ผู้ปกครองจะเป็นผู้สร้างศีลธรรมขึ้นเพื่อรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์และอภิสิทธิ์ของชนชั้น ศาสนาและศีลธรรมที่พำสอนในเรื่องของบาปบุญเวรกรรมสวรรค์นรกและศาสนาที่ศักดิ์สิทธิ์ล้วนเป็นแหล่งที่มาของพฤติกรรมที่วุ่นวายอนาถ การทำให้เชื่อในเรื่องของโชคชะตาฟ้าลิขิตและเวรกรรมอันศักดิ์สิทธิ์เป็นการทำให้ผู้ถูกกดขี่จะไม่สามารถเข้าใจปัญหาและความทุกข์ที่เกิดขึ้นของตนว่าเป็นผลมาจากการถูกข่มขู่และจากการเอาเปรียบของผู้กดขี่ สังคมที่ไร้ระเบียบและโครงสร้างที่อยู่ดิธรรมเป็นเครื่องมือของผู้กดขี่กระทำต่อผู้ถูกกดขี่ให้สูญเสียความเป็นมนุษย์ ศาสนาลัทธิคำสอนถึงเรื่องสวรรค์และนรกที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องมือหนึ่งที่บั่นทอนการรับรู้และวิธีคิดของมนุษย์ ศาสนาลัทธิคำสอนถึงเรื่องสวรรค์และนรกที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องมือหนึ่งที่บั่นทอนการรับรู้และวิธีคิดของมนุษย์ ดังนั้น ในงานการศึกษาของผู้เขียนชิ้นนี้จึงแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน **ส่วนแรก** คือการศึกษากระบวนการความสัมพันธ์ของศาสนากับการเมืองในบริบทของความเป็นสมัยใหม่ผ่านกระบวนการของนโยบายสาธารณะ และ **ส่วนที่สอง** เป็นการศึกษาวิพากษ์พุทธศาสนาและศีลธรรมเพื่อตั้งคำถามและแสวงหาเจตนารมณ์ที่แท้จริงในนามศาสนาของพุทธะเพื่อสร้างกระบวนการทัศน์และมุมมองใหม่ต่อความรู้และความเข้าใจต่อพุทธศาสนาและศีลธรรมแบบเดิม ตลอดจนจะเป็นแผนที่นำทางไปสู่การสังเคราะห์ชิ้นใหม่ของ “**พุทธศาสนาและศีลธรรมแบบวิพากษ์**” ในบทที่ 5 ต่อไป

การศึกษาค้นคว้าของงานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ผู้เขียนใช้กรอบการคิดวิเคราะห์ผ่านตัวแนวคิด การตีความและแนวคิดการจัดวางความคิดทางการเมือง โดยมีความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าผ่าน

การตีความตัวเอกสาร หนังสือคำสั่งราชการ การกระทำของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอีกทั้งเป็นการช่วยตั้งคำถามและค้นหาคำตอบว่าเหตุใดผู้นำทางศาสนาและรัฐบาลถึงกำหนดใช้โครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อถกแถลงวิพากษ์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองที่พยายามสร้างการครองอำนาจนำและการสร้างความชอบธรรมระหว่างกันของรัฐบาลและผู้นำทางศาสนา และเพื่อสร้างการรับรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคมและท้าทายต่อกระบวนการทัศน์เดิมที่สังคมมีต่อชนชั้นนำทางศาสนาและรัฐในประเด็นที่นำมิติทางด้านศาสนามาประยุกต์ใช้กับการเมืองผ่านนโยบายสาธารณะ

1.3 คำถามการวิจัย:

1. นโยบายโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ในช่วงปี พ.ศ. 2557 – 2561 มีการเกิดขึ้นเพราะเหตุใด และมีการบังคับใช้ การดำรงอยู่ ของนโยบายเพื่อเหตุผลใด
2. ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองบนพื้นที่นโยบายสาธารณะศาสนามีบทบาทอย่างไร
3. ศาสนาและศีลธรรมที่ต้องการปลดปล่อยมนุษย์ออกจากพันธนาการควรจะเป็นศาสนาและศีลธรรมแบบไหนอย่างไร

1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย:

1. เพื่อศึกษาวิพากษ์ถึงประเด็นของชนชั้นนำทางศาสนาและรัฐบาลที่กำหนดใช้นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์
2. เพื่อนำเสนอมุมมองใหม่ต่อความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับศาสนาโดยมองผ่านนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5”
3. เพื่อนำเสนอการศึกษาศาสนาและศีลธรรมเชิงวิพากษ์ถกแถลงร่วมกัน

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย:

การวิจัยและการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นการวิจัยและศึกษาค้นคว้าเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราโดยให้อยู่ในกรอบของประเด็นเรื่อง “การวิพากษ์นโยบายโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ผ่านการตีความและนำมาวิพากษ์เพื่อสร้างให้เกิดการรับรู้ใหม่ต่อการกำหนดใช้นโยบายโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ของรัฐบาลโดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาและวิจัยอยู่ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การศึกษาเชิงเอกสาร ผู้ศึกษามุ่งเน้นไปที่การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำรา วารสาร บทความวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ และประกาศคำสั่งต่าง ๆ ของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในการศึกษาค้นคว้าอภิปรายและข้อค้นพบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของชิ้นงานและความถูกต้องแม่นยำในการศึกษา

2. การตีความ โดยการอธิบายขยายความจากเอกสารตำรา สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อนำเสนอให้เห็นถึงวาระแอบแฝงที่แท้จริงซึ่งถูกซ่อนเอาไว้อย่างแยบยลของรัฐบาลและชนชั้นนำในการกำหนดใช้นโยบายโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เพื่อทำทลายการรับรู้เดิมต่อนโยบายดังกล่าวที่รัฐบาลและผู้ปกครองสร้างเอาไว้และเพื่อสร้างการรับรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ:

1. งานชิ้นนี้จะสามารถทำทลายและโต้แย้งต่อการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ที่ถูกให้ความหมายเอาไว้ในลักษณะที่สร้างคุณประโยชน์ให้กับชนชั้นนำทางศาสนาและรัฐบาล คสช. ตลอดจนรู้เท่าทันต่อวาระแอบแฝงของรัฐและชนชั้นนำปกครองต่อการกำหนดใช้นโยบายโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์

2. งานชิ้นนี้สามารถที่จะสร้างการรับรู้ใหม่ต่อมุมมองของความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับศาสนาในฐานะที่รัฐบาล คสช. และผู้นำทางศาสนานำศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองผ่านมิติทางด้านวัฒนธรรมและศีลธรรมและสามารถสร้างการรับรู้ใหม่ให้กับสังคมต่อการมองความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับศาสนา

3. งานชิ้นนี้สามารถตั้งคำถามและสร้างกระบวนทัศน์ใหม่ต่อมุมมองและเจตนาที่แท้จริงของศาสนาเพื่อที่จะโต้แย้งและทำทลายกระบวนทัศน์ศาสนาแบบเดิมที่ชนชั้นนำวางเอาไว้เพื่อกดขี่และครองอำนาจของผู้ปกครอง

บทที่ 2

ประวัติศาสตร์พุทธศาสนากับความสัมพันธ์ทางการเมือง

การเขียนในบทนี้เป็นการเขียนและการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์เพื่อที่จะศึกษาและชี้แจงให้เห็นว่าศาสนากับสังคมไทยมีความสัมพันธ์ร่วมกันมาแบบไหนอย่างไร การอ้างถึงคุณธรรมและศีลธรรมทางศาสนาในการปกครองแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้หากเราจะละเลยการทำ ความเข้าใจประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนากับสังคมไทยที่มีร่วมกันมา เพราะเหตุใดคนในสังคมต่าง แสวงหาคนดีในการปกครองบ้านเมือง เพราะเหตุใดคนในสังคมถึงให้การยอมรับต่อผู้ปกครองที่กล่าว อ้างถึงการมีคุณธรรมและศีลธรรมโดยเฉพาะศีลธรรมทางพุทธศาสนาในการปกครอง เพราะเหตุใดคน ในสังคมถึงยอมรับในความไม่เสมอภาคและความเป็นชนชั้นวรรณะที่มีอยู่ เพราะเหตุใดคนในสังคม ต่างยอมรับกับความอยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นระหว่างคนจนกับคนรวย ข้อสงสัยเหล่านี้ ทำให้เกิดคำถามในเชิงประวัติศาสตร์ต่อความสัมพันธ์ของพุทธศาสนากับสังคมไทยว่ามีความ เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างไรจนก่อให้เกิดเป็นสังคมในลักษณะปัจจุบัน ผู้เขียนมีความเข้าใจและให้ ความสำคัญว่าหากเราไม่มีการศึกษาเรียนรู้และเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านมิติของประวัติศาสตร์เราจะไม่สามารถทำความเข้าใจและวิพากษ์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างลึกซึ้งและครอบคลุม ดังนั้นในบทนี้จึงเปรียบเสมือนการเขียนและการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ที่อธิบายถึง ความสัมพันธ์ของพุทธศาสนากับสังคมและการเมืองและสอดแทรกประเด็นของการวิเคราะห์และ วิพากษ์ไว้บางส่วนเพื่อเป็นการปูพื้นฐานไปสู่การวิพากษ์ของผู้เขียนในบทต่อไป

ในการเขียนและเรียบเรียงเนื้อหาในบทนี้ผู้เขียนวางกรอบในการเขียนออกเป็น 3 ส่วน คือ **ส่วนที่หนึ่ง** ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมไทย ซึ่งจะเป็นการเขียนในรูปแบบของการ แสดงให้เห็นในแต่ละช่วงระยะเวลาพอสังเขปในแต่ละยุคที่พุทธศาสนาและสังคมไทยในอดีตมี ปฏิสัมพันธ์และพัฒนามาร่วมกันมา **ส่วนที่สอง** กล่าวถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการ ครองอำนาจและสร้างความชอบธรรมตลอดจนมีอิทธิพลต่อความคิดเรื่องคุณธรรมและศีลธรรมของ บุคคลและผู้ปกครองในหลักอัครคัมภีร์ ในหัวข้อเรื่อง “อเนกนิกรสโมสรในอุดมการณ์การเมืองการ ปกครองไทย” โดยหลักธรรมดังกล่าวส่งผลต่อรูปแบบการปกครอง อุดมการณ์ของรัฐ ตลอดจนความ ได้เปรียบเสียเปรียบทางอำนาจความเหลื่อมล้ำและการแบ่งชนชั้นของคนในสังคม และ **ส่วนที่สาม** เป็นการนำเสนอถึงโลกทัศน์ทางพุทธศาสนาบนสนามของเครื่องมือทางการเมืองในการสร้างพลเมือง ของรัฐและผู้ปกครอง โดยเราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าพระพุทธศาสนาต่างมีปฏิสัมพันธ์และถูกใช้ เป็นเครื่องมือทางการเมืองของทุกกลุ่มก้อนทางสังคมไทยที่ต้องการแสวงหาอำนาจและความชอบธรรมใน อำนาจของตน แต่การเขียนในหัวข้อนี้ที่ผู้เขียนหยิบยกเอาประเด็นของโลกทัศน์ทางพุทธศาสนาต่อ การสร้างคนดีและผู้ปกครองที่ดีบนเครื่องมือทางการเมืองก็สืบเนื่องจากว่าภายหลังการรัฐประหารปี

2557 การอธิบายที่วิพากษ์ถึงการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือของรัฐบาลทหารมีการอธิบายอย่างกว้างขวางและหลากหลายชิ้นงานแต่งงานที่ปรากฏในลักษณะของการนำเสนอในประเด็นของการใช้กระบวนการทัศน์ทางศาสนาต่อการสร้างคนดีและผู้ปกครองที่ดีของรัฐโดยเฉพาะรัฐบาลทหารในช่วงรัฐประหารปี 2557 ที่คิดว่าตนและกลุ่มตนเป็นคนดีที่ไม่มีผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นกลางตลอดจนอาสาเข้ามารักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ดังนั้นการนำเสนอถึงกระบวนการทัศน์ทางพุทธศาสนาต่อการสร้างคนดีและผู้ปกครองที่ดีจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

2.1 พุทธศาสนากับสังคมและการเมือง

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับประเทศไทยที่รัฐยึดเอาศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุดอุดมการณ์จนส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างในปัจจุบันความสัมพันธ์และชุดอุดมการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ถูกบันทึกเอาไว้ในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาอย่างยาวนาน ในการเริ่มต้นนี้จึงขอสร้างความเข้าใจว่าการเขียนต่อไปนี้เป็น การเขียนที่อ้างอิงข้อมูลและมุมมองทางประวัติศาสตร์ในการประกอบการเขียนเป็นส่วนใหญ่เหตุผลเนื่องมาจากว่าในความเข้าใจของผู้เขียนหากไม่ทำความเข้าใจและเรียนรู้ในสิ่งที่ผ่านมาในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เราจะไม่สามารถที่จะวิพากษ์ความสัมพันธ์ที่ถูกจัดเรียงจัดวางไว้อย่างเป็นระบบและไม่สามารถทำความเข้าใจถึงประเด็นสำคัญในความเป็นอยู่ของสภาพสังคมในปัจจุบันและอนาคตได้ดังนั้นการเขียนไล่เรียงและอ้างอิงข้อมูลทางประวัติศาสตร์จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการวางพื้นฐานไปสู่การวิพากษ์และทำความเข้าใจในปัจจุบันและอนาคตต่อไป และอีกประการในการเขียนปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับประเทศไทยโบราณผู้เขียนเริ่มต้นการเขียนจากยุคอาณาจักรสุโขทัยเป็นต้นมาเหตุผลก็เนื่องจากในช่วงระยะเวลาก่อนหน้านั้นพุทธศาสนาและศาสนาอื่น เช่นพราหมณ์ ฮินดู หรือแม้แต่ศาสนาผี และอื่น ๆ ยังคงเป็นศาสนาที่มีหลักธรรมคำสอนและแนวปฏิบัติผสมปนเปกันอยู่และไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างชัดเจนได้² ตลอดจนยังไม่มีศาสนาหลักในการประพฤติปฏิบัติอย่างเป็นทางการ จนมาถึงยุคสมัยอาณาจักรสุโขทัยที่พ่อขุนรามคำแหงทรงสถาปนาพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักแห่งอาณาจักรสุโขทัยและให้การทำนุบำรุงพุทธศาสนาและการเผยแผ่หลักธรรม ดังนั้นการเริ่มต้นการศึกษาเพื่อให้เกิดความสมเหตุสมผลต่อการอธิบายถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างของพุทธศาสนากับสังคมไทยจึงมีความเหมาะสมที่จะเริ่มต้นจากอาณาจักรสุโขทัยเป็นต้นมา

การนำพระพุทธรูปเศวตฉัตรเข้ามาในอาณาจักรสุโขทัยปรากฏพบหลักฐานโดยการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ฝ่ายลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราชมาร่วมกับภิกษุสงฆ์ฝ่ายเถรวาทเดิม (พระมหาสุข

² อ่านเพิ่มเติมใน สุจิตต์ วงษ์เทศ, “ศาสนาศึกษาการเมือง”. ศาสนากับการเมือง ชาตินี้เราคงแยกกันไม่ได้ (1). เข้าถึงเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2562. เข้าถึงจาก ประชาไท Website: <https://prachatai.com/journal/2015/02/58054>

สันต์, 2015) หลักฐานและคำกล่าวอ้างที่ปรากฏในบันทึกในสมัยสุโขทัยทำให้สถาบันพุทธศาสนามีความมั่นคงและกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยในการหล่อหลอมความเป็นชาติและอุดมการณ์หลักในสังคมปัจจุบัน พุทธศาสนาเถรวาทที่พ่อขุนรามคำแหงนำเข้ามาต่างจากพุทธศาสนานิกายอื่นตรงที่ให้ความสำคัญกับการประพฤติวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์โดยการถือวินัยอย่างเคร่งครัด (เบเกอร์, 2559) ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับอำนาจรัฐในอดีตสมัยพุทธกาลดูเหมือนจะเป็นความสัมพันธ์กันอย่างหลวม ๆ โดยที่พุทธศาสนาก็ไม่มีความต้องการที่จะให้รัฐอุปถัมภ์และสนับสนุนส่งเสริมเพียงแต่พุทธศาสนาเป็นเพียงกรอบความคิดในหลักการบริหารปกครองที่ดี เป็นพลังในการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ปกครอง และการใช้อำนาจที่ถูกต้องเป็นธรรมโดยยึดโยงอยู่กับหลักทศพิธราชธรรม (ชัยอนันต์, 2555) แต่ในความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับอาณาจักรสุโขทัยถูกเปลี่ยนแปลงไปโดยมีลักษณะความสัมพันธ์ที่คล้ายคลึงกับรัฐอินเดียโบราณในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชโดยอยู่ในรูปแบบของการได้รับความอุปถัมภ์และปกป้องรักษาจากอำนาจรัฐ ฝ่ายศาสนาปฏิสัมพันธ์ในลักษณะการยกย่องผู้ปกครองที่มีคุณธรรมมีการบันทึกในพงศาวดารและเขียนสดุดีเจ้าผู้ปกครองที่มีคุณธรรม มีความเที่ยงธรรม มีเมตตาเห็นอกเห็นใจ และการคำนึงต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์ ในการปฏิสัมพันธ์ที่มีความละเอียดอ่อนและลึกซึ้งเช่นนี้จึงเกิดเป็นหลักการของ **“ธรรมราชา”** หรือ ราชารู้ธรรมตามแบบอย่างของจักรพรรดิอินเดียคือพระเจ้าอโศกมหาราชผู้ให้การอุปถัมภ์พุทธศาสนาเถรวาท ในพงศาวดารไทยปรากฏเป็นหลักฐานของตัวแบบธรรมราชาคือเจ้าผู้ปกครองในสมัยสุโขทัยในช่วงท้าย ๆ ดังการใช้ชื่อธรรมราชาเป็นชื่อของพระองค์ (เบเกอร์, 2559)

ต่อมาในสมัยอยุธยาพุทธศาสนานิกายเถรวาทยังคงได้รับความนิยมสูง มีการสร้างวัดวาอารามขึ้นเป็นจำนวนมากทั้งนี้สืบเนื่องมาจากเศรษฐกิจการค้ามีการขยายตัวและว่างเว้นจากการศึกสงครามแต่ในงานการศึกษาของคริส เบเกอร์และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร ในหนังสือเรื่องประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย อธิบายไว้ว่าในสมัยอยุธยาการลงทุนและการขยายเขตแดนของพุทธศาสนาได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มขุนนางเป็นส่วนใหญ่ กษัตริย์ในสมัยอยุธยาจะอุปถัมภ์พราหมณ์มากกว่าพุทธศาสนา พระนารายณ์ทรงสร้างหรือซ่อมวัดไม่กี่วัดและดูเหมือนว่าราชสำนักจะเต็มไปด้วยขุนนางมุสลิมและคริสเตียนเป็นส่วนใหญ่ มีการอ้างถึงในวิกฤตปี 2231 พระสงฆ์จัดตั้งให้ฆราวาสจับอาวุธเพื่อป้องกันไม่ให้เชื้อสายของพระนารายณ์ขึ้นเป็นกษัตริย์องค์ต่อไปอีกด้วย³

คริส เบเกอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร อธิบายต่อไปอีกว่า กษัตริย์ที่สืบต่อจากพระนารายณ์ไม่ได้เป็นสมาชิกของราชวงศ์แต่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มขุนนางและยังทรงลดการอุปถัมภ์พราหมณ์แต่

³ อ่านเพิ่มเติมใน คริส เบเกอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, (2560) พุทธศาสนาและสถาบันกษัตริย์. ใน สุลักษณ์ บุณปาน (บรรณาธิการ), ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย, pp. 29. พิมพ์ครั้งที่ 6 สำนักพิมพ์มติชน.

เลือกที่จะคำจุนพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจนดังตัวอย่างเช่นในยุคสมัยของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศและกลุ่มขุนนางสร้างและซ่อมวัดจำนวนมากจนภูมิทัศน์เหนือขอบฟ้าอาณาจักรอยุธยาเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ทรงถือวัตรปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดจนได้รับการยอมรับและสมยานามว่า “พระธรรมราชา” ชื่อเสียงของพระองค์และความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาเลื่องลือไปถึงเมืองศรีลังกาอันเป็นดินแดนต้นกำเนิดของพุทธศาสนานิกายเถรวาทจนศรีลังกาส่งคณะสงฆ์มาขอให้อยุธยาส่งพระสงฆ์ไปช่วยฟื้นฟูพุทธศาสนาเถรวาทที่เสื่อมถอยลงไป (เบเคอร์, 2559) ความน่าสนใจของความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทยในสมัย อยุธยาอีกประการหนึ่งคือกลุ่มขุนนางต่างชื่นชมในวัตรปฏิบัติของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศและยังคงแสวงหาอำนาจที่มากับสถาบันกษัตริย์โดยการรับเอาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปรับใช้คือแนวคิดเรื่องของ **อัครัญสูตร** ที่อยู่ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่มีแนวสอนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ตลอดจนขั้นขั้นของคนในสังคมที่บอกว่า กษัตริย์มีวิวัฒนาการมาจากครั้งที่สังคมไร้กฎเกณฑ์บังคับให้ผู้คนมารวมกลุ่มกันในการ “เลือก” คนที่ดีที่สุดเป็นกษัตริย์ (เบเคอร์, 2559) มาถึงตรงนี้ทำให้เห็นชุดอุดมการณ์หนึ่งของรัฐที่ไทยได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของพุทธศาสนาในการปลูกฝังชุดความเชื่อเรื่อง “คนดี” และ “ผู้ปกครองที่ดี” ที่กลายมาเป็นอุดมการณ์หลักอุดมการณ์หนึ่งและหยั่งรากลึกลงในสังคมสมัยอยุธยาและต่อมา ซึ่งสอดคล้องกับงานที่ศึกษาของสายชล สัตยานุรักษ์ ในงานเรื่อง “การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ : ประวัติศาสตร์สังคมไทย” โดยสายชลอธิบายว่า การเข้ามาของพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ ทำให้ความคิดเกี่ยวกับจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิเป็นที่รับรู้กว้างขวาง ซึ่งมีผลต่อการจัดระเบียบสังคมของอยุธยาอย่างมาก เพราะคนที่กลัวตกนรกจะไม่กล้าทำความชั่ว และคนที่อยากมีชีวิตที่ดีในโลกมนุษย์หรืออยากขึ้นสวรรค์ก็จะพยายามทำความดี เช่น การทำบุญ ให้อทาน การรักษาศีล (สายชล, 2558) ความสอดคล้องของการเปลี่ยนแปลงในสมัยอยุธยา กลุ่มขุนนางและพระสงฆ์ต่างคานอำนาจระหว่างกันกับกษัตริย์ในการเน้นว่ากษัตริย์ต้องพิสูจน์ตัวเองอยู่เสมอว่าดีที่สุดในฐานะผู้ปกครองด้วยการกระทำตามหลัก **ทศพิธราชธรรม** คือธรรมสิบประการที่จักรพรรดิต้องประพฤติปฏิบัติเป็นหลักธรรมประจำพระองค์ และเป็นคุณธรรมสำหรับผู้ปกครอง (เบเคอร์, 2559) ประกอบไปด้วย ทาน (การให้) ศีล (ความประพฤติดีงาม) บริจาค (การสละสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม) อาชวะ (ความซื่อตรง) มัทวะ (ความอ่อนโยน) ตบะ (ความเพียร) อักโกธะ (ความไม่โกรธ) อวิหิงสา (การไม่เบียดเบียน) ชันติ (ความอดทน) และ อวิโรธนะ (ความเที่ยงธรรม) คุณธรรมสิบประการนี้หากกล่าวให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมต่อการปรับใช้ของกษัตริย์ในสังคมไทยและเป็นผลดีต่อผู้ปกครองในยุคปัจจุบันเห็นได้ชัดจากพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามแบบอย่างโบราณราชประเพณี ในวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ.2493 ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อการตรัสเมื่อขึ้นครองราชย์และปฏิบัติเป็นพระราชกรณียกิจจนสิ้นสมัยและกลายเป็นการสถาปนาพระราชอำนาจนำอย่างหนึ่งของราชสำนักไทย

ในช่วงปลายสมัยอยุธยา สายชล อธิบายไว้ว่าชนชั้นนำอยุธยาและพระสงฆ์ไม่สามารถที่จะสถาปนาหลักการของพุทธศาสนาให้มีความสอดคล้องกับสังคมในยุคนั้นได้ พุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อสังคมในช่วงปลายสมัยอยุธยามีลักษณะแตกต่างกันเป็นสองแนวคือพุทธศาสนาแบบเน้นความเป็นมนุษยนิยมที่ให้ความสำคัญกับเหตุผลของมนุษย์และพุทธศาสนาแบบเน้นบุญฤทธิ์วิหยาคมที่เน้นและให้ความสำคัญกับเรื่องเหนือธรรมชาติ (สายชล, 2546)

กลุ่มที่หนึ่งพุทธศาสนาแบบเน้นความเป็นเหตุผลนิยม ประจักษ์นิยม และมนุษยนิยมมากขึ้น ที่ให้ความสำคัญกับเหตุผล และสติปัญญาของมนุษย์ที่มองผลในชาตินี้สำคัญกว่าโลกหน้า สืบเนื่องมาจากในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลายมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองบางประการเช่นการผ่อนผันให้กลุ่มขุนนางทำการค้าและการเก็บส่วยได้อย่างเสรีจึงส่งผลให้เกิดการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ที่มากขึ้นจากเดิม มีการจับต้องกับความจริงเชิงประจักษ์มากขึ้น⁴ จึงทำให้ระบบความคิดที่มีต่อศาสนาเปลี่ยนแปลงไปโดยสายชลอธิบายไว้ว่า ความสุขที่จับต้องได้ในโลกนี้ที่เกิดจากการใช้เงินทองซื้อหามาและทั้งที่เกิดจากความสำเร็จของการรังสรรค์วัฒนธรรมที่สอดคล้องกับรสนิยมความต้องการของคนที่มึลักษณะของพิธีกรรมทางศาสนาน้อยลงและตอบสนองความสนุกเพลิดเพลินของชีวิตมากขึ้นเป็นผลให้ “โลกหน้า” มีเสน่ห์น้อยลงมาก การประจักษ์ในพลังความสามารถและสติปัญญาของมนุษย์ก็ทำให้ความกลัวหรือความศรัทธาในอำนาจเหนือธรรมชาติคลานแคลนไป (สายชล, 2546)

กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่มีความเห็นในทางศาสนาที่ให้ความสำคัญกับอำนาจที่อยู่เหนือธรรมชาติและอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ กลุ่มที่สองนี้จะมีลักษณะความคิดที่แตกต่างไปจากกลุ่มแรกอย่างสิ้นเชิง ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับอิทธิฤทธิ์การอ่อนนวยทนต์ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรม สายชลพยายามที่จะอธิบายให้เห็นว่าสาเหตุของการที่อิทธิพลของพุทธศาสนากลุ่มนี้ได้รับความนิยมนั้นเนื่องจากจะเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ที่มีความเชื่อเดิมแบบนี้เป็นพื้นฐานทางสังคมและมีพิธีกรรมผสมปนเปอยู่กับการมรดก ฮินดู และผี นอกจากนี้ยังมีความปั่นป่วนที่เกิดขึ้นในสังคมทำให้คนไร้ที่พึ่งและเต็มไปด้วยความสับสนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทำให้คนหันเข้าหาศาสนาที่ประกอบไปด้วยความเชื่อเหนือธรรมชาติและพิธีกรรมมากขึ้น (สายชล, 2546)

⁴ อ่านเพิ่มเติมใน. สายชล วรรณรัตน์, (2525). ความคลี่คลายเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจากสมัยปลายอยุธยาถึงธนบุรีและลักษณะทั่วไปของความคิดทางศาสนา. พุทธศาสนากับแนวความคิดทางการเมือง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325-2352) (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), pp. 51 - 52

จากความคิดทางศาสนาทั้งสองกลุ่มนี้ทำให้เห็นถึงอิทธิพลของความคิดดังกล่าวที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองต่อยุคสมัยปัจจุบันอย่างชัดเจน ในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นิธิ เอียวศรีวงศ์ ให้ความเห็นว่าความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ปลายอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์เป็นผลให้ความคิดชนชั้นนำเกี่ยวกับพุทธศาสนาเปลี่ยนไป กล่าวโดยสรุปคือมีลักษณะที่อาจารย์สายชลเรียกว่าเป็นเหตุผลนิยมมากขึ้น คือมีหลักเหตุผลตามหลักตรรกะและมีเหตุผลตามหลักประจักษ์นิยม นอกจากนี้ยังมีลักษณะมนุษย์นิยมอยู่ด้วย คือมองผลในชาตินี้มีความสำคัญยิ่งขึ้นและมองมนุษย์อย่างเสมอภาค ความเปลี่ยนแปลงนี้ไปกระทบต่อระบอบการปกครอง การเมือง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและด้านอื่น ๆ (สายชล, 2546) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแนวคิดที่มีต่อพุทธศาสนาของชนชั้นนำนี้ก่อให้เกิดกลุ่มชนชั้นนำที่มีฐานะปัจจัยการผลิตเป็นทุนเดิมมักจะให้ความสำคัญกับการกระทำของคนและปัญญาของมนุษย์เป็นสำคัญ และมองผลของการกระทำนั้นเกิดขึ้นในชาตินี้ดังเช่นกลุ่มเหตุผลนิยม ประจักษ์นิยม และมนุษย์นิยมที่สายชลเสนอ จึงก่อให้เกิดการทำมาค้าขาย ประกอบธุรกิจ ซึ่งสร้างเงินตราและสิ่งของบำเรอใจในปัจจุบันซึ่งส่งผลต่อการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและรักษาระบบทุนนิยมเอาไว้ ตลอดจนมีการสอนเรื่อง “กรรม” โดยสายชลอธิบายว่า “มีการตำหนิบุคคลผู้ปล่อยให้ชีวิตไหลลอยไปตามกรรมที่มองว่าเป็นผลกรรมที่กระทำแต่ชาติก่อนเพียงอย่างเดียวไม่ใช้วิจารณ์ปัญหาพิจารณาเห็นคุณและโทษในชาตินี้” การตำหนิผู้ปล่อยชีวิตให้ไหลลอยไปตามกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะให้มนุษย์กำหนดชะตาชีวิตตนเองเพื่อให้มีชีวิตที่ดีในโลกนี้ (สายชล, 2546)

ช่วงสมัยกรุงธนบุรีในระยะเวลาสั้น ๆ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมในสมัยนั้น ศาสนายังคงได้รับการอุปถัมภ์จากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีอยู่ถึงแม้หลักฐานทางพระพุทธศาสนาจะถูกทำลาย ดังสายชลอธิบายไว้ว่า สงครามเสียกรุงศรีอยุธยาทำให้พุทธศาสนาและพระสงฆ์อยู่ในสภาพทรุดโทรมอย่างยิ่งการที่จะฟื้นฟูให้คืนดีจึงไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่ายนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่บ้านเมืองเต็มไปด้วยปัญหา ต่าง ๆ นา ๆ รุมเร้าอยู่ แต่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ได้ทรงทำนุบำรุงพุทธศาสนาด้วยประการต่าง ๆ จนทำให้สถาบันพุทธศาสนาฟื้นตัวนับเป็นรากฐานให้แก่การปฏิรูปศาสนาที่จะเกิดขึ้นในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ในวันข้างหน้า (สายชล, 2546) ที่สำคัญได้แก่การรื้อฟื้นระบบการปกครองคณะสงฆ์โดยทรงแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชและพระราชาคณะชั้นใหม่ ทรงตราพระราชกำหนดศีลสิกขา การให้รวบรวมพระไตรปิฎกจากที่ต่าง ๆ มาตรวจทานและจำลองขึ้นใหม่รวมทั้งคัมภีร์อื่น ๆ ทั้งวิสุทธิมรรคและไตรภูมิของพญาลิไท (สายชล, 2546)

การเปลี่ยนแปลงทางพุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์สยามให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาที่มีความเป็นเหตุผลนิยม ประจักษ์นิยม และมนุษยนิยมตามที่สายชลแบ่งเอาไว้ในช่วงปลายสมัยของอยุธยามากยิ่งขึ้น ถึงแม้ในคราวแรกตั้งสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์จะมีปัญหามากมายแต่เหตุการณ์ความเลวร้าย ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนหน้าทั้งภาวะความเสียหายของบ้านเมือง ระบบเศรษฐกิจการค้าถูกทำลาย การผลิตและการแลกเปลี่ยนชะงักงัน เมื่อเวลาผ่านไปบ้านเมืองเริ่มกลับเข้าสู่สภาวะปกติชนชั้นนำสามารถสถาปนาระบบการเมืองใหม่ขึ้นมาได้ (สายชล, 2546) กษัตริย์พระองค์แรกในช่วงต้นรัตนโกสินทร์มีความพยายามที่จะสถาปนาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักในการจัดระเบียบและจรรโลงสังคม โดยมีความพยายามที่จะตีความพุทธศาสนาใหม่เพื่อสอดคล้องกับสังคมใหม่ที่เริ่มก่อรูปขึ้น (สายชล, 2546) โดยการตีความพุทธศาสนาใหม่นี้เป็นผลมาจากพุทธศาสนาในกลุ่มที่ศรัทธาในอำนาจเหนือธรรมชาติยังคงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสังคม (สายชล, 2546) ซึ่งสายชลให้เหตุผลว่าความเข้าใจสาระสำคัญของพุทธธรรมในหมู่ประชาชนทั่วไปก็คงมีอยู่น้อย (สายชล, 2546) ดังนั้นจึงทำให้เห็นว่าคนในสังคมที่เข้าใจพุทธศาสนาในหลักของความเป็นจริงและก่อให้เกิดปัญญายังมีอยู่น้อยแต่พุทธศาสนาในมิติของอำนาจเหนือธรรมชาติทั้งเรื่องสิ่งเร้นลับ โชคลาภ วาสนา คาถาอาคม ยังคงมีอิทธิพลต่อสังคมในช่วงนั้นอย่างกว้างขวาง

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้อิทธิพลของความเชื่ออำนาจเหนือธรรมชาติจะได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในสังคม แต่โดยทั่วไปแล้วกษัตริย์ในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ยังคงมีอุดมการณ์ทางศาสนาที่ไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องเครื่องรางของขลังและโชคลาภวาสนาแต่ให้ความสำคัญและเชื่อมั่นในปัญญาของมนุษย์ว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จในโลกนี้ได้ (สายชล, 2546) สังเกตได้จากความพยายามที่ลดความสำคัญของลักษณะพิธีกรรมลงและให้ความสำคัญกับศาสนาที่อยู่บนพื้นฐานของอริยสัจคือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ส่งเสริมและสั่งสอนให้เกิดปัญญาความรู้และให้เกิดความสามารถที่จะพิจารณาภาวะของความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุมีผลและเกิดปัญญาคือความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาแล้วนำมาปฏิบัติเพื่อตอบสนองความต้องการและเกิดผลและมีชีวิตที่ดีในโลกนี้ (สายชล, 2546)

สิ่งสำคัญอีกประการในช่วงสมัยของรัชกาลที่ 1 ยังมีการตราพระราชกำหนดเพื่อต้องการอธิบายหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเช่น พระราชกำหนดให้คนทั้งหลายถือศีล พระราชกำหนดอธิบายหลักธรรม 3 ประการ ของพุทธศาสนา พระราชกำหนดลดความนับถือผีसाงเทวดา และสำคัญที่สุดมีการสังคายนาพระไตรปิฎกในปี พ.ศ. 2331 โดยในการสังคายนาดังกล่าวชนชั้นนำมีความตระหนักว่า พระไตรปิฎกเป็นหลักแห่งการสั่งสอนบรรพชิตและฆราวาสเพื่อการปฏิบัติสู่ทางสุคติภูมิและทุกคติภูมิและพระไตรปิฎกนั้นพื้นเพเอนยากที่จะเล่าเรียน (สายชล, 2546) นอกจากนั้นยังมีการส่งเสริมให้ดำเนินการแต่งแปลคัมภีร์ทางศาสนาตลอดจนปกิณกะธรรมเป็นอักษรและภาษาไทยเพื่อ

ประโยชน์ต่อผู้มีความรู้้อยทางบาลีจึงจะสามารถศึกษาได้และเป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนาที่ชนชั้นนำต้องการ⁵

พุทธศาสนาเถรวาทภายใต้อำนาจของกษัตริย์และชนชั้นนำในรัตนโกสินทร์ตอนต้น

พัฒนาการของพุทธศาสนาที่ชนชั้นนำนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับความต้องการของชนชั้นตั้งแต่ช่วงสมัยของแต่ละอาณาจักรก่อนหน้านั้นทั้งอาณาจักรสุโขทัย อณาจักรอยุธยา และ กรุงธนบุรี ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เมื่อมาถึงในรัชสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นพุทธศาสนาได้รับความนิยมนำและชนชั้นสูงในสังคมและเปลี่ยนพุทธศาสนาที่มีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติมาสู่พุทธศาสนาที่มีความเป็นอริยสัจคือความจริงมากยิ่งขึ้น โดยมีข้อสังเกตว่าเพื่อปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในขณะนั้นที่เศรษฐกิจแบบตลาดและการค้าขายกำลังขยายตัวทำให้ชนชั้นนำในระบบศักดินาเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณะของความเป็นชนชั้นที่อาจารย์นิธิเรียกว่า “กฏุมพี” ที่มีฐานมาจากการถือครองทรัพย์สิน ข้าทาส และไพร่ไว้เป็นจำนวนมากมีการมองมนุษย์ในฐานะของความที่มีเหตุและผล เศรษฐกิจดีศรีของความเป็นมนุษย์มากขึ้นกว่าเดิม ผ่อนปรนเรื่องแรงงานทาสและไพร่ให้มีอิสระมากยิ่งขึ้นแต่ไม่ถึงกับความเป็นเสรีเพราะมีข้อยกเว้นเรื่องเกณฑ์แรงงานให้จ่ายค่าราชการแทน (นิธิ, 2555) และอีกประการหนึ่งยังส่งผลต่อการครองความได้เปรียบในการตีความหลักธรรมและเกิดความเปลี่ยนแปลงทางพุทธศาสนาของราชสำนักในช่วงรัชกาลที่ 3 ที่ปฏิรูปพุทธศาสนาโดยแบ่งนิกายส่งออกเป็นสองนิกายคือ **มหานิกาย** ที่ใกล้ชิดกับชาวบ้าน และ **ธรรมยุตินิกาย** ที่ราชสำนักให้การอุปถัมภ์

การรุกรานจากประเทศมหาอำนาจตะวันตกสร้างความตระหนกต่อชนชั้นนำในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงท่าทีและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและกฎเกณฑ์ ต่าง ๆ ในสังคม แต่ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงสมัยต้นรัตนโกสินทร์เราไม่อาจที่จะปฏิเสธถึงการต่อสู้ ความต้องการ และการปะทะกันของกลุ่มผลประโยชน์ภายในที่ต้องการจัดวางและหาตำแหน่งแห่งที่ของตนเพื่อยกสถานะและรักษาสถานะในสังคมใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกับชนชั้นนำที่มีความต้องการในการรักษาสถานะความเหนือกว่าและสร้างค่านิยมและอุดมคติของสังคมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่เศรษฐกิจการค้าขายตัว การติดต่อกับต่างประเทศ และการรุกรานจากมหาอำนาจโดยสังคมสมัยใหม่ที่ต้องการนั้นคือสังคมที่มีชนชั้นนำเดิมเป็นศูนย์กลางทางอำนาจ ความวิตกต่อการรุกรานของมหาอำนาจสังเกตเห็นได้จากความกังวล

⁵ อ่านเพิ่มเติมใน. สายชล วรณรัตน์, (2525). ชนชั้นนำทางการเมืองกับแนวคิดทางพุทธศาสนา. พุทธศาสนากับแนวความคิดทางการเมือง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325-2352) (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), pp. 109 - 119

ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ที่เป็นกษัตริย์นักอนุรักษ์นิยมก็ยังคงทรงตระหนักถึงภัยคุกคามและความยากลำบากที่จะเกิดขึ้นในภายหน้าซึ่งทรงมีกระแสพระราชดำรัสว่า

“การศึกสงครามข้างญวนข้างพม่าก็เห็นจะไม่มีแล้วจะมีอยู่ก็แต่พวกข้างฝรั่ง ให้ระวังให้ดีอย่าให้เสียที่แก่เขาได้ การงานสิ่งใดของเขา ที่ควรจะรู้เรียนเอาไว้ ก็ให้เอาอย่างเขา แต่อย่าให้นับถือเลื่อมใสไปเสียทีเดียว (เดวิด เค วัยอาจ, 2556)

ความวิตกกังวลดังกล่าวทำให้เห็นว่าแนวคิดของการปฏิรูปสยามให้มีความอยู่รอดในโลกสมัยใหม่ของรัชกาลที่ 4 และ รัชกาลที่ 5 ได้รับอิทธิพลมาจากพระราชดำรัสและความวิตกกังวลของรัชกาลที่ 3 อย่างชัดเจน ความพยายามของชนชั้นนำสยามที่ต้องการปรับตัวเพื่อให้เกิดความอยู่รอดจากอิทธิพลล่าอาณานิคมชนชั้นนำจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระเบียบแบบแผนและวัฒนธรรมค่านิยมต่าง ๆ เพื่อให้มหาอำนาจเห็นว่าสยามมีความเป็นสมัยใหม่อยู่แต่เดิม การปฏิรูปและการเปลี่ยนแปลงแนวคิดที่มีต่อพุทธศาสนาของชนชั้นนำถือเป็นด้านหนึ่งในอีกหลาย ๆ ด้านของชนชั้นนำที่พยายามสร้างสังคมสมัยใหม่ขึ้น ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 ธงชัย วินิจจะกุล อธิบายว่าชนชั้นนำมีความต้องการที่จะทำให้พุทธศาสนามีความเป็นเหตุเป็นผลโดยเริ่มจากขบวนการที่ต่อมาสถาปนาเป็นธรรมยุติกนิกายในคณะสงฆ์ของสยามโดยกล่าวหาทำทลายคณะสงฆ์สยามในนิยามหานิกายที่มีอำนาจอยู่ในขณะนั้นว่าเสื่อมถอยและเบี่ยงเบนไปจากคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธองค์⁶ การสร้างพุทธศาสนาให้มีความเป็นเหตุเป็นผลได้รับความนิยมและเกิดการปฏิรูปพุทธศาสนาได้อย่างสมบูรณ์เมื่อสถาปนาธรรมยุติกนิกายขึ้นได้ในที่สุด สาเหตุหนึ่งมาจากอิทธิพลและการปูพื้นฐานที่เกิดขึ้นในช่วงปลายสมัยอยุธยาจนถึงช่วงแรกตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาลที่ 1 ที่ราชสำนักให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาในฐานะมนุษยนิยม เหตุผลนิยม และประจักษ์นิยมมากกว่าอำนาจเหนือธรรมชาติ ถึงแม้การปฏิรูปพุทธศาสนาในช่วงดังกล่าวจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิล่าอาณานิคมที่มองสังคมที่นับถือพุทธศาสนาในฐานะของความมั่งงายและความไม่เป็นเหตุเป็นผลและเป็นการปฏิรูปที่เกิดจากอิทธิพลความคิดทางศาสนาจากตะวันตกโดยเฉพาะต่อการทำลายจากบรรดามิชชันนารี (ธงชัย, 2562) แต่ในขณะเดียวกันการปฏิรูปพุทธศาสนาดังกล่าวเป็นผลมาจากปัจจัยภายในที่ได้รับอิทธิพลมาจากค่านิยมของชนชั้นนำที่มีต่อพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่เริ่มก่อตัวมาตั้งแต่ช่วงสมัยปลายอยุธยาตามที่กล่าวมาแล้วด้วยเช่นกัน

สิ่งที่น่าสนใจในประเด็นพุทธศาสนากับสังคมในช่วงระหว่างสิ้นสมัยอยุธยาและต้นสมัยธนบุรีที่สายชลแบ่งศาสนาที่ได้รับความนิยมออกป็นสองกลุ่มนั้นประกอบกับการถูกทำลายจากกองทัพพม่า

⁶ อ่านเพิ่มเติมใน ธงชัย วินิจจะกุล, (2562) พุทธศาสนาสมัยใหม่. ใน อัญชลี มณีโรจน์ (บรรณาธิการ) เมื่อสยามพลิกผัน. pp. 148 นนทบุรี: ฟาเดียวกัน

จนทำให้ระบบสังคมไม่สามารถประติดประต่อกันได้จนก่อให้เกิดมีการรื้อฟื้นขนบธรรมเนียมศาสนาเดิมกลับมาใช้ใหม่เพื่อจรรโลงสังคมโดยการนำระบบการปกครองคณะสงฆ์และการแต่งตั้งพระสังฆราชขึ้นมาควบคุมดูแลสงฆ์ทั้งปวงให้ประพฤติปฏิบัติที่อยู่ในโอวาทและในกรอบปฏิบัติของผู้ปกครองซึ่งการประติดประต่อดังกล่าวมีความพิเศษตรงที่ว่ามีนัยแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างกันของการจัดวางความสัมพันธ์ของคนในสังคมกับผู้ปกครองซึ่งเจ้าผู้ปกครองและชนชั้นนำไทยต่างได้ประโยชน์เสมอมาจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือรูปแบบการรื้อฟื้นการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยกรุงธนบุรีดังกล่าวเป็นพื้นฐานของการนำไปสู่การแบ่งนิกายคณะสงฆ์ของพระวชิรญาณภิกขุในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่ทรงเห็นว่าคณะสงฆ์ในสมัยนั้นต่างประพฤติปฏิบัติตนออกนอกทางไม่อยู่ในธรรมวินัยและประพฤติปฏิบัติไม่ตรงตามพุทธบัญญัติของพระพุทธองค์⁷ โดยการแบ่งนิกายดังกล่าวผู้เขียนมีความเห็นว่ามันแสดงถึงนัยยะสำคัญที่ต้องการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของพุทธศาสนานิกายเถรวาทไทยที่หลักธรรมและคัมภีร์ทางศาสนามีความเชื่อมโยงต่อกันและกันและความเชื่อของสังคมเพื่อการรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้นและความเป็นอัตตลักษณ์ของชาติไทยเพื่อต่อสู้กับจักรวรรดินิยมตะวันตก ซึ่งการแบ่งนิกายคณะสงฆ์ดังกล่าวนำไปสู่การปกครองคณะสงฆ์สายมหานิกายที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับชาวบ้านและสายธรรมยุตินิกายที่ได้รับการสนับสนุนและอุปถัมภ์จากราชสำนักและชนชั้นนำซึ่งในระยะเวลาต่อมา มีการตราพระราชบัญญัติกฎหมายการปกครองคณะสงฆ์ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ที่ถือเป็นกลไกการควบคุมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง โดยผ่านการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นและฝ่ายอณาจักรต่างใช้คณะสงฆ์เป็นกลไกในการสร้างความชอบธรรมผ่านการจัดการศึกษาสู่ชุมชนและการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ตามสายการปกครองเพื่อตอบสนองความต้องการของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ นอกจากนี้ยังใช้กลไกดังกล่าวเผยแผ่พุทธศาสนานิกายเถรวาทเพื่อต่อสู้ทางอุดมการณ์และแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดกับพุทธศาสนาของท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องผีรวมอยู่ด้วยซึ่งท้ายที่สุดจนมาถึงปัจจุบันพุทธศาสนานิกายเถรวาทสามารถที่จะครอบครองพื้นที่ทางความคิดและอยู่เหนือศาสนาประจำถิ่นประจำชุมชนมาจนถึงปัจจุบันด้วยกลไกทางการจัดการองค์กรการปกครองของคณะสงฆ์ที่รู้จักกันในปัจจุบันคือมหาเถรสมาคมซึ่งได้รับการสนับสนุนจากทางราชสำนักทั้งสิ้น ดังนั้นในประเด็นนี้ทำให้เห็นถึงความเหนือกว่าของชนชั้นนำในการจัดวางสถาบันทางศาสนาที่เป็นหนึ่งในสถาบันของสังคมให้มีความประติดประต่อและสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นอย่างแนบเนียนและสอดคล้องกับการรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นนำและผู้ปกครองให้มีสถานะที่เหนือกว่ากลุ่มต่อรองทางอำนาจอื่น ๆ ในสังคม

⁷ อ่านเพิ่มเติมใน David K. Wyatt, (2557). รัชกาลที่ 3 นักอนุรักษหรือนักปฏิรูป. กาญจนี ละอองศรี (บรรณาธิการ). Thailand: A Short History ประวัติศาสตร์ไทยฉบับสังเขป. pp. 209 – 232. พิมพ์ครั้งที่ 3. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

นอกจากนั้นในความคิดของกลุ่มที่สองที่ได้รับผลกระทบจากความสับสนวุ่นวายที่เกิดขึ้นในช่วงปลายสมัยอยุธยาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง จึงมองหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาเถรวาทและนำไปเชื่อมโยงกับพิธีกรรมและความเชื่อของศาสนาอื่นที่ให้ความสำคัญกับอำนาจเหนือธรรมชาติจนส่งผลกระทบมาถึงระบอบการเมืองการปกครองและระบอบสังคมในปัจจุบันและหยั่งรากลึกจนไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ ซึ่งกลุ่มที่มีความเชื่อทางศาสนาที่ให้ความสำคัญกับอำนาจเหนือธรรมชาติสามารถมองเห็นให้เป็นรูปธรรมได้ง่ายกว่าตัวอย่างกลุ่มแรก การศรัทธาอำนาจที่อยู่เหนือธรรมชาติในสังคมไทยปัจจุบันดังเช่นการทำศาสนาให้เป็นสินค้าและมีการโฆษณาชวนเชื่อซึ่งเรามากจะได้ยินและเป็นที่กล่าวขานกันในสังคมว่าพุทธพาณิชย์ ทั้งการบูชาพระเครื่องเพื่อป้องกันปัดเป่าอันตราย การบูชาพระสีวลี เพื่อช่วยในเรื่องโชคลาภ การสวดมนต์อ้อนวอนเพื่อขอโชคลาภวาสนา พิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของราชสำนักและชนชั้นสูง เช่นพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีวันสำคัญทางศาสนา ตลอดจนความเชื่อเรื่องกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ที่กรรมจำแนกประเภทและชนชั้นของบุคคล ซึ่งทำที่สุดแล้วอิทธิพลที่ได้รับจากกลุ่มที่ศรัทธาศาสนาที่ถูกแบ่งในปลายสมัยอยุธยาก็ยังคงเป็นเครื่องมือของชนชั้นนำในการรักษาสถานะความลึกลับทางเศรษฐกิจและความได้เปรียบทางอำนาจเอาไว้จนเป็นพลังสำคัญที่รักษาระเบียบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในแบบฉบับของไทยเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่นในปัจจุบัน

ดังนั้นในช่วงปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคมในช่วงยุคสมัยต่าง ๆ ที่ลำดับมานี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมที่อยู่ในรูปแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันฝ่ายพุทธศาสนาต่างมีความสัมพันธ์กับสังคมในรูปแบบของการใช้อำนาจรัฐเป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับศาสนาอื่นทั้งศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ตลอดจนศาสนาผีของชุมชน สถานะของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยไม่เคยอยู่นอกเหนือไปจากสังคมทางการเมืองตามคำกล่าวอ้างของกลุ่มที่พยายามรักษาความศักดิ์สิทธิ์ไว้ของพระพุทธศาสนาแต่กลับกันพระพุทธศาสนาต่างอยู่ในสถานะของการสร้างความสมเหตุสมผลและสร้างความยินยอมพร้อมใจกันของคนในสังคมต่อการยอมจำนนต่อความลึกลับและความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมและการยินยอมการอยู่ร่วมกันแบบความเป็นชนชั้นของสังคมผ่านอุดมคติและความคิดเรื่องกรรมและบุญบารมี

ฝ่ายบ้านเมืองและชนชั้นนำต่างใช้อุดมการณ์ทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการจัดวางความสัมพันธ์ของสังคมในรูปของลำดับชั้นทางสังคมที่ลดหลั่นกันไป ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างคานอำนาจระหว่างกันโดยพุทธศาสนายึดมั่นในหลักการที่ผู้ปกครองหรือกษัตริย์ต้องเป็นคนดีมีคุณธรรมและปฏิบัติตามหลักธรรมของผู้ปกครองทั้ง “ทศพิธราชธรรม” หรือ “ธรรมราชา” ดังนั้นอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับสังคมในสมัยต่าง ๆ ทั้งอยุธยาหรือแม้แต่สังคมในอุดมคติอย่างสุโขทัย นำมาซึ่งหลักการของ “คนดี” และ “ผู้ปกครองที่ดี” จนก่อให้เกิดอิทธิพลทางความคิดและการรับรู้

ต่อคนในสังคมไทยปัจจุบันจนที่เรียกหาคนดีมีคุณธรรม ผู้นำที่ดี ผู้นำมีคุณธรรม โดยหลักการผู้นำที่ดี ผู้นำที่มีคุณธรรมต่างยึดโยงอยู่กับความดีและคุณธรรมทางศาสนาโดยมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นแม่แบบของความดี คุณธรรม และศีลธรรม ส่วนฝ่ายบ้านเมืองหรือผู้ปกครองต่างให้การสนับสนุน พระพุทธศาสนาและปรับเปลี่ยนสังคายนาพระธรรมและพระไตรปิฎกเพื่อให้สอดคล้องต่อความต้องการของผู้ปกครองและสอดคล้องต่อการปฏิรูปสังคมให้มีความเป็นสมัยใหม่ดังเช่นการสังคายนาพระไตรปิฎกของรัชกาลที่ 1 ในกรุงรัตนโกสินทร์ตลอดจนการปฏิรูปคณะสงฆ์โดยการแบ่งนิกายออกเป็นสองนิกายในช่วงสมัยของรัชกาลที่ 3 นอกจากนั้นพุทธศาสนายังเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองในการสร้างอุดมการณ์และความชอบธรรมทางอำนาจและความลดหลั่นทางชนชั้นในสังคม โดยการรับเอาหลักธรรมที่อยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาเรื่องจักรวาลวิทยาโดยเฉพาะหลัก “อัครัญญสูตร” และ “อนกชนนิกโรสโมสรสมมติ” มาใช้ โดยเนื้อหาในหลักธรรมเป็นการกล่าวถึงความสับสนวุ่นวายที่เกิดขึ้นเมื่อกลุ่มคนมาอยู่รวมกันทำให้เกิดการเรียกร้องหาผู้ปกครองและผู้ที่มีอำนาจในการแบ่งปันผลประโยชน์ จนกลายเป็นเหตุแห่งการแบ่งชนชั้นของคนในสังคมขึ้นโดยการกำหนดจากกรรมคือการประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่ส่งผลให้วรรณะมีความแตกต่างกัน

2.2 โลกทัศน์ทางพุทธศาสนาต่อการเมืองการปกครองแบบไทยและความหมายของคนดี

อัตลักษณ์ของการสร้างอุดมการณ์ความเป็นไทยที่เป็นอุดมการณ์รัฐกระแสหลักของชนชั้นนำ ทั้งผู้ปกครองที่เป็นคนดี คนมีคุณธรรม ความสงบสุขของสังคมบ้านเมือง ความสามัคคีกลมเกลียว ความรักใคร่ปรองดอง การรู้จักที่ต่ำที่สูง ความกตัญญูรู้คุณ เป็นอุดมการณ์ที่อิงแอบอยู่กับวัฒนธรรมของความเป็นชาติไทยและความเป็นไทย⁸ สิ่งที่เกิดเพี้ยนออกไปจากกรอบเหล่านี้ล้วนเป็นการกระทำที่นอกกริดและไม่เหมาะสมกับสังคมไทย การจัดวางกรอบแนวคิดและการสร้างอุดมการณ์ความเป็นไทยดังกล่าวส่วนหนึ่งมีความสัมพันธ์และได้รับอิทธิพลทางความคิดจากพุทธศาสนาเถรวาทที่รัฐไทยให้การสนับสนุนซึ่งเถรวาทไทยมุ่งเน้นในเรื่องของโลกียธรรมและการเชื่อในกฎแห่งกรรมที่ส่งผลให้คนในสังคมยอมรับความเหลื่อมล้ำและความเป็นชนชั้นของสังคมไทย (สายชล, 2546)

ในสมัยสุโขทัยตอนต้นระบอบการเมืองการปกครองต่างอิงอยู่กับคติธรรมราชาตามแนวคิดของพุทธศาสนาเถรวาทกษัตริย์ทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรมหรือผู้ปกครองที่อยู่ในธรรม นอกไปจากนั้นแนวคิดการเมืองการปกครองในสังคมสมัยนั้นได้รับอิทธิพลจากจักรวรรดิขอมที่มีทั้งพุทธและพราหมณ์ผสมปนเปกันทำให้มีพิธีมงคลโหราศาสตร์ การดูฤกษ์ยาม และปฏิทิน ตลอดจนระเบียบและวิธีการปกครองที่ได้รับอิทธิพลมาจากจักรวรรดิขอมเช่นกัน ต่อมาในสมัยอยุธยาได้นำเอารูปแบบอุดมคติ

⁸ อ่านเพิ่มเติมใน สายชล สัตยานุรักษ์ “ชาตินิยม วัฒนธรรม และความขัดแย้ง” ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ทางการปกครองแบบสมัชชายุทธศาสตร์มาใช้ตลอดจนโอบรับเอาวัฒนธรรมแบบขอมเข้ามาด้วยทั้งรูปแบบวิธีการปกครอง รูปแบบศิลปะ ศัพท์ และคำราชาศัพท์จึงทำให้สมัยอยุธยาจึงมีทั้งคติธรรมราชาที่รับมาจากสุโขทัยและคติเทวราชาที่ได้รับอิทธิพลมาจากขอมหรือกัมพูชาจึงทำให้สถานะของกษัตริย์เปรียบเสมือนพระโพธิสัตว์ที่มุ่งบำเพ็ญเพียรโปรดเวไนยสัตว์เพื่อความหลุดพ้นและเป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในชาติต่อไป(อภิชาติ & อนุสรณ์, 2560)

การใช้อุดมการณ์หรือคติธรรมแบบพุทธศาสนาเถรวาทมาใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ของระบบกลไกและระเบียบความสัมพันธ์ของสังคมโดยเฉพาะคติเรื่องจักรวาลวิทยาแบบพุทธที่ปฏิเสธความคิดเรื่องเทวนิยมสอดคล้องกับการปฏิรูปคณะสงฆ์ของพระมหาสมณเจ้าซึ่งต่อมาขึ้นครองราชย์ในรัชกาลที่ 4 มีความจำเป็นคือต้องการที่จะสร้างความเป็นเหตุเป็นผลต่อคติทางพุทธศาสนาเถรวาทที่ศรัทธาต่อการปฏิบัติของมนุษย์เป็นสิ่งที่นำไปสู่ความหลุดพ้นทั้งทุกข์ทางโลกและทุกข์ทางธรรมและเพื่อต้องการสร้างความเหนือกว่าต่อความเชื่อเรื่องผีของชาวบ้านในสังคมชนบท พุทธศาสนาแบบอเทวนิยมเป็นตัวจัดวางความสัมพันธ์ของสังคมให้มีรูปแบบความสัมพันธ์แบบเป็นชนชั้นลดหลั่นกันไปตามความเชื่อเรื่องกรรม บุญและบารมี พระเวสสันดรชาดกเป็นเรื่องหนึ่ง que แสดงถึงการจัดวางสถานะของคนในสังคมและเป็นชาดกที่ถ่ายทอดเรื่องกรรม บุญ และบารมีได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นเวสสันดรชาดกยังเป็นตัวแสดงสำคัญของรัฐในการถ่ายทอดอุดมการณ์ ในชาดกเรื่องพระเวสสันดรใจความสำคัญของเรื่องจัดวางอยู่ในอุดมคติของกษัตริย์ผู้ทรงบำเพ็ญเพียรบุญบารมีซึ่งในคัมภีร์มหาวงศ์ได้จัดวางพระเวสสันดรชาดกไว้ตรงใจกลางของวงศาวินิยาพระพุทเจ้า ขณะเดียวกัน “วงศ์วานอันยิ่งใหญ่” ซึ่งขยายวงศ์วานพระพุทเจ้ามาจนถึงปัจจุบันจึงส่งผลให้พระเวสสันดรเป็นบรรพบุรุษของกษัตริย์ร่วมสมัย ในสมัยอยุธยาตอนปลายมีความเชื่อว่าพระพุทเจ้าเป็นกษัตริย์รวมถึงเป็นผู้ก่อตั้งอาณาจักรสยามขณะที่การขึ้นครองราชย์ของรัชกาลที่ 1 ถูกโยงเข้ากับเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์เออาชนะมาร ดังนั้นวัฒนธรรมทางความคิด ค่านิยม และอุดมคติทางการเมืองของไทยจึงวางอยู่บนโมทัศน์เรื่องกรรม บุญ และบารมี ที่จำแนกแยกแยะสถานะและความสัมพันธ์ของคนในสังคม กษัตริย์ทรงเป็นผู้มีบุญบารมีมากทรงเป็นจักรวรรดิราชที่อยู่ในธรรมมีความเมตตาและเป็นผู้ทรงศีลทรงธรรมอันสูงส่งอยู่เหนือการเมืองและความขัดแย้งทั้งปวงในสังคม

ในอุดมการณ์ทางการเมืองเชื่อมโยงความเชื่อทางพุทธศาสนาเรื่องบุญบารมีและอำนาจเข้าด้วยกันดังนั้นอำนาจของผู้ปกครองกับคติเรื่องบุญบารมีจึงเป็นเครื่องมือสนับสนุนเพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมือง แนวคิดเรื่องธรรมในอัครคัมภีร์ที่ถูกนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองในช่วงรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ต่อมาจนถึงปัจจุบันจึงอยู่ในอิทธิพลที่ได้รับมาจากอัครคัมภีร์และเรื่องจักรพรรดิราช ในแนวคิดเรื่องบุญในอัครคัมภีร์ที่กล่าวถึงเรื่องของจักรพรรดิราชที่เป็นผู้มีบุญญาธิการสูงส่งเทียบเท่ากับพระพุทเจ้า พระปัจเจกพุทเจ้า พระอรหันตสาวก พระโพธิสัตว์ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระ

อนุตรสัมมาสัมพุทธเจ้าและจักรพรรดิราชอยู่ในลำดับสุดท้าย (ธเนศ, 2015) ดังนั้นสมรรถนะที่จะบอกได้ว่าบุคคลผู้ที่จะจัดอยู่ในกลุ่มดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ที่บำเพ็ญธรรมคือความดีจักรพรรดิราชหรือราชาผู้ทรงธรรมคือราชาผู้เปี่ยมล้นด้วยความดีตามคติทางพุทธศาสนา ผู้ที่เป็นจักรพรรดิราชต้องเป็นผู้มีบุญคือความดีอันสูงส่ง จึงแสดงให้เห็นวิถีคิดเรื่องอำนาจของการเมืองการปกครองไทยได้ว่าบุญบารมีและอำนาจเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ผู้มีบุญบารมีจะเป็นผู้ที่มีอำนาจผู้ที่มีอำนาจคือผู้ที่มีบุญบารมี นอกจากนั้นยังทำให้เห็นว่าอำนาจและบุญบารมีคือตัวกำหนดแยกแยะระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนออกจากกันอย่างชัดเจนผู้มีบุญบารมีคือผู้ที่มีความดีอันสูงส่งคือจักรพรรดิราชราชาผู้ทรงธรรมส่วนประชาชนเป็นเพียงข้าของพระราชามีหน้าที่ในการทำหน้าที่เป็นประชาชนที่จงรักภักดีต่อราชาผู้ทรงธรรมอำนาจการเมืองการปกครองจึงเป็นเพียงเรื่องของราชาและจักรพรรดิราชที่ทรงมีเมตตาธรรมและทรงเป็นพระโพธิสัตว์ที่บัตติธรรมขั้นสูงทำให้สังคมบ้านเมืองเกิดความสงบสุขผ่านการปกครองที่มีขุนนางอำมาตย์เป็นแขนขาของพระองค์ซึ่งประชาชนทั่วไปไม่มีบารมีและเมตตาธรรมที่สูงส่งเท่าจักรพรรดิราชจึงไม่สามารถขึ้นมาอำนาจปกครองได้

ในยุคสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นพระมหาสมณเจ้าที่ต่อมาทรงเป็นกษัตริย์รัชกาลที่ 4 ได้ทำการปฏิรูปพระพุทธศาสนาออกเป็นสองนิกายโดยต้องการให้เกิดความเป็นเหตุเป็นผลและสอดคล้องกับโลกสมัยใหม่ที่กล่าวไปแล้วนั้นการปฏิรูปดังกล่าวส่งผลให้สถาบันกษัตริย์ที่ถูกยกย่องว่าเป็นสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์โดยเกิดจากบุญบารมีที่กษัตริย์เปรียบเสมือนพระโพธิสัตว์ที่ทรงบำเพ็ญเพียรในชาติสุดท้ายก่อนที่จะเกิดเป็นพระอนุตรสัมมาสัมพุทธเจ้าในชาติต่อไปถูกลดความสำคัญลงเนื่องจากราชสำนักได้สร้างความชอบธรรมชุดใหม่โดยการให้ความหมายของกษัตริย์ว่าเกิดขึ้นจากมหาชนสมมติหรือจากความเห็นชอบของประชาชนโดยการอ้างอิงแนวคิด **“อเนกนิกรสโมสรสมมติ”** ในอัครคัมภีร์สุตฺรมาเพื่อสร้างความชอบธรรมแต่อย่างไรก็ตามการปฏิรูปคณะสงฆ์ตลอดจนการอ้างอิงและให้ความหมายใหม่ต่อสถานะของกษัตริย์ที่เปรียบเสมือนมนุษย์สร้างขึ้นไม่ใช่เทพหรือสมมุติเทพสถานะตลอดจนสถาบันของกษัตริย์ก็ไม่ถูกลดความศักดิ์สิทธิ์ลงไปสืบเนื่องจากมโนทัศน์ในเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติยังคงมีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคมอย่างเหนียวแน่นจึงส่งผลให้แนวคิดเรื่องบุญบารมียังคงยึดโยงอยู่กับอำนาจที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้และยังคงส่งผลต่อการจรรโลงสังคมแบบชนชั้นไว้อยู่จนปัจจุบัน

ในสถานการณ์การเมืองไทยร่วมสมัยภายหลังจากปฏิวัติสยาม 2475 วาทกรรมกษัตริย์ทรงอยู่เหนือการเมืองที่เกิดขึ้นภายใต้รัฐบาลของคณะราษฎรทำให้ฝ่ายนิยมเจ้าไม่ปฏิเสธต่อวาทกรรมดังกล่าวแต่ตลอดระยะเวลาหลังจากที่คณะราษฎรถูกทำลายอย่างย่อยยับฝ่ายนิยมเจ้าต่างเป็นผู้ให้นิยามความหมายของคำว่า **“เหนือการเมือง”** ตลอดมา (ธงชัย, 2556) ยุวกษัตริย์รัชกาลที่ 9 ที่ยังทรงพระเยาว์ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายนิยมเจ้าในการฟุ่มเฟือยการเมืองการปกครองจนมีความ

รอบรู้และเข้าใจต่องานการบ้านการเมืองจึงปรากฏภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่เคยมีปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์คือทรงเป็น “ธรรมราชาที่อยู่เหนือการเมือง” ภาพเหตุการณ์ของการเสด็จเยี่ยมเยือนทุกข์สุขของราษฎรในถิ่นทุรกันดารถือเป็นพระราชกรณียกิจของพระองค์ที่ทรงปกครองอาณาจักรอยุธยาให้มีความอยู่ดีกินดีสงบสุขร่มเย็นซึ่งธรรมราชาดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากคติทางพุทธศาสนาดังนั้นการเสด็จเยี่ยมเยือนราษฎรของพระองค์ตลอดจนโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ไม่ถือว่าเป็นงานทางด้านการเมืองเพราะถือว่าพระองค์ทรงบำเพ็ญธรรมบุญบารมีเพื่อโปรดเวณยสัตว์ตามคติธรรมของพุทธศาสนาและไม่ถือเป็นงานทางด้านการเมืองในนิยามของฝ่ายนิยมเจ้าเพราะพระองค์ทรงอยู่เหนือการเมืองที่มีแต่ความโสมมและวุ่นวาย (ธงชัย, 2556)

บทบาทของสถาบันกษัตริย์ถูกเบียดบังและลดความสำคัญลงหลังจากคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จแต่ภายหลังจากที่คณะราษฎรได้หมดอำนาจลงไปในช่วงของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ได้วางรากฐานให้กับคติเทวราชาขึ้นมาใหม่มีการรื้อฟื้นพระราชประเพณีต่าง ๆ อีกทั้งพระราชกรณียกิจให้เป็นที่ประจักษ์ต่อคนในสังคม (อภิชาติ & อนุสรณ์, 2560) ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่ารัฐบาลทหารของจอมพลสฤษดิ์ต้องการที่จะสร้างความชอบธรรมให้กับคณะรัฐประหารของกลุ่มตน โดยการประจบเอาใจฝ่ายนิยมเจ้าและสถาบันกษัตริย์ที่ทรงเป็นเสมือนสมมุติเทพซึ่งก่อรูปขึ้นมาใหม่ผ่านการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและการเมืองสมัยใหม่และเพื่อเป็นเครื่องมือต่อสู้ทางอำนาจกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนทำให้การรับรู้ของคนในสังคมต่อสถาบันกษัตริย์และพระราชกรณียกิจของพระองค์ทรงเป็นเสมือนดั่งเทวราชาที่ขึ้นครองราชย์โดยไม่ผ่านการเลือกตั้งและในขณะเดียวกันเปรียบเสมือนธรรมราชาที่ทรงปกครองประชาชนผ่านบุญบารมีและการบำเพ็ญเพียรธรรมจนนำมาซึ่งทัศนคติต่อการเมืองการปกครองของไทยที่ผู้ปกครองไม่จำเป็นจะต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรงแต่เป็นการผสมผสานกับรูปแบบของการแต่งตั้งแต่สิ่งสำคัญคือผู้ที่จะขึ้นไปมีอำนาจนั้นต้องเป็นคนดีซึ่งกลายมาเป็นวาทกรรมของรูปแบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบไทยไทย

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือประชาธิปไตยแบบไทย คือ “การเมืองคนดี” (อภิชาติ & อนุสรณ์, 2560) เมื่อความสัมพันธ์ของสังคมทั้งปวงต่างยึดโยงอยู่กับความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนาโดยให้ความสำคัญกับสถาบันดังกล่าวเป็นผู้ทำหน้าที่ยึดโยงองค์การต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกันเมื่อทั้งสองสถาบันถูกทำให้เป็นสิ่งสำคัญและมีความศักดิ์สิทธิ์การปกป้องและความหวงแหนจึงเป็นหน้าที่ของประชาชนในชาติโดยทั้งปวง ดังนั้นการเมืองคนดีในความหมายคือการเมืองที่ผู้มีอำนาจหรือผู้ขึ้นสู่อำนาจไม่จำเป็นที่จะต้องผ่านความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ทั้งปวงแต่มาจากการแต่งตั้งโดยระบอบประชาธิปไตยแบบไทยดังกล่าวที่มีกษัตริย์อยู่บนยอดสูงสุดและอยู่เหนือการเมืองทั้งปวงซึ่งผู้มีอำนาจจะต้องพิทักษ์รักษาไว้และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ให้การทำนุบำรุงสนับสนุนส่งเสริมกิจการพระศาสนา มีคุณธรรมและศีลธรรมทางพุทธศาสนาโดยมี กษัตริย์ทรงเป็นแม่แบบของคุณธรรมและศีลธรรม ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม ประเทศชาติบ้านเมือง การต่าง ๆ ที่อยู่นอกเหนือไปจากคติเหล่านี้หรือก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นใน สังคมทั้งการทุจริตคอร์รัปชัน การฉ้อราษฎร์บังหลวง การจับจ้วงสถาบันพระมหากษัตริย์ การชุมนุม เรียกร้องอันก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคม ฯลฯ ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาในสังคมไทยไม่ใช่การ ปกครองแบบไทยไม่ใช่การเมืองคนดี ดังนั้นเมื่ออุดมการณ์ของผู้ปกครองและรัฐยึดโยงอยู่กับสถาบัน พระมหากษัตริย์ที่อยู่ในรูปของเทวราชและธรรมราชาควบคู่กันกับการใช้อธิพลทางพุทธศาสนาเป็น กระบวนทัศน์ในการปลูกฝังวิถีชีวิตค่านิยมทัศนคติจนเกิดขึ้นเป็นวัฒนธรรมของสังคมสถาบันกษัตริย์ และพระพุทธรูปจึงกลายเป็นแหล่งที่มาของความดีทั้งปวง คนดีคือผู้ที่จงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้จักรักษาและหวงแหนวัฒนธรรมประเพณีไทย มีสัมมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง มีความกตัญญูรู้คุณต่อแผ่นดิน มีศีลธรรมเชื่อสัจสุจริต ซึ่งอิทธิพลของแนวคิดดังกล่าวที่ส่งผลต่อสังคม โดยรวมปรากฏชัดที่สุดและเกิดจากความจงใจสร้างขึ้นมากที่สุดคือค่านิยม 12 ประการ ที่รัฐบาล พยายามปลูกฝังให้เกิดขึ้นในสังคม

สถาบันพระมหากษัตริย์ที่ถือเป็นศูนย์รวมของความดีทั้งปวงถูกนำไปใช้และสร้างความชอบ ธรรมให้กับรูปแบบการปกครองแบบไทยอยู่หลายครั้งที่ผ่านมา Hewison and Kengkij (อภิชาติ & อนุสรณ์, 2560) เห็นว่าประชาธิปไตยแบบไทยคือแนวคิดทางการเมืองที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อสร้าง ความชอบธรรมให้แก่กลุ่มอนุรักษนิยมและอำนาจนิยมในยุคสมัยของรัชกาลที่ 9 ดังปรากฏในกรณีที่ พระองค์ทรงให้ความชอบธรรมในการสนับสนุนรัฐบาลอำนาจนิยมของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ที่พระองค์ และฝ่ายนิยมเจ้าได้ประโยชน์จากการฟื้นตัวของวังทั้งการรื้อฟื้นพระราชกรณียกิจหรือพระราชพิธีต่าง ๆ พระองค์ยังทรงมองการเมืองและประชาธิปไตยแบบตะวันตกว่าเป็นสิ่งที่ผิดแผกไปจากประเพณีและ วัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยและนอกจากนั้นบทบาททางการเมืองของพระองค์ในแต่ละครั้ง ก่อให้เกิดการรับรู้โดยอัตโนมัติของคนส่วนใหญ่ในสังคมว่าเป็นสิ่งที่ดีงามต่อสังคมไทยทั้งสิ้น ทั้งนี้ เนื่องจากสถาบันกษัตริย์ล้วนเป็นสถาบันที่ไร้ซึ่งมลทินใด ๆ ทั้งปวงปราศจากซึ่งผลประโยชน์ทางการเมือง สถาบันกษัตริย์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทรงศัพทพิธีราชธรรมประเทศไทยมีพระสยามเทวาธิราชคุ้มครองให้ พ้นจากสิ่งชั่วร้าย เหตุการณ์รัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ก็เช่นกันซึ่งสร้างความเห็นพ้อง ต้องกันของคนในสังคมว่าเป็น “รัฐประหารที่ดี” ทว่าเกิดจากทหารตั้งคนดีมาปกครองบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายกรัฐมนตรีที่มาจากกอมนตรีของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ (อภิชาติ & อนุสรณ์, 2560) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอิทธิพลทางพระพุทธรูปและสถาบันกษัตริย์ถูกอิงแอบและเป็นเครื่องมือ ของการสร้างอัตลักษณ์ของความดีงาม คนดี และความชอบธรรมต่อระบอบประชาธิปไตยแบบไทย

ทหารและการรัฐประหารถือเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองในรูปแบบของประชาธิปไตยแบบไทย ดังนั้นเมื่อนิยามความหมายของประชาธิปไตยแบบไทยที่คับแคบตามที่ฝ่ายนิยมเจ้าพยายามสร้างให้เป็นระบอบความจริงเมื่อเกิดความไม่ปรกติขึ้นของสังคมหรือการประพฤติผิดในอำนาจหน้าที่ของผู้มีอำนาจรัฐประหารถือเป็นสิ่งที่ชอบธรรมเพราะทหารถือเป็นกลุ่มก้อนทางการเมืองที่มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริตมีคุณธรรมมีระเบียบวินัยเป็นผู้ปกป้องประเทศชาติบ้านเมืองและเป็นผู้รักษาความสงบและปรกติสุขของประชาชน รัฐประหารกับการเมืองไทยเป็นของคู่กันมาตั้งแต่ภายหลังการปฏิวัติ 2475 แต่รัฐประหารที่สร้างความเป็นประชาธิปไตยแบบไทยสร้างความชอบธรรมต่อทหารให้เข้ามามีอำนาจทางการเมืองจนทำให้การรัฐประหารกลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งทางการเมืองไทยที่ผิดแผกไปจากระบอบประชาธิปไตยตะวันตกที่มีความเป็นอารยะเห็นจะเป็นรัฐประหารปี 2501 ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการรัฐประหารดังกล่าวจอมพลสฤษดิ์อ้างความชอบธรรมต่อการรัฐประหารอยู่ 3 เรื่อง คือ ภัยคอมมิวนิสต์ พระมหากษัตริย์ และนักการเมืองที่เป็น สส. ที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว (ธำรงค์ศักดิ์, 2561) ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงรัฐบาลทหารของจอมพลสฤษดิ์มีอำนาจอยู่ในช่วงความหวาดระแวงต่อภัยคอมมิวนิสต์ตามที่คณะรัฐประหารอ้างถึงประกอบกับสหรัฐอเมริกาผู้เป็นผู้นำแห่งประชาธิปไตยให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ต่อการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ทั้งกำลังพลอาวุธตลอดจนเงินสนับสนุนดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าโครงการต่างๆ ทั้งถนน ไฟฟ้า ประปา การศึกษา ธุรกิจสถาบันเทิง ล้วนได้รับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดในช่วงดังกล่าว (เดวิด เค วัยอาจ, 2556) รัฐบาลสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมขึ้นภายใต้การโฆษณาให้คอมมิวนิสต์เป็นเสมือนปีศาจมุ่งทำลายสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติจึงทำให้เกิดความหวาดกลัวขึ้นในหมู่ประชาชน โดยอาจารย์ธงชัย ให้ความเห็นเอาไว้ว่ารัฐบาลเผด็จการของไทยเกิดขึ้นในช่วงสงครามเย็นในการต่อสู้กับภัยคอมมิวนิสต์ ดังนั้น “ประชาธิปไตย” ในการรับรู้ของรัฐบาลเผด็จการกับประชาชนทั่วไปจำนวนมากจึงหมายถึงระบอบการปกครองที่ไม่โหดร้ายทารุณไม่ทำลายสถาบันชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์เหมือนอย่างกับการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ที่ก่อให้เกิดความหวาดกลัวในหมู่ประชาชนดังนั้นระบอบเผด็จการทหารจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งต่อความเข้าใจของการเป็นประชาธิปไตยแบบไทยในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองไทยตลอดมา (ธงชัย, 2556)

ในหนังสือของอาจารย์เชนศ อภรณ์สุวรรณ (ธำรงค์ศักดิ์, 2561) แสดงให้เห็นว่าการรัฐประหารในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองไทยแทบจะทุกครั้งนับตั้งแต่ภายหลังการรัฐประหารปี 2501 ล้วนอ้างอิงอยู่บนความชอบธรรมโดยการยกสถาบันพระมหากษัตริย์ การทุจริตคอร์รัปชัน นักการเมืองชั่ว การเห็นประโยชน์ส่วนตน ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง มากกล่าวอ้างในการทำรัฐประหารแทบทุกครั้ง ดังนั้นแสดงให้เห็นถึงการเมืองที่อยู่บนพื้นฐานของคนดีและการเรียกร้องหา

ผู้ปกครองที่ดีแทบทั้งสิ้น รัฐบาลเผด็จการทหารของไทยไม่เคยปฏิเสธความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตยไม่เคยปฏิเสธว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนและไม่ปฏิเสธความสำคัญของรัฐธรรมนูญแต่พวกเขาเห็นว่าระบอบเผด็จการทหารเป็นรูปการณ์ของประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมไทย เป็นประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ประชาชนไว้วางใจมอบอำนาจให้ผู้หน้าที่เด็ดขาดแต่ทรงคุณธรรมใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน (ธงชัย, 2556) ในมุมมองนี้ล้วนอธิบายได้ว่าทหารต่างนิยมตนเองว่าเป็นกลุ่มคณะบุคคลที่มีคุณธรรมและความดีอยู่ในตัวเมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่ปรกติขึ้นในสังคมหรือเมื่อประชาชนเรียกร้องทหารต่างออกมาดูแลความสงบเรียบร้อยและตั้งตนขึ้นเป็นผู้ปกครองได้เสมอ ดังเช่นในช่วงสองทศวรรษยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมาในกรณีของเหตุการณ์การชุมนุมและการเรียกร้องทางการเมืองนับตั้งแต่เหตุการณ์การชุมนุมในช่วงพฤษภาคมปี 2535 โดยมีแกนนำอย่างจำลอง ศรีเมือง ซึ่งได้รับการยกย่องว่ามีชีวิตที่สมถะ เรียบง่าย ซื่อสัตย์ การชุมนุมในครั้งนั้นทำให้รัฐบาลทหารในเวลานั้นถูกลดความน่าเชื่อถือเป็นอย่างมากจนถึงขั้นที่เกิดความคาดหวังของคนในสังคมว่าทหารไม่สามารถที่จะกลับเข้ามาใช้อำนาจในทางการเมืองได้อีกต่อไป ซึ่งต่อมาภายใต้แกนนำของจำลอง ศรีเมือง คนเดิมได้รวมกลุ่มชุมนุมต่อต้านรัฐบาลขึ้นอีกครั้งในชื่อกลุ่ม **พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย** ในเหตุการณ์การชุมนุมในปี 2549 ซึ่งการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลภายใต้แกนนำของจำลอง ศรีเมือง ที่ขับไล่รัฐบาลทหารในปี 2535 ก่อให้เกิดการนำไปสู่การยึดอำนาจและควบคุมสถานการณ์โดย **คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.)** นำโดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน และได้รับการชื่นชมจากสังคมว่าเป็นการชุมนุมทางการเมืองและการ “รัฐประหารที่ดี” (อภิชาติ & อนุสรณ์, 2560) ในการล้มล้างผู้มีอำนาจ ต่อมาในเหตุการณ์การเมืองเรื่องคนดีอีกเหตุการณ์หนึ่งคือการชุมนุมทางการเมืองของกลุ่ม **คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเปลี่ยนแปลงประเทศไทย กปปส.** เมื่อปี 2557 ในขบวนการ กปปส. ของกลุ่มผู้ชุมนุมดังกล่าวต่างสร้างวาทกรรมโจมตีรัฐบาลในขณะนั้นว่าเป็นรัฐบาลที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งแบ่งฝักแบ่งฝ่ายสลายความรักสามัคคีของคนในชาติมีการกระทำที่หมิ่นพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริย์ผู้เป็นที่เคารพของปวงชนชาวไทยตลอดจนกล่าวหาในกรณีทุจริตคอร์รัปชันโครงการจำนำข้าว (ธำรงค์ศักดิ์, 2561) ซึ่งในกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงต่างสอดประสานเป็นเสียงแนวเดียวกันว่าต้องการผู้นำที่มีความบริสุทธิ์โปร่งใสและมีคุณธรรมจรรยาบรรณนำไปสู่การยึดอำนาจของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในนามคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช. ดังนั้นในช่วงสามเหตุการณ์ที่ผ่านมาทั้งเหตุการณ์พฤษภาทมิฬปี 2535 เหตุการณ์การยึดอำนาจปี 2549 และเหตุการณ์ยึดอำนาจในปี 2557 แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของอัตลักษณ์คนดีในการเมืองการปกครองไทยที่แตกต่างไปจากความดีและคนดีในความหมายสากลทั่วไป

อัตลักษณ์และความหมายของคนดีในแบบของไทยเป็นสิ่งที่ยึดโยงอยู่กับอุดมคติของพุทธศาสนาและความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ทั้งสองสถาบันดังกล่าวยังทำหน้าที่ยึดโยงต่อความมั่นคงของชาติ กล่าวคือการคงอยู่ของสถาบันพระพุทศศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ก่อให้เกิดความอยู่รอดปลอดภัยและความสงบสุขของสังคมและความมั่นคงของชาติ ดังนั้นเมื่อเกิดภัยคุกคามทั้งภัยภายนอกจากการรุกรานและจากศึกสงครามและภัยภายในจากความวุ่นวายทางการเมือง การแตกความสามัคคี การทุจริต การประพฤติชั่วร้ายแรง นักการเมืองชั่วนักการเมืองเลว การทำหน้าที่ปกป้องภัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้จึงเป็นการกระทำและเป็นอัตลักษณ์ของคนดีในสังคมไทย ดังวาทกรรมของกลุ่ม กปปส. ที่พยายามอ้างความชอบธรรมว่ากลุ่มตนนั้นเป็นคนดีว่า “การชุมนุมไม่เพียงแต่เป็นการชุมนุมของกลุ่มคนดีเท่านั้นแต่เป็นการเสนอระบอบการเมืองที่วางอยู่บนรากฐานของคนดีด้วย” (อภิชาติ & อนุสรณ์, 2560) ดังนั้นสถาบันศาสนาที่หมายถึงศาสนาพุทธและสถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นแหล่งที่มาต่อการสร้างวาทกรรมคนดีและเป็นแบบแผนของอุดมคติในการเรียกร้องหาผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดี อิทธิพลของความคิดทางพุทธศาสนาและการรับรู้ที่ได้รับการปลูกฝังมาอย่างยาวนานส่งผลต่อกระบวนทัศน์และอุดมคติของคนในสังคมทั้งหลักทศพิธราชธรรมหรือหลักธรรมราชาที่มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยหรือแม้แต่ศีลธรรมยังคงยึดโยงอยู่กับศีลธรรมแบบศาสนาที่มีความหมายคับแคบและไม่ยึดโยงอยู่กับหลักการสากล

วาทกรรมการเมืองคนดีที่กลุ่ม กปปส. นำมาใช้เป็นวาทกรรมทางการเมืองเป็นความพยายามที่จะบ่งบอกว่าการกระทำของกลุ่มตนในการต่อต้านและล้มล้างอำนาจการปกครองของรัฐบาลเป็นการกระทำของกลุ่มคนดีซึ่งแตกต่างกับกลุ่มที่ชุมนุมสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลที่กลุ่มผู้ชุมนุม กปปส. มองว่าเป็นกลุ่มที่ผู้เข้าร่วมมักได้รับผลประโยชน์จากแกนนำ ได้รับค่าจ้างคนละมาก ๆ ซึ่งต่างจากเสื้อเหลืองและเสื้อฟ้า หรือกรณีคนอีสานก็มองว่าพวกเขาซื้อง่ายด้วยนโยบายประชานิยม ต่างจากพวกตนที่ซื้อไม่ได้ และพวกตนก็ไม่มีอำนาจหรือความเดือดร้อนที่จะต้องมาพึ่งพานโยบายประชานิยมเหล่านี้ (ชลิตา, 2560) โดยชลิตาชี้ให้เห็นว่าแนวคิดของกลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุมดังกล่าวเน้นไปที่ความต้องการที่จะมีผู้นำหรือผู้ปกครองที่มีความโปร่งใส ไม่ทุจริต เป็นคนดีมีความจริงใจมากกว่าทำเพื่อประโยชน์และพวกพ้องของกลุ่มตนโดยเปรียบเทียบถึงบุคคลในความต้องการทั้ง พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และนายสุภชัย ปานิชภักดิ์ รวมทั้ง พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รวมอยู่ด้วย (ชลิตา, 2560) นอกจากนี้อภิชาติและอนุสรณ์อธิบายเพิ่มเติมว่าผู้เข้าร่วมชุมนุมต่างโยงความสัมพันธ์ของผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีเข้ากับพระมหากษัตริย์ โดยการรับรู้ของผู้ชุมนุมต่างมีทัศนคติที่ดีต่อพระมหากษัตริย์ว่าทรงทำงานหนักเพื่อพสกนิกรของพระองค์เพื่อให้เกิดความกินดีอยู่ดี แตกต่างกับนักการเมืองและผู้มีอำนาจที่ฉ้อฉลลวงและเอาไรต์เอาเปรียบ (อภิชาติ & อนุสรณ์, 2560) เช่นเดียวกับธรรและชานนท์ที่นำเสนอว่าการรับรู้ของคนในสังคมโดยเฉพาะชนชั้นกลาง

ระดับบนที่ส่วนใหญ่สนับสนุนและเข้าร่วมกับกลุ่มผู้ชุมนุมในปี 2557 ในนามกลุ่ม กปปส. ไม่เพียงแต่มองตนเองว่าเป็น “มวลชนใต้ร่มพระบารมี” เท่านั้น แต่ในอุดมคติของกลุ่มดังกล่าวยังคงปรารถนาต่อการมีระบอบการเมืองการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นศูนย์กลางทางการเมืองโดยพระมหากษัตริย์ทรงอยู่บนยอดสูงสุดมีสถานะเหนือสถาบันและองค์กรทางการเมืองอื่นทั้งปวง มวลชนทางการเมืองดังกล่าวและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นผู้เข้าร่วมในอุดมการณ์และการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ต่างมีทุนทางการเมืองที่สูงตลอดจนมีความได้เปรียบทางอำนาจมากกว่ากลุ่มชนชั้นล่างและชนชั้นที่ต่ำกว่าตนลงมา ความเห็นทางการเมืองของกลุ่มผู้ชุมนุมมีความเห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ทรงธรรมมีความเมตตาและทรงงานหนักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยเฉพาะพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 โดยมีข้าราชการทำหน้าที่รับใช้สนองงานของพระองค์ (อภิชาติ & อนุสรณ์, 2560) ดังนั้นในกระบวนการและวิธีคิดดังกล่าวทำให้เห็นอิทธิพลของการเป็นสังคมในแบบของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะสังคมแบบ “อินทริยภาพแบบพุทธ” ส่งผลให้มุมมองต่อความเหลื่อมล้ำและลำดับชั้นของสังคมเป็นเรื่องธรรมชาติ การเมืองมวลชนใต้ร่มพระบารมีจึงมีหน้าที่สำคัญคือปกป้องรักษารูปแบบการเมืองอย่างจงรักภักดีสนับสนุนส่งเสริมให้คนดีเข้ามาเป็นผู้มีอำนาจ การเมืองที่ดีหรือการเมืองคนดีจึงเป็นเรื่องของการรักษาไว้ซึ่งสภาพของความเป็นลำดับชั้นและรักษาไว้ซึ่งความเป็นระบบระเบียบของสังคม ยอมรับความเป็นชนชั้นว่าเป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดจากความดีและบุญบารมีที่ไม่เท่ากัน สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นหัวใจของระบบการเมือง พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งที่มาของความชอบธรรมและความดีงาม ผู้ปกครองที่มีคุณธรรมและมีบุญบารมีจึงเป็นผู้ปกครองที่มีความชอบธรรมสูงสุด

ดังนั้นโลกทัศน์ทางพุทธศาสนาเถรวาทแบบไทยจึงเป็นกระบวนทัศน์ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความหมายของความดีและหลักการผู้นำที่ดีในการเมืองการปกครองแบบไทย คนดีและการเมืองที่ดีคือการรักษาไว้ซึ่งความเป็นระบบระเบียบ ในสังคมไทยการยึดอำนาจจากผู้มีอำนาจที่ฉ้อฉลลอบลวงทุจริตคอร์รัปชันก่อให้เกิดความแตกแยกของคนในสังคมเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองการปกครองแบบไทยและเป็นการกระทำที่เป็นความดี ผู้มีอำนาจไม่จำเป็นจะต้องมาจากการเลือกตั้งของคนในสังคม แต่ขอให้เพียงคนดีที่ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม มีศีลธรรม มีความจงรักภักดี คือความหมายของคนดีในระบอบการเมืองการปกครองไทย ดังกรณีของรัฐประหารปี 2549 และปี 2557 ซึ่งความดีและคนดีในความหมายของการเมืองการปกครองแบบไทยแตกต่างไปจากความหมายของความดีและคนดีในความหมายสากลคือ ความดีคือสิ่งที่ยึดโยงอยู่สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานคือการเคารพในสิทธิเสรีภาพผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ การรัฐประหารคือการละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นร้ายแรงไม่เป็นความดีสากล การรัฐประหารไม่ถือเป็นความดี คนดีในความหมายสากลหรือในความหมายของการรับรู้ของสามัญชนทั่วไปคือสิ่งที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เบียดเบียน ไม่เอาัดเอาเปรียบ การเคารพในความเห็นของ

คนอื่น การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเคารพในสิทธิเสรีภาพ การเคารพในความแตกต่างของชาติพันธุ์ ความเชื่อ ศาสนา ถือเป็นหลักการพื้นฐานของคนดีในความหมายสากลและในการรับรู้ทั่วไปโดยสามัญสำนึกของคน ดังนั้นความหมายของความดีและคนดีสาธารณะคือไม่ยึดโยงอยู่กับการรักษาไว้ซึ่งความเป็นระเบียบของสังคมดังเช่นข้ออ้างในการรัฐประหารของการเมืองการปกครองไทย ไม่ยึดโยงอยู่กับคุณธรรมและศีลธรรมทางศาสนาแต่ยึดโยงอยู่กับความดีและคนดีในหลักการสาธารณะโดยมีสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมทุกเชื้อชาติ ศาสนา อุดมการณ์ ความเชื่อ ความเห็นและการเคารพซึ่งกันและกันอย่างเท่าเทียม

2.3 อเนกนิกรสโมสรในอุดมการณ์การเมืองการปกครองไทย

หนังสือปากไก่และใบเรือของอาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ตั้งข้อสังเกตต่อการการจำกัดความการแบ่งยุคระหว่าง “สยามเก่า” กับ “สยามใหม่” โดยมีข้อสังเกตอยู่อย่างน้อยสองประการที่จะเป็นอันตรายต่อการเรียนรู้และความเข้าใจในประวัติศาสตร์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ประการแรก การจำกัดสภาพการณ์ของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยช่วงก่อนหน้าของการปฏิรูปในรัชกาลที่ 5 เป็น “สยามเก่า” ทำให้มองไม่เห็นความแตกต่างและพัฒนาการที่เกิดขึ้น (นิธิ, 2555) ซึ่งมีความเป็นพลวัตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและพลวัตนั้นต่างสืบเนื่องส่งผลต่ยุคสมัยต่างๆ ต่อมา ประการที่สอง การเน้นความแตกต่างระหว่าง “สยามเก่า” กับ “สยามใหม่” ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงจากการปฏิรูปสยามของกษัตริย์ได้อย่างแท้จริง โดยให้เหตุผลว่าการอธิบายโดยการแบ่งสยามเก่าและสยามใหม่บนเส้นแบ่งระหว่างก่อนการปฏิรูปสยามและหลังการปฏิรูปสยามสามารถที่จะอธิบายความเปลี่ยนแปลงในต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ได้ ซึ่งการแบ่งยุคดังกล่าวอาศัยปัจจัยที่เร่งต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภายนอกคืออณานิคมตะวันตก แต่การอธิบายในลักษณะดังกล่าวสร้างความสับสนและความงุนงงต่อการศึกษาที่ต้องเผชิญกับปัญหาว่าหลังสมัยการปฏิรูปสังคมไทยที่มีปัจจัยเร่งมาจากภายนอกที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงยังคงไม่สามารถที่จะเทียบเคียงกับสังคมแบบอารยะเหมือนตะวันตกได้ (นิธิ, 2555) ความงุนงงสงสัยนี้อาจารย์นิธิอธิบายว่าเกิดจากการให้ความสำคัญต่อปัจจัยภายนอกมากเกินไปที่มองการปฏิรูปเป็นผลมาจากอิทธิพลของตะวันตก ยุคสยามใหม่จึงเกิดขึ้นโดยปราศจากรากฐานภายในสังคมรองรับจนนำไปสู่ความไม่เข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของสังคมที่ยังคงไม่เหมือนตะวันตก (นิธิ, 2555) การละเลยรากฐานภายในสังคมที่อาจารย์นิธิกล่าวถึงในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าการละเลยรากฐานและอิทธิพลของพุทธศาสนาที่ชนชั้นนำมาปรับใช้และตีความตามยุคตามสมัยจนแนวคิดทางพุทธศาสนาฝังรากลึกอยู่ในสังคมเป็นส่วนหนึ่งและเป็นตัวแปรสำคัญต่อการจำกัดความเข้าใจของการศึกษาที่ไม่สามารถสร้างความเข้าใจต่อความเป็นอยู่ของสังคมไทยในปัจจุบันที่นับวันยิ่งห่างไกลไปจากแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก

การละลายและการขาดการวิเคราะห์วิพากษ์รากฐานทางสังคมที่เกิดจากปัจจัยภายในซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยนำมาซึ่งการขาดความไม่เข้าใจสังคมที่ดำรงอยู่ในยุคสมัยปัจจุบันถึงแม้จะมีความพยายามปรับเปลี่ยนกลไก ระบบระเบียบ และกลไกต่าง ๆ ของสังคมเพื่อความทัดเทียมต่อนานาอารยประเทศนับตั้งแต่สมัยการปฏิรูประบอบราชการของรัชกาลที่ 5 จนมาถึงการเปลี่ยนแปลงปฏิวัติสยาม 2475 และจนถึงปัจจุบันสังคมไทยยังคงห่างไกลต่อระบอบเสรีประชาธิปไตยที่คนทุกคนต่างมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในสังคม ทั้งความเท่าเทียมทางโอกาส ความเท่าเทียมทางการศึกษา ความเท่าเทียมต่อการได้รับการบริการจากนโยบายสาธารณะ เป็นต้น ผลเมืองส่วนใหญ่ในสังคมซึ่งอยู่นอกเขตเมืองขาดโอกาสการรับรู้และสิทธิอันพึงมีพึงได้ตลอดจนขาดสำนึกร่วมและความห่วงใยต่อผลประโยชน์ของตน การขาดการห่วงใยต่ออำนาจอธิปไตยที่เป็นของประชาชน ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางโอกาส ความเท่าเทียมทางการศึกษา โอกาสการรับบริการต่าง ๆ จากรัฐผ่านการบริการสาธารณะ ไฟฟ้า ประปา ถนน ขนส่งมวลชน การรักษาพยาบาล โดยเฉพาะช่องว่างทางการศึกษาที่ถือเป็นจุดพื้นฐานของการพัฒนาคนพัฒนาสังคม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการรับรู้ข้อเท็จจริงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งระบบของสังคมที่เกิดจากการกดทับอำนาจการต่อรองและการกีดกันการปะทะกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเพื่อต่อรองผลประโยชน์ ชุดอุดมการณ์ที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือทั้งเรื่องของความสงบ สันติ ความสามัคคี ก่อให้เกิดการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองและนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองหลวงกับจังหวัด เมือง ชุมชน และหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกเขตเมืองที่ห่างไกลออกไป ปัญหาใหญ่ที่ถือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมให้มีความก้าวหน้าและพลเมืองภายในรัฐเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับของสังคมขึ้นมาได้คือปัญหาการศึกษาที่พลเมืองขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริง

รัฐไทยพยายามใช้อิทธิพลทางพุทธศาสนาเป็นอุดมการณ์และพุ่มพักให้เกิดค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อ จนเกิดเป็นอุดมการณ์ร่วมของสังคมในการจรจรโลงไว้ซึ่งสถานะที่เหนือกว่าของคนบางกลุ่ม บางพวกจนก่อให้เกิดการขาดจิตสำนึกร่วม การขาดการห่วงใยผลประโยชน์ และขาดสำนึกในการปกป้องสิทธิอันพึงมีพึงได้ในฐานะเป็นพลเมืองของรัฐ รัฐและชนชั้นนำต่างกล่าวอ้างถึงความป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความสงบสันติของสังคม กล่าวอ้างถึงความมั่นคงของชาติ และสถาบันอื่น ๆ ของสังคม พุ่มพักให้ประชาชนของรัฐเป็นคนดีของสังคม ประพฤติปฏิบัติตามบทบาท สถานะ และหน้าที่ของตนเอง⁹ ไม่สร้างความคิดตรึงและความวุ่นวายที่ก่อให้เกิดความไม่ปรกติสุขของสังคม บ้านเมืองและไม่สร้างความเดือดร้อนอันก่อให้เกิดความไม่มั่นคงและเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติและสถาบันอื่น ๆ ในสังคม รัฐสร้างสถาบันหลักให้เกิดขึ้นและปลูกฝังความศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อ

⁹ อ่านเพิ่มเติมใน ฌฐพล ใจจริง, (2556). การก่อตัวของคำอธิบายว่าด้วย “ความชอบธรรม” ของรัฐชาติไทย. ขอนแก่น: ในฝัน อันเหลือเชื่อ. pp. 69 นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน

และความศรัทธา ผ่านประวัติศาสตร์การท่องจำและเรื่องเล่าจากผู้มีอำนาจและชนชั้นนำที่มีความได้เปรียบจากการใช้ทรัพยากรของรัฐผ่านมิติของความศรัทธาความเชื่อความศักดิ์สิทธิ์ซึ่งการรับรู้ที่รัฐสร้างขึ้นเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้มีอำนาจและชนชั้นนำต่างได้ประโยชน์เสมอ นอกจากนี้รัฐยังคงมีความพยายามที่จะปลูกฝังความศักดิ์สิทธิ์ต่อสถาบันหลักที่รัฐสร้างขึ้นผ่านชุดความเชื่อที่ว่าสังคมประเทศชาติบ้านเมืองจะขาด สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สิ่งหนึ่งสิ่งใดไปไม่ได้

อุดมการณ์ทางพุทธศาสนาที่ถือเป็นปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและทรงอิทธิพลต่อกลไกและรูปแบบของสังคมไทยตั้งแต่สมัยการปฏิรูปของรัชกาลที่ 5 การปฏิวัติสยาม ในปี 2475 และจนถึงปัจจุบัน พุทธศาสนาถือเป็นรากฐานและเป็นตัวแปรสำคัญที่ก่อให้เกิดความเป็นไปและสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทย แนวคิดทางพระพุทธศาสนาแนวคิดหนึ่งที่ถือเป็นตัวบ่งชี้สำคัญต่อการกำหนดระบบระเบียบแบบแผนและความสัมพันธ์ของสังคมไทยคือแนวคิดเรื่อง “อเนกชนนิกรสโมสร” ที่รัฐและกลุ่มชนชั้นนำใช้เป็นอุดมการณ์และการสร้างสรรค์สังคม รัฐและชนชั้นนำใช้แนวคิดอเนกชนนิกรสโมสรสมมติที่กษัตริย์ทรงได้รับการยอมรับหรือได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนให้มีความชอบธรรมในการปกครองเพื่อต่อสู้ขัดทานกับแนวคิดประชาธิปไตยที่ถั่งโถมเข้ามาจากตะวันตก ในช่วงของรัชสมัยของรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5 ที่อุดมการณ์ประชาธิปไตยถั่งโถมเข้ามา ในมุมมองของแนวคิดอเนกชนนิกรสโมสรสมมตินี้ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับสถานะของกษัตริย์ที่มีความเป็นอิสระจากประชาชนไม่มีความเกี่ยวข้องกับประชาชนไม่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนกษัตริย์ทรงเป็นสมมุติเทพที่ลงมาจุติเพื่อสร้างบุญบารมีถูกลดความสำคัญลง แต่อย่างไรก็ตามอิทธิพลของพุทธศาสนาที่เชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติกลับผดุงไว้ซึ่งอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ของกษัตริย์ทำให้แนวคิดเรื่องบุญบารมียังส่งผลให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ต่อสถานะของกษัตริย์อยู่

ในสังคมไทยแนวคิดอเนกชนนิกรสโมสรสมมติเป็นเครื่องมือและข้อกล่าวอ้างต่อการขึ้นสู่อำนาจของกษัตริย์และชนชั้นนำที่นำมาปรับใช้ในการต่อสู้ทางความคิดกับภัยภายนอกที่เกิดจากการล่าอาณานิคมที่รุกรานจากมหาอำนาจ ชนชั้นนำและกลุ่มการเมืองฝ่ายขวามักให้เหตุผลสนับสนุนว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตยมาแต่เดิมอยู่แล้วโดยยืนยันผ่านหลักการแนวคิดอเนกชนนิกรสโมสรสมมติดังกล่าว แนวคิดอเนกชนนิกรสโมสรสมมติถูกนำมาใช้อย่างเข้มข้นและแพร่หลายนับตั้งแต่ช่วงสมัยของรัชกาลที่ 4 (ฉันทพล, 2556) โดยพระองค์ต้องการที่จะอธิบายสถานะทางอำนาจและความชอบธรรมในการขึ้นสู่อำนาจของกษัตริย์ที่ได้รับมรดกและฉันทานุมัติเห็นชอบของชุมชนทางการเมืองหรือกล่าวเพื่อให้เข้าใจง่ายคือพระองค์ขึ้นสู่อำนาจและใช้อำนาจนั้นผ่านกระบวนการของประชาธิปไตยที่มีอยู่แล้วในสังคมไทยผ่านชุมชนทางการเมือง

มีงานเขียนที่ปรากฏอยู่หลากหลายชิ้นงานที่แสดงให้เห็นถึงทัศนะของปัญญาชนฝ่ายขวาที่สนับสนุนแนวความคิดอเนกชนนิกรสโมสรในพื้นที่ประชาสังคม ในหนังสือรัฐกับศาสนาบทความว่าด้วยอณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ ของอาจารย์พิพัฒน์ พสุธารชาติ นำเสนอถึงวาทกรรมทางการเมืองและอธิบายถึงระบบวิธีคิดและการก่อตัวของวาทกรรมทางการเมืองที่อยู่ในกระบวนการทางประวัติศาสตร์โดยอ้างอิงงานเขียนของอาจารย์นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ถึงสำนักคิดที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมการเมืองไทยคือสำนักคิดประเพณีและสำนักคิดตะวันตกหรือสำนักคิดระหว่างฝ่ายขวาและฝ่ายซ้าย ในประเด็นนี้ผู้เขียนให้ความสำคัญกับอิทธิพลและกระบวนการคิดระบบวิธีคิดและวาทกรรมที่สำนักประเพณีนิยมนำเสนอและจะยกตัวอย่างวาทกรรมในส่วนของประเพณีนิยมนั้นซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสำนักคิดดังกล่าวทรงอิทธิพลต่อการรับรู้และอุดมการณ์ทางการเมืองในสังคมไทยอย่างยิ่ง สำนักคิดประเพณีนิยมเป็นกลุ่มสำนักคิดที่มีปัญญาชนเป็นสายราชวงศ์และกลุ่มขุนนางที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากตะวันตกโดยแนวคิดหลักของสำนักคิดนี้มีความพยายามที่จะอธิบายฐานะอันชอบธรรมของระบอบกษัตริย์ว่าเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความเป็นมาอันยาวนาน เป็นแหล่งสะสมความรู้ทางวัฒนธรรมการปกครองของไทย สถานะและที่มาของกษัตริย์แต่เดิมนั้นคือระบบพ่อปกครองลูกจึงเน้นแนวคิดแบบเทวราชาคือผู้ปกครองเปรียบเสมือนเทพผู้ลงมาจุติมากกว่าธรรมราชา (พิพัฒน์, 2549) ที่กษัตริย์เป็นมนุษย์ทั่วไปแต่เมื่อภายหลังที่ย่างเข้าสู่ยุคของกรุงรัตนโกสินทร์แนวคิดทางพระพุทธศาสนาได้รับการปฏิรูปใหม่จากราชสำนักระบบกษัตริย์ของไทยจึงปรับตัวให้เกิดความสอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “อเนกชนนิกรสโมสร” กษัตริย์รัชกาลที่ 4 และกลุ่มชนชั้นนำได้ผลักดันแนวคิดดังกล่าวอย่างจริงจังเพื่ออธิบายสถานะของพระองค์ว่าทรงขึ้นครองราชย์จากมติความเห็นชอบของชุมชนทางการเมืองอำนาจของกษัตริย์เป็นอำนาจที่ผูกพันเกี่ยวข้องกับคนในสังคมการเมืองกษัตริย์และประชาชนทั่วไปต่างมีหน้าที่ที่พึงปฏิบัติในสังคมไทยร่วมกันเพื่อความเจริญก้าวหน้าและความสงบสุขของชุมชนการเมือง (พิพัฒน์, 2549) ในตอนแรกแนวคิดของนักคิดกลุ่มนี้ต่างได้รับความนิยมจากสังคมและยอมรับในสถานะทางอำนาจของกษัตริย์เป็นอย่างดีแต่ต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้รับความท้าทายจากสำนักคิดตะวันตกเป็นอย่างยิ่งจึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 แต่ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองสำนักคิดประเพณีนิยมต่างปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางสังคมเป็นอย่างดีหลักการเรื่องอเนกชนนิกรสโมสรได้รับการนำมาให้ความหมายใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพสังคมการเมืองโดยมีกลุ่มปัญญาชนของสำนักนำโดยหม่อมเจ้าวรรณไวทยากรที่ยืนยันในความชอบธรรมในสถานะของกษัตริย์และระบอบประชาธิปไตยที่มีอยู่แต่เดิม (พิพัฒน์, 2549) ในระยะเวลาและยุคสมัยต่อมาปัญญาชนสำนักประเพณีนิยมต่างผลิตซ้ำวาทกรรมที่ยืนยันในความชอบธรรมของสถานะทางอำนาจของกษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยโดยหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ยืนยันอย่างหนักแน่นว่าระบอบประชาธิปไตยของไทยมีมานานแล้วตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงพระมหากษัตริย์ของไทยทุกพระองค์มี

ความโน้มเอียงเป็นประชาธิปไตยเป็นหลัก(พิพัฒน์, 2549) นอกจากนั้นกลุ่มปัญญาชนฝ่ายขวายังสอดรับและสนับสนุนยืนยันในหลักการเดียวกันว่าอเนกชนนิกรสโมสรเป็นหลักการของประชาธิปไตย สังคมไทยมีสถาบันประชาธิปไตยอยู่แล้วตั้งแต่ดั้งเดิมในชุมชน หมู่บ้าน ในการปกครองสงฆ์และในสมัยพ่อขุนรามคำแหง(พิพัฒน์, 2549) กล่าวอย่างสรุปในสำนักคิดประเพณีนิยมมีความเห็นว่าสังคมไทยอยู่ในระบอบประชาธิปไตยมาช้านานแล้วหรืออย่างน้อยก็มีความโน้มเอียงและมีการเตรียมการมาอย่างช้านานโดยองค์กษัตริย์ซึ่งแนวคิดนี้ถือเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญหนึ่งของวาทกรรมว่าด้วยประชาธิปไตยของไทย (พิพัฒน์, 2549)

ในทางการอธิบายการได้มาซึ่งความเป็นประชาธิปไตยของสังคมไทยที่มีอยู่ก่อนแล้วตามที่สำนักประเพณีนิยมนำเสนอหรือประชาธิปไตยเพิ่งเกิดขึ้นในสังคมไทยภายหลังจากที่คณะราษฎรได้ทำการปฏิวัติสยามในปี 2475 ตามที่สำนักคิดตะวันตกพยายามโต้แย้งถือว่ามีการศึกษาที่หลากหลายอยู่พอสมควรซึ่งในประเด็นนี้ผู้เขียนไม่มีความต้องการที่จะอธิบายถึงกำเนิดการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย สิ่งสำคัญในที่นี้ผู้เขียนให้ความสำคัญคือประเด็นของการใช้แนวคิดอเนกชนนิกรสโมสรสมมติที่ถือเป็นแนวความคิดการเมืองไทยโบราณและเป็นเครื่องมือในการสร้างอุดมการณ์ของรัฐ ผู้เขียนเห็นว่าการให้ความหมายต่อประเด็นการอธิบายแนวคิดอเนกชนนิกรสโมสรสมมติของฝ่ายประเพณีนิยมเป็นการนำเสนอและแปรสภาพของแนวคิดดังกล่าวที่ไม่ครบถ้วนและหยิบยกในประเด็นที่ผู้มีอำนาจได้ประโยชน์เท่านั้นในการอธิบาย โดยเฉพาะชุดความคิดในความชอบธรรมในสถานะการครองอำนาจของผู้ปกครอง ความไม่หวงแหนต่ออำนาจอิตปไตยที่เป็นของปวงชนไม่ใช่ของอภิสิทธิ์ชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หลักการความไม่เท่าเทียมกันของคน ความไม่ปกป้องและเรียกร้องในสิ่งที่ตนเองพึงมีพึงได้ในฐานะสมาชิกของรัฐที่เท่าเทียมกัน ดังนั้นจากการไล่เรียงการให้ความหมายต่อการกำเนิดประชาธิปไตยที่เชื่อมั่นในหลักของความเท่าเทียมกันและความหมายต่ออำนาจอันชอบธรรมของผู้ปกครองที่สำนักประเพณีนิยมให้ความหมายผู้เขียนมีความเห็นว่ามีความบกพร่องและนำเสนอข้อเท็จจริงที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ของแนวคิดในสำนักคิดดังกล่าวและจำเป็นที่จะต้องวิพากษ์ถกเถียงและนำเสนอเพื่อโต้แย้งแนวคิดและอุดมการณ์ในการเมืองการปกครองไทยโบราณและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการตีความหลักของอเนกชนนิกรสโมสร

แนวคิดอเนกชนนิกรสโมสรสมมติมีใจความสำคัญและอธิบายไว้ในอัครคัมภีร์สูตรที่สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสกับพราหมณ์ถึงการเกิดขึ้นของจักรวาลอันกว้างใหญ่และการเกิดขึ้นของมวลมนุษยชาติมาอยู่ร่วมกันแล้วเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันขึ้นจึงต้องสรรหาผู้ปกครองที่จะทำการตัดสินว่ากล่าวตักเตือนผู้กระทำความผิดในการสรรหาผู้ปกครองนี้เองจึงก่อให้เกิดความเป็นชนชั้นทางสังคมขึ้นโดยมีใจความว่า

“ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้งนั้นแล สัตว์ผู้หนึ่งเป็นคนโลก สงวนส่วนของตนไว้ ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้มาบริโภค สัตว์ทั้งหลายจึงช่วยกันจับสัตว์ผู้นั้น ครั้นแล้ว ได้ตักเตือนอย่างนี้ว่า แน่ะสัตว์ผู้เจริญ ก็ท่านกระทำการชั่วช้านัก ที่สงวนส่วนของตนไว้ ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้มาบริโภค ท่านอย่าได้กระทำการชั่วช้าเห็นปานนี้อีกเลย ดูกร วาเสฏฐะและภารทวาชะ สัตว์ผู้นั้นแล รับคำของสัตว์เหล่านั้นแล้ว แม้ครั้งที่ ๒ ... แม้ครั้งที่ ๓ สัตว์นั้นสงวนส่วนของตนไว้ ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ ให้มาบริโภค สัตว์เหล่านั้นจึงช่วยกันจับสัตว์ผู้นั้น สัตว์พวกหนึ่งประหารด้วยฝ่ามือ พวกหนึ่งประหารด้วยก้อนดินบ้าง พวกหนึ่งประหารด้วยท่อนไม้ ก็นัยเพราะมีเหตุเช่นนั้นเป็นต้นมา ครั้งนั้นแล พวกสัตว์ที่เป็นผู้ใหญ่จึงประชุม กัน ครั้นแล้ว ต่างก็ปรับทุกข์กันว่า พ่อเอ๋ย ก็การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ ให้จักปรากฏ การติเตียนจักปรากฏ การพูดเท็จจักปรากฏ การถือท่อนไม้จักปรากฏ ในเพราะบาปกรรมเหล่านี้ บาปกรรมเหล่านั้นเกิดปรากฏแล้วในสัตว์ทั้งหลาย อย่างกระนั้นเลย **พวกเราจักสมมติสัตว์ผู้หนึ่งให้เป็นผู้ว่ากล่าวผู้ที่ควร ว่ากล่าวได้โดยชอบ ให้เป็นผู้ติเตียนผู้ที่ควรติเตียนได้โดยชอบ ให้เป็นผู้ขับไล่ ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดยชอบ ส่วนพวกเราจักแบ่งส่วนข้าวสาละให้แก่ผู้นั้น** เพราะเหตุผู้ที่เป็นหัวหน้าอัน “มหาชนสมมติ” ดังนี้แล มหาชนสมมติ จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับแรก เพราะเหตุผู้ที่เป็นหัวหน้า เป็นใหญ่ยิ่งแห่งเขตทั้งหลาย ดังนี้แล “กษัตริย์” จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับที่สอง เพราะเหตุผู้ที่เป็นหัวหน้านายยังชนเหล่าอื่นให้ลุ่มใจได้โดยธรรม ดังนี้แล “ราชา” จึงอุบัติขึ้นเป็น อันดับที่สาม เรื่องของสัตว์เหล่านั้น จะต่างกันหรือเหมือนกัน จะไม่ต่างกันหรือ ไม่เหมือนกัน ก็ด้วยธรรมเท่านั้น ไม่ใช่ชนออกไปจากธรรม ความจริงธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐสุดในประชุมชนทั้งในเวลาที่จะเห็นอยู่ ทั้งในเวลาภายหลังหน้า ๆ (พระไตรปิฎกแปลไทยฉบับหลวง)

ตามที่สังเกตและตีความในเรื่องหลักและใจความสำคัญของอเนกนิกรสโมสรผู้เขียนแบ่งออกเป็นหลักใหญ่ ๆ ได้อยู่สามหลักด้วยกัน คือ หนึ่ง เรื่องของแหล่งที่มาของอำนาจและเจ้าของอำนาจที่แท้จริง สอง การจัดการการแบ่งปันผลประโยชน์คือข้าวสาละในขณะนั้นหรือการเสียภาษี การจ่ายค่าตอบแทนให้กับรัฐและผู้ปกครองในปัจจุบันมีนัยยะถึงการต่อรองทางอำนาจและการคานอำนาจระหว่างกัน และ สาม ความแตกต่างกันทางหน้าที่ของคนที่หาใช้ความไม่เท่าเทียมกันของคน

ในทัศนะและความเห็นของนักคิดในสำนักประเพณีนิยมยืนยันว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของกษัตริย์อยู่แล้วมาแต่เดิม และจากการพิจารณาในแนวคิดอเนกชนนิกรสโมสรในอัครัญสูตรผู้เขียนเห็นว่ามีความบกพร่องในการตีความเกี่ยวกับสถานะของกษัตริย์และความไม่สมเหตุสมผลต่อการตีความในอำนาจอันชอบธรรมของชนชั้นนำและผู้มีอำนาจ กล่าวคือ **หลักที่หนึ่ง** ในแนวคิดของอเนกนิกรสโมสรอธิบายว่า **“พวกเราจักสมมติสัตว์ผู้หนึ่งให้เป็นผู้ว่ากล่าว ผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยชอบ ให้เป็นผู้ติเตียน ผู้ที่ควรติเตียนได้โดยชอบ ให้เป็นผู้ขับไล่ ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดยชอบ”** ในแนวคิดหลักที่หนึ่งนี้หากเราทำความเข้าใจแบบสามัญชนทั่วไปที่อ่านแล้วตีความเนื้อหาตามปรกติแล้วเราจะ

พบว่าอำนาจที่แท้จริงคือประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจดังข้อความว่า “พวกเราจักสมมติสัตว์ผู้หนึ่งให้เป็น...” นั่นหมายความว่าหน้าที่เราจะยกสิ่งอื่นใดให้กับคนอื่นได้สิ่งอื่นนั้นจะต้องเป็นของเรามาแต่เดิมอยู่แล้ว ในมิติของอำนาจในอเนกนิกรสโมสรก็เช่นเดียวกันอำนาจเป็นของประชาชนมาแต่เดิมเพียงแต่ประชาชนยกอำนาจนั้นให้ผู้อื่นเป็นผู้ปกครองตนเองและคนในสังคมเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นระเบียบและความปรกติสุขของการอยู่ร่วมกันใน สังคม ดังนั้นในแง่ของอำนาจอธิปไตยอำนาจในเรื่องของสิทธิและขอบเขตในดินแดนอำนาจในการปกครองและเลือกผู้ปกครองจึงเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ ผู้ปกครองเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าของอำนาจ แต่ที่นี้ลองย้อนกลับมามองสภาพความเป็นจริงในสังคมไทยและอิทธิพลทางความคิดของสำนักประเพณีนิยมเราจะพบว่ามักมีการกล่าวอ้างว่าที่กษัตริย์และผู้ปกครองสามารถที่จะขึ้นไปเป็นผู้มีอำนาจได้ก็เพราะผ่านกระบวนการของมหาชนสมมติมาแล้วและชนทั้งหลายนี้ต่างยกให้ขึ้นเป็นกษัตริย์และมีอำนาจในการปกครอง ดังคำกล่าวอ้างของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร ว่า “ตามลัทธินิยมของไทยนั้นพระเจ้าแผ่นดินเสวยราชสมบัติโดยโดยประชาชนเลือกตั้งตั้งมีความปรากฏในพระบรมนามาภิไธยของพระเจ้าแผ่นดินในพระบรมราชมาภิไธยของพระพุทธเจ้าหลวงยังมีความชัดเจนอยู่ว่าอเนกนิกรสโมสรสมมติ ซึ่งแปลว่า โดยประชาชนเลือกตั้ง...” (ฉัตรกุล, 2556) แต่ในความเป็นจริงในสภาพสังคมของไทยในอดีตนับตั้งแต่อาณาจักรสุโขทัยเป็นต้นมาอย่างนานที่สุดหรือนับตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์เป็นต้นมาจนถึงสมัยปฏิวัติสยาม 2475 สภาพสังคมการเมืองการปกครองไทยไม่เคยเปิดโอกาสให้กับคนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองตามรูปแบบวิถีทางที่มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันกลุ่มมหาชนที่สำนักประเพณีนิยมอ้างถึงต่างเป็นเพียงกลุ่มขุนนางอำมาตย์และราชวงศ์เท่านั้นที่เป็นคนเลือกผู้ปกครองซึ่งไม่มีความเชื่อมโยงผูกพันใด ๆ อยู่กับมหาชนส่วนใหญ่ในสังคม ดังนั้นในแง่การได้มาซึ่งอำนาจของผู้ปกครองและชนชั้นนำจึงเป็นอำนาจที่ได้มาด้วยความไม่ชอบธรรมอยู่ในตัว

หลักที่สอง สืบเนื่องมาจากในหลักที่หนึ่งเมื่ออำนาจแต่เดิมเป็นของประชาชนมาก่อนและมอบอำนาจนั้นให้ผู้ปกครองและประชาชนจะเป็นผู้แบ่งข้าวสาลีหรือเสียภาษีส่งส่วยให้ในลักษณะการอธิบายเนื้อความในหลักที่สองของแนวคิดอเนกนิกรสโมสรของนักคิดในสำนักประเพณีนิยมไม่มีการหยิบยกขึ้นมากล่าวอ้างและอธิบายจึงทำให้เกิดข้อสังเกตว่าฝ่ายจารีตนิยมต้องการที่จะปกปิดข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในแนวคิดดังกล่าวและหยิบยกอธิบายในบางประเด็นเพื่อประโยชน์และความชอบธรรมของการขึ้นสู่สถานะทางอำนาจหรือไม่ ข้อความในหลักที่สองที่ขาดการนำเสนออย่างตรงไปตรงมาที่ว่า “ส่วนพวกเราจักแบ่งส่วนข้าวสาลีให้แก่ผู้นั้น...” ในข้อความดังกล่าวเป็นข้อความที่แสดงถึงการให้อาสมัครสินจ้างอย่างหนึ่งซึ่งต่างฝ่ายต่างตอบแทนซึ่งกันและกันประชาชนต่างทำหน้าที่ตามสิทธิเสรีภาพของตนและจ่ายค่าตอบแทนให้กับผู้ปกครองในการทำหน้าที่ปกครองบ้านเมืองให้เป็นระบบระเบียบแต่ที่นี้สิ่งที่น่าสนใจต่อการคลายข้อสงสัยในข้อสังเกตของการไม่นำประเด็นดังกล่าว

มาอธิบายของฝ่ายจารีตนิยมคือในสภาพการณ์ที่เป็นข้อความในลักษณะที่เป็นอามิตรสินจ้างในเมื่อผู้ปกครองได้รับมอบอำนาจจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของและได้รับค่าตอบแทนในการทำหน้าที่หากปรากฏว่าประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจไม่พึงพอใจในการทำหน้าที่ของผู้ปกครองที่ได้รับมอบอำนาจประชาชนสามารถที่จะถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งและยึดคืนอำนาจนั้นกลับคืนมาได้หรือประชาชนสามารถที่จะไม่ส่งส่วยเสียภาษีหรือไม่แบ่งข้าวสาสาลีให้กับผู้ปกครองหากผู้ปกครองไม่สามารถที่จะทำหน้าที่เป็นที่พึงพอใจต่อเจ้าของอำนาจได้ ดังนั้นการไม่นำมาอธิบายหรือการจงใจละเว้นข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในอเนกนิกรสโมสรรสมมติของฝ่ายประเพณีนิยมจึงมีข้อสังเกตว่าเพื่อป้องกันการกระด้างกระเดื่องจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจมาแต่เดิมที่ปรากฏในแนวคิดอเนกนิกรสโมสรรและการกีดกันการต่อรองทางอำนาจระหว่างประชาชนและเจ้าผู้ปกครองเพื่อความเหนือกว่าและความได้เปรียบทางสถานะในสังคม เศรษฐกิจ สถานะทางการเมืองของกลุ่มอภิสิทธิ์ชนส่วนน้อยในสังคมหรือไม่ แต่ที่นี้อาจจะมีข้ออ้างจากสำนักประเพณีนิยมว่าในเมื่ออำนาจเป็นสิ่งที่ประชาชนยกให้ผู้ปกครองในการปกครองแล้วไม่จำเป็นที่จะต้องมีการอธิบายต่อการแบ่งปันหรือให้อามิตรสินจ้างอีกต่อไป ในที่นี้จึงมีความอธิบายว่าในการยกอำนาจให้ขึ้นเป็นการยกอำนาจให้ขึ้นทำหน้าที่แต่การแบ่งข้าวสาสาลีหรือการเสียภาษีให้ขึ้นต่างเป็นวาระต่างตอบแทนซึ่งสองประเด็นนี้แตกต่างกัน การยกอำนาจให้ปกครองหมายถึงการมอบหมายให้ขึ้นไปทำหน้าที่แต่การแบ่งหรือไม่แบ่งข้าวสาสาลีให้กับผู้ปกครองเป็นอำนาจการตัดสินใจของประชาชนเจ้าของอำนาจหากผู้ปกครองไม่อยู่ในกรอบของการทำหน้าที่ที่ซื่อสัตย์และยุติธรรมประชาชนสามารถที่จะไม่ส่งส่วยให้และยึดคืนอำนาจมาได้แต่หากผู้ปกครองที่ได้รับอำนาจไม่ได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์จากเจ้าของอำนาจไม่สามารถที่จะยึดคืนและครอบครองความเป็นเจ้าของอำนาจของประชาชนไว้ได้เพราะอำนาจเป็นของประชาชนมาแต่เดิม ดังนั้นจึงไม่มีข้ออ้างที่สมเหตุสมผลต่อการอธิบายที่สำนักประเพณีนิยมละเว้นหรือไม่หยิบยกหลักการในหลักที่สองของอเนกนิกรสโมสรรมาอธิบายออกไปเสียจากว่าเป็นการจงใจที่จะปิดกั้นการรับรู้ที่แท้จริงในแนวคิดดังกล่าวหรือเพื่อการอธิบายในเฉพาะบางประเด็นของแนวคิดอเนกนิกรสโมสรรเพื่อความได้เปรียบทางสถานะในสังคมและเพื่อการกีดกันการต่อรองทางอำนาจจากเจ้าของที่แท้จริง

หลักที่สาม ความแตกต่างหาใช่ความไม่เท่าเทียมกันของคน จากหลักที่หนึ่งและหลักที่สองที่กล่าวมาก่อให้เกิดข้อสังเกตว่าในขณะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอยู่แต่เดิมและยกอำนาจนั้นให้คนอื่นขึ้นเป็นผู้ปกครองและประชาชนเจ้าของอำนาจจะทำการเสียภาษีหรือแบ่งผลประโยชน์ให้กับผู้ปกครองนั้นในแนวคิดอเนกนิกรสโมสรรประชาชนรวมถึงผู้ปกครองมีความเท่าเทียมกันอยู่หรือไม่ภายหลังจากประชาชนยกอำนาจนั้นให้กับผู้ปกครองหรือในแนวคิดดังกล่าวก่อนที่ประชาชนจะยกอำนาจให้กับผู้ปกครองคนทุกคนไม่มีความเท่าเทียมกันมาตั้งแต่ต้น จากข้อสังเกตดังกล่าวผู้เขียนจึงเริ่มต้นการวิเคราะห์โดยการยกตัวบทที่ปรากฏในแนวคิดอเนกนิกรสโมสรรมาตีความและวิพากษ์เพื่อ

ตอบคำถามต่อข้อสังเกตในความเท่าเทียมกันของประชาชนกับผู้ปกครองหรือความเท่าเทียมกันของ
 คนในสังคม โดยในทวิบทที่ยกมามีหลักใหญ่ใจความว่า เมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้ได้รับเลือกให้เป็นผู้
 มีอำนาจในการปกครองจากมหาชนสมมติหรือคนส่วนใหญ่ในสังคม สถานะของ “**มหาชนสมมติ**” จึง
 เกิดขึ้น เมื่อมหาชนสมมติเกิดขึ้นแล้วจึงทำให้เกิดเป็นหัวหน้าของกลุ่มคนหรือผู้นำของกลุ่มคนทั้งหลาย
 สถานะของ “**กษัตริย์**” คือผู้ปกครองจึงเกิดขึ้น จากนั้นเมื่อกษัตริย์เป็นผู้ที่เป็นหัวหน้าและผู้ปกครอง
 คนส่วนใหญ่ให้เกิดความสงบสุขและสุขใจได้โดยธรรมหรือด้วยความดี (ธรรมโดยความหมายคือความ
 ดี ความยุติธรรม ความถูกต้องฯ) สถานะของ “**ราชา**” จึงเกิดขึ้น (พระไตรปิฎกแปลไทยฉบับหลวง)
 ทวิบทนี้ทำให้เราเห็นว่าสถานะและความแตกต่างของคนในสังคมหรือความแตกต่างระหว่างประชาชน
 กับผู้ปกครองหรือกษัตริย์หรือราชาเกิดขึ้นจากตัวกำหนดที่เรียกว่า “**หน้าที่**” เป็นตัวทำให้เกิดความ
 ต่างกันระหว่างกันขึ้นในสังคม แท้ที่จริงแล้วสถานะที่แตกต่างของคนในสังคมล้วนเกิดขึ้นมาจากการ
 ทำหน้าที่ที่แตกต่างกัน “**มหาชนสมมติ**” เมื่อได้รับเลือกให้ขึ้นทำหน้าที่แล้วจึงเกิดขึ้นเป็น “**กษัตริย์**”
 กษัตริย์เมื่อได้ทำหน้าที่โดยธรรมคือความดีทำให้มหาชนเกิดความสงบสุขสุขใจจึงถูกกล่าวขานและยก
 ย่องให้มีหน้าที่เป็น “**ราชา**” ดังนั้นคนเราจึงมีความแตกต่างกันตรงหน้าที่ที่ได้รับยกย่องและ
 มอบหมายให้มีหน้าที่ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวหาใช่ความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมหรือความไม่
 เท่าเทียมกันของประชาชนกับผู้ปกครองไม่ ดังปรากฏในวรรคทองของทวิบทในอนกนิกรสโมสรว่า
*“เรื่องของสัตว์เหล่านั้น จะต่างกันหรือเหมือนกัน จะไม่ต่างกันหรือ ไม่เหมือนกัน ก็ด้วยธรรม
 เท่านั้น ไม่ใช่หนีไปจากธรรม ความจริงธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐสุด”* (พระไตรปิฎกแปลไทย
 ฉบับหลวง) ดังนั้นหากจะให้กล่าวสรุปอย่างตรงไปตรงมาในแนวคิดอนกนิกรสโมสรพระพุทธองค์ทรง
 บอกว่าชนทั้งหลายต่างมีความเท่าเทียมกันมาตั้งแต่ต้นโดยชาติกำเนิดประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจมา
 แต่เดิมแต่มีสถานะที่มีความแตกต่างกันโดยเกิดจากหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนผู้เป็น
 เจ้าของอำนาจให้ดำรงเป็นมหาชนสมมติ เป็นกษัตริย์ หรือเป็นราชา

การอธิบายและวิพากษ์ของผู้เขียนที่ยกขึ้นมาทั้งสามหลักไม่ถือว่าเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากการ
 ตีความอนกนิกรสโมสรสมมติ แต่เป็นสิ่งที่ผู้เขียนต่อยอดจากการอธิบายแนวคิดดังกล่าวในสังคมไทย
 ของอาจารย์ฐาปนันท์ นิพิฏฐกุล ในการเสวนาในหัวข้อ "การรัฐประหารกับระบอบรัฐธรรมนูญ" เมื่อ
 วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2555¹⁰ การวิพากษ์ในหลักที่หนึ่งเป็นเพียงการโต้แย้งการให้ความหมายของ
 นักคิดในสำนักประเพณีนิยมที่อธิบายถึงสถานะทางอำนาจของกษัตริย์และผู้ปกครองว่าได้รับอำนาจ
 มาจากการยินยอมของมหาชนสมมติที่ยกให้ขึ้นเป็นผู้มีอำนาจตามคำกล่าวอ้างของหม่อมเจ้าวรรณไว
 พยากรเป็นต้น ซึ่งในความเป็นจริงหาใช่เป็นเช่นนั้นไม่เพราะมหาชนที่นักคิดในสำนักประเพณีนิยมอ้าง

¹⁰ สืบค้นเพิ่มเติมที่: ฐาปนันท์ นิพิฏฐกุล, : ปัญหาและความเป็นเหตุผล "อนกนิกรสโมสรสมมติ". ประชาไท

ถึงหรือมหาชนที่ชนชั้นนำและกลุ่มอภิสิทธิ์ชนกล่าวอ้างนั้นเป็นเพียงขุนนางอำมาตย์และราชวงศ์ที่ไม่มี ความเกี่ยวเนื่องผูกโยงอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมประกอบกับในแต่ละช่วงยุคสมัยที่ผ่านมา จนถึงปฏิวัติ 2475 สังคมไทยไม่เคยเปิดกว้างทางการเมืองโดยให้ประชาชนส่วนใหญ่เข้าไปมีอำนาจ และมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง การวิพากษ์ในหลักที่สองเป็นเพียงการตั้งข้อสังเกตต่อการ ปิดบังหรือการตีความแนวคิดเอนกนิกรสโมสรสมมติที่ไม่ครบถ้วนเพื่อความได้เปรียบทางอำนาจและ ได้ผลจนก่อให้เกิดการขาดความหวงแหนซึ่งอำนาจอธิปไตยของประชาชนที่แต่เดิมเป็นของราษฎรหา ไซ้เจ้าผู้ปกครองไม่ และหลักที่สามเป็นเพียงการชี้ให้เห็นถึงหลักใหญ่ใจความสำคัญของแนวคิดเอนก นิกรสโมสรสมมติว่าแท้จริงแล้วคนเรามีความเท่าเทียมกันมาตั้งแต่กำเนิดแต่ด้วยหน้าที่ที่เกิดจาก ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจได้ยกอำนาจนั้นให้ผู้อื่นใดขึ้นปกครองซึ่งหน้าที่นี้เองเป็นตัวทำให้เกิด ความแตกต่างกันขึ้นแต่แท้จริงแล้วคนทุกคนมีความเท่าเทียมกันโดยแต่เดิมทั้งสิ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กลไกการจัดวางความสัมพันธ์ของคนในสังคมตลอดจนการจรจโรงความเป็นชนชั้นของสังคมไทยได้รับ อิทธิพลทางความคิดตลอดจนการจัดวางโลกทัศน์และการสร้างการรับรู้จากชนชั้นนำผ่านกลไกทาง พระพุทธศาสนาโดยการตีความและการปรับใช้หลักธรรมที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์แต่ส่งผลต่อความ ได้เปรียบและความเหนือกว่าตลอดจนความชอบธรรมดั่งนั้นอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาจึง เปรียบเสมือนเป็นโลกทัศน์หนึ่งในหลาย ๆ โลกทัศน์ในการสร้างระบบระเบียบและความสัมพันธ์ของ คนในสังคมตลอดจนเป็นเครื่องมือในการสร้างสภาวะการยอมจำนนต่ออำนาจและยอมรับสถานะที่ ลดหลั่นเป็นชนชั้นผ่านมิติของคุณธรรม บุญ และบารมีที่แตกต่างกัน

สรุป

ในกระบวนการทางประวัติศาสตร์พุทธศาสนากับสังคมไทยมีความสัมพันธ์ระหว่างกันมา อย่างแนบแน่นผ่านการถ้อยที่ถ้อยอาศัยและอยู่บนผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน ชนชั้นนำ ไทยให้การทำงานบำรุงพุทธศาสนาการสังคายนาพระไตรปิฎกเพื่อยืนยันถึงความเป็นพุทธศาสนิกาย เถรวาทแบบดั้งเดิมตามแบบในสมัยพุทธกาล สนับสนุนการเผยแผ่พุทธศาสนา ควบรวมอำนาจในการ บริหารปกครองสงฆ์ในรูปแบบของมหาเถรสมาคมโดยอำนาจอยู่ที่พระมหากษัตริย์ในการแต่งตั้ง ถวายเงินนิตยภัตให้กับพระผู้มีตำแหน่งทางการปกครองและด้านเผยแผ่ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่บอกได้ว่า พุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งในการกำกับดูแลของชนชั้นนำและผู้ปกครอง ในส่วนของพุทธศาสนาต่างทำ หน้าที่ในการต่างตอบแทนต่ออำนาจรัฐและผู้ปกครองในรูปแบบของการจรจโรงศีลธรรมให้กับสังคม เทศนาสั่งสอนอบรมขัดเกลาพฤติกรรมของประชาชนตามแบบของหลักธรรมในพระไตรปิฎกที่ชนชั้น นำและชนชั้นปกครองให้การสนับสนุนส่งเสริมและสังคายนาทิ้งความศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของ

ตัวบุคคลเวรกรรมบาปบุญคุณโทษและโทษชะตาฟ้าลิขิต จำแนกความสูงต่ำของคนในสังคมผ่าน กระบวนการทัศน์ของบุญญาธิการ เทศนาสั่งสอนในคติของเทวราชา ธรรมราชา และสมมุติเทพเพื่อ สนับสนุนพลังอำนาจของผู้ปกครอง ตลอดจนสร้างค่านิยมให้กับคนในสังคมผ่านมิติของศาสนาในอุดม คติของคตินดีและผู้ปกครองที่ดีผ่านพระมหากษัตริย์ที่เป็นต้นแบบแห่งการครองธรรมตลอดจนปลูกฝัง อุดมคติแห่งผู้ปกครองที่ซื่อสัตย์สุจริตโปร่งใสและเป็นคนดี

ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาในสังคมไทยพระพุทธศาสนากับการเมืองไม่เคยถูกแยกออกจาก กันถึงแม้จะมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของพระในทางการเมืองแต่ในความหมายของการเป็นการเมือง การจำกัดสิทธิเสรีภาพในการใช้สิทธิเลือกตั้งและการเข้าสู่สนามทางการเมืองโดยตรงผ่านสภา ผู้แทนราษฎรไม่สามารถที่จะบอกได้ว่าพุทธศาสนาไม่มีความเป็นการเมืองหรือไม่เกี่ยวข้องหรืออยู่ เหนือการเมือง การทำหน้าที่ของพระในการเทศนาผ่านธรรมมาสน์ผ่านคติของบุญและบาปอัน คักดิ์สิทธิ์ตลอดจนการบรรยายถึงธรรมราชาหรือผู้ปกครองโดยธรรมล้วนมีความเป็นการเมืองแฝง ทั้งสิ้น การเทศนาผ่านคติของบุญบาปและเวรกรรมเป็นการอธิบายที่ตื่นขึ้นและครอบงำความคิดของ คนในสังคมทำให้คนจำยอมต่อสภาพของความทุกข์ยากที่เกิดจากการเอาไรต์เอาเปรียบกดขี่ข่มเหง รังแกโดยอาศัยศรัทธาความเชื่อของบุญบาปและเวรกรรมกลุ่มเถลไถล การเทศนาถึงความศักดิ์สิทธิ์ของตัว บุคคลการปลูกฝังสั่งสอนในคติของเทวราชา ธรรมราชา หรือสมมุติเทพเป็นกระบวนการของการยก อีกคนให้สูงกว่าอีกคนผ่านความศักดิ์สิทธิ์และบุญบารมีก่อให้เกิดอภิสิทธิ์ชนและการยอมรับในสังคม แบบชนชั้นที่คนไม่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน อิทธิพลของศาสนาหรือของพุทธศาสนาในสังคมไทย ส่งผลต่ออุดมคติของคนในสังคมถึง “ความดี” และ “ผู้ปกครองที่ดี” ซึ่งในอุดมคติของความดีและ ผู้ปกครองที่ดีดังกล่าวต่างเป็นเครื่องมือและเป็นข้ออ้างในการทำรัฐประหารของรัฐบาลเผด็จการ นอกจากนั้นการเทศนาสั่งสอนของศาสนาหรือพุทธศาสนาในสังคมไทยยังมีความเป็นการเมืองอย่าง เข้มข้นเพราะพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจในการจรรโลงไว้ซึ่งสังคมแห่งความยุติธรรม และโครงสร้างทางสังคมที่ไร้ระเบียบโดยอาศัยคติของบาปบุญเวรกรรมและเรื่องของโทษชะตาฟ้าลิขิต ทำหน้าที่ปิดบังการกดขี่ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองให้ลืมความยากจนข้นแค้นและการถูกเอา ไรต์เอาเปรียบให้กลายเป็นผู้ยอมรับในโทษชะตาตลตทอนพลังการต่อรองและอันตรายไปเมื่อความตาย มาถึง

บทที่ 3

แนวคิดทฤษฎี

ประเด็นที่ผู้เขียนจะอธิบายในบทดังต่อไปนี้คือกระบวนการของกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาศึกษาค้นคว้าเป็นแนวทางและอธิบายในประเด็นของการ “วิพากษ์นโยบาย หมู่บ้านรักษาศีล 5” เนื้อหาของแนวคิดทฤษฎีทั้งหมดที่นำมาศึกษานี้ผู้เขียนได้จัดกลุ่มของแนวคิดไว้สามส่วน คือ **ส่วนแรก** เป็นแนวคิดการอธิบายปรากฏการณ์โดยการตีความ **ส่วนที่สอง** เป็นแนวคิดฆราวาสนิยม (secularism) หรือแนวคิดการแยกศาสนาออกจากรัฐ **ส่วนที่สาม** เป็นแนวคิดการจัดวางความคิดทางการเมือง ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนได้แบ่งเป็นส่วนย่อยออกเป็น 3 แนวคิดคือ 1. แนวคิดการศึกษาเชิงวิพากษ์ 2. แนวคิดการครองอำนาจนำ (คอมมอนเซนส์) และ 3. แนวคิดปัญญาชน

ส่วนแรก แนวคิดการตีความเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมหรือปรัชญาการตีความที่พยายามแสวงหาจุดเน้นหรือนัยยะสำคัญของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นผ่านการวิพากษ์วิจารณ์ตัวบทต่าง ๆ ในสังคมเช่นเอกสารหรือเป็นสื่ออื่น ๆ ทั้งภาพวาด รูปปั้น หรือแม้แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมโดยทั่วไปแม้กระทั่งพฤติกรรมของมนุษย์ในแต่ละด้านที่แสดงออกมา (อนุสรณ์, 2561)

ส่วนที่สอง เป็นแนวคิดที่นำเสนอถึงหลักของความเป็นรัฐสมัยใหม่ที่รัฐและศาสนาถูกแยกออกจากกัน โดยแนวคิดดังกล่าวยังคงสนับสนุนให้รัฐมีหลักของคุณธรรมความดีหรือจริยธรรมและศีลธรรมสากลนอกจากนี้แนวคิดดังกล่าวไปไกลกว่านั้นคือมีความต้องการที่จะป้องกันการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการครองความเป็นผู้นำและการสร้างอำนาจนำตลอดจนเป็นการป้องกันการละเมิดเสรีภาพทางศาสนาที่ถูกกระทำจากรัฐและป้องกันการใช้แนวคิดทางศาสนาในการครอบงำความคิดของคนในสังคมตลอดจนป้องกันการเอื้อประโยชน์ให้กับศาสนาใดศาสนาหนึ่งให้มีความเหนือกว่าศาสนาอื่นภายในรัฐ

ส่วนที่สาม เป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดทางการเมืองของ อันโตนิโอ กรัมสกี ผู้เป็นนักคิดนักเขียนเกี่ยวกับทฤษฎีการเมืองเพื่อสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมในสำนักมาร์กซิสต์ โดยแนวคิดดังกล่าวนี้เกิดขึ้นมาจากมุมมองของกรัมสกีที่มองโครงสร้างทางสังคมออกเป็นสองส่วนคือส่วนบนและส่วนล่างตามมุมมองของนักคิดสำนักมาร์กซิสต์ แต่สิ่งที่ทำให้กรัมสกีมีแนวคิดที่แตกต่างจากนักคิดในสำนักมาร์กซิสต์คนอื่น ๆ คือกรัมสกีให้ความสำคัญกับโครงสร้างส่วนบนในฐานะที่เป็นส่วนที่ทำหน้าที่ในการสร้างและสืบทอดอำนาจผ่านการครอบงำของชนชั้นปกครองโดยในโครงสร้างส่วนบนประกอบไปด้วยสังคมสองแบบ คือ “สังคมการเมือง” และ “ประชาสังคม” ซึ่งทั้ง

3 แนวคิดที่ผู้เขียนนำมาศึกษาและอธิบายนี้ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการทำหน้าที่ภายในสังคม

3.1 แนวคิดการอธิบายปรากฏการณ์โดยการตีความ

แนวคิดการตีความเกิดขึ้นมาจากปฏิกิริยาของนักสังคมศาสตร์ที่ต่อต้านแนวคิดปฏิฐานนิยมที่เชื่อว่าวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและสังคมศาสตร์ต่างมีกฎเกณฑ์เดียวกัน โดยในแนวคิดดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางความคิดไม่ทางใดก็ทางหนึ่งที่มีรากฐานความคิดทางปรัชญาของ เอ็มมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant) ผู้ที่เห็นว่า โลกของปรากฏการณ์ธรรมชาติเรียนรู้และเข้าใจโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ แต่โลกมนุษย์เป็นโลกของของความรู้สึกนึกคิดเป็นโลกแห่งการรับรู้ไม่ได้มาจากประสาทสัมผัสและวัตถุวิสัยหรืออย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งไม่สามารถอธิบายได้โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ในทางเดียว ความรู้ของมนุษย์จึงมีทั้งความรู้ทางทฤษฎีและความรู้ทางการปฏิบัติ

กลุ่มนักคิดที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและนำเสนอแนวคิดในการตีความคือกลุ่มนักปรัชญาและนักสังคมศาสตร์ใน “ชมรมไฮเดลเบอร์ก” (the Heidelberg Circle) นักวิชาการกลุ่มนี้มีความเห็นร่วมกันว่าการแสวงหาความรู้จำเป็นที่จะต้องแยกศาสตร์ทั้งสองด้านออกจากกันคือวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและศาสตร์ที่เกี่ยวกับจิตใจมนุษย์หรือวัฒนธรรม ฉะนั้นนักวิชาการกลุ่มนี้จึงมีแนวคิดที่ต่อต้านนักคิดในกลุ่มสำนักปฏิฐานนิยม ที่มีแนวคิดว่าการศึกษเกี่ยวกับมนุษย์ศาสตร์ควรมีการศึกษาเดียวกับการศึกษาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ โดยนักคิดในชมรมไฮเดลเบอร์กเห็นว่าการศึกษเกี่ยวกับมนุษย์ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่ออธิบายและทำนายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และยังเชื่อว่าเป้าหมายหลักของการศึกษเกี่ยวกับมนุษย์ไม่ได้เป็นไปเพียงเพราะอธิบายกิจกรรมของมนุษย์แต่เป็นไปเพื่อการตีความกิจกรรมของมนุษย์ต่างหาก (อนุสรณ์, 2561)

Max Weber ให้แนวคิดและแสดงให้เห็นว่าวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์มีการศึกษาที่แตกต่างกันไม่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ร่วมกันได้ โดยเขาเห็นว่าในทางวิทยาศาสตร์เป็นการค้นหาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้นแต่ในทางสังคมศาสตร์เป็นการศึกษาที่พยายามค้นหาสาเหตุในสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อทำความเข้าใจการกระทำทางสังคมที่แสดงออกมาในแง่ของการตีความ ดังนั้นทัศนะของ Weber การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมคือการตีความสาเหตุการกระทำของมนุษย์ในสังคมในแง่ของสิ่งจูงใจให้กระทำเช่นนั้น (อนุสรณ์, 2561)

การศึกษาทางสังคมศาสตร์การตีความคือแนวทางที่ต้องการศึกษาเพื่อค้นหานัยยะสำคัญของการกระทำที่ปรากฏขึ้นมาโดยผ่านการตั้งคำถามว่าเกิดขึ้นมาเพื่ออะไรเป็นต้น การตีความจะเป็นการอาศัยวิธีการต่าง ๆ ในการศึกษาทั้งความต้องการ เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของผู้กระทำ การตีความทางสังคมศาสตร์จึงเป็นลักษณะและวิธีการที่พยายามค้นหาความจริงในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

มากกว่าเป็นไปเพื่อศึกษาถึงการอธิบายปรากฏการณ์โดยมีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อที่ไม่เชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมานั้นเป็นการเกิดขึ้นโดยความบังเอิญ วิธีการอธิบายเหล่านี้แต่ละรูปแบบจะเป็นการพรรณนาเข้าถึงการกระทำหรือประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยจัดวางลงไปในบริบทของวัตถุประสงค์และการเข้าใจได้เพื่อชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่บุคคลนั้นกำลังกระทำอยู่ว่าเขาทำอะไรและอย่างไรรวมทั้งทำไมจะต้องทำอย่างนั้น สิ่งสำคัญในการอธิบายด้วยวิธีนี้คือการทำความเข้าใจการกระทำ แนวปฏิบัติ และรูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนที่นำมาศึกษาเพื่อที่จะรู้ถึงแบบแผนและความหมายซึ่งก่อให้เกิดการกระทำหรือปรากฏการณ์ทางสังคมขึ้น โดยให้ความสนใจไปที่การกระทำ วิธีคิดและแนวความคิดของผู้กระทำในปรากฏการณ์นั้น เพราะฉะนั้น การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมจะนำไปสู่ความรู้ได้ก็ด้วยการตีความในความหมายของสิ่งที่ผู้กระทำได้ทำลงไปเท่านั้น (อนุสรณ์, 2561)

การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Phenomenal) ไม่จำเป็นต้องอาศัยกฎ หรือหลักเกณฑ์ทั่วไป ปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นแตกต่างจากปรากฏการณ์ธรรมชาติตรงที่ ส่วนหนึ่งของมันเกี่ยวข้องกับความคิดและภาษา สิ่งสำคัญในการอธิบายวิธีนี้ คือ การทำความเข้าใจการกระทำ แนวปฏิบัติ และรูปแบบของวิถีชีวิตของผู้คนที่นำมาศึกษา เพื่อที่จะรู้ถึงแบบแผนและความหมายซึ่งก่อให้เกิดการกระทำหรือปรากฏการณ์ทางสังคมขึ้น สิ่งที่น่าสนใจมานั้น เป็นไปตามเงื่อนไข 3 ประการ คือ 1. มีเหตุผล 2. มีความหมายที่แฝงเร้นอยู่ และ 3. เป็นความหมายสำหรับคน (ตรรกวิทยาแห่งการวิจัยทางสังคม (The Logic of Social Research) <https://www.kroobannok.com/3293>, 2551)

สิ่งที่เห็นได้ชัดจากการจากการอธิบายโดยการตีความในทางสังคมศาสตร์คือเป็นรูปแบบวิธีการอธิบายที่เน้นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมจากวัฒนธรรมหรือระบบความคิดของคนในสังคม สิ่งที่น่าสนใจมักจะเป็นวิถีปฏิบัติอันเป็นการกระทำที่ยอมรับหรือสร้างสรรค์ขึ้นในสังคม ในการวิเคราะห์ทางรัฐศาสตร์มีการศึกษาอธิบายในมุมมองนี้อย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในเชิงประวัติศาสตร์และเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับลักษณะความคิดของคนในแต่ละสังคมซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบสถาบันและวิถีปฏิบัติทางการเมืองที่ต่างกันตัวอย่างของวิธีการที่นำเอาวิธีวิเคราะห์ในเชิงการตีความมาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองโดยตรงจะเห็นได้จากการศึกษาในเชิงทฤษฎีวาทกรรมและการศึกษาด้านนโยบายสาธารณะ (อนุสรณ์, 2561) ดังนั้นในการศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านหัวข้อ “การวิพากษ์นโยบาย หมู่บ้านศีล 5” ในครั้งนี้ ผู้เขียนมีจุดประสงค์เพื่อต้องการที่จะวิพากษ์ผ่านการตีความเอกสารและตัวบทต่าง ๆ เพื่อศึกษาอธิบายวิพากษ์ต่อเจตนาและความปรารถนาของผู้กำหนดนโยบายที่ใช้ศาสนาในการดำเนินนโยบายสาธารณะผ่านการพรรณนาถึงขั้นตอนกระบวนการและวิธีการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในนโยบายที่ใช้หลักธรรมเป็นเครื่องมือดำเนินการและ

ศึกษาตีความอย่างวิพากษ์ต่อความสำคัญ ที่มา และวัตถุประสงค์ของนโยบายเพื่อชี้ให้เห็นสิ่งที่ผู้กำหนดนโยบายกำลังกระทำอยู่เพราะเหตุใดและเพื่อเหตุผลใด

3.2 แนวคิดฆราวาสนิยม (Secularism)

แนวคิดฆราวาสนิยม secularism คือแนวคิด “รัฐกับศาสนาต้องแยกเป็นอิสระจากกัน” การที่จำเป็นต้องแยกเป็นอิสระจากกันก็เพื่อที่จะเป็นหลักประกันได้ว่ากลุ่มหรือองค์ทางศาสนาต่าง ๆ จะไม่แทรกแซงกิจการของรัฐ และรัฐจะไม่แทรกแซงกิจการทางศาสนา (สุรพศ, 2561) กล่าวคือเป็นการกระทำที่ให้ความเป็นกลางและความเป็นอิสระเสรีระหว่างกันต่อชุมชนทางศาสนาในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อ

หลักการแบ่งแยกระหว่างศาสนาและรัฐถูกนำเสนออย่างเป็นระบบโดย จอร์จ เจค็อบ โฮย็อค (George Jacob Holyoake) ซึ่งแก่นสำคัญของแนวคิดคือการแบ่งแยกรัฐและศาสนาออกจากกัน แนวคิดฆราวาสนิยมถือเป็นองค์ประกอบของรัฐสมัยใหม่ที่ต้องการสร้างความสันติของคนในสังคมนิยม โดยต้องการรักษาไว้ซึ่งความเป็นกลางทางศาสนาและมีให้สิทธิพิเศษแก่ศาสนาใดศาสนาหนึ่ง หลักของฆราวาสนิยมคือการสร้างความเป็นปึกแผ่นของรัฐสมัยใหม่ควบคู่กันไปกับการอำนวยความสะดวกให้กับพลเมืองในสังคมทั้งที่เป็นผู้นับถือศาสนาหรือไม่ศรัทธาต่อศาสนาให้อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ แก่นแกนหัวใจหลักของแนวคิดฆราวาสนิยมไม่มีจุดประสงค์ที่ต้องการจะลดความสำคัญของศาสนาออกไปจากสังคม แนวคิดรัฐฆราวาสนิยมไม่ใช่รัฐที่จะปฏิเสธคุณงามความดีหรือจริยธรรม แต่รัฐฆราวาสนิยมต้องการที่จะนำเสนอให้สังคมพิจารณาถึงคุณค่าทางศีลธรรมสากลที่ไม่ยึดติดอยู่กับแนวคิดแบบเผด็จการเชิงจารีตนิยมของศาสนาใด ๆ (ทภีพร, 2562)

การก่อกำเนิดของแนวคิดฆราวาสนิยมในสังคมตะวันตกยึดโยงอยู่กับเหตุการณ์การปฏิวัติฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1789 การกระทำการดังกล่าวมีนัยสำคัญและปรากฏความพยายามของรัฐบาลที่ต้องการความเป็นอิสระจากอำนาจของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก โดยแนวคิดฆราวาสนิยมประกอบไปด้วยหลักการสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ หลักความเสมอภาค (equality) หลักเสรีภาพ (liberty) และ หลักภราดรภาพ (fraternity) ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามในการลดทอนความแตกต่างหลากหลายของรัฐในสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเป็นพหุนิยมควบคู่ไปกับการสร้างความเป็นเอกภาพของสังคม ส่งเสริมให้เป็นสังคมที่ปฏิเสธการยอมรับ การตอบแทน หรือให้การสนับสนุนแก่ความเชื่อของศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นพิเศษ (ทภีพร, 2562)

ในสังคมที่เสรีและเป็นประชาธิปไตยรัฐไม่ควรที่จะสถาปนาศาสนาใดศาสนาหนึ่งขึ้นมาเหนือศาสนาอื่นรวมทั้งไม่ทำลายเสรีภาพทางศาสนาของปัจเจกบุคคล (Audi, 1989) Robert Audi นำเสนอหลักการแบ่งแยกศาสนาออกจากรัฐในความหมายที่เป็นสากลและในความเข้าใจที่รับรู้กัน

โดยทั่วไปคือลักษณะของการวางกรอบให้ชัดเจนว่าสิ่งใดที่รัฐมีอำนาจที่จะกระทำต่อศาสนจักรและสิ่งใดที่ไม่มีอำนาจที่จะกระทำต่อศาสนจักรไม่ว่าจะเป็นศาสนจักรใดก็ตามแต่ ในความเข้าใจในหลักการเช่นนี้จึงเป็นความหมายของแนวคิดที่ว่าหลักการแบ่งแยกศาสนจักรออกจากรัฐ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือรัฐจะต้องไม่ไปแทรกแซงกิจกรรมหรือกิจการของศาสนาและศาสนาก็ไม่แทรกแซงกิจกรรมและกิจการของรัฐ (Audi, 1989)

Audi เสนอแนวคิดและหลักการแบ่งแยกศาสนจักรออกจากรัฐผ่านหลักคิดที่ว่า การแบ่งแยกเชิงสถาบันโดยมีความหมายที่ว่า การแบ่งสถาบันศาสนจักรออกจากรัฐที่ศาสนจักรถูกสถาบันทางการเมืองการปกครองนำไปประยุกต์ใช้และปฏิบัติต่อสถาบันทางศาสนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือต้องการที่จะแยกศาสนาออกจากรัฐเพื่อกีดกันและป้องกันสถาบันทางการเมืองคือผู้ปกครองผู้มีอำนาจและรัฐบาลนำศาสนาไปใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองและการปกครองต่อคนในสังคมและต่อตัวศาสนาเอง (Audi, 1989) โดยอดีตนำเสนอหลักการแบ่งแยกเชิงสถาบันออกเป็น 3 หลัก ด้วยกันคือ หลักอิสรภาพ หลักความเสมอภาค และหลักความเป็นกลาง

หลักแรก หลักอิสรภาพนิยม คือหลักการเชิงสถาบันที่ว่าด้วยการเรียกร้องให้รัฐอนุญาตให้พลเมืองปฏิบัติกิจตามศาสนาของตนภายใต้ข้อจำกัดบางอย่าง ในหลักของอิสรภาพอาจจะชี้ให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมและสัมผัสได้ได้ยากแต่อาจจะนำเสนอและให้คำนิยามเป็นตัวอย่างในอุดมคติได้ เช่น พลเมืองทุกคนชนทุกกลุ่มในสังคมที่มีความเชื่อมโยงในศาสนาสามารถที่จะปฏิบัติศาสนกิจของตนตามศาสนาที่ตนเองนับถือเว้นเสียแต่ว่ากิจที่ปฏิบัติตามศาสนานั้นจะไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น เช่น ศาสนกิจที่อาจนำไปสู่การพรากชีวิตของบุคคลเพื่อเป็นการบูชาความเชื่อทางศาสนา (Audi, 1989) หรือกรณีของการที่ปัจเจกบุคคลสามารถที่จะเลือกได้ว่าจะปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาใดศาสนาหนึ่งที่ตนนับถือแต่ขณะเดียวกันกลับใช้ความรุนแรงปลุกกระดมและทำลายล้างกลุ่มผู้ที่เห็นต่างไปจากความคิดและความเชื่อของตน (สงครามทางศาสนา) กล่าวให้ถึงที่สุดคือปัจเจกบุคคลมีอิสรภาพในการนับถือและปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนาที่ศรัทธาแต่อิสรภาพนั้นต้องไม่ไปละเมิดอิสรภาพและเสรีภาพทางศาสนาของผู้อื่น

หลักที่สอง หลักความเสมอภาค หลักการเชิงสถาบันหลักการที่สองอดีตนำเสนอหลักความเสมอภาคทางด้านศาสนา ในหลักการนี้อาจจะมีความไม่ซับซ้อนในการนำเสนอและการยกตัวอย่างตามที่กล่าวไปแล้วว่าสังคมในความเป็นรัฐสมัยใหม่ต่างเป็นสังคมที่เป็นพหุนิยมหรือมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ วัฒนธรรม และศาสนา ในหลักการข้อนี้อดีตจึงนำเสนอว่ารัฐต้องไม่เลือกปฏิบัติเข้าข้างศาสนาใดศาสนาหนึ่งให้มีความเหนือกว่าพิเศษกว่าศาสนาอื่นที่เหลือในสังคม หลักการนี้อาจจะขจัดโอกาสที่รัฐและคนในสังคมส่วนใหญ่ภายในรัฐจะสถาปนาศาสนาใดศาสนาหนึ่งขึ้นเป็น

ศาสนาประจำชาติ นอกจากนั้นหลักการนี้ยังเป็นหลักการที่ป้องกันการใช้ความเชื่อทางศาสนาในการจำกัดสิทธิเสรีภาพและการเลือกปฏิบัติต่อคนในสังคม เช่น การบรรจุบุคคลเข้ารับหน้าที่การทำงานจะต้องเป็นบุคคลที่นับถือศาสนาหรือเป็นสมาชิกของศาสนาใดศาสนาหนึ่งก่อนเข้ารับตำแหน่ง การประกาศงดขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวันสำคัญทางศาสนา การประกาศหยุดงานในวันฉลองเทศกาลเป็นวันหยุดราชการ ประเด็นปัญหาหากไม่เสนอหลักความเสมอภาคจึงอยู่ที่ว่ารัฐให้สิทธิพิเศษหรือสนับสนุนศาสนาใดศาสนาหนึ่งให้มีความเหนือกว่าศาสนาอื่นในสังคมหรือไม่ ถึงแม้รัฐจะให้สิทธิพิเศษหรือความเชื่อและศรัทธาต่อศาสนาอย่างเต็มที่ก็ตาม (Audi, 1989) หลักความเสมอภาคจึงยืนอยู่บนหลักการที่ว่ารัฐจะต้องไม่เลือกปฏิบัติและสนับสนุนศาสนาใดศาสนาหนึ่งให้มีสิทธิพิเศษและความเหนือกว่าศาสนาอื่น ๆ ในสังคมถึงแม้จะเป็นความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคมที่นับถือศาสนานั้นก็ตาม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือรัฐไม่ควรนำความเชื่อทางศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือทางการเมืองต่อการกำหนดใช้เป็นกฎหมายและนโยบายสาธารณะที่ส่งผลต่อคนในสังคม

หลักการที่สาม หลักความเป็นกลาง หลักการเชิงสถาบันหลักการที่สามออกดี้นำเสนอหลักของความเป็นกลางทางศาสนา หากกล่าวอย่างผิวเผินเราอาจจะสรุปหลักการในข้อนี้รวมไปกับหลักของความเสมอภาคในเบื้องต้นทางศาสนาที่รัฐจะต้องไม่เลือกปฏิบัติและเข้าข้างผู้นับถือศาสนา (อย่าไม่เข้าข้างผู้นับถือศาสนา (อย่าโดยผู้เขียน)) แต่หากเราเข้าใจในความหลากหลายที่แท้จริงและมีอยู่ในสังคมปัจจุบันมักจะมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่สนใจอยู่กับหรือไม่ศรัทธากับหลักความเชื่อของศาสนาใดศาสนาหนึ่งในสังคมทั้งสิ้น เราควรเข้าใจด้วยว่าจุดยืนนี้คือจุดยืนทางศาสนาอีกแบบหนึ่งเช่นกัน และกลุ่มบุคคลกลุ่มนี้จึงสมควรได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเสมอภาคและเป็นกลาง (Audi, 1989) เช่นรัฐจะต้องไม่กำหนดหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเพียงเพราะบุคคลไม่เป็นผู้นับถือศาสนาหรือไม่มีศาสนา หรือกรณีตัวอย่างที่อาจจะทำให้เห็นเป็นรูปธรรมเช่นกรณีของการเสียชีวิต หากเป็นบุคคลที่มีศาสนาหรือนับถือศาสนาจะมีการประกอบพิธีและการจัดการเกี่ยวกับผู้เสียชีวิตของศาสนานั้น ๆ (ศาสนาพุทธอาจจะเผา ศาสนาคริสต์และอิสลามอาจจะฝังในพื้นที่ทางศาสนาของตน) รัฐจะต้องจัดสวัสดิการและให้บริการสาธารณะที่เหมาะสมและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่กลุ่มบุคคลเหล่านี้ด้วย ดังนั้นหากรัฐจะยึดหลักของความเสมอภาคต่อการสนับสนุนศาสนารัฐจะต้องยึดถือหลักของความเป็นกลางและไม่ละเลยต่อบุคคลที่ไม่มีศาสนาหรือไม่นับถือศาสนาใด ๆ

ลักษณะของการเมืองและศาสนาที่แยกออกจากกันเป็นรูปแบบของสังคมโลกที่พัฒนาขึ้นและเป็นแนวคิดหนึ่งในแนวคิดของความเป็นรัฐสมัยใหม่ แนวคิด secular ถูกนำมาใช้ในปรัชญาศีลธรรมการเมืองสมัยใหม่ที่มีการแยกระหว่างศีลธรรมแบบศาสนาและศีลธรรมแบบการเมืองออกจากกัน ศีลธรรมแบบศาสนาถูกนิยามว่าเป็นศีลธรรมที่ให้ความหมายและแนวปฏิบัติเพื่อการมีชีวิตที่ดีส่วนบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสังคมและวัฒนธรรมบางกลุ่มเท่านั้น โดยไม่สามารถที่จะอธิบายให้ครอบคลุม

ทันสมัยและมีความเป็นเหตุเป็นผลได้ในสังคมสมัยใหม่ ในขณะที่เดียวกันศีลธรรมทางโลกถูกให้คำนิยามว่าเป็นเหตุเป็นผลทันสมัยและสามารถอธิบายได้ครอบคลุมมีความเป็นหลักการสากลและยุติธรรมกว่าศีลธรรมทางศาสนา (สุรพศ, 2017) สังคมโลกสมัยใหม่เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและการเมืองจากเดิมที่มีมักจะอยู่กันเป็นกลุ่มก้อนทางวัฒนธรรมและสังคมแต่ภายหลังเกิดการเคลื่อนย้ายทรัพยากรรวมทั้งการอพยพทำให้สังคมต่าง ๆ เกิดความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ถิ่นกำเนิด วัฒนธรรม สังคม อุดมการณ์ทางการเมือง ตลอดจนศาสนา จนนำไปสู่ความเป็นพหุนิยมในสังคมต่าง ๆ การที่จะทำให้ให้คนในสังคมที่มีความหลากหลายและซับซ้อนสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ การเมืองการปกครองถือเป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขไม่มองคนอื่นเป็นผู้อื่นไม่เอาไรต์เอาเปรียบไม่กดขี่เบียดบังกดทับวัฒนธรรมของผู้ที่แตกต่าง วิธีการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือจึงเป็นเครื่องมือในการหาทางออกเพื่ออยู่ร่วมกันโดยผ่านการสร้างพื้นที่ในการถกเถียงและหาวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธี

ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเริ่มต้นมาจากความชอบธรรมทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยที่ยอมรับในเรื่อง “การให้ความสมเหตุสมผลแบบสาธารณะ” ความเป็นเหตุเป็นผลหรือความสมเหตุสมผลในเชิงศีลธรรมสาธารณะคือสิ่งที่สาธารณชนยินดีที่จะรับฟังและหรือยอมรับการนำเสนอความคิดและหลักการทางการเมืองอย่างสมเหตุสมผล (ธเนศ, 2562) กล่าวคือในพื้นที่ทางการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยมักจะมีหลากหลายความมีเหตุมีผลถือเป็นศีลธรรมทางการเมืองอย่างหนึ่งโดยความเป็นเหตุเป็นผลนั้นจำเป็นจะต้องแยกเหตุผลส่วนตัวและเหตุผลสาธารณะออกจากกัน ในพื้นที่สาธารณะทางการเมืองจะนำเหตุผลส่วนตัวที่ตนเองมีอยู่เพียงผู้เดียวและไม่สามารถมีร่วมกับคนอื่นเข้ามากระทำการไม่ได้ (ธเนศ, 2562) ในประเด็นทางศาสนาถือเป็นสิ่งที่อยู่ นอกเหนือไปจากความเป็นเสรีประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ศาสนาเป็นสิ่งที่มีความเชื่อส่วนบุคคลเป็นข้อจำกัดของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือแต่ในขณะเดียวกันการเมืองถือเป็นข้อยกเว้นที่จะสามารถนำมาถกเถียงกันได้ในพื้นที่สาธารณะเพราะเป็นเรื่องของ “เหตุผลสาธารณะ” “Reasons” ที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ เป็นผลประโยชน์ เป็นสิ่งที่ดึงดูดต่อพลเมืองทุกคน ดังนั้นการเมืองจึงเป็นเรื่องที่ยังสามารถพูดคุยกันได้แต่ย่อมไม่ใช่เรื่องของศาสนา ทั้งนี้ศาสนาถือเป็นเรื่องส่วนตัว ศาสนาจึงไม่ใช่สิ่งที่จะนำมาถกเถียงกันในพื้นที่สาธารณะเว้นแต่จะเป็นพื้นที่ที่จัดขึ้นเองของศาสนาโดยที่รัฐไม่เข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการ กรอบความคิดนี้เองจึงยึดในแนวทางของ secular (ธเนศ, 2562)

กรอบแนวคิด secularism ผู้เขียนต้องการที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและรัฐเพื่อศึกษาและอธิบายถึง 1. ความเป็นเหตุเป็นผลต่อการเกิดขึ้นของนโยบายโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” และ 2. กระบวนการที่ศาสนาและรัฐไม่ถูกแยกออกจากกันนำมาซึ่งการสร้าง ความชอบธรรมและการครองอำนาจนำทางศาสนา ถึงแม้ในรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรจะไม่

สถาปนาศาสนาใดศาสนาหนึ่งขึ้นเป็นศาสนาประจำชาติก็ตามแต่การกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ของรัฐ หรือแม้แต่การกำหนดใช้นโยบายโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” นี้ก็ตามบ่งบอกถึงความไม่ป็นรัฐสมัยใหม่อย่างชัดเจนซึ่งในกระบวนการที่ศาสนาไม่ถูกแยกออกจากรัฐจากกรณีของนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” นำมาซึ่งการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองการสร้างความชอบธรรมและการสร้างการครองอำนาจนำให้กับศาสนาใดศาสนาหนึ่งต่อศาสนาอื่นที่เหลือในสังคมและสร้างการครองอำนาจนำให้กับผู้ปกครองต่อผู้ถูกปกครองไปในตัว ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ผู้เขียนต้องการที่จะใช้กรอบ secularism ในการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและรัฐผ่านนโยบายโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ว่ามันมีประเด็นปัญหาและความเหลื่อมล้ำทางศาสนาและการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองและนำประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากนโยบายดังกล่าวที่สามารถมองเห็นได้จากกรอบ secularism ไปใช้ในการวิเคราะห์ภายใต้กรอบของแนวคิดการจัดวางความคิดทางการเมือง “Political Installation” ของ วัชรพล พุทธรักษา เพื่อนำเสนอกระบวนการที่ศึนใหม่ต่อไป

3.3 แนวคิดการจัดวางความคิดทางการเมือง

แนวคิดการจัดวางความคิดทางการเมืองเป็นแนวคิดที่ วัชรพล พุทธรักษา นำเสนอผ่านการเขียนตำราซึ่งเป็นการเปิดเผยให้เห็นถึงแนวคิดและมุมมองของอันโตนิโอ กรัมชี่ ที่มีต่อการเมือง สังคม และการปลดปล่อยมนุษย์ โดย วัชรพล กล่าวว่า ความคิดทางการเมือง สังคม และปรัชญาของกรัมชี่ นั้นสามารถนำเสนอผ่านกรอบแนวคิดใหม่ได้ตั้งนั้นผู้เขียนจึงนำเสนอแนวคิดเรื่อง “การจัดวางความคิดทางการเมืองแบบกรัมชี่” (วัชรพล, 2561) นอกจากนั้น วัชรพล ได้ให้เหตุผลอยู่ 4 ประการที่บ่งบอกถึงความสำคัญในการนำเสนอแนวคิดดังกล่าว

ประการที่หนึ่ง การจัดวางความคิดทางการเมืองแบบกรัมชี่ คือการมองสรรพสิ่งอย่างเป็นองค์รวมที่มีการเชื่อมโยงกันและมีพลวัต จุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดวางความคิดคือการทำความเข้าใจความเป็นองค์รวมของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม (วัชรพล, 2561) กล่าวคือ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมล้วนมีความสัมพันธ์และมีการปรับปรุงให้เข้ากับสภาพสังคมร่วมกันมา การเปลี่ยนแปลงในสิ่งหนึ่งเป็นสาเหตุมาจากการเกิดขึ้นของการกระทำอีกแบบหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อความเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองของไทยในปี 2475 มาเป็นรูปแบบประชาธิปไตยก็เนื่องมาจากการปรับตัวให้เข้ากับรัฐสมัยใหม่ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทั้งระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม จากผู้ปกครองเพียงคนเดียวกลุ่มเดียวกลายมาเป็นการปกครองตนเอง จากสภาพสังคมที่สงบสุขมาสู่สังคมที่เกิดการไม่เข้าใจรัฐสมัยใหม่ในแนวคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพและการปกครองตนเองจนนำมาซึ่งความวุ่นวาย สิ่งเหล่านี้ล้วนมีที่มาและความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน

ประการที่สอง การจัดวางความคิดในแบบของกริมซี กริมซีเชื่อในความจำเพาะเจาะจงของบริบทเชิงพื้นที่และเวลาในกระบวนการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นนั้นไม่มีสูตรพิเศษที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั่วไปในทุกสังคม แต่ปัจจัยเชิงประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ทางสังคมที่สังคมนั้น ๆ ก่อตัวมาล้วนมีส่วนสำคัญในการก่อรูปปัญหาทางการเมือง (วัชรพล, 2561) กระบวนการที่ถูกสั่งสมมาจนกลายเป็นประวัติศาสตร์นำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทุกชั่วขณะจนถึงปัจจุบัน สังคมทุกสังคมล้วนมีประวัติศาสตร์ที่แตกต่างหลากหลายกันออกไป กระบวนการต่อสู้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นสิ่งแน่นอนตายตัวอยู่เสมอ การวิพากษ์หรือการสร้างองค์ความรู้ชุดใหม่ขึ้นมาต่อสู้ล้วนจำเป็นที่จะต้องศึกษาผ่านมานของประวัติศาสตร์ในสังคมนั้น ๆ เช่น ปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทยที่ไม่สามารถก้าวข้ามให้เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ได้ส่วนหนึ่งมาจากการประดิษฐ์สร้างวาทกรรมทางประวัติศาสตร์ปลุกฝังให้มีสำนึกดีเชื่อว่าทหารเป็นผู้จงรักภักดีเป็นผู้เสียสละเป็นผู้กอบกู้บ้านเมืองกู้เอกราชเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ชาติร่วมกันมากับกษัตริย์และเป็นกลุ่มบุคคลที่มีคุณธรรมอันสูงส่ง เมื่อเกิดปัญหาทั้งในทางการเมืองและในสังคมล้วนหันหน้าเข้าหาทหารให้เข้ามาเป็นผู้แก้ไขปัญหาเป็นกรรมการเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐธำณัติย์ จนนำมาซึ่งความถดถอยของสังคมไทยและความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมและปัญหาต่าง ๆ ที่ส่วนหนึ่งล้วนมาจากกระบวนการที่ถูกหล่อหลอมขึ้นมาเป็นประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน

ประการที่สาม กริมซีมีเป้าหมายคือการสร้างสำนึกร่วมประชาชาติให้แก่ผู้คนเพื่อสร้างแนวร่วมพันธมิตรและเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (วัชรพล, 2561) วัชรพล สะท้อนให้เห็นแนวคิดของกริมซีว่าถ้าพึงหากต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่ดีกว่าหากไม่กระทำการในการสร้างสำนึกร่วมให้เกิดขึ้นกับคนในชนชั้นและภาคส่วนต่าง ๆ หรือสร้างสำนึกร่วมข้ามชนชั้นได้การต่อสู้จะเป็นไปอย่างยากลำบาก หากต้องการที่จะทำการเปลี่ยนแปลงสังคมให้สำเร็จต้องสร้างสำนึกร่วมขึ้นให้ได้

ประการที่สี่ ในมุมมองเชิงวิพากษ์ กริมซีไม่เพียงแต่มองสรรพสิ่งเพียงแค่เปลือกหรือรูปลักษณะภายนอก แต่เป็นการมองให้ลึกเข้าไปถึงรากเหง้าของปัญหาและสารัตถะที่แท้จริงของสิ่งที่ปรากฏให้เห็น การมองโลกในความหมายคือ การท้าทายต่อการมองโลกแบบสามัญ หรือคอมมอนเซนส์ (Common Sense) และสร้างการมองโลกแบบวิพากษ์ให้เกิดขึ้นกับผู้คน (วัชรพล, 2561) ในความหมายของการมองโลกแบบวิพากษ์คือการท้าทายและวิพากษ์โลกทัศน์แบบเดิมที่ชนชั้นปกครองครอบครองและชี้นำความคิดให้กับคนในสังคมโดยสร้างการมองโลกแบบใหม่ผ่านการสร้างโลกทัศน์เพื่อล้มล้างการรับรู้เดิมที่มีอยู่

ในมุมมองและเหตุผลหลักทั้ง 4 ประการ ของวัชรพล ล้วนแสดงให้เห็นถึงรูปแบบขั้นตอนและวิธีการของการต่อสู้ทางความคิดและพยายามจัดวางความคิดทางการเมืองขึ้นให้กับคนในชนชั้นและต่างชนชั้นเพื่อเป็นการสร้างการรับรู้และรู้ทันต่อท่าทีเล่ห์เหลี่ยมและกลยุทธ์ของชนชั้นนำที่กำหนดและครอบครองการรับรู้ของคนและกดทับให้คนเป็นผู้มีสถานะรองโดยต้องการปลดปล่อยมนุษย์สู่อิสราภาพและเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ความเท่าเทียม โดยวัชรพลกล่าวเอาไว้ว่า

“แนวคิดการจัดวางความคิดทางการเมืองจึงเป็นแนวคิดที่มุ่งอธิบายโลกทางการเมือง โลกแห่งอำนาจ โลกแห่งผลประโยชน์ โลกแห่งการจัดสรรทรัพยากร ในฐานะที่เป็นประดิษฐกรรมทางความคิดที่ถูกกลุ่มชนชั้นปกครองจัดวางความคิดเอาไว้และประกอบสร้างขึ้นมา แนวคิดการจัดวางความคิดทางการเมืองช่วยให้เราเข้าใจองค์ประกอบที่ซับซ้อน ซ้อนทับ และเกี่ยวโยงกันของโลกทางการเมือง ซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่/เวลาของแต่ละสังคมการเมือง และชี้ชวนให้ผู้ศึกษาการเมืองเข้าใจถึงแก่นแกนสาระของโลกทางการเมืองได้ว่า สิ่งเหล่านั้นถูก ‘จัดวาง’ ขึ้นโดยใคร จัดวางเอาไว้อย่างไร และเพื่อประโยชน์ประการใด แน่นนอนความคาดหวังของการทำความเข้าใจแนวคิดดังกล่าวย่อมไม่ใช่เพียงเพื่อทำความเข้าใจโลกเท่านั้น แต่ยังคาดหวังถึง ‘การจัดวางความคิดใหม่’ ที่ปูพื้นสู่การสร้างสรรค์สังคมที่เป็นธรรมต่อไป” (วัชรพล, 2561) โดยแนวคิดการจัดวางความคิดทางการเมืองดังกล่าวถูกแบ่งย่อยออกไปดังต่อไปนี้

3.3.1 แนวคิดการศึกษาเชิงวิพากษ์

แนวคิดการศึกษาเชิงวิพากษ์เป็นแนวคิดที่รื้อฟื้นพยายามอธิบายถึงประเด็นการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการศึกษาในรูปแบบปัจจุบันเป็นการศึกษาที่อยู่ในกรอบความคิดที่ไม่สร้างสรรค์ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบวิพากษ์และถกเถียงให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่รอบด้านแต่เป็นรูปแบบการศึกษาที่สอนให้เชื่อและอยู่ในความต้องการของผู้ปกครองซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรัมมี่ที่เห็นว่า การเรียนรู้นั้นต้องผลิตสร้างผู้คนที่เข้าใจโลกมองเห็นเนื้อแท้คือสารัตถะของสรรพสิ่งได้อย่างปลอดโปร่งและปราศจากอคติและเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสังคมโดยรวมอีกทั้งสามารถพัฒนาสู่การต่อสู้ในเชิงวัฒนธรรมหรือเชิงความคิดได้ด้วย (วัชรพล, 2561) โดยเฉพาะประเด็นการวิพากษ์การศึกษาและการสอนศาสนาในพื้นที่ต่าง ๆ ของรัฐในสังคมไทย การศึกษาหรือการสอนศาสนาในสังคมไทยในปัจจุบันมักจะเป็นการสอนศาสนาในเชิงของการสนับสนุนการครองอำนาจและความชอบธรรม ศีลธรรม ของผู้ปกครองผ่านการปลูกฝังความคิดของผู้มีบุญบารมีและความศักดิ์สิทธิ์โดยปราศจากการสอนหรือการให้การศึกษาโดยการส่งเสริมให้เกิดการวิพากษ์หรือการตั้งคำถามต่อการกระทำหรือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำ

การศึกษาถือเป็นบันไดขั้นหนึ่งที่ทำให้เกิดการก้าวข้ามความยากจนข้นแค้นและจากการถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบแต่การที่จะก้าวข้ามปัญหาเหล่านี้ที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมได้จะต้องเริ่มจากการที่ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่สร้างให้เกิดองค์ความรู้แบบรอบด้านและสามารถมองสิ่งต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างทะลุปรุโปร่งได้ กรั่มซีมองว่ากระบวนการเรียนรู้แบบถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์เป็นการสร้างศักยภาพแบบใหม่ให้กับผู้เรียนเพื่อใช้ในการทำงาน แต่ปัญหาที่เป็นอุปสรรคและไม่สามารถก้าวข้ามไปได้ในปัจจุบันคือกระบวนการของการจัดการศึกษาซึ่งมองข้ามความเป็นปัจเจกของผู้เรียนที่มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมโดยเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนอยู่ในกรอบที่วางไว้ตายตัวสอนให้เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยคอยเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์โดยปราศจากการถกเถียงและโต้แย้งแบบวิพากษ์และใช้วิธีการวัดความรู้ผ่านการประเมินผลซึ่งเปรียบเสมือนสินค้าคุณภาพที่พร้อมส่งต่อเข้าสู่ตลาดโรงงานในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม แต่ในมุมมองของกรั่มซีมีความหมายมากกว่านั้นกล่าวคือกระบวนการของการจัดการศึกษาสามารถที่จะสร้างให้ผู้เรียนมีวิถีคิดและการมองโลกได้อย่างถ่องแท้และเรียนรู้ทุกสรรพสิ่งในสังคมได้ มีแนวความคิดแบบวิพากษ์และตั้งคำถามและสามารถนำองค์ความรู้นั้นไปประดิษฐ์สร้างและเปลี่ยนแปลงสังคม

การวิพากษ์นโยบายเชิงตีความถือเป็นการศึกษาเชิงวิพากษ์เพื่อการนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น การศึกษาเชิงวิพากษ์โดยความต้องการที่จะสร้างโลกทัศน์หรือนำเสนอมุมมองในอีกมุมมองหนึ่งที่ต่างไปจากการรับรู้แบบหลอกลวงที่สร้างขึ้นมาจากผู้มีอำนาจถือเป็นกระบวนการของการเรียนรู้ที่เข้าถึงสารัตถะและสรรพสิ่งอย่างชัดเจนโดยปราศจากการถูกยึดเยียด บีบบังคับ หรือการครอบงำทางความคิดผ่านการสร้างชุดความจริงขึ้นในสังคมจากผู้มีอำนาจแต่อย่างใด การมีทัศนคติวิพากษ์ถือว่ามีสำคัญยิ่งก็บ่งชี้การที่เรียกว่า “วิชาการ” เพราะจะทำให้ตระหนักรู้ถึงความสัมพันธ์ที่แยกย่อย แบนเนียน และแบนแน่น ระหว่างสิ่งที่เรียกว่า อำนาจ กับ ความรู้ (ไชยรัตน์, 2557) ความจริงเกี่ยวกับอำนาจไม่ได้เป็นความจริงตามกาลเวลาแต่เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องประสานซึ่งกันระหว่างรัฐและสังคม (Timothy W. Luke, 2017) กล่าวคือโดยทั่วไปเรามักจะมีปฏิสัมพันธ์กับความจริงที่ถูกสร้างขึ้นอยู่เสมอเพียงแต่เรากลับมองข้ามและสำคัญตนผิดคิดไปเองว่าการปฏิสัมพันธ์นั้นเป็นปฏิสัมพันธ์กับความจริงตามกาลเวลาไม่ใช่ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น ความจริงที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมแทบจะมีอยู่ในทุกด้านทั้งสถาบันทางสังคม สถาบันการศึกษา หรือแม้แต่สถาบันด้านศาสนา กล่าวคือเรามักจะพบวาทกรรมที่สร้างความจริงขึ้นมาผ่านการประดิษฐ์ประดอยจนกลายมาเป็นความเชื่ออุดมคติและสามารถควบคุมความคิดของคนได้ในที่สุด

ในประเด็นนี้หากเราไม่ทำการศึกษาแบบวิพากษ์เราจะไม่สามารถค้นหาคำตอบและสร้างการรับรู้ใหม่ในเรื่องของ “ความรู้” และ “อำนาจ” ที่มีความสัมพันธ์กันขึ้นมาได้ (ไชยรัตน์, 2557) ความรู้และอำนาจเป็นสิ่งเดียวกันไม่ใช่สิ่งที่แปลกแยกออกจากกัน ลักษณะกลไกการทำงานของความรู้เป็น

ชุดความจริงที่สามารถสร้างอำนาจให้กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลขึ้นมาได้ เช่นผู้ที่จะสามารถตัดสินความผิดความถูกได้และเป็นที่ยอมรับของคู่กรณีคือศาล เพราะศาลเป็นองค์กรที่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมและมีอำนาจในการตัดสินคดีความเนื่องจากเป็นบุคคลและคณะบุคคลที่มีความรอบรู้ด้านกฎหมายและการพิสูจน์การกระทำผิด ผู้ที่มีอำนาจสามารถให้ความชัดเจนในเรื่องของเจตจำนงของรัฐธรรมนูญและวินิจฉัยชี้ขาดว่ากระทำได้หรือกระทำไม่ได้ตามบทบัญญัติคือคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเพราะถือเป็นคณะบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญมีความรู้เฉพาะทาง ผู้ที่จะให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนาคือนักพรตนักบวชสามารถสั่งสอนคนในสังคมให้ประพฤติตามหลักธรรมคำสอนเป็นผู้ที่สามารถให้ความกระจ่างชัดของหลักธรรมเพราะถือเป็นผู้รู้ที่ศึกษาและประพฤติปฏิบัติ จากการมองในเชิงวิพากษ์ทำให้เห็นว่าความรู้เป็นพื้นฐานของอำนาจเพียงแต่ว่าทั้งสองอย่างสอดประสานซึ่งกันและกันและแนบเนียนเกินกว่าจะมองอย่างผิวเผินได้

ฉะนั้น กรัมนี่จึงเสนอว่าหลักการพื้นฐานที่แท้จริงของผู้จัดการศึกษาอย่างโรงเรียนนั้นคือการสร้างการมองโลกอย่างวิพากษ์และก้าวให้พ้นจากการมองโลกและเข้าใจโลกแบบเดิม ๆ ได้ กรัมนี่อธิบายต่อว่าโรงเรียนมีหน้าที่หลักในการผลิตคนเพื่อสู้กับคตินิยมบ้านหรือความเชื่อทั่วไปรวมถึงวิธีการมองโลกแบบที่เชื่อต่อ ๆ กันมา ในสังคมแบบที่ไม่วิพากษ์นั้นการมองโลกในแบบที่เชื่อต่อ ๆ กันนั้นจะทรงพลังและท้ายที่สุดจะกลายเป็นเรื่องลึกลับพิเศษไป การดำรงอยู่และการผลิตซ้ำของคตินิยมบ้านในเรื่องต่าง ๆ นั้นเป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์บางประการของบางหรือหลายชนชั้น (วัชรพล, 2561) แนวคิดการจัดการศึกษาของกรัมนี่ชี้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงและสร้างโลกทรรศน์ใหม่ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนให้เข้าใจโลกอย่างถ่องแท้และเข้าใจสรรพสิ่งในโลก วัฒนธรรมในการมองโลกหรือโลกทรรศน์ของสังคมต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นโลกทรรศน์ที่ไม่วิพากษ์และเชื่อโดยสามัญสำนึกหรือโลกทรรศน์แบบวิพากษ์เพื่อสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกรัมนี่เชื่อว่าล้วนขึ้นอยู่กับระบบของการจัดการศึกษา (วัชรพล, 2561)

ดังนั้นการจัดการศึกษาเชิงวิพากษ์หรือวิภาษวิธีถือเป็นกระบวนการที่สำคัญในการผลิตสร้างคนออกสู่สังคม หากในระบบของการจัดการศึกษาแบบเดิมที่ไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในแบบถกแถลงและวิภาษวิธีตามแบบแนวคิดของกรัมนี่ทำให้เห็นว่าความคาดหวังที่จะเปลี่ยนสังคมไปสู่สิ่งที่ดีกว่านั้นเป็นไปได้ยากเพราะกลไกในสังคมนั้นเป็นรูปแบบที่สลับซับซ้อนที่ชนชั้นปกครองเป็นผู้ผลิตสร้างวิธีคิดเพื่อครอบงำคนในสังคมให้เชื่อและคล้อยตามจนเป็นความรู้สึกที่ไม่ต่อต้านวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองต้องการ ดังนั้นแก่นแกนความคิดสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาของกรัมนี่นั้นอยู่ที่การทำทลายวิพากษ์กับวิธีการเรียนรู้แบบเดิมที่ไม่วิพากษ์และไม่เป็นวิภาษวิธีและยอมรับในโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่โดยไม่ทัดทาน กรัมนี่เสนอว่าการเรียนรู้นั้นต้องผลิตสร้างผู้คนที่เข้าใจโลกมองเห็นเนื้อแท้/สารถะของสรรพสิ่งได้อย่างปลอดโปร่งและปราศจากอคติ

และเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสังคมโดยรวมอีกทั้งสามารถพัฒนาสู่การต่อสู้เชิงวัฒนธรรมหรือเชิงความคิดได้ด้วย (วัชรพล, 2561)

ในประเด็นนี้ผู้เขียนให้ความสำคัญกับการใช้กรอบแนวคิดการศึกษาเชิงวิพากษ์ของกรัมซีเพื่อนำเสนอให้เห็นถึงกลไกของผู้ปกครองที่ผลิตสร้างกระบวนทัศน์ในการศึกษาโดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ชนชั้นปกครองปลูกฝังให้เชื่อเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ การกตัญญูกตเวทิตา ปลูกฝังให้ เชื่อฟังผู้ใหญ่ครูอาจารย์ ปลูกฝังให้รู้สำนึกบุญคุณไม่ลบหลู่ดูหมิ่น ผู้น้อยต้องคอยเชื่อฟังผู้ใหญ่เสมอ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ชนชั้นปกครองเป็นผู้ผลิตสร้างขึ้นมาเพื่อครอบงำทางความคิดให้อยู่ในกรอบที่วางไว้และถือเป็นการครอบงำเพื่อไม่ให้เกิดการเรียนรู้แบบถกเถียงซึ่งเป็นกลไกของชนชั้นปกครองในการควบคุมและครองอำนาจนำเหนือคนในสังคมและเป็นการสร้างกระบวนทัศน์หรือการมองโลกให้กับชนชั้นผู้ถูกกดขี่ให้เกิดความสยบยอมจนก่อให้เกิดคอมมอนเซนส์หรือการยอมรับโดยไม่ได้แย้งไม่ลุกขึ้นมาต่อต้านอำนาจของผู้ปกครองจนนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่สร้างสรรค์ให้เกิดการเข้าใจโลกในแบบเดิมและไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สิ่งที่ดีกว่าโดยวัตถุประสงค์ของการใช้แนวคิดนี้เพื่อศึกษาวิพากษ์การครอบงำทางความคิดของชนชั้นปกครองที่กระทำผ่านมิติของพุทธศาสนาโดยองคาพยพของรัฐ (พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานองค์กรของรัฐ ประชาชนชาวบ้าน ฯลฯ) ในการปลูกฝังให้คนในสังคมมีความคิดความเชื่อตามกรอบศีลธรรมทางศาสนาที่ชนชั้นนำกำหนดผ่านการกระทำโดยสถาบันการศึกษา สถาบันทางสังคม และสถาบันทางศาสนา ในการสร้างให้รู้สึกถึงความเต็มใจที่จะกระทำโดยไม่รู้สึกรังเกียจการบีบบังคับจนนำไปสู่ความสยบยอมไม่วิพากษ์โต้แย้งต่อชนชั้นนำ ตลอดจนเพื่อวิพากษ์ให้เกิดมุมมองและสร้างโลกทัศน์ใหม่ให้เกิดขึ้นกับคนในสังคมต่อการรับรู้เดิมที่ชนชั้นนำใช้หลักธรรมทางศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อการสร้างความสยบยอมให้เกิดขึ้นกับผู้ถูกกดขี่และเป็นกลไกในการครองอำนาจนำและรักษาสถานะทางอำนาจของผู้ปกครอง

3.3.2 แนวคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony)

แนวคิดการครองอำนาจนำไม่ได้เป็นแนวคิดที่ถูกคิดค้นขึ้นมาโดยกรัมซีแต่แนวคิดดังกล่าวถูกให้ความหมายไว้อยู่ก่อนแล้ว เบนเนดีโต ฟอนตานา (Benedetto Fontana) ให้ความหมายการครองอำนาจนำเอาไว้ว่า การครองอำนาจนำของกรีกโบราณนั้นหมายถึงการเป็นอำนาจสูงสุดของรัฐ กลุ่มทางสังคม หรือแม้แต่ปัจเจกชนในการใช้อำนาจเหนือผู้อื่น (วัชรพล, 2557)

สาระสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการครองอำนาจนำ (hegemony) อยู่ตรงที่ว่าชนชั้นปกครองจะใช้ทั้งการเล้าโลมและการใช้กำลังบังคับเพื่อรักษาสถาบันอำนาจของตนเอาไว้ (วัชรพล, 2557) การกระทำที่ชนชั้นปกครองใช้ในการแสวงหาอำนาจและการรักษาสถานะทางอำนาจเอาไว้ได้ชนชั้น

ปกครองไม่เพียงแต่กระทำการในวิธีหนึ่งวิธีใดเท่านั้น กล่าวคือ ชนชั้นปกครองจะไม่เพียงแต่ใช้อำนาจในการบีบบังคับเพื่อให้เกิดความหวาดกลัวทั้ง กำลังทหาร ตำรวจ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือใช้รูปแบบวิธีการของการโน้มน้าวใจหรือสร้างความต้องการร่วมอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ชนชั้นปกครองใช้ทั้งสองวิธีควบคู่กันในการควบคุมและครอบครองอำนาจนำเอาไว้เหนือคนในสังคมโดยเพื่อต้องการสร้างให้เกิดความหวาดกลัวและสร้างไม่ให้เกิดความรู้สึกถึงสถานะการบีบบังคับมากจนเกินไป (วัชรพล, 2557)

การครองอำนาจนำ (hegemony) ของชนชั้นปกครองสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนจากการพยายามสร้างความต้องการร่วมกันให้เกิดขึ้นในพื้นที่ประชาสังคมและแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ของชนชั้นปกครองเป็นเป็นผลประโยชน์ของคนส่วนรวม (Jerome Karabel, 2557) กรัมนีย์ยังได้แบ่งองค์ประกอบของโครงสร้างส่วนบนออกเป็น 2 ส่วน คือ ประชาสังคมหรือสังคมพลเมือง (Civil Society) กับสังคมการเมือง หรือรัฐ (Political or State Society) ประชาสังคมคือส่วนที่รัฐไม่มีอำนาจผูกขาด รัฐต้องผลิตอุดมการณ์เพื่อสร้างความชอบธรรม ดังนั้นประชาสังคมจึงเป็นเครื่องมือสร้างความยินยอม (consent) ส่วนสังคมการเมืองหมายถึง แหล่งที่ผูกขาดอำนาจโดยรัฐ ซึ่งมีใช้การแสวงหาความยินยอม แต่เป็นการบังคับ กัดขี้ (Cultural Studies, 2551) ซึ่งการใช้อำนาจบีบบังคับแต่เพียงอย่างเดียวไม่อาจทำให้ชนชั้นที่ถูกปกครองยอมรับในอำนาจที่ถูกกดขี่ได้ตลอดไปจึงจำเป็นต้องอาศัยชัยชนะในการต่อสู้ทางอุดมการณ์ ซึ่งทำให้เกิดการครองอำนาจนำที่สมบูรณ์ (Cultural Studies, 2551)

การครองอำนาจนำในความหมายข้างต้น จึงหมายถึงความสามารถในการเอาชนะใจชนชั้นที่ถูกปกครองให้ยอมรับในอุดมการณ์ของชนชั้นปกครอง หรือเป็นปฏิบัติการในอันที่จะทำให้ผู้ที่ถูกชนชั้นปกครองถูกจูงใจให้ยอมรับในระบบความเชื่อและนำความเชื่อนั้นไปพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งในค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรม และศีลธรรมของพวกเขาเองด้วย (Cultural Studies, 2551)

กรัมนีย์อธิบายว่าถ้าเราจะต่อสู้เพื่อเปลี่ยนความคิดของกรรมาชีพ เราต้องเริ่มต้นจากการเข้าใจว่าในสมองของคนคนเดียวกันมักจะมีความคิดขัดแย้งดำรงอยู่เสมอ ความคิดสายหนึ่งมาจากการพยายามครอบงำความคิดในสังคมโดยชนชั้นปกครอง ดังนั้นเราทุกคนจะถูกกล่อมเกลามาให้เชื่อแนวคิดของนายทุนที่เรียกว่า “กระแสหลัก” ซึ่งการกล่อมเกลาดังกล่าวกระทำผ่านสถาบันใน “ประชาสังคม” เช่นโรงเรียน ศาสนา สื่อต่างๆ และแม้แต่ครอบครัวเราเอง อย่างไรก็ตาม ในสมองของเราจะมีความคิดที่ขัดแย้งกับแนวแรกดำรงอยู่เสมอ ซึ่งความคิดรูปแบบที่สองมาจากประสบการณ์ประจำวันของเรา (ใจ, 2017) กล่าวคือ ชนชั้นปกครองมีการจัดวางแนวความคิดที่เป็นกระแสหลักมาอย่างยาวนานไว้ในสังคมเช่นการผลิตสร้างวาทกรรมนักการเมืองโกงทหารเป็นผู้ปกป้องผลประโยชน์ชาติและจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของคนในชาติ แต่ประสบการณ์จริงในสังคมเราสัมผัสได้ว่าทหารที่เรา

ถูกปลุกฝังให้เชื่อว่าเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริตจงรักภักดีก็เป็นกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมทุจริตคอร์รัปชันและเป็นผู้ทำลายสถาบันของชาติไปในขณะเดียวกันซึ่งมันขัดกับการที่เราได้ยินได้ฟังและได้รับรู้มาจากการกล่อมเกลาของชนชั้นปกครอง กรัสม์ชี้เสนอว่าเมื่อมนุษย์เริ่มต่อสู้ในทางที่ขัดกับความเชื่อหลักในสังคมมนุษย์จะมีโอกาสปรับเปลี่ยนจิตสำนึกได้ง่ายขึ้น และถ้าเกิดการปรับเปลี่ยนจิตสำนึกและความเข้าใจในโลกจากมุมมองกระแสหลักมาเป็นมุมมองของกรรมาชีพ จะเกิดเอกภาพของทฤษฎีและการปฏิบัติของชนชั้นกรรมาชีพ (ใจ, 2017)

นอกจากนั้นกรัสม์ซึ่งยังเพิ่มเติมมิติทางด้านวัฒนธรรม ศีลธรรม และปัญญาชนเข้าไปในกรอบของการครองอำนาจนำด้วย (วัชรพล, 2557) ฉะนั้นแนวคิดการครองอำนาจนำของกรัสม์ซึ่งจะเป็นส่วนที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ภายในพื้นที่ทั้งสองส่วนที่ทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำอุดมการณ์ ความเชื่อ กระบวนทรรศน์เพื่อการครองอำนาจนำของชนชั้นปกครองจนนำไปสู่การก่อให้เกิดคอมมอนเซนส์ (Common Sense) หรือการปลุกฝังให้เกิดการกระทำโดยธรรมชาติให้ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้รับรู้ โดยความคล้อยตามและไม่เกิดการวิพากษ์โต้แย้ง

องค์ประกอบของแนวคิดการครองอำนาจนำที่สำคัญมากอีกแง่มุมหนึ่งคือการวิพากษ์ “โลกทัศน์แบบสามัญ” หรือ “คอมมอนเซนส์” เพราะสำหรับกรัสม์ คอมมอนเซนส์ คือ “ปรัชญาของผู้ที่ไม่ใช่นักปราชญ์” หรือในอีกแง่มุมหนึ่ง คอมมอนเซนส์ คือ “โลกทรรศน์” หรือ “การมองโลก” ที่ถูกกล่อมเกลาโดยบรรยากาศทางสังคมวัฒนธรรมของปัจเจกชนทั่วไปโดยปราศจากการใช้เหตุผลเชิงวิพากษ์ (วัชรพล, 2557)

คอมมอนเซนส์ (Common Sense)

คอมมอนเซนส์ คือ กระบวนทัศน์หรือการมองโลกที่ถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้นผู้ปกครองเพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นและเป็นการควบคุมโลกทัศน์ของชนชั้นผู้อยู่ใต้อำนาจ (วัชรพล, 2557) ซึ่งกระบวนการสร้างคอมมอนเซนส์ของชนชั้นผู้ปกครองเป็นกระบวนการที่สร้างขึ้นในส่วนของภาคประชาสังคมของโครงสร้างส่วนบนในรูปแบบของการปลุกฝังให้คิดให้เชื่อตามกรอบที่ชนชั้นนำกำหนดโดยไม่ใช้กำลังบีบบังคับแต่เป็นกระบวนการที่กล่อมเกลาชักจูงและสร้างค่านิยมให้กับชนชั้นผู้อยู่ใต้ปกครองให้เกิดสามัญสำนึกในการคิดและการแสดงออกทางสังคมที่สร้างประโยชน์ให้กับชนชั้นปกครอง

สำหรับกรัสม์ซึ่งประเด็นสำคัญของการนำเสนอเกี่ยวกับคอมมอนเซนส์เพราะเขามองว่าหากกลุ่มผู้ถูกกดขี่ต้องการอิสรภาพและมีศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นอยู่ได้ พวกเขาจะต้อง “สร้างคอมมอนเซนส์ใหม่” หรือสร้าง “การมองโลก” แบบใหม่ที่ไม่ยึดโยงกับชุดความคิดของชนชั้นผู้ปกครองขึ้นมาให้ได้ ทั้งนี้เพื่อที่จะเอาชนะโลกทัศน์ที่ชนชั้นปกครองสร้างขึ้น กรัสม์

ชี้เสนอว่า “ชนชั้นล่างต้องเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์เดิมด้วยสิ่งที่กริมซีเรียกว่า “กู๊ดเซนส์” (Good sense) หรือที่ กริมซีหมายความถึง “การมองโลกแบบใหม่” ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากชนชั้นผู้ถูกกดขี่เอง เพื่อยกระดับทางปัญญาของผู้คนทั่วไป” (วัชรพล, 2557) สำหรับกริมซี มนุษย์ทุกคนมีทัศนคติหรือวิธีการมองโลกที่แตกต่างกันไป และบางทีก็ขัดแย้งกันเองคนบางคนเป็นเพียงฝ่ายตั้งรับที่รับเอาวิธีคิดมาจากภายนอกอย่างไม่ตั้งคำถามแต่สำหรับบางคนวิธีการมองโลกของเขาถูกสร้างขึ้นมาจากวิพากษ์วิจารณ์ วิธีการมองโลกต่างๆไปนี้เองคือสิ่งที่กริมซีเรียกว่า "common sense" (เก่งกิจ, 2007)

ในประเด็นนี้ผู้เขียนให้ความสนใจกับการกระบวนการของการสร้างอำนาจนำของชนชั้นปกครองไทยผ่านพื้นที่ภาคประชาสังคมของโครงสร้างส่วนบนตามแนวคิดของกริมซี ที่ชนชั้นปกครองป้อนเข้าสู่พื้นที่ประชาสังคมและสามารถประสานสิ่งที่เรียกว่าทฤษฎีคือการมองโลกและการปฏิบัติคือการนำไปใช้จนกลายเป็น common sense ของสามัญชน โดยมองผ่านมานของศีลธรรมและหลักธรรมทางศาสนาบนกระบวนการของนโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” โดยอาศัยการศึกษาวิพากษ์ผ่านที่มาจากความสำคัญและวัตถุประสงค์ของนโยบายเพื่อถกแถลงถึงการใช้ศีลธรรมและศาสนาสร้างกระบวนการครองอำนาจนำของผู้ปกครองอันก่อให้เกิด common sense และสิ่งสำคัญคือต้องการนำเสนอมุมมองใหม่ต่อนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ที่พยายามสร้าง common sense ผ่านวาทกรรมความสงบ สันติ ให้เกิดขึ้นในสังคมของศีลธรรมและหลักธรรมทางศาสนา และนำเสนอมุมมองความสัมพันธ์ของศาสนากับการเมืองบนพื้นที่นโยบายสาธารณะ

โดยการครองอำนาจนำของชนชั้นผู้กดขี่ต่อชนชั้นผู้ถูกกดขี่ผ่านหลักธรรมทางศาสนาปลูกฝังให้เชื่อคล้อยตามสร้างอุดมการณ์สร้างค่านิยมผ่านวัฒนธรรมศีลธรรมและจารีตประเพณีโดยกระบวนการดังกล่าวถูกผลิตสร้างและดำเนินการผ่านปัญญาชนของรัฐทั้งในแบบของปัจเจกบุคคลและองค์กรเครือข่ายหน่วยงานต่าง ๆ จนเกิดเป็นสามัญสำนึกของชนชั้นผู้ถูกกดขี่ไปโดยไม่รู้สีกตัวนอกจากนั้นผู้เขียนมีความเห็นว่าประเด็นของการวิพากษ์ถึงการครองอำนาจนำของชนชั้นปกครองไทยผ่านการสร้างให้เกิดสามัญสำนึกโดยการตีความหลักธรรมเพื่อให้สนับสนุนต่อการครองอำนาจนำของชนชั้นปกครองยังไม่ค่อยถูกผลิตสร้างให้มีความแพร่หลายและผู้เขียนต้องการที่จะผลิตสร้างมุมมองและกระบวนการทัศน์ใหม่ต่อการมองพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นเครื่องมือการครองอำนาจนำให้กับชนชั้นปกครองเพื่อยกระดับทางปัญญาและสร้างสามัญสำนึกใหม่หรือ “new common sense” ให้กับสาธารณะชนในสังคม

3.3.3 แนวคิดปัญญาชน

ปัญญาชนในความหมายของคนทั่วไปหมายถึงผู้มีสติปัญญาเหนือกว่ากลุ่มคนในสังคมเช่นครู อาจารย์ นักวิชาการ เป็นต้น แต่ “ปัญญาชน” ในความหมายของกริมซี กริมซีให้ความสำคัญกับ

ปัญญาชนที่แตกต่างจากคนอื่นในแนวคิดของกรัสม์ซึ่งปัญญาชนไม่ได้เป็นเพียงแต่ผู้มีสติปัญญาสามารถในสังคมแต่กรัสม์ซึ่งให้ความหมายของปัญญาชนอยู่สองระดับคือปัญญาชนในระดับที่เป็นปัจเจกบุคคลและระดับองค์รวมที่มีความสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ ของสังคม (วัชรพล, 2557)

นิยามทั่วไปเกี่ยวกับแนวคิดปัญญาชนของกรัสม์ซึ่งคือผู้ที่มีบทบาทในเชิงการจัดการองค์การ (Organisational) หรือบทบาทเชิงอุดมการณ์ – วัฒนธรรม (Ideological-cultural) (วัชรพล, 2557) ดังนั้นปัญญาชนของกรัสม์จึงเป็นกลุ่มปัญญาชนที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะอยู่ที่นักคิดนักเขียนและอาจารย์ในมหาวิทยาลัยตามความเข้าใจในความหมายของคนทั่วไปเท่านั้นแต่ปัญญาชนในความหมายของกรัสม์ซึ่งครอบคลุมถึงผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่ในการผลิตสร้างอุดมการณ์ปลูกฝังแนวคิดและกระบวนทัศน์ให้กับสังคมซึ่งเท่ากับว่าครอบคลุมถึงปัจเจกบุคคลทั่วไปที่มีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้เช่น ประชาชนชาวบ้าน ศิลปิน ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือแม้แต่ปัจเจกบุคคลที่คิดค้นผลิตสร้างรูปแบบกิจกรรมผ่านกลไกการควบคุมขององค์กรหน่วยงานและป้อนเข้าสู่พื้นที่ประชาสังคมในสังคมอาทิเจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาชีพ ผู้ชำนาญการพิเศษ เป็นต้น ซึ่งเห็นได้ว่าปัญญาชนไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลในชนชั้นสูงหรือชนชั้นนำในสังคมเท่านั้น แต่กรัสม์ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาท/หน้าที่ของคนเหล่านี้ในสังคมมากกว่าสถานะทางเศรษฐกิจ สังคมหรือชาติกำเนิด (วัชรพล, 2557) ดังนั้นผู้ที่เป็นปัญญาชนในความหมายของกรัสม์จึงเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ในการสร้างบรรยากาศของสังคมให้เกิดความเชื่อเลื่อมใสจนกลายเป็นความสยบยอมและก่อให้เกิดความเห็นพ้องที่คิดเข้าใจและมองไปในทิศทางเดียวกัน

ในขณะที่กลุ่มชนหรือชนชั้นใหม่กำเนิดขึ้นมาในยุคต่างๆ จะมีปัญญาชนกลุ่มหนึ่งที่ดำรงอยู่มาก่อนหน้านั้น และเขาคือมรดกที่ตกทอดมาจากประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดคือปัญญาชนศาสนาซึ่งในยุคอดีตผูกขาดความรู้ในลัทธิศาสนา ทั้งในด้านปรัชญาและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และผูกขาดหน้าที่ในการบริการสังคมในด้านต่างๆ ด้วย เช่นการช่วยคนจน การเรียนการสอน และการตัดสินความยุติธรรม (ใจ) เป็นต้น ฉะนั้นหากมองในมุมมองของศาสนาพุทธจะพบว่าปัญญาชนพุทธศาสนามีอยู่ 2 ลักษณะ คือปัญญาชนศาสนาที่ยึดโยงอยู่กับชนชั้นมีลักษณะสืบทอดกันมาจากประวัติศาสตร์ เช่น สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระราชาคณะ พระครูสัญญาบัตร ที่มาจากการโปรดเกล้าพระราชทานสมณศักดิ์จากพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนถึงพระเปรียญธรรมและพระฐานานุกรมในลำดับชั้นสมณศักดิ์อื่น ๆ นอกจากนั้นกรัสม์ซึ่งนิยามปัญญาชนที่ยึดโยงอยู่กับชนชั้นว่าเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะและมีหน้าที่โดยตรงไม่มากนักน้อยในการรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นนั้นเป็นการเฉพาะมีหน้าที่ในการจัดการองค์การเหนือผู้อื่นตลอดจนจัดวางปัญญาชนที่ยึดโยงกับชนชั้นไว้ในฐานะที่เป็น “ผู้นำทางวัฒนธรรมความคิด” เพราะมีหน้าที่ในการผลักดันและชูประเด็นที่เป็นความต้องการร่วมของชนชั้น (วัชรพล, 2557)

ปัญญาชนศาสนาอีกลักษณะหนึ่งคือปัญญาชนอนุรักษ์นิยมที่หลงเหลือมาจากยุคก่อนมักจะรวมตัวกันผ่านสมาคมหรือองค์กรของเขาเพื่อเสนอว่าตนเองเป็นปัญญาชน “อิสระ” (ใจ) ปัญญาชนศาสนาลักษณะนี้จะเป็นปัญญาชนศาสนาที่ไม่ยึดโยงอยู่กับชนชั้นโดยมีบทบาทที่สามารถสร้างประโยชน์ข้ามชนชั้นได้ เช่น นักบวช พระธรรมดาทัวไปที่ไม่มีสมณศักดิ์ นักขานาญการศาสนา เป็นต้น ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับเชิงเทคนิคของชนชั้นแต่กระทำการที่สนับสนุนหรือขับเคลื่อนอุดมการณ์ของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม แต่สิ่งที่สำคัญของปัญญาชนในรูปแบบนี้คือการที่ไม่ได้ผูกโยงกับชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง ปัญญาชนในรูปแบบนี้อาจมีแนวโน้มที่จะไปเข้าร่วมหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองได้ (วัชรพล, 2557) เช่นผู้เฒ่าผู้แก่บอกเล่าประสบการณ์ชีวิตที่รับรู้ได้เห็นของตนผ่านพื้นที่ประชาสังคมซึ่งประสบการณ์ที่ถูกถ่ายทอดนั้นเป็นคุณประโยชน์กับชนชั้นปกครอง เป็นต้น

ดังนั้นลักษณะและหน้าที่ของปัญญาชนในมุมมองของกริมซีไม่เพียงแต่ตอบสนองความจำเป็นทางสังคมของการผลิตทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากยังตอบสนองความจำเป็นทางการเมืองของชนชั้นหลักที่มีอำนาจด้วย ในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่ชนชั้นที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจทางการเมืองไม่ได้ปกครองครอบงำโดยใช้กำลังและอำนาจบังคับโดยตรง (coercive power) เช่น ระบบทหาร ตำรวจ กฎหมาย ศาล คู่คตารางเท่านั้น หากยังจำเป็นต้องอาศัยการยอมรับ (consent) ทางอุดมการณ์และค่านิยมจากประชาชนด้วย (วิทยากร, 2008)

ในกระบวนการของการเผยแผ่ศาสนาที่ยึดโยงอยู่กับผู้ปกครองเป็นลักษณะของการเผยแผ่ศาสนาแบบแบบทางเดียวคือจากพระจากนักบวชหรือจากผู้มีหน้าที่ทางศาสนาที่มีลักษณะของปัญญาชนที่ยึดโยงกับชนชั้นและปัญญาชนอิสระผ่านการบอกเล่าบรรยายแบบทางเดียวสู่การท่องจำของศาสนิกชน บางครั้งการบรรยายและบอกเล่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีเนื้อหาสาระสำคัญที่จะส่งเสริมหรือก่อให้เกิดพลังของการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้นมา การเผยแผ่ศาสนาในลักษณะนี้เป็นการเผยแผ่ศาสนาที่มองศาสนิกชนเป็นวัตถุนิตหนึ่งทีโง่เขลาว่างเปล่าเป็นผู้ไม่รู้เป็นผู้พึ่งพาเป็นผู้รอรับการเติมเต็มและรอรับการช่วยเหลือหรือชี้ความสว่างทางธรรมให้เกิดขึ้น การเผยแผ่ศาสนาในรูปแบบนี้จึงมีลักษณะที่ทำให้ศาสนิกชนของตนเป็นเหมือนมนุษย์ที่ไร้จิตวิญญาณเป็นมนุษย์ที่รอการเติมเต็ม ซึ่งผลลัพธ์ในการเผยแผ่ศาสนาในลักษณะนี้คือการทำลายกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ทำให้ศาสนิกชนเฉื่อยชาต่อการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ทำให้ศาสนิกชนเป็นผู้รอรับการเติมเต็มศีลธรรมและคุณธรรมแบบทางเดียวไม่ไตร่ตรองตั้งคำถามอย่างวิพากษ์ ดังนั้นประโยชน์ของแนวคิดปัญญาชนจึงนำไปสู่การการวิพากษ์ต่อปัญญาชนใน “ศาสนากับการต่อต้านศีลธรรมแบบทางเดียว” ที่วิพากษ์ถึงปัญญาชนที่ยึดโยงอยู่กับชนชั้นและปัญญาชนอิสระ เพื่อสร้างปัญญาชนของผู้ถูกกดขี่ผ่านเครื่องมือทางศาสนาเพื่อให้เป็นผู้ขับเคลื่อนผลักดันและสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นในสังคมเพื่อต่อสู้กับแนวคิดของกลุ่มชนชั้นนำที่ใช้เครื่องมือทางศาสนากดขี่คนในสังคม

แนวคิดที่อธิบายมานี้ผู้เขียนมีความเข้าใจว่าการวิพากษ์นโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” ยังมีข้อบกพร่องในการทำการศึกษผ่านการวิพากษ์และการตีความ ทั้งการตีความในตัวของการกำหนดใช้นโยบายและการตีความการสร้างความปลอดภัยและการครองอำนาจผ่านกระบวนการของนโยบายที่มีผลต่อชีวิตของคนในสังคม โดยผู้เขียนมีความต้องการที่จะทำการศึกษาและวิพากษ์นโยบายดังกล่าวผ่านแนวคิดต่าง ๆ ที่อธิบายมานี้เพื่อที่จะตีความและชี้แจงให้เห็นถึงการครอบงำทางความคิดของชนชั้นนำทางศาสนาและรัฐบาลที่แฝงอยู่ในนโยบายตลอดจนแจกแจงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมและกลไกของชนชั้นนำทางศาสนาและรัฐบาลที่มีกลไกร่วมเชิงควบคุมร่วมกันโดยมีกระบวนการการทำงานในลักษณะของเครือข่ายที่มีการกระทำการและขับเคลื่อนร่วมกันของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนถึงเพื่อต้องการที่จะสร้างการรับรู้ใหม่ให้กับสังคมต่อการเข้าใจในมิติของนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ที่ไม่เพียงแต่ต้องการสร้างสังคมให้สงบสุขเท่านั้นแต่เป็นการรักษาสถานะทางอำนาจของผู้ปกครองและสร้างให้คนในสังคมอยู่ในสภาวะความสงบยอมต่อผู้ปกครองผ่านมนต์ศีลเรื่องของคนดี มีคุณธรรม และศีลธรรม และต้องการที่จะใช้กรอบมานของแนวคิดทฤษฎีนี้ นำเสนออย่างวิพากษ์ต่อศาสนาและศีลธรรมแบบทางเดียวที่คอยครอบงำและทำลายกระบวนการคิดของมนุษย์ให้สูญสิ้นไป และใช้กรอบคิดทฤษฎีนี้สร้างและนำเสนอศีลธรรมทางศาสนาใหม่คือศีลธรรมแบบวิพากษ์ที่พยายามขจัดความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาในนามของโชคชะตาฟ้าลิขิตเวรกรรมและบาปบุญคุณโทษไปสู่ศาสนาและศีลธรรมที่พยายามสร้างพลังอันสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในตัวมนุษย์พลังแห่งการวิพากษ์เพื่อดิ้นรนและแทรกแซงต่อความเป็นจริง

บทที่ 4

นโยบาย ศาสนา และศีลธรรม

ในการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ในบทที่ผ่านมาพบว่าพุทธศาสนาทับซ้อนกับมิติของสังคม การเมืองและวัฒนธรรม เพื่อความสอดคล้องในกระบวนการศึกษาระหว่างบทก่อนหน้าในบทนี้จึงเป็นการนำเสนอเป็น 2 ส่วน **ส่วนที่หนึ่ง** คือ กระบวนการเกิดขึ้นของนโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” และ **ส่วนที่สอง** คือ การศึกษาวิพากษ์ต่อกระบวนการนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมือง

4.1 นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5”

“อันว่าศีล 5 เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล 5 ด้วยกัน

สังคมนั้น ๆ คือประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้

ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล 5” (สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2557)

ดำริดังกล่าวเป็นโอวาทของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2556 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิต ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557)

ในช่วงเวลาเหตุการณ์ก่อนการรัฐประหารปี 2557 สังคมไทยต่างประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมายทั้งปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด การทุจริตคอร์รัปชัน นักการเมืองฉ้อราษฎร์บังหลวง และความเห็นต่างทางการเมือง โดยเฉพาะสภาวะความขัดแย้งทางการเมืองที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเมื่อมีการเผชิญหน้ากันระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมที่สนับสนุนรัฐบาลและกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาล คณะสงฆ์โดยสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช จึงมีดำริที่ต้องการสร้างความสามัคคีปรองดองของคนในชาติให้เกิดความสงบ สันติ และสามัคคี โดยการให้พุทธศาสนิกชนน้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557) ดังดำริในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2556 ที่กล่าวมาแล้วนั้น

ตามสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เขตปริมณฑล และพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศในหลายพื้นที่ เป็นผลให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์เสียชีวิต ได้รับบาดเจ็บและเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินอย่างต่อเนื่อง และเหตุการณ์ดังกล่าวมีแนวโน้มขยายตัว จนอาจเกิดเหตุการณ์ร้ายแรง ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนโดยรวม เพื่อให้สถานการณ์ดังกล่าวกลับเข้าสู่สภาวะปกติโดยเร็ว ประชาชนในชาติเกิดความรัก ความ

สามัคคีเช่นเดียวกับห้วงที่ผ่านมา ตลอดจนเพื่อเป็นการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความชอบธรรมกับทุกคน ทุกฝ่าย คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วย กองทัพบก กองบัญชาการกองทัพไทย กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงมีความจำเป็นต้องเข้าควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศ ตั้งแต่วันที่ 22 เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช 2557 เวลา 16.30 เป็นต้นไป (ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ, 26 พฤษภาคม 2557)

ภายหลังจากการเข้ายึดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช. พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันขับเคลื่อนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความสามัคคีโดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะนำไปประเทศก้าวไปข้างหน้าอย่างปลอดภัยยั่งยืน (สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2557) กรมการศาสนาได้เข้าร่วมประชุมรับฟังนโยบาย การดำเนินงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2557 เพื่อรับฟังนโยบาย ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาและศาสนา เพื่อนำไปบูรณาการปรับใช้ในการบริหารราชการตามภารกิจ นอกจากนี้ คสช. มีนโยบายมุ่งเน้นสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ โดยใช้หลักธรรมทางศาสนาเนื่องจากพิจารณาเห็นว่าสถาบันศาสนา เป็นสถาบันหลักที่เสริมสร้างความมั่นคงของชาติโดยคณะสงฆ์ผู้นำทางศาสนามีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาวิกฤตของชาติมาโดยตลอด และเห็นว่าเป็นโอกาสอันดีที่คณะสงฆ์ผู้นำศาสนาจะเข้ามามีบทบาทเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติจึงได้มอบนโยบาย ให้กรมการศาสนาเข้าถวายรายงานคณะสงฆ์และนำเรียนผู้นำศาสนาทุกศาสนาให้รับทราบถึงสาเหตุความจำเป็นที่ คสช. เข้ามาบริหารราชการแผ่นดิน พร้อมทั้งให้กรมการศาสนาขอความอนุเคราะห์คณะสงฆ์ผู้นำศาสนา ร่วมสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติโดยแจ้ง พระสังฆาธิการ/บุคลากรหรือองค์กร ในสังกัดขององค์การศาสนาได้ดำเนินการจัดกิจกรรมทางศาสนาหรือแสดงธรรมเรื่องเกี่ยวกับความสมานฉันท์ความสามัคคีเพื่อให้ศาสนิกชนของแต่ละศาสนาได้เข้าใจและให้ความร่วมมือสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในทุกภาคส่วน เพื่อเป็นการสอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในเรื่อง “การสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติด้วยหลักธรรมทางศาสนา” และร่วมสนับสนุนการคืนความสุขให้กับประเทศไทย โดยคนไทยทุกภาคส่วนของประเทศมีค่านิยม จิตสำนึกเอื้ออาทร สามัคคีปรองดองสมานฉันท์ ส่งผลให้สังคมไทยเกิดความสงบสุขร่มเย็นอย่างมั่นคงและยั่งยืน กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักที่มีภารกิจในการส่งเสริมการเผยแพร่วัฒนธรรม พัฒนาความรู้คู่คุณธรรม ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสร้างความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนทุกศาสนา รวมทั้งส่งเสริมให้คนไทยนำ

หลักธรรมของศาสนามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นคนดีมีคุณภาพ จึงได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน “การนำมิติทางศาสนาสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ” (กรมการศาสนา, 2557)

คณะสงฆ์ โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานราชการที่มีภารกิจในการส่งเสริมให้สังคมไทยมีศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจึงได้กำหนดกิจกรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กเยาวชนและประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิต ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเน้นการรณรงค์ส่งเสริมและสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศตามดำริที่เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ได้ประทานโอวาทไว้ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มอบหมายภารกิจให้ส่วนราชการสร้างความปรองดองสมานฉันท์แก่ประชาชนในชาติ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการพร้อมกันทั้ง 76 จังหวัด โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ 2. เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชนในประเทศ 3. เพื่อให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข 4. เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรู้และเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างมั่นคง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557)

4.1.1 กระบวนการนโยบาย

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” กำหนดรูปแบบในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในรูปของการบูรณาการความร่วมมือทั้งจากคณะสงฆ์ ภาคส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาคเอกชน องค์กรสมาคม มูลนิธิ และภาคประชาชน ตลอดจนทั้งองค์กรเครือข่ายความร่วมมือทางพระพุทธศาสนาทุกภาคส่วน ในรูปของคณะกรรมการโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการสร้างสังคมประเทศชาติให้มีความปรองดองสมานฉันท์ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทำให้สังคมสงบ ร่มเย็น และเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนโดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนา

โดยกระบวนการและรูปแบบของการดำเนินนโยบายแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1. การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินนโยบาย 2. การขับเคลื่อนนโยบาย 3. การนำนโยบายไปปฏิบัติ

1 การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินนโยบาย

ในขั้นตอนแรกการแต่งตั้งและมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้กับผู้ดำเนินการขับเคลื่อนโครงการ โดยการแต่งตั้งและมอบหมายอำนาจหน้าที่นั้นได้แบ่งออกเป็น 4 ระดับด้วยกันคือ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน โดยให้มีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันไปดังนี้

ระดับจังหวัด การแต่งตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดประกอบไปด้วย เจ้าคณะจังหวัดและรองเจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานที่ปรึกษา ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ นายกองคํการบริหารส่วนจังหวัด เป็นรองประธานกรรมการ หัวหน้าส่วนราชการในจังหวัด เป็นกรรมการ ผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กร สมาคม มูลนิธิ หรือผู้แทนภาคประชาสังคมในจังหวัดเป็นกรรมการ โดยให้อำนาจการสั่งการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และให้อำนาจแต่งตั้งในการเลือกผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการระดับจังหวัดประกอบไปด้วย ให้การอํานวยการ สนับสนุน กำหนดยุทธศาสตร์ ควบคุมดูแล ให้คำแนะนำ ตลอดจนแต่งตั้งคณะกรรมการในการปฏิบัติหน้าที่และขับเคลื่อนโครงการตามแต่เห็นสมควร พร้อมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมอบรมให้ความรู้และมีอำนาจสั่งการให้หน่วยงานส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดให้สนับสนุน ส่งเสริมโครงการและจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการภายในจังหวัดให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

ระดับอำเภอ คณะกรรมการดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการระดับอำเภอประกอบไปด้วย เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอในเขตอำเภอเป็นกรรมการที่ปรึกษา นายอำเภอในเขตอำเภอ เป็นประธานกรรมการ ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรอำเภอ เป็นรองประธานกรรมการ นายกเทศมนตรีในอำเภอ เป็นรองประธานกรรมการ ผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กร สมาคม มูลนิธิ หรือผู้แทนภาคประชาสังคมในอำเภอ เป็นกรรมการ กำหนดทุกคนในอำเภอ เป็นกรรมการ โดยให้ปลัดอำเภอทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และให้กรรมการพิจารณาคัดเลือกบุคคลในอำเภอนั้นเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

การมอบหมายอำนาจหน้าที่ในระดับอำเภอเป็นการให้อำนาจหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบ และขับเคลื่อนโครงการในระดับอำเภอให้บรรลุเป้าหมายและปรากฏเป็นรูปธรรม ตลอดจนแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินตามเห็นความเหมาะสมและสนับสนุนให้เกิดกิจกรรม ให้ความรู้ ให้ความรู้ ให้ความรู้

สร้างทัศนคติ และจัดทำรายงานผลสรุปการดำเนินงานโครงการภายในอำเภอให้ผู้ว่าราชการจังหวัด
รับทราบผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตามกรอบระยะเวลา

ระดับตำบล กรรมการดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการระดับตำบลประกอบไปด้วย เจ้าคณะ
ตำบล รองเจ้าคณะตำบลในเขตตำบลนั้นเป็นกรรมการที่ปรึกษา กำหนดในตำบล เป็นประธาน
กรรมการ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล เป็นรองประธานกรรมการ ผู้ใหญ่บ้านทุกคน เป็นกรรมการ
ประชาชนในเขตตำบลหมู่บ้านละ 1 คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้าน เป็น
กรรมการ โดยให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นเลขานุการ และให้กรรมการพิจารณาคัดเลือก
บุคคลในตำบล เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

โดยมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้กรรมการระดับตำบลเป็นผู้ขับเคลื่อนโครงการในพื้นที่ทั้งการ
กำหนดยุทธศาสตร์ระเบียบแบบแผนขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน จัดกิจกรรม ให้ความรู้ อบรม
จริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับศีล 5 ประชาสัมพันธ์ ชักชวนประชาชนเข้าร่วมโครงการ และจัดทำสรุปราย
งานผลการดำเนินงานโครงการภายในตำบล และรายงานผู้ว่าราชการจังหวัด ผ่านนายอำเภอในท้องที่
ตามกรอบระยะเวลา

ระดับหมู่บ้าน กรรมการและคณะดำเนินงานระดับหมู่บ้านประกอบไปด้วย เจ้าอาวาสวัดใน
เขตหมู่บ้าน เป็นกรรมการที่ปรึกษา ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ เป็นประธานกรรมการ สมาชิกองค์การบริหาร
ส่วนตำบลหรือสมาชิกสภาเทศบาลของหมู่บ้าน เป็นรองประธาน ประชาชนในหมู่บ้านไม่ต่ำกว่า 3 คน
และไม่เกิน 5 คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในหมู่บ้าน เป็นกรรมการ โดยให้กรรมการ
พิจารณาคัดเลือกบุคคลในหมู่บ้านนั้นทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และบุคคลอีกคนหนึ่งเป็น
ผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่ในส่วนของคณะกรรมการดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการในระดับหมู่บ้านให้
รับผิดชอบและขับเคลื่อนโครงการและจัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ
หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับศีล 5 ตลอดจนรณรงค์ชักชวนให้ประชาชนในพื้นที่สมัครเข้าร่วมโครงการ
แต่งตั้งหรือมอบหมายบุคคลหรือคณะบุคคลให้เป็นผู้รับผิดชอบหรือเป็นอาสาสมัครในการร่วมรณรงค์
ประชาสัมพันธ์โครงการ สนับสนุนให้ประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่อง หรือดำเนินการใน
รูปแบบของข้อตกลงประชาคมหมู่บ้าน ตรวจสอบติดตามประเมินผลและแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์และ
ให้รายงานผลการปฏิบัติงานการดำเนินโครงการภายในหมู่บ้านให้กับผู้ว่าราชการจังหวัดผ่าน
นายอำเภอในท้องที่ตามระยะเวลาที่กำหนดและดำเนินการอื่น ๆ ตามแต่เห็นสมควร

4.1.2 การขับเคลื่อนนโยบาย

การดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เป็นกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับองค์กรภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ในสังคมให้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานในฐานะเจ้าของโครงการร่วมกัน โดยจะเน้นการดำเนินการประชาสัมพันธ์ ธรณรงค์ เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชน หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานสมัครเข้าร่วมโครงการและรักษาศีล ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 % ของหมู่บ้านชุมชน และเมืองศีลเครือข่ายปกป้องพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นทุกหมู่บ้านชุมชน ซึ่งทุกภาคส่วนในสังคมมีบทบาทในการขับเคลื่อนโครงการเพื่อพัฒนาประเทศ โดยหน่วยงานองค์กรและกลุ่มต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในนโยบายต่างมีบทบาทและความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

คณะสงฆ์

คณะสงฆ์เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนดำเนินโครงการ โดยมีการทำงานตามระดับของสายบังคับบัญชาตั้งแต่ มหาเถรสมาคม เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับ ตลอดจนพระภิกษุสามเณรทุกรูป โดยขยายผลการดำเนินงานร่วมกับภารกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ซึ่งเป็นภารกิจที่สำนักงานพระพุทธศาสนาดำเนินงานร่วมกับคณะสงฆ์ เพื่อการเข้าถึงประชาชนทุกระดับครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยคณะสงฆ์เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการรับผิดชอบโครงการในส่วนของ การดำเนินงานสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด หน่วยงานภาคีเครือข่าย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ สนับสนุนส่งเสริมบุคคลากรและทรัพยากรที่จำเป็นในการขับเคลื่อนตามมติและระเบียบของมหาเถรสมาคม ประสานงานอำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่เพื่อประสานการดำเนินโครงการและอำนวยความสะดวกของโครงการ รับสมัครอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนาและเมืองศีลเครือข่ายปกป้องพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นในทุกหมู่บ้านชุมชน ประชาสัมพันธ์ธรณรงค์เชิญชวนพุทธศาสนิกชนให้เห็นความสำคัญของการรักษาศีล 5 ตามรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมโดยเน้นหลักกิจกรรมการพัฒนาดนตามหลักศีล 5 และกิจกรรมตามวิถีชาวพุทธ ตลอดจนให้คำปรึกษาและพิจารณาดำเนินการอื่น ๆ ตามสมควร

หน่วยงานราชการ

หน่วยงานราชการเป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้เข้าร่วมขับเคลื่อนโครงการผ่านระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 พ.ศ. 2557 ประกอบด้วย มหาเถร

สมาคม กระทรวงมหาดไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมประชาสัมพันธ์ กองทัพบก สำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชน องค์กรเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา

โดยเป็นผู้รับผิดชอบและมีส่วนเกี่ยวข้องคือเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนโครงการโดยรวมเป็นคณะกรรมการโครงการตามที่ได้รับการประสานจากจังหวัด อำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน และร่วมเป็นเจ้าของภาพในการจัดโครงการกิจกรรมเพื่อรณรงค์สร้างกระแส ส่งเสริมสนับสนุนกำลังคน เจ้าหน้าที่ บุคคลากร หรืออนุญาตให้เจ้าหน้าที่จัดกลุ่มรวมเป็นหมู่คณะร่วมเป็นจิตอาสาช่วยวัด ชุมชน หรือหมู่บ้านจัดกิจกรรมรณรงค์ ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนา เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมที่หลากหลายให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม รณรงค์ประชาสัมพันธ์เชิญชวนข้าราชการในสังกัดทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเข้าร่วมเป็นสมาชิก ครอบครัวศีล 5 และสมัครเป็นอาสาปกป้องพระพุทธศาสนาประจำหน่วยงาน กำชับส่วนราชการที่อยู่ในส่วนภูมิภาคให้การสนับสนุนส่งเสริมในทุกกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบตามอำนาจหน้าที่ สอดแทรกสาระความรู้เกี่ยวกับหลักการของศีล 5 ในกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานผ่านช่องทางของหน่วยงานเช่น การประชุมผู้บริหารส่วนภูมิภาค การประชุมสัมมนาบุคลากรในหน่วยงาน ร่วมสนับสนุนการประชาสัมพันธ์โครงการโดยดำเนินการร่วมกับหน่วยงานเครือข่าย และประชาสัมพันธ์สนับสนุนโครงการผ่านสื่อต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจของกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงาน เช่น วารสาร รายการวิทยุ รายการทีวี

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดถือเป็นหน่วยงานในสังกัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่เป็นหน่วยงานหลักในความรับผิดชอบและขับเคลื่อนโครงการ ดังนั้นสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดจึงเป็นผู้ที่รับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการในส่วนของภูมิภาคที่หน่วยงานตั้งอยู่ โดยมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบดังต่อไปนี้คือ แต่งตั้งคณะกรรมการในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ตามโครงสร้างที่กำหนด เป็นเลขานุการจัดประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัด เพื่อวางแผนในการสร้างความเข้าใจในการขับเคลื่อนโครงการ รณรงค์เชิญชวนประชาชนเข้าร่วมโครงการและติดตามความคืบหน้าในการดำเนินงานของจังหวัด ประสานความร่วมมือกับคณะกรรมการทุกระดับเพื่อร่วมมือในการดำเนินงานตามโครงการ จัดประชุมชี้แจงหรือประสานงานให้มีการชี้แจงคณะสงฆ์ หน่วยงาน กลุ่มบุคคล และบุคคล ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดเพื่อสร้างความเข้าใจ ขอความอนุเคราะห์ให้หน่วยงาน กลุ่มบุคคล และบุคคล ที่ร่วมดำเนินงานจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน สนับสนุนส่งเสริมและรณรงค์จัดให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาตนตามหลักศีล

5 กิจกรรมตามวิถีพุทธ ในเรื่องอันเกี่ยวข้องกับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในชีวิต และสังคม รับอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนาและเมืองศีลเครือข่ายปกป้องพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น ทุกหมู่บ้าน/ชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการประกาศยกย่องโดยการมอบประกาศเกียรติคุณบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ผู้นำชุมชน สถานศึกษา ส่วนราชการ และหน่วยงานเอกชน ที่มีผลการดำเนินงาน ผ่านเกณฑ์ สนับสนุนหน่วยงานอื่นที่มีส่วนร่วมดำเนินโครงการและคอยดูแลช่วยเหลือแก่หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอที่เข้าร่วมโครงการ ติดตามประเมินผลและรวบรวมผลการดำเนินงานในทุกระดับ ภายในจังหวัด ทั้งรายเดือนและรายปีให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามแบบรายงานที่กำหนด หรือตามความเหมาะสม ประชาสัมพันธ์รณรงค์เชิญชวนให้ภาคส่วนต่าง ๆ ในจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในโครงการ ประสานงานประชาสัมพันธ์กับสื่อต่าง ๆ ภายใน จังหวัดเพื่อทำการประชาสัมพันธ์ให้คนในจังหวัดได้รับทราบอย่างกว้างขวาง เผยแพร่ข่าวสารโครงการ กิจกรรมสู่สาธารณชนโดยการจัดทำป้าย ผ่านเว็บไซต์ และเครือข่ายต่าง ๆ

สถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องของโครงการโดยการมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดทำข้อมูลสารสนเทศและฐานข้อมูลให้กับหมู่บ้าน ชุมชน หรือหน่วยงานที่ร่วมดำเนินโครงการที่ ประสานขอความร่วมมือให้เป็นระเบียบ ถูกต้อง เป็นหมวดหมู่ รวบรวมรณรงค์ประชาสัมพันธ์ผ่านการ ประยุกต์ใช้กับกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่แล้ว เช่น กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์หน้าเสาธงหลังเคารพธง ชาติ กิจกรรมอบรมธรรมะโดยพระวิทยากรในสถานศึกษา กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือ กิจกรรมอื่นตามที่เห็นสมควร ร่วมสนับสนุนการดำเนินโครงการด้วยการเผยแพร่ข้อมูลโครงการผ่าน เว็บไซต์ของสถานศึกษาจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานกิจกรรม สถานศึกษา/โรงเรียนรักษาศีล 5 เชิญชวนผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาให้เข้าร่วมโครงการโดยใช้นักเรียนนักศึกษาเป็นสื่อในการ รณรงค์เชิญชวนและขยายผลไปยังภาคส่วนต่าง ๆ และเชิญชวนสมัครเป็นอาสาสมัครปกป้อง พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นประจำหน่วยงาน/สถานศึกษา อำนวยความสะดวกให้กับหมู่บ้านชุมชนที่อยู่ใน เขตบริเวณสถานศึกษาที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการ จัดกิจกรรมเดินรณรงค์ ประชาสัมพันธ์รอบชุมชน หมู่บ้าน เพื่อเผยแพร่โครงการและเชิญชวนประชาชนเข้าร่วมโครงการ

ภาคเอกชน

ภาคเอกชนเป็นกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในกระบวนการของนโยบายโดยเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะ ของผู้สนับสนุนและส่งเสริมโครงการและร่วมเป็นคณะกรรมการโครงการตามที่ได้รับการประสานจาก ทางจังหวัด อำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน และร่วมเป็นเจ้าของในการจัดโครงการกิจกรรมเพื่อรณรงค์ สร้างกระแสและ อนุญาตและเปิดโอกาสให้พนักงาน คนงาน ลูกจ้างในหน่วยงานของตนจัดตั้งหรือ รวมตัวเป็นหมู่คณะร่วมเป็นจิตอาสาช่วยวัด ชุมชน หรือหมู่บ้านจัดกิจกรรมรณรงค์ ประชาสัมพันธ์

เชิญชวนให้พนักงานในหน่วยงานได้รับทราบและเข้าร่วมโครงการ โดยผ่านช่องทาง สื่อ สิ่งพิมพ์ วิทยู สื่อโทรทัศน์ กิจกรรมฝึกอบรมพนักงาน จัดกิจกรรมด้านการพัฒนาจิต โดยการนิมนต์พระวิทยากรมา ให้ข้อธรรมะ รับผิดชอบต่ออาสาปกป้องพระพุทธศาสนาและมีการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายอาสาปกป้องพระพุทธศาสนาในหน่วยงานและสถานประกอบการ และดำเนินการอื่น ๆ ตามแต่เห็นสมควร

หมู่บ้านและชุมชน

หมู่บ้านและชุมชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดทั้ง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ เพราะถือเป็นกลุ่มงานที่มีความใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย ของโครงการ ดังนั้น หมู่บ้านและชุมชนจึงมีส่วนร่วมในการประสานกับวัด สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัด หรือหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการประจำหมู่บ้าน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานและรายงานผลการแต่งตั้งให้อำเภอและสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัด จัดประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อกำหนดกิจกรรมและการรณรงค์เผยแพร่ให้ประชาชนใน หมู่บ้านหรือชุมชนเห็นคุณค่าของการรักษาศีล 5 และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ ในชีวิตและสังคมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้กับประชาชนในหมู่บ้านชุมชนอย่างต่อเนื่อง เชิญชวนคนในชุมชนหมู่บ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาตนตามหลักศีล 5 การจัดกิจกรรมตามวิถีพุทธ และกิจกรรมอื่น ๆ ตรวจสอบติดตามการดำเนินโครงการของหมู่บ้านที่ รับผิดชอบโดยใช้รูปแบบที่หมู่บ้านหรือชุมชนร่วมกันกำหนด ให้วัด ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือ ศาลา ประชาคมหมู่บ้าน ชุมชน เป็นศูนย์กลางในการประสานงานหรือรับใบสมัครของชาวบ้านที่สมัครเข้า ร่วมโครงการและแจ้งรายงานผลการดำเนินงานรอบ 15 วัน และ รอบ 1 เดือน ให้นายอำเภอ หรือ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ประสานกับสื่อต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน เช่นสถานีวิทยุชุมชน หอ กระจายข่าว เสียงตามสาย หรือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพื่อทำการประชาสัมพันธ์โครงการให้คนใน หมู่บ้านชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง จัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์รณรงค์เชิญชวนประชาชนใน หมู่บ้านหรือชุมชนเข้าร่วมโครงการ เผยแพร่โครงการให้เครือข่าย สถานศึกษา หน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนหรือเครือข่ายสื่อมวลชนในหมู่บ้านชุมชนเพื่อเชิญชวนเข้าร่วมโครงการ รับผิดชอบต่ออาสา ปกป้องพระพุทธศาสนาและจัดตั้งองค์กรเครือข่ายอาสาปกป้องพระพุทธศาสนาในหมู่บ้านชุมชน

4.1.3 การนำไปปฏิบัติ

ระยะเวลาการดำเนินงานของนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ถูกแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ะเร่งด่วน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือน สิงหาคม 2557 ระยะปานกลาง ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 ถึงเดือน กันยายน 2558 และ ระยะยาว ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2558 ถึงเดือนกันยายน 2560 ดังนั้นการ นำนโยบายไปปฏิบัติในแต่ละช่วงระยะเวลาจึงมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ในส่วนนี้จึงเป็นการนำเสนอ ถึงกระบวนการการนำนโยบายไปปฏิบัติและลักษณะของกิจกรรมที่ใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายโดย

ลักษณะของกิจกรรมจะเป็นการอ้างอิงจากสื่อสิ่งพิมพ์และข้อมูลข่าวสารที่มีการนำเสนอและปรากฏบนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่นำเสนอกิจกรรมที่ขับเคลื่อนในพื้นที่ประชาสังคมภายใต้กระบวนการของนโยบายซึ่งจะมีความแตกต่างกันออกไปตามช่วงระยะเวลา

ระยะแรก (มิถุนายน 2557 ถึง สิงหาคม 2557) เป็นช่วงระยะเวลาที่คณะรัฐบาล คสช. เข้าทำการยึดอำนาจและควบคุมการบริหารประเทศประกอบกับเป็นช่วงระยะเวลาที่รัฐบาลได้มอบนโยบายในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยให้หน่วยงานทุกภาคส่วนของรัฐเป็นผู้ดำเนินงานและขับเคลื่อนนโยบาย

การดำเนินการในภาคส่วนขององค์กรทางพระพุทธศาสนามีการกำหนดเป้าหมายของการดำเนินโครงการในช่วงแรกคือ มีการลงนามข้อตกลงในการขับเคลื่อนการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เช่น การลงนามข้อตกลงร่วมกันระหว่างสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ครอบคลุมทุกพื้นที่ ลักษณะของกิจกรรมที่นำไปปฏิบัติในช่วงระยะแรกของโครงการมีลักษณะดังนี้

1. จัดประชุมชี้แจงโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ต่อพระสังฆาธิการและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
2. จัดทำข้อตกลงความร่วมมือขับเคลื่อนโครงการ หรือแนวทางอื่นๆ ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ
3. ดำเนินการจัดกิจกรรมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ และรวมถึงการออกติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานจากส่วนกลางเพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไข

ลักษณะกิจกรรมในระยะเร่งด่วน

โดยกิจกรรมหลัก 3 ประการนี้ดำเนินการควบคู่ไปกับกิจกรรมย่อยอื่น ๆ ของโครงการ ทั้งการประชาสัมพันธ์โครงการและการรับสมัครบุคคลเข้าร่วมในโครงการผ่านเว็บไซต์ sila5.com การผลักดันให้ดำเนินกิจกรรมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ผ่านการจัดกิจกรรมร่วมกันของชุมชน เช่น การทำบุญตักบาตร การประพาศิตวัตรปฏิบัติธรรมในวันพระ กิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนความสามัคคี กิจกรรมการสร้างค่านิยมและปลูกจิตสำนึกให้คนไทยปรองดองสมานฉันท์ เช่น การจัดโครงการสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา การสร้างความปรองดองในวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกให้คนไทยทุกภาคส่วนตั้งแต่ ครอบครัว ชุมชน สังคม มีคุณธรรมจริยธรรมที่เข้มแข็ง กิจกรรมการสวดมนต์เฉลิมพระเกียรติเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นต้น โดยกิจกรรมที่ดำเนินการทั้งหมดของวัด/

หมู่บ้าน/ชุมชนหน่วยงาน/สถานศึกษาต้องรายงานผลการดำเนินงานและรูปแบบของกิจกรรมที่ดำเนินการให้หน่วยงานต้นสังกัดของตนรับทราบในทุก ๆ สิ้นเดือน

ระยะปานกลาง (ตุลาคม 2557 ถึงเดือน กันยายน 2558) การดำเนินการในส่วนของระยะปานกลางหรือช่วงระที่สองของโครงการมีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินนโยบายคือการประชาสัมพันธ์โครงการและรณรงค์เชิญชวนให้พุทธศาสนิกชน ครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงาน สมัครเข้าร่วมโครงการและรักษาศีล 5 โดยกำหนดเป้าหมายในเชิงปริมาณไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 % ของหมู่บ้าน/ชุมชน และสมัครร่วมเป็นอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนาไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 %

ลักษณะกิจกรรมในระยะปานกลาง

โดยลักษณะของกิจกรรมที่นำไปปฏิบัติในช่วงระยะที่สองของโครงการมีความเกี่ยวเนื่องมาจากการนำข้อบกพร่องที่พบในการลงพื้นที่ติดตามประเมินผลการดำเนินการในช่วงแรกมาปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการขับเคลื่อนการลงนามความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน องค์กร และกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งลักษณะของกิจกรรมประกอบด้วยตัวอย่าง เช่น กิจกรรมการมอบรางวัลและใบประกาศเชิดชูเกียรติคุณและการติดตามผลการดำเนินการจากส่วนกลาง โดยสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานในพิธีมอบโล่และเกียรติบัตร หมู่บ้าน หน่วยงาน และสถานศึกษารักษาศีล 5 ต้นแบบ ตามโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” จังหวัดลพบุรี ระยะที่ 2 โดยมี นายธนาคม จงจิริระ ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี เป็นประธานฝ่ายฆราวาส โดยสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ กล่าวให้โอวาทตอนหนึ่งว่า “โครงการในระยะที่ 2 ในปี 2558 นี้มีความก้าวหน้าไปมาก และจะขอทำความเข้าใจต่อคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศว่า โครงการนี้ เป็นมติมหาเถรสมาคม (มส.) ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องทำ ไม่ทำไม่ได้ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อเทิดพระเกียรติถวายเป็นพระราชกุศล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ 2. เพื่อประโยชน์แห่งประชาชน และ 3. เพื่อสันติสุขแห่งประเทศชาติ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ กล่าวต่อไปว่า ขอยกย่องผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี ที่เป็นผู้นำพุทธศาสนิกชน นักเรียน กล่าวคำแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และอาราธนาศีล 5 ด้วยตนเอง จึงอยากให้ผู้ว่าราชการทุกจังหวัดดำเนินการได้เช่นนี้ ก็จะถือเป็นแบบอย่างให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้ด้วย อย่างไรก็ตามโครงการนี้มุ่งส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนนำหลักศีล 5 มาดำเนินชีวิตต่อตนเอง ที่สำคัญยังได้ร่วมเทิดพระเกียรติถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ รวมทั้งจะส่งผลให้บ้านเมืองสงบสุข”

ระยะยาว (ตุลาคม 2558 ถึง กันยายน 2560) ตามที่มหาเถรสมาคม (มส.) มีมติให้ดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ซึ่งขณะนี้สิ้นสุดการดำเนินการโครงการระยะที่ 2 แล้ว มีผู้เข้าร่วมโครงการ 27,322,030 คน จากนี้จะเป็นการดำเนินการโครงการในระยะที่ 3 ซึ่งจะเน้นในด้านคุณภาพ การขับเคลื่อนการดำเนินงานในช่วงระยะที่ 3 ของโครงการเป็นการดำเนินโครงการต่อจากการดำเนินโครงการในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ที่ดำเนินการไปก่อนหน้านี้ โดยการดำเนินการในช่วงที่ 3 เป็นการดำเนินการทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่เข้มข้นกว่าการดำเนินโครงการใน 2 ช่วงที่ผ่านมา โดยมีเป้าหมายในเชิงปริมาณ คือ มีสมาชิกสมัครเข้าร่วมโครงการไม่น้อยกว่า 85 % ของหมู่บ้านชุมชน และเป้าหมายในเชิงคุณภาพคือศาสนิกชนปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาตามหลักของศีล 5 และเกิดความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสังคมสงบสุขร่มเย็น ครอบคลุมทุกอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และชุมชน

ลักษณะกิจกรรมในระยะยาว

การกำหนดกิจกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในระยะที่ 3 (ระยะยาว) เป็นการกำหนดกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับการนำไปปฏิบัติและก่อให้เกิดผลเชิงคุณภาพมากกว่าลักษณะของกิจกรรมในช่วงระยะที่ 1 และ ระยะที่ 2 ของโครงการที่เน้นในเชิงปริมาณผ่านการรณรงค์ให้ผู้สมัครเข้าร่วมโครงการบนเว็บไซต์ www.sila5.com โดยมีการกำหนดการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอยู่ 3 ด้าน คือ (1) กิจกรรมการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5 (2) กิจกรรมตามวิถีพุทธ และ (3) กิจกรรมการส่งเสริมงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) โดยการกำหนดลักษณะของกิจกรรมให้เกิดความชัดเจนนี้เป็นผลมาจากความต้องการในการจัดรูปแบบแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนและสะดวกต่อการกำหนดกิจกรรมเป็นสัดส่วนซึ่งคุ้มครองศีลแต่ละข้อเป็นหลักประกันอันก่อให้เกิดความสงบ ความร่มเย็นเป็นสุข ความปรองดองสมานฉันท์และความปลอดภัย การนำเสนอตัวอย่างของกิจกรรมที่นำไปปฏิบัติในขั้นตอนนี้จึงขอแนะนำกิจกรรมบางกิจกรรมที่อยู่ในหลายกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยผ่านการเรียงลำดับเวลาที่เกิดขึ้นในหลากหลายพื้นที่ ระยะเวลา และกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปโดยอ้างอิงจากเว็บไซต์ออนไลน์ของโครงการรักษาศีล 5 www.sila5.com หัวข้อ “ข้อมูลข่าวสาร” ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รายงานผลการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ตามตัวอย่างของกิจกรรมที่ขับเคลื่อนในพื้นที่ประชาสังคมภายใต้โครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5

แนวทางการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5 เป็นกิจกรรมที่จัดอยู่ในลักษณะของรูปแบบการนำหลักศีล 5 ไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งการเป็นหลักประกันชีวิตในศีลข้อที่ 1 หลักประกันทรัพย์สินในศีลข้อที่ 2 หลักประกันครอบครัวในศีลข้อที่ 3 หลักประกันสังคมในศีลข้อที่ 4 และหลักประกันสุขภาพในศีลข้อที่ 5 ดังนั้น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 จึงเป็นความดี เป็นหลักประกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันตลอดจนถึงความสงบสุขของสังคมโดยรวม

2. กิจกรรมตามวิถีชีวิตชาวพุทธ พุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย เนื่องจาก

ชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านานจนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทยกลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้านทั้งความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และศีลธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ การจัดกิจกรรมตามวิถีชีวิตชาวพุทธในหัวข้อที่ 2 เรื่องแนวทางการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการรักษาศีล 5 แบ่งออกเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ คือ กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ กิจกรรมส่งเสริมและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา กิจกรรมการลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติดให้โทษ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำวัน/วันธรรมสวนะ/ การจัดกิจกรรมส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ กิจกรรมส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ การจัดกิจกรรม วันเสาร์ – อาทิตย์ ไกล่ชิดพระพุทธศาสนา กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น กิจกรรมจัดกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนของหมู่บ้าน (OTOP) กิจกรรมส่งเสริมการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. กิจกรรมการส่งเสริมงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล อ.ป.ต. เป็นหน่วยเผยแพร่พระพุทธศาสนาตัวอย่างในระดับตำบลของคณะสงฆ์ไทยภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม ก่อตั้งครั้งแรกในปี 2518 โดยใช้สถานที่วัดที่ตั้งของเจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบลหรือวัดที่มีความพร้อมเป็นที่ตั้งหน่วย โดยมีกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักที่รับสนองงานการดำเนินงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของมหาเถรสมาคมในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2557 สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฎมหาราช ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริในการนำหลักศีล 5 ให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับในพื้นที่ทั่วประเทศ และนำเข้าที่ประชุมมหาเถรสมาคมและประกาศเป็นมติมหาเถรสมาคมให้ขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์และประโยชน์สุขของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและให้พุทธศาสนิกชนน้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันตามแนวทางของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โดยมอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายชาวพุทธ ได้ขับเคลื่อนโครงการเพื่อสนับสนุนนโยบายดังกล่าวโดยกำหนดเป้าหมายครอบคลุมทุกหมู่บ้านตำบลทั่วประเทศ โดยแบ่งหัวข้อการดำเนินงานออกเป็น 8 ด้าน ตามพันธกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล คือ ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสัมมาชีพ ด้านสันติสุข ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม และด้านสามัคคีธรรม (คู่มือแนวทางการดำเนินงานตามโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์, 2557)

การดำเนินกิจกรรมนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ภายใต้พันธกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลอยู่ในรูปแบบของกรอบคิดของการบูรณาการร่วมกันดังปรากฏในการบรรยายพิเศษ เรื่อง “นโยบายและแนวปฏิบัติของหน่วยอบรมประชาชน (อปต.)” แก่ประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณะสงเคราะห์ ประธานคณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่ และประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ภายใต้โครงการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในสังคมไทย สนับสนุนโดย โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (โครงการรักษาศีล 5, 2562) โดย พระราชวรเมธี รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การบรรยายดังกล่าวได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีซึ่งส่งผลต่อการทำงานในสังคมสมัยใหม่ที่คณะสงฆ์จำเป็นต้องเรียนรู้และเปลี่ยนแปลง โดยการสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่ว่าเป็นที่กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้แนวปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามรอยแนวหลักทรงงานศาสตร์พระราชา ร.9 เพื่อแก้ปัญหาสำคัญ 3 เรื่อง คือ โง่ จน และเจ็บ ทั้งให้การศึกษา สัมมาชีพและดูแลสุขภาพ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการยกแผนแม่บทคุณธรรม “พอเพียง วินัย สุจริตและจิตอาสา” ซึ่งการจะมีจิตอาสาต้องสมัครใจทำเพื่อประโยชน์สูงสุด เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงการบูรณาการสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จากแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทคุณธรรมแห่งชาติและแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยประสานงาน อปต.ทั้ง 8 หัวข้อ หมู่บ้านรักษาศีล 5 และวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อสร้างสังคมดี เศรษฐกิจดีและสิ่งแวดล้อมดี

เพื่อให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจน พระราชวรเมธี ได้กล่าวถึงความเป็นมาและความเชื่อมโยงของแผนยุทธศาสตร์ชาติ ที่กำหนดไว้ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” และวิสัยทัศน์ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาที่กำหนดไว้ว่า “พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” ที่มีแผนการดำเนินงานทั้งในระยะ 5 ปี ทั้งการสื่อสาร (รับรู้ เข้าใจ ปฏิบัติ) มอบหมาย

ถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติ และติดตามประเมินผล โดยมี ROAD MAP แผนยุทธศาสตร์กิจการพระพุทธศาสนา ระยะ 20 ปี โดยมีแนวทางการส่งเสริมและสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชน ทั้ง 8 หัวข้อของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) และมีการบูรณาการโครงการ 13 โครงการยุทธศาสตร์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา และ 3 โครงการ 3 สำคัญ ได้แก่ (1) อ.ป.ต. (2) หมู่บ้านรักษาศีล 5 และ (3) วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ทั้งเรื่อง สะสาง/สะตวก/สะอาด สร้างนิสัย และสร้างมาตรฐาน การสร้างกิจกรรมสู่การเปลี่ยนแปลงสร้างสังคมดี สร้างสิ่งแวดล้อมดี และสร้างเศรษฐกิจดี ดังกล่าว มีเป้าหมายสำคัญเพื่อขับเคลื่อนด้วยจิตอาสา พัฒนาชุมชน คนมีความรู้ และคนมีคุณธรรม (โครงการรักษาศีล 5, 2562)

ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในช่วงระยะที่ 3 ในกิจกรรมการส่งเสริมงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลสามารถที่จะสรุปได้ว่าเป็นกิจกรรมที่อยู่ภายใต้พันธกิจหลักทั้ง 8 ด้านของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล รวมทั้งเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการบูรณาการร่วมกันระหว่างเครือข่ายในสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้ความเชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ชาติในยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาที่นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ถูกบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ตลอดทั้งนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ภายใต้พันธกิจหลักของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลยังคงดำเนินการบูรณาการร่วมกับนโยบายหน่วยงานและเครือข่ายอื่นของรัฐในนโยบาย วัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อพัฒนาชุมชน คนมีความรู้ และคนมีคุณธรรม

4.2 การวิพากษ์นโยบาย

ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างศาสนากับสังคมทำให้เห็นบทบาทของศาสนาในพื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะผ่านกระบวนการของนโยบาย “พุทธศาสนากับสังคมและการเมือง” ในบทที่ 2 ทำให้เห็นว่าในอดีตศาสนาต่างเป็นอุดมการณ์และเป็นระเบียบแบบแผนของรัฐและสังคม กษัตริย์และผู้ปกครองทำนุบำรุงอุปถัมภ์ศาสนาสร้างวัดวาอาราม มีการนำหลัก “ธรรมราชา” คือราชผู้ทรงธรรม และหลัก “ทศพิธราชธรรม” ธรรมของผู้ปกครองมาใช้ในสมัยอยุธยา การปฏิรูปพุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นต้น แต่ในบริบทของสังคมในความเป็นสมัยใหม่ความสัมพันธ์ของศาสนากับสังคมและการเมืองต่างมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะผ่านนโยบายสาธารณะซึ่งมีความเป็นการเมืองอย่างเปิดเผย ในมิตินี้จึงเป็นการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา สังคม และการเมืองบนพื้นที่นโยบายสาธารณะอย่างวิพากษ์ต่อ นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ผ่านข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมและโต้แย้งกับวัตถุประสงค์ของนโยบายเพื่อชี้ให้เห็นว่าพุทธศาสนาและการเมืองในสังคมไทยต่างไม่ถูกแยกออกจากกันแต่ยังคงสนับสนุนซึ่งกันและกันอยู่ ตลอดจนเพื่อทักท้วงต่อการศึกษาของงานที่เข้าใจว่านโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” สามารถสร้างความสงบสันติให้เกิดขึ้นในสังคม และ

ชี้ให้เห็นว่าในอีกมุมหนึ่งนโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” เป็นศีลธรรมยกเว้นสองมาตรฐานและไม่สามารถสร้างความสงบสันติให้เกิดขึ้นได้ในสังคม

ในกระบวนการที่มาและความสำคัญของนโยบายพอจะสรุปได้ว่าสังคมไทยในช่วงขณะนั้นอยู่ในสภาวะของความวุ่นวายทางสังคมและความขัดแย้งทางการเมืองที่อาจจะลุกลามบานปลายและขยายไปสู่วงกว้าง สาเหตุนี้จึงนำไปสู่การทำรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช. โดยการอ้างถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ภายหลังจากการเข้ายึดอำนาจประกอกับนโยบายการสร้างความปลอดภัยของประชาชน คสช. สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชในขณะนั้นจึงมีดำริที่จะสร้างความสามัคคีปรองดองของคนในชาติผ่านมิติทางพุทธศาสนาโดยออกมาเป็น “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เมื่อมีการกำหนดออกมาเป็นรูปแบบของนโยบายและมีการนำไปปฏิบัติตั้งแต่ปี 2557 เป็นต้นมาทำให้เห็นปัญหาอยู่ 2 ประเด็นที่จำเป็นที่จะต้องวิพากษ์และชี้ให้เห็นว่ากระบวนการทางการเมืองกับศาสนามีความสัมพันธ์และต่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันบนพื้นที่นโยบายสาธารณะและความสัมพันธ์ในลักษณะของการถ้อยที่ถ้อยอาศัยดังกล่าวมันไม่ได้นำมาซึ่งความดีงามแต่อย่างใดเลยแต่นโยบายดังกล่าวมีความผิดพลาดตั้งแต่ต้นและในท้ายที่สุดแล้วนำไปสู่ความล้มเหลวทางนโยบาย ตลอดจนนโยบายดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับการเมืองผ่านกระบวนการของนโยบายสาธารณะบนพื้นที่ประชาสังคม

ความผิดพลาดทางนโยบาย

นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นบนบริบททางสังคมที่เกิดความวุ่นวายและความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงในขณะนั้นดังนั้นการกำหนดนโยบายจึงมีความต้องการอยู่บนกรอบคิดของการสร้างความสงบสันติให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการทางศาสนาโดยเฉพาะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ของคนในสังคม แต่ที่นี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าในกระบวนการของการกำหนดนโยบายเป็นกระบวนการที่มีปัญหาตั้งแต่เริ่มต้น ปัญหาที่ว่าเกิดจากการวางกรอบคิดของนโยบายที่ขาดการมองปัญหาอย่างรอบด้านเป็นการวางกรอบคิดที่นำเอาปัญหาและความต้องการที่ไม่ใช่ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงขึ้นมาตั้งและกำหนดออกมาเป็นนโยบาย กระบวนการของการกำหนดนโยบายเกิดจากการนำเอาผลของปัญหามาเป็นที่ตั้ง (ผลของปัญหา คือ ความวุ่นวายทางสังคม ความขัดแย้งทางการเมืองในขณะนั้น) โดยขาดความเข้าใจในมิติประวัติศาสตร์ของการต่อสู้และความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จริงอยู่ที่ปัญหาของสังคมในขณะนั้นจุดใหญ่อยู่ที่ความวุ่นวายของสังคมและความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง แต่หากเรามองอย่างรอบด้านและเข้าใจในบริบทของประวัติศาสตร์ของการต่อสู้และความขัดแย้งแล้วปัญหาที่เกิดความวุ่นวายทางสังคมและความขัดแย้งทางการเมืองนั้นหาใช่เป็นปัญหาที่แท้จริงไม่

ปัญหาที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายและความขัดแย้งทางการเมืองของคนในสังคมคือปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างของสังคมที่ศาสนาเป็นผลผลิตของโครงสร้างและศาสนาทำหน้าที่เป็นตัวค้ำยันให้กับโครงสร้างผ่านการสร้างความดีความชอบให้กับผู้มีอำนาจ สร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ปกครอง การทำหน้าที่ค้ำยันโครงสร้างของศาสนาเป็นความพยายามสร้างความเข้าใจให้กับคนในสังคมเกิดความต้องการบุคคลที่มีศีลธรรมแบบจารีตที่อิงอยู่กับบุญญาธิการและวาสนาอันสูงส่งอันเกิดจากอิทธิพลทางพุทธศาสนาที่สนับสนุนให้ชนชั้นนำบางกลุ่มมีสถานะความได้เปรียบและสิทธิพิเศษมากกว่าคนอื่น ๆ ในสังคมและมีคุณสมบัติของ “คนดี” ในการปกครองบ้านเมืองยึดแบบอย่างของกษัตริย์เป็นต้นแบบของคุณธรรมและศีลธรรมทางศาสนามีความต้องการผู้นำและผู้ปกครองที่ดีที่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมมากกว่าการปกป้องสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ความเสมอภาค ความเท่าเทียม ให้ความสำคัญกับผู้นำที่ใช้อำนาจเผด็จการเพื่อแลกกับความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยโดยละเลยเรื่องความเหลื่อมล้ำการกดขี่เอารัดเอาเปรียบจากผู้มีอำนาจ ซึ่งค่านิยมเรื่องคนดีผู้นำที่ดีมีศีลธรรมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของศาสนากับกับการเมืองในสังคมไทยที่ไม่แยกออกจากกันและเอื้อให้ผู้ปกครองและผู้มีอำนาจกดขี่เอารัดเอาเปรียบคนในสังคมจนก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาความยากจน ความลักลั่นทางเศรษฐกิจของคนในเมืองกับคนชนบทตลอดจนความ อยุติธรรมทางกฎหมาย ค่านิยมทางศาสนาที่ทำหน้าที่ค้ำยันโครงสร้างแบบนี้จึงนำมาซึ่งปัญหาที่ก่อให้เกิดการเรียกร้องการชุมนุม และเกิดความวุ่นวายลุกลามบานปลายจนนำไปสู่ความขัดแย้งและการต่อสู้ทางการเมือง เกิดสถานการณ์ความวุ่นวายและการเมืองบงกชถอนดังสถานการณ์ในปี 2557 ดังกล่าว ซึ่งการชุมนุมประท้วงถือเป็นเรื่องปรกติธรรมดาในกระบวนการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนคนที่มองในประเด็นของความขัดแย้งและการชุมนุมเป็นความวุ่นวายทางสังคมคือกลุ่มและบุคคลที่ไม่มีความเข้าใจในสังคมที่มีความเป็นพหุนิยมทางสังคมที่มีความหลากหลายทางชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม สถานะทางสังคม สภาพความเป็นอยู่ ความต้องการและความเดือดร้อนที่แตกต่างกัน การชุมนุมประท้วงเป็นการแสดงออกและสื่อถึงปัญหาและสิ่งที่เขาต้องการ การกำหนดนโยบายที่เพียงแต่มองว่าความวุ่นวายและความขัดแย้งทางสังคมเป็นปัญหาที่แท้จริงและต้องการที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความวุ่นวายให้กลับมา มีความสงบสุขร่มเย็นผ่านหลักธรรมทางศาสนาโดยไม่สนใจที่จะพูดถึงปัญหาเชิงโครงสร้างแสดงให้เห็นว่าผู้กำหนดนโยบายและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายวางกรอบคิดของปัญหาและความต้องการที่ผิดพลาด ขาดความรู้ความเข้าใจในสภาพปัญหาที่แท้จริง จึงก่อให้เกิดการไม่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบโต้ความต้องการของคนในสังคมได้ซึ่งจะนำไปสู่ความล้มเหลวทางนโยบาย

ความเป็นพหุนิยมของสังคมไทย จากปัญหาที่เกิดขึ้นที่กล่าวไปนั้นเป็นปัญหาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองหรือรัฐที่ไม่ถูกแยกออกจากกัน ในกรอบคิดของ Secularism

หรือ แนวคิดฆราวาสนิยมเป็นแนวคิดที่มีองค์ประกอบทางสังคมที่มีความเป็นพหุนิยมหรือความหลากหลาย แนวคิดดังกล่าวยืนยันอยู่บนหลักการของความเป็นกลางทางศาสนาและมีให้สิทธิพิเศษแก่ศาสนาใดศาสนาหนึ่งเพื่อให้พลเมืองภายในรัฐทั้งนับถือศาสนาที่แตกต่างกันหรือไม่นับถือศาสนาให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในสังคมของความเป็นโลกสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและการเคลื่อนย้ายทรัพยากรจึงทำให้สังคมนั้น ๆ เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ถิ่นกำเนิด ภาษา ตลอดจนศาสนา สังคมไทยก็เป็นหนึ่งในนั้น ซึ่งการที่เป็นพหุนิยมทางสังคมในมุมมองทาง Secular ประกอบกับการเป็นสังคมสมัยใหม่รัฐไม่สามารถที่จะสนับสนุนหรือให้การอุปถัมภ์ศาสนาใดศาสนาหนึ่งให้มีความสำคัญมากกว่าศาสนาอื่นและการกำหนดออกมาเป็นนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับคนในสังคมจึงเป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้ มากไปกว่านั้นในการที่สังคมทั้งหลายมีความเป็นพหุนิยมในกรอบคิดของ Secularism Robert Audi จึงนำเสนอการแยกศาสนจักรกับรัฐออกจากกันเพื่อป้องกันการแทรกแซงกิจกรรมทางศาสนาของรัฐและการแทรกแซงกิจการของรัฐจากศาสนาหรือการป้องกันไม่ให้ศาสนาใช้อำนาจรัฐเป็นเครื่องมือเพื่อความได้เปรียบต่อศาสนาอื่นที่เหลือในสังคมและป้องกันไม่ให้รัฐใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยมีอยู่สามหลักด้วยกันคือ **หลักอิสรภาพ หลักความเสมอภาค และ หลักความเป็นกลาง**

ดังนั้น เมื่อสังคมไทยที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ธรรมเนียม ประเพณี นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” จึงเป็นนโยบายที่ขัดกับความเป็นรัฐสมัยใหม่ที่มีลักษณะเป็นพหุนิยม ศาสนาและรัฐต่างเป็นเครื่องมือประสานผลประโยชน์ระหว่างกันเพื่อความได้เปรียบทางสถานะและอำนาจจึงทำให้นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ดังกล่าวจะไม่ก่อให้เกิดความสงบสันติสุขให้เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของนโยบายเพราะขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานของความเป็นรัฐสมัยใหม่และความเป็น Secularism เนื่องจาก

ประการที่หนึ่ง นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ขัดกับหลักอิสรภาพนิยม ในรอบห้าหกปี ภายหลังจากการทำรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช. ดูเหมือนว่าฝ่ายอนุรักษ์นิยมไทยพยายามที่จะผูกขาดการนำรัฐและความเชื่อทางศาสนาโดยเฉพาะความเชื่อทางพุทธศาสนาเข้าไว้ด้วยกันซึ่งเห็นได้ชัดจากการผลักดันนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เพื่อความต้องการในการจัดระบบศีลธรรมให้กับคนในสังคมใหม่ที่ถูกสันคลอนจากรัฐบาลพลเรือนอันเป็นผลมาจากความเป็นประชาธิปไตยแบบปรีกษาหารหรือที่ทุกคนมีอิสรภาพในการที่จะวิพากษ์วิจารณ์ต่อสิ่งต่าง ๆ บนความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกระบวนการดังกล่าวทำให้ฝ่ายอนุรักษ์นิยมเห็นว่ากระบวนการนี้ทำให้สถานะอันศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันหลักของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ถูกก้าวล่วงและถูกลดความน่าเชื่อถือลงไป ศีลธรรมของประชาชนถูกชักนำไปสู่ศีลธรรมแบบตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพและ

ความเสมอภาคมากกว่าศีลธรรมแบบจารีตประเพณีนิยมที่นับถือปฏิบัติกันมา ศีลธรรมแบบคนดี ศีลธรรมแบบอวูโสความรู้จักที่ต่ำที่สูงและศีลธรรมที่ให้อภิสิทธิ์แก่ชนชั้นนำ รัฐบาลและฝ่ายอนุรักษ์นิยมจึงพยายามผลักดันศีลธรรมแบบจารีตประเพณีนิยมหรือศีลธรรมทางศาสนาให้เกิดขึ้นในสังคม ผ่านนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ทำให้เห็นว่ารัฐและศาสนาต่างมีความสัมพันธ์และไม่แยกออกจากกันซึ่งความสัมพันธ์และการไม่แยกออกจากกันนี้ก่อให้เกิดนโยบายที่ขัดกับหลักอิสรภาพนิยมที่คนทุกคนในสังคมต่างมีอิสรภาพในการที่จะปฏิบัติกิจตามศาสนาของตนที่ตนเองนับถือโดยปราศจากไปจากการถูกบังคับขยัดเยียดให้ประพฤติปฏิบัติตาม การกำหนดนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ออกมาเป็นนโยบายของรัฐบาลเป็นการกระทำที่บังคับขยัดเยียดให้ปฏิบัติตามโดยนำเอาความเชื่อทางศาสนา มาบังคับใช้กับคนในสังคมบนนโยบายสาธารณะซึ่งความเชื่อทางศาสนาถือเป็นความเชื่อส่วนบุคคลไม่สามารถที่จะบังคับขยัดเยียดให้นับถือและปฏิบัติตามได้ หากถามว่าการที่ไม่ปฏิบัติตามก็ไม่มีบทลงโทษถึงแม้จะไม่มีบทลงโทษก็ไม่ควรกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะตั้งแต่ต้นเพราะขัดกับอิสรภาพของบุคคลในการเลือก การกำหนดออกมาเป็นนโยบายโดยเฉพาะนโยบายทางศาสนาไม่ถือเป็นการเลือกแต่ถือเป็นการบังคับขยัดเยียดให้

ประการที่สอง นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ขัดกับหลักความเสมอภาค การเกิดขึ้นของนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เกิดขึ้นบนจินตภาพที่เข้าใจว่ารัฐและพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนสัมพันธ์กันตลอดจนสร้างศีลธรรมของสังคมร่วมกันมาอย่างยาวนาน ในความสัมพันธ์ดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่วางอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องดีงามพุทธศาสนาช่วยอบรมขัดเกลานิสัยของคนในสังคมให้มีความโอบอ้อมอารีมีเมตตาตลอดจนสรรสร้างสังคมแห่งความเอื้อเฟื้อระหว่างกันแต่ในอีกมุมหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพระพุทธศาสนา กลับสร้างความแตกต่างแปลกแยกและเลือกปฏิบัติต่อศาสนาอื่น ๆ ตลอดจนสร้างความปลอดภัยและเป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อทำลายล้างฝังตรงข้ามกับอำนาจรัฐอย่างไร้ศีลธรรม ความสัมพันธ์ในลักษณะแรกเป็นความสัมพันธ์ที่ศาสนาทำหน้าที่ในการจรรโลงและรับใช้สังคมในฐานะที่เป็นหน้าที่เพื่อสร้างสังคมให้เกิดความดีงามและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของคนในสังคม ในความสัมพันธ์ลักษณะที่สองเป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจที่พุทธศาสนาและรัฐต่างกลมเกลียวเป็นเนื้อเดียวกันและไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ ในมุมมองของพุทธแบบจารีตนิยมที่อ้างถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ยาวนานที่มีต่อกันมา เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพระพุทธศาสนาในลักษณะที่สองมีอิทธิพลต่อสังคมและรัฐกำหนดออกมาเป็นนโยบายจึงขัดกับหลักความเสมอภาคทางศาสนาเพราะรัฐไม่สามารถที่จะสถาปนาศาสนาใดศาสนาหนึ่งให้มีสถานะที่เหนือกว่าศาสนาหรือศาสนิกอื่น ๆ ถึงแม้ศาสนา นั้น ๆ จะมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานร่วมกันมาหรือเป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ในสังคม

ประการที่สาม นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศิล 5” ชัดกับหลักความเป็นกลาง ในขณะที่สังคมไทยกำลังอยู่ในสังคมของความเป็นสมัยใหม่ที่ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับหลักการพื้นฐานที่คนทุกคนมีความเสมอภาค เท่าเทียม มีอิสรภาพ มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียม และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่ในขณะเดียวกันบรรทัดฐานของความเป็นสมัยใหม่ดังกล่าวไม่สามารถที่จะอธิบายลักษณะและการกระทำอันเป็นผลที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพุทธศาสนาบนพื้นที่สาธารณะได้ ในขณะที่สังคมต่างให้ความสำคัญกับหลักการเรื่องความเท่าเทียมเสรีภาพและสนับสนุนให้เป็นประชาธิปไตยแต่ในขณะเดียวกันรัฐไทยกับพระพุทธรศาสนาต่างกลับทำลายลักษณะของความพยายามที่จะให้เป็นประชาธิปไตยซึ่งถือเป็นวิถีทางที่จะปลดปล่อยคนในสังคมให้หลุดพ้นจากภาวะความมืดมนอนธกาล รัฐไทยและพุทธศาสนาละเมิดหลักการความเป็นกลางอันเป็นหลักการที่สร้างความไว้วางใจต่อกันระหว่างศาสนาอื่น ๆ หรือศาสนิก อื่น ๆ ในสังคมที่มีความเชื่อมั่นว่ารัฐจะมีความเป็นกลางทางศาสนา การเกิดขึ้นของนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศิล 5” เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่ารัฐไทยไม่มีความเป็นกลาง รัฐไทยพยายามที่จะสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดศีลธรรมทางศาสนาโดยเฉพาะศีลธรรมทางพระพุทธรศาสนาแบบจารีตนิยมให้เกิดขึ้นในสังคมเพื่อความได้เปรียบทางอำนาจทางการเมืองและเพื่อการยกสถานะที่เหนือกว่าของศาสนาใดศาสนาหนึ่งให้มีสิทธิพิเศษกว่าศาสนาอื่น ๆ โดยการใช้อำนาจรัฐที่ถือเป็นอำนาจสาธารณะกระทำการต่อคนในสังคมที่มีความหลากหลายทางความเชื่อจารีตประเพณีวัฒนธรรมและศาสนา

จากการละเมิดหลักการทั้งสามหลักของรัฐไทยและพระพุทธรศาสนาทำให้เห็นความชัดเจนในการพยายามผลักดันนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศิล 5” ของรัฐบาลและหน่วยงานองค์กรทางพระพุทธรศาสนา พุทธรศาสนากับรัฐไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นบนผลประโยชน์ที่ต่างตอบแทนต่อกัน รัฐไทยต่างใช้หลักศีลธรรมทางพระพุทธรศาสนาในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมและสร้างความชอบธรรมในการเข้าสู่อำนาจ แสวงหาอำนาจ และใช้อำนาจ ในความขัดแย้งที่รุนแรงระหว่างกลุ่ม กปปส. กับรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ศีลธรรมข้อหนึ่งก็คือเป็นข้ออ้างของกลุ่มผู้ชุมนุมคือการโกงทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลซึ่งถือเป็นศีลข้อหนึ่งในหลักของ “ศีล 5” ทางพระพุทธรศาสนาและในท้ายที่สุดก็ถูกใช้เป็นข้ออ้างของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช. ในการเข้าทำรัฐประหารยึดอำนาจ การบังคับใช้ศีลธรรมทางศาสนาตรวจสอบคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมืองไม่สามารถที่จะทำให้ครอบคลุมและเป็นมาตรฐานเดียวกันได้ การละเว้นทางศีลธรรมเกิดขึ้นจากความเป็นสองมาตรฐานกล่าวคือในขณะที่รัฐบาล คสช. เข้ามามีอำนาจปัญหาเรื่องการโกงและการทุจริตคอร์รัปชันยังคงเป็นปัญหาที่ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ๆ ถึงแม้จะเป็นการปกปิดในรูปแบบของเผด็จการที่มีอำนาจเต็มและปิดกั้นการตรวจสอบก็ตามทั้งปัญหาการใช้บ้านหลวงเป็นบริษัทรับเหมา การทุจริตอุทยานราชภักดิ์ หรือแม้กระทั่งปัญหานาฬิกาหุของ พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ

รองนายกรัฐมนตรี ตลอดจนความเคลือบแคลงสงสัยต่อนักการเมืองที่มีคดีติดตัวเมื่ออยู่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลแต่กลับได้รับการยกเว้นหรือปล่อยให้คดีความหมดอายุหากย้ายเข้าร่วมและสนับสนุนฝั่งรัฐบาล นอกไปจากนั้นการกำหนดใช้นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ยังเป็นสิ่งที่บอกได้อีกว่าเป็นความพยายามในการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาล คสช. ที่เข้ายึดอำนาจในการบริหารปกครองประเทศโดยเป็นไปเพื่อความปลอดภัยของทหารที่อยู่เหนือผลประโยชน์และอำนาจทางการเมืองทั้งปวงเพื่อปกป้องรักษาชาติบ้านเมืองให้มีความปรกติสุขและสงบเรียบร้อยผ่านมิติของ “คนดี มีศีลธรรม มีคุณธรรม” และที่สำคัญรักษาชาติบ้านเมืองและสถาบันหลักของชาติยิ่งกว่าผู้ใด แต่เบื้องหลังยังคงเอื้อพวกพ้อง กลุ่มทุน และผู้สนับสนุนการกระทำรัฐประหารกตัญญูที่เร้าใจเอาเปรียบได้อย่างไร้การตรวจสอบ

ในด้านพระพุทธศาสนาที่ละเมิดหลักการของ Secularism และความเป็นสมัยใหม่ ของนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ย่อมมีความได้เปรียบเสียเปรียบกันเกิดขึ้น การเกิดขึ้นของนโยบายดังกล่าวเป็นการเกิดขึ้นบนความขัดแย้งบาดหมางและการแย่งชิงความได้เปรียบกันระหว่างศาสนาซึ่งเริ่มต้นมาจากสถานการณ์ของความรุนแรงในปัญหาของสามจังหวัดชายแดนใต้ระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ ความขัดแย้งและความหวาดระแวงเป็นผลจากการใช้ความรุนแรงระหว่างกันของเจ้าหน้าที่กับผู้ก่อการร้ายซึ่งทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับความเดือดร้อนและเกิดความสูญเสียทั้งทางชีวิตและทรัพย์สินซึ่งการกระทำดังกล่าวถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงดังนั้นจึงมีการนำปัญหาดังกล่าวเข้าสู่สภาเพื่อหารือและหาแนวทางการแก้ไขซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวออกมาในรูปแบบของกฎหมายที่คุ้มครองคนในพื้นที่และบางส่วนครอบคลุมถึงความเชื่อและเสรีภาพทางศาสนาที่กฎหมายให้การรับรอง การกระทำของมาตรการการคุ้มครองดังกล่าวสร้างความหวาดระแวงและความไม่พอใจให้กับชาวไทยพุทธซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในสังคมจึงได้มีการเรียกร้องมาตรการต่าง ๆ ในการปกป้องคุ้มครองพุทธศาสนาและศาสนิกของตนทั้งการเรียกร้องให้บรรจูประพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ การเรียกร้องให้ออกกฎหมายปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา ตลอดจนนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ก็เป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งทางศาสนาดังกล่าวด้วยท่ามกลางกระแสความขัดแย้งที่ดำเนินไปนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ถือเป็นความพยายามหนึ่งของหน่วยงานองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่ต้องการใช้จำนวนตัวเลขประชากรผ่านการสมัครเข้าร่วมโครงการเป็นเครื่องมือในการกดดันรัฐบาล หากบ้านเมืองอ้างความชอบธรรมโดยการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยเสียงส่วนมากจำนวนประชากรชาวพุทธที่สมัครเข้าร่วมโครงการซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่จึงเป็นความชอบธรรมที่จะบรรจูประพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติซึ่งในทางหลักการของความเป็นรัฐสมัยใหม่ไม่สามารถที่จะกระทำได้เพราะถือว่าความเชื่อทางศาสนาเป็นเรื่อง

ส่วนบุคคลจะนำไปบรรจุเป็นเรื่องประจำชาติที่เกี่ยวข้องครอบครัวกับคนทุกคนเป็นการกระทำที่ใช้ไม่ได้ไม่เป็นอิสราภาพนิยม ไม่เสมอภาค และไม่มีความเป็นกลาง

จากประเด็นปัญหาที่รัฐบาล คสช. หรือภายหลังจะได้รับการเลือกตั้งจากการสืบทอดอำนาจผ่านรัฐธรรมนูญใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองทั้งเรื่องของการอ้างความจำเป็นให้เกิดความชอบธรรมกระทำการรัฐประหาร การสร้างภาพของคนดีมีศีลธรรมและคุณธรรม รักชาติบ้านเมืองและสถาบันหลักของชาติ และวาทกรรมการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ และปัญหาที่หน่วยงานองค์กรทางพระพุทธศาสนาใช้อำนาจรัฐในการสร้างความได้เปรียบผ่านนโยบายสาธารณะต่อศาสนาอื่น ๆ ในสังคมสามารถที่จะสรุปได้ว่านโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ไม่มีความเป็นอิสราภาพนิยมในการเลือกที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามเพราะเป็นการบังคับยึดเยียดให้ผ่านกระบวนการของนโยบายสาธารณะที่มีการโฆษณาชวนเชื่อและการปั้นแต่งข้อมูลที่เป็นเท็จเพื่อสร้างความเกลียดชังและความหวาดกลัว ไม่มีความเสมอภาคทางศาสนาเพราะรัฐต่างเลือกปฏิบัติต่อศาสนาเพื่อสร้างความแตกต่างแปลกแยกและความได้เปรียบทางอำนาจโดยการพยายามยกสถานะให้ศาสนาใดศาสนาหนึ่งให้มีสถานะที่เหนือกว่าศาสนาอื่น ๆ ในสังคม และไม่มีความเป็นกลางทางศาสนาอันเป็นหลักการของความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกันต่อการสร้างสันติและความสามัคคีของสังคม

ความเชื่อส่วนบุคคลบนพื้นที่สาธารณะ เมื่อเกิดกรณีการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองและศาสนาใช้อำนาจรัฐเพื่อสนับสนุนฝ่ายตนเองทั้งกรณีสามจังหวัดชายแดนใต้กรณีการเรียกร้องบัญญัติศาสนาประจำชาติและนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” จึงนำมาสู่คำถามที่ว่า บทบาทของศาสนาบนพื้นที่สาธารณะควรจะอยู่ในจุดไหนและปัญหานี้จะแก้ได้อย่างไร?

ภายหลังจากการปฏิวัติเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ในตะวันตกประมาณอย่างช้าที่สุดในช่วงทศวรรษที่ 17 เป็นต้นมา ก่อให้เกิดสังคมสมัยใหม่ที่ศาสนาและรัฐเป็นอิสระจากกัน การแยกศาสนาและรัฐออกจากกันเหตุผลและหลักการพื้นฐานคือป้องกันไม่ให้เกิดการก้าวล่วงกิจกรรมของศาสนาจากรัฐและการแสวงหาอำนาจรัฐเพื่อการปกป้องคุ้มครองและสถาปนาศาสนาในพื้นที่ทางสังคม โดยพื้นที่ทางสังคมเป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นจากการกระทำและการปฏิสัมพันธ์กันของมนุษย์ไม่มีเทพเจ้าผู้สร้างและบิดาทางศาสนาไม่นับรวมว่าเป็นบิดาของสังคม ศาสนาอยู่เหนือไปจากพื้นที่ทางสังคม ศาสนาเป็นเรื่องส่วนบุคคลเป็นเรื่องของจิตวิญญาณของปัจเจกซึ่งอยู่เหนือความสามารถในการถกเถียงซึ่งการเป็นความเชื่อส่วนบุคคลไม่สามารถที่จะนำมาสู่การถกเถียงในพื้นที่สาธารณะได้และที่สำคัญการแยกพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ทางศาสนาออกจากกันเป็นการป้องกันการครอบงำคนในสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ในการแยกกันระหว่างพื้นที่ทางศาสนาและพื้นที่ทางสังคมจึงมีคำถามว่าในพื้นที่ทั้งสองต่างมีการยึดถือ “ศีลธรรม” ในพื้นที่ของตนอย่างไร? ในพื้นที่ทางศาสนาศาสนาทุกศาสนาต่างมีศีลธรรมหรือความดีสูงสุดเป็นของตนเองเช่น ศาสนาพุทธมี “วิมุต” หรือความหลุดพ้นถือเป็นความดีอันสูงสุดถือเป็นหนทางสู่พระนิพพานเป็นธรรมอันหมดจดดับซึ่งภพชาติไม่มีเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ศาสนาคริสต์และอิสลามศีลธรรมหรือความดีอันสูงสุดคือการทำเพื่อพระเจ้าการเชื่อในพระเจ้าและปรารถนาต่อการกลับสู่พระเจ้าเป็นเจ้าหลังความตายส่วนเรื่องการตัดสินถูกผิดเป็นหน้าที่ของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า ส่วนในพื้นที่ทางสังคมที่ศาสนาถูกแยกออกไปต่างสมานเอาศีลธรรมที่สนับสนุนให้เกิดความเป็นสมัยใหม่และถือเป็นศีลธรรมสากลที่ได้รับการยอมรับและสอดคล้องกับความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งเรื่องของสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความเท่าเทียม ตลอดจนถึงความถูกต้อง เป็นเหตุเป็นผล และความยุติธรรม

ในเรื่องของความเป็นศีลธรรมและความเป็นเหตุเป็นผลและเรื่องของความเชื่อส่วนบุคคลบนพื้นที่สาธารณะของนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ดูเหมือนจะเป็นความไม่สมเหตุสมผลและความไร้ซึ่งศีลธรรมอันดีของศาสนาที่ก้าวล่วงแทรกแซงกิจกรรมของสังคม กลับกลายเป็นต้นแบบของศีลธรรมอันดีในสังคมไทยที่เกิดมาจากพุทธศาสนาเป็นผู้ล่วงละเมิดทางศีลธรรมและจริยธรรมความดีงามที่เป็นกฎเป็นกติกาสากลของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม รัฐและผู้นำทางศาสนาละเมิดแทรกแซงกระบวนการนโยบายรัฐบาลซึ่งเป็นอำนาจสาธารณะเป็นสิทธิอันพึงมีพึงได้ของคนทุกคนในสังคมแต่ผู้นำทางศาสนาและรัฐบาลกลับละเมิดสิทธิและหลักการดังกล่าวเพียงเพื่อรักษาอำนาจความชอบธรรมความบริสุทธิ์ยุติธรรมและความได้เปรียบของตนเองเหนือคนและกลุ่มคนในสังคม หากจะถามหาความเป็นเหตุเป็นผลและความสมเหตุสมผลของนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” จึงไม่มีเหตุไม่มีผลไม่สมเหตุสมผลและไม่มี ความชอบธรรม เพราะบนพื้นที่สาธารณะการที่จะยอมรับว่ามีเหตุมีผลและนำมาถกเถียงหรือกำหนดเป็นนโยบายได้ต้องเป็นเหตุผลที่มีความเป็นสาธารณะไม่เป็นเหตุเป็นผลส่วนตัวหรือส่วนกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งสามารถตั้งคำถามวิพากษ์วิจารณ์และที่สำคัญไม่เป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่ไม่สามารถหาข้อสรุปให้มีความคิดเห็นและความต้องการให้ตรงกันได้เลยโดยเฉพาะประเด็นเรื่องศาสนา ความเป็นเหตุเป็นผลหรือความสมเหตุสมผลมีจุดเริ่มต้นจากจุดนี้เป็นสำคัญ

ดังนั้นในการที่จะตอบคำถามที่ว่าบทบาทของศาสนาบนพื้นที่สาธารณะควรจะอยู่ในจุดไหนและปัญหาการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองนี้จะแก้ได้อย่างไร? เราควรจะเริ่มต้นตั้งแต่การผลักดันการแยกศาสนาออกจากรัฐให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างเป็นจริง ๆ จัง ๆ โดยการแบ่งบทบาทขอบเขตและหน้าที่ที่ชัดเจนระหว่างกันของรัฐและศาสนา บทบาททางศาสนาในพื้นที่สาธารณะควรได้รับการแบ่งให้ชัดเจนว่าศาสนาเป็นเพียงผู้อบรมสั่งสอนศีลธรรมและคุณงามความดีทางศาสนา

ให้กับศาสนิกในศาสนาตน บทบาทของรัฐเป็นเพียงผู้คุ้มครองในหลักสิทธิเสรีภาพทางศาสนาของคนในสังคมโดยที่ไม่ไปยุ่งเกี่ยวและอุปถัมภ์สนับสนุนส่งเสริมศาสนาใดศาสนาหนึ่งและที่สำคัญรัฐจะต้องไม่อ้างความเชื่อและคำสอนทางศาสนาในการแสวงหาอำนาจและเข้าสู่อำนาจเพื่อปกครอง ในขณะเดียวกันหากองค์กรทางศาสนาจะเข้ามายุ่งเกี่ยวในปริมนทลของพื้นที่ทางการเมืองซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะศาสนาจะต้องให้ความชอบธรรมและและให้การสนับสนุนอยู่บนหลักการของความเป็นสมัยใหม่ทั้งเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคและความเท่าเทียมไม่อ้างหลักการทางศาสนาที่ให้ผลประโยชน์แก่ชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งไม่สร้างอำนาจการครอบงำและไม่สร้างเงื่อนไขให้เกิดการกดขี่ต่อคนในสังคม นักปราชญ์และปัญญาชนศาสนาต้องตั้งมั่นอยู่บนพุทธธรรมที่ต้องการให้มนุษย์บรรลุเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นักปราชญ์และปัญญาชนชาวพุทธต้องไม่ตั้งมั่นอยู่บนพระสัทธรรมปฏิรูปที่ผิดเพี้ยนบิดเบี้ยวและสนับสนุนต่อการครองอำนาจของผู้ปกครอง นักปราชญ์และปัญญาชนชาวพุทธต้องประสงค์ต่อการทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่หลุดพ้นจากความทุกข์และการถูกจองจำซึ่งคือความเป็นอิสระภาพ

ความล้มเหลวของนโยบาย

การกำหนดนโยบายที่ขาดการมองปัญหาอย่างรอบด้านและขาดความรู้ความเข้าใจในปัญหาเชิงโครงสร้างและกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาแล้วในประการแรกจึงนำไปสู่ประเด็นการวิพากษ์ในประการที่สองคือนำไปสู่ความล้มเหลวของนโยบาย โดยพื้นฐานของการวิพากษ์และภาพที่ทำให้มองเห็นความล้มเหลวดังกล่าวเป็นพื้นฐานที่วางอยู่บนตัวของกระบวนการนโยบายที่อ้างถึงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับคนในสังคมแล้วนำมาสำรวจถึงสภาพสังคมภายหลังจากการกำหนดใช้นโยบายซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและจากการสำรวจถึงสภาพของสังคมที่เกิดขึ้นภายหลังจากการกำหนดใช้นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ทำให้เห็นข้อเท็จจริงที่เป็นที่ประจักษ์และสามารถบอกได้ว่าเป็นความล้มเหลวของนโยบายอยู่สามประการ ที่จะวิพากษ์ให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวประสบกับความล้มเหลวและไม่สามารถที่จะสร้างความปรองดองสมานฉันท์ขึ้นในสังคมได้จริง **อย่างแรก** นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ **อย่างที่สอง** ประชาชนไม่เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และ **อย่างที่สาม** สันติสุขจะไม่เกิดขึ้นบนกระบวนการนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5”

ประการแรก นโยบายไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ อย่างที่กล่าวไปแล้วว่าศาสนาเป็นเรื่องส่วนตัวเป็นความดีอันสูงสุดเป็นความเชื่อส่วนบุคคลในเมื่อเป็นความดีสูงสุดและเป็นความเชื่อส่วนบุคคลแล้วการจะนำมาบังคับใช้ให้ครอบคลุมและได้ผลจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เพราะในพื้นที่สาธารณะดังกล่าวต่างมีความหลากหลายอยู่ในตัวยังเป็นความเห็นความเชื่อทางศาสนาซึ่งไม่สามารถ

จะนำมาแก้ไขปัญหาได้เพราะเป็นความดีสูงสุดส่วนบุคคลเป็นความเห็นที่แตกต่างกันและไม่สามารถตัดสินว่าสิ่งไหนถูกผิดได้ ประกอบกับการที่อภิปรายไปในความผิดพลาดประการแรกจากการไม่เข้าใจซึ่งปัญหาที่แท้จริงซึ่งเป็นปัญหาในลักษณะเชิงโครงสร้างทางสังคม นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” จึงเป็นเหมือนยาแก้ปวดประคบที่คอยหลอกหลอนประชาชนในสังคมว่าเป็นนโยบายที่สร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคมตลอดจนสร้างความสงบสันติและความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับประชาชนในประเทศ

อันที่จริงแล้วความสงบสันติที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นความสงบสันติจอมปลอมความสงบสันติที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดขึ้นมาจากหลักธรรมทางศาสนาหรือนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ตามที่กล่าวอ้างแต่อย่างใด แต่เป็นความสงบที่เกิดขึ้นมาจากความกลัวต่ออำนาจรัฐและความกลัวต่อผู้นำที่มีอำนาจเผด็จการเต็มรูปแบบ ในช่วงระยะเวลาที่นโยบายดำเนินอยู่เป็นช่วงระยะเวลาที่รัฐบาลยังคงใช้อำนาจเผด็จการทางกฎหมายบังคับข่มขู่ประชาชนผู้เห็นต่างโดยเฉพาะกฎหมายมาตรา 44 ประกอบกับคำสั่งของคณะ คสช. ไม่ให้มีการชุมนุมทางการเมืองจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการแสดงความคิดเห็นมีการลงโทษจับกุมคุมขังถึงขั้นรุนแรงต่อผู้ฝ่าฝืนคำสั่ง ดังนั้นความสงบสันติที่มีการอ้างถึงว่านโยบายตลอดจนหลักธรรมทางศาสนาสามารถที่จะแก้ไขปัญหาความวุ่นวายในสังคมให้กลับมามีความสงบสันติได้จึงไม่เป็นความจริง นอกจากนั้นนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และสร้างความสงบสันติในสังคมไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอันจะนำไปสู่ความสงบสันติได้ เพราะเหตุใดนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ เหตุผลก็เพราะนโยบายดังกล่าวไม่สามารถที่จะเข้าใจปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ปัญหาที่เกิดจากประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ที่อำนาจรัฐเป็นเครื่องมือและสร้างเงื่อนไขให้เกิดความยากจน ความอยุติธรรม และการได้รับการปฏิบัติจากรัฐเยี่ยงทาสประกอบกับการกระทำของศาสนาเป็นการกระทำที่ไม่ได้ตอบโต้ความต้องการที่แท้จริงของคนในสังคมความต้องการที่จะสร้างสังคมที่เท่าเทียมเสมอภาคยุติธรรมความต้องการที่จะปลดปล่อยพวกเขาจากพันธนาการของอำนาจรัฐกลุ่มทุนและผู้มีอำนาจที่บังคับกดขี่ขูดรีดสองมาตรฐานอันเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเขาต้องพบเจอกับความยากจนข้นแค้นและถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา

ตลอดระยะเวลาที่นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” บังคับใช้ปัญหาความขัดแย้งไม่เคยหมดไปจากสังคมอย่างดีที่สุดก็ถูกกลบเกลื่อนไว้ชั่วคราวและนับวันยิ่งรอการปะทุออกมา ยังมีประชาชนอีกมากมายที่เห็นต่างจากรัฐถูกไล่ล่าจับกุมคุมขังและถูกทำให้สูญหาย ในขณะที่ผู้นำทางศาสนาตลอดจนคนในสังคมที่บอกว่าตนเองเป็นชาวพุทธรักความสงบสันติสามัคคียังคงไม่ให้ความสนใจ ยิ่งไปกว่านั้นศาสนายังผลิตซ้ำชุดความเชื่อแบบเดิมซ้ำ ๆ ถึงการสร้างสามัคคีสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม

อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งและทำให้สังคมสงบสุขร่มเย็นได้ อีกอย่างนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” จะเป็นนโยบายที่สร้างปัญหาความขัดแย้งขึ้นมาอีกด้วยเพราะการที่รัฐไม่มีความเป็นกลางทางศาสนาเลือกสนับสนุนและให้ความสำคัญกับศาสนาใดศาสนาหนึ่งโดยเฉพาะเป็นการละเมิดซึ่งสิทธิเสรีภาพทางศาสนาที่มีความเท่าเทียมกันซึ่งประเด็นทางศาสนาถือเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของคนในสังคมและจะเป็นการนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างศาสนาและศาสนิกชนในศาสนาต่าง ๆ ในสังคมและจะยิ่งเป็นการเติมเชื้อไฟของความขัดแย้งทางศาสนาระหว่างพุทธกับอิสลามที่เป็นอยู่ในสังคมโดยเฉพาะปัญหาชนกลุ่มน้อยทางศาสนา และปัญหาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวทั้งความขัดแย้งทางการเมืองของคนในสังคมและความขัดแย้งทางศาสนาจะยังคงดำเนินต่อไปอย่างไม่สิ้นสุดตราบไต่ที่นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ยังไม่สามารถที่จะกลับไปแก้ไขปัญหาที่แท้จริงซึ่งเป็นต้นตอของความขัดแย้งและความวุ่นวายในสังคมตลอดจนตราบไต่ที่ศาสนายังไม่ทบทวนบทบาทของตนเองและไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนในสังคมอันเป็นความต้องการที่เป็นอุดมการณ์ทางศาสนา อุดมการณ์ที่ปลดปล่อยมนุษย์ให้หลุดพ้นจากความลำบากยากเข็ญและความมืดมนอนธการ ไม่มีศาสนาใดในโลกที่ปรารถนากดขี่ข่มเหงประชาชนไม่ต้องการปลดปล่อยมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยาก นอกจากศาสนาของชนชั้นปกครองที่ปรารถนาแต่การกดขี่ข่มเหงเอารัดเอาเปรียบ

ประการที่สอง ความมั่นคงปลอดภัยไม่เกิดขึ้นกับประชาชน ธรรมชาติของสังคมมนุษย์หรือสังคมใดก็ตามแต่เมื่อมีการกดขี่ข่มเหงมีการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อหลุดพ้น ประวัติศาสตร์บอกแก่เราเสมอว่าการต่อสู้ดิ้นรนมีขึ้นและดำรงอยู่ทุกสังคมตั้งแต่สังคมทาสในสมัยโบราณ สังคมศักดินาในยุคกลาง ตลอดจนถึงทุนนิยมในปัจจุบันซึ่งทุก ๆ การต่อสู้กับอำนาจการ กดขี่ข่มเหงประสบกับความอันตรายที่มีความชอบธรรมในทางกฎหมายที่ผู้ปกครองเป็นผู้บังคับใช้ ในสังคมไทยประวัติศาสตร์ของการต่อสู้กับการกดขี่จากผู้มีอำนาจต้องมีคนแล้วคนเล่าที่ต้องสูญเสียความเป็นอิสรภาพทั้งถูกจับกุม ถูกคุกคาม ทำร้าย ต้องลี้ภัยไปต่างประเทศ และหนักที่สุดคือถูกกระทำให้ถึงแก่ความตาย ซึ่งสิ่งที่น่าสลดใจคือมันเกิดขึ้นในสังคมที่ต่างบอกว่าเป็นสังคมพุทธที่มีความโอบอ้อมอารีย์และมีความเมตตาปราณีซึ่งกันและกัน ยิ่งไปกว่านั้นการกระทำที่รุนแรงจากรัฐและผู้มีอำนาจกลับได้รับการยอมรับจากคนในสังคมว่ามีความชอบธรรมซึ่งตกลงแล้วเอาเข้าจริง ๆ เรากำลังอยู่ในสังคมที่พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงจริงหรือเปล่า? รูปแบบหลักการและเจตนารมณ์ทางศาสนาต่างผิดเพี้ยนบิดเบือนจนแทบจะไม่ใช่ความเป็นศาสนาของ “พุทธะ” ในสังคมไทย สังคมไทยต่างยอมรับความรุนแรงที่กระทำต่อนิสิต นักศึกษาและประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 หรือ 6 ตุลา 2519 ของผู้มีอำนาจ ศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความรุนแรงสลายการชุมนุม “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป” ของพระกิตติคุณโทซึ่งมีความสนิทสนมสัมพันธ์แนบแน่นอย่างดีกับผู้ปกครอง สังคมไทยต่างยอมรับและปิดปากเงียบไม่มีการ

พูดถึงเหตุการณ์ใช้ความรุนแรงของผู้ปกครองในเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬปี 2535 สังคมไทยต่างสนับสนุนให้ใช้ความรุนแรงต่อผู้เห็นต่างทางการเมืองที่เรียกตนเองว่า “ไพร่” เพื่อต่อสู้กับชนชั้นนำที่เป็น “อำมาตย์” จนนำไปสู่โคกนาฏกรรมกลางกรุง 99 ศพ ซึ่ง 6 ศพ ในนั้นเกิดขึ้นในวัดปทุมวนาราม ซึ่งเป็นศาสนสถานและเขตอภัยทาน ศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือผลิตวาทกรรมทางการเมือง “**ฆ่าเวลา** **บาปกว่าฆ่าคน**” ของ ว. วัชรเมธี ซึ่งเป็นวาทกรรมที่เกิดขึ้นประจวบเหมาะ กับ สถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในขณะนั้น สังคมไทยต่างเห็นดีเห็นงามกับการกระทำของผู้มีอำนาจรัฐที่กระทำการอันรุนแรงต่อพลเมืองที่เป็นศัตรูทางการเมืองแต่กลับแอบอ้างใส่ร้ายป้ายสีว่าเป็นผู้มีความพยายามล้มล้างการปกครองล้มเจ้าล้มสถาบันแต่กลับเห็นดีเห็นงามกับการกระทำของรัฐประหารของนายพลและกลุ่มทุนตลอดจนผู้อยู่เบื้องหลังซึ่งถือเป็นล้มล้างการปกครองอย่างแท้จริงในระบอบประชาธิปไตย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความวิปริตผิดเพี้ยนของสังคมไทยที่เห็นผิดเป็นถูกเห็นดีเป็นชั่วเห็นความไม่ถูกต้องดีงามเป็นความถูกต้องชอบธรรม

ปัญหาความวิปริตผิดเพี้ยนของสังคมไทยที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ที่กล่าวมา เป็นสิ่งที่จะบอกกับเราว่าความไม่ชอบมาพากลเหล่านั้นจะเกิดขึ้นและกำลังเกิดขึ้นอยู่ไม่เคยสูญหายไปจากสังคมไทย และกับพลเมืองผู้ต่อต้านแข็งขันกับอำนาจรัฐและต่อสู้กับอำนาจของผู้ปกครองที่คอยกดขี่ข่มขู่เอาเปรียบพวกเขาอย่างไรซึ่งมนุษยธรรมอันดี เช่นกัน ในขณะที่นโยบาย “**หมู่บ้านรักษาศิล 5**” เกิดขึ้นและดำเนินการอยู่ปัญหาการคุกคามจากรัฐและผู้มีอำนาจเกิดขึ้นอย่างไม่มีที่ท่าว่าจะสิ้นสุด นับตั้งแต่คณะ คสช. รัฐประหารยึดอำนาจในปี 2557 และในขณะที่นโยบาย “**หมู่บ้านรักษาศิล 5**” ในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ยังดำเนินการบังคับใช้ มีประกาศคำสั่งของหัวหน้าคณะรัฐประหารในการคุกคามสิทธิพลเมืองอยู่ตลอดเวลาเช่นประกาศของคณะรัฐประหารให้บุคคลที่มีอำนาจเห็นว่า เป็นภัยต่อความมั่นคงเข้ารายงานตัวปรับทัศนคติซึ่งการกระทำในลักษณะนี้ถือเป็นการคุกคามสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองภายในรัฐ พลเมืองหลายคนเข้ารายงานตัวต่างถูกคุมขังโดยอ้างเหตุผลเพื่อปรับความเข้าใจและชี้แจงถึงความจำเป็นของการทำรัฐประหารของ คสช. แต่มีพลเมืองบางคนบางกลุ่มที่แข็งขันต่ออำนาจรัฐต่างต้องลี้ภัยทางการเมืองออกนอกประเทศ เช่น สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ประวิณ ชัชวาลพงศ์พันธ์ จอม เพชรประดับ หรือ กลุ่มวงดนตรีไฟเย็นที่ ลี้ภัยไปอยู่ลาวและถูกกดดันจากเจ้าหน้าที่รัฐจนต้องขอความช่วยเหลือจากโครงการช่วยเหลือผู้ลี้ภัยนานาชาติ (IRAP) ให้การช่วยเหลือลี้ภัยไปฝรั่งเศสเพื่อความปลอดภัย

นอกเหนือจากนั้นยังมีกลุ่มผู้ลี้ภัยทางการเมืองอื่น ๆ ที่ต้องถูกบังคับให้สูญหายเพียงเพราะเป็นผู้มีความเห็นต่างจากผู้มีอำนาจและชนชั้นนำในไทยทั้งเกิดขึ้นอย่างโจ่งแจ้งและการเกิดขึ้นอย่างลับ ๆ จากการปฏิบัติการคุกคามของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยตลอดระยะเวลาที่คณะรัฐประหาร คสช. มี

อำนาจ และตลอดระยะเวลาที่ นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ดำเนินการอยู่จนกระทั่งมีการเลือกตั้ง และมีรัฐบาลสืบทอดอำนาจที่ส่วนใหญ่เป็นรัฐบาลในสมัย คสช. ผู้ลี้ภัยทางการเมืองถูกบังคับให้สูญหายคนแล้วคนเล่าทั้งคนอย่างเด่น คำแหง อธิธิพล สุขแป้น หรือ ดีเจซุนโฮ หายตัวไปในปี 2559 วุฒิพงศ์ กชธรรมคุณ หรือโกตี๋ หายตัวไปในปี 2560 สุรชัย ด่านวัฒนานุสรณ์ หรือ สุรชัย แซ่ด่าน ชัชชาญ บุปผาวัลย์ หรือ สหายภูษณะ ไกรเดช ลือเลิศ หรือ สหายกาสะลอง หายตัวไปในปี 2561 ชูชีพ ชีวะสุทธิ หรือลุงสนามหลวง สยาม ธีรวุฒิ หายตัวไปในปี 2562 หรือ ล่าสุต คนอย่างวันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ ที่ลี้ภัยไปอยู่กัมพูชาต้องถูกบังคับสูญหายและยังไม่ได้รับคำตอบใด ๆ จากผู้นำรัฐบาลและผู้มีอำนาจ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่เห็นต่างไปจากผู้ปกครองจะต้องได้รับการคุกคามจากอำนาจรัฐอย่างโหดเหี้ยมอำมหิตและไร้ซึ่งความรับผิดชอบใด ๆ และแสดงให้เห็นว่านโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์เป็นเพียงโฆษณาชวนเชื่อและเป็นเพียงข้ออ้างของชนชั้นนำทางศาสนาและผู้มีอำนาจในการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับตนเอง ในขณะที่รัฐบาลอ้างถึงความต้องการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และประกาศใช้นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” พลเมืองไม่เคยมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พลเมืองในสังคมต่างหวาดระแวงต่ออำนาจของผู้นำและการคุกคามต่อสิทธิเสรีภาพสิทธิในการแสดงออกทางการเมืองสิทธิในการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์และสิทธิในความเห็นต่างต่อผู้มีอำนาจและผู้นำเผด็จการ เราจะต้องสูญเสียพลเมืองที่ต่อสู้กับการกดขี่ของผู้มีอำนาจอีกกี่คนสังคมถึงจะเกิดความสามัคคีปรองดองขึ้น ความสามัคคีปรองดองจะไม่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการที่ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือแต่ความสามัคคีปรองดองจะเกิดขึ้นหากสามารถสร้างสังคมแห่งความยุติธรรมขึ้นมาได้ ความยุติธรรมที่ไม่มีการเลือกปฏิบัติความยุติธรรมที่ไม่มีการละเว้นและความยุติธรรมที่ไม่มีสองมาตรฐาน

ประการที่สาม สันติสุขไม่เกิดขึ้นในสังคมไทยบนความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมือง
 ในสังคมใดใดก็ตามที่ยึดโยงเอาสถาบันศาสนาเข้าไว้กับอำนาจทางการเมืองสังคมนั้นจะต้องประสบกับความวุ่นวายและไร้ซึ่งสันติสุขที่แท้จริงในสังคม ตัวอย่างมีให้เห็นทั้งเหตุการณ์ในยุโรปยุคกลาง ในเยอรมัน ในอังกฤษ ในฝรั่งเศส จนท้ายที่สุดต้องเกิดสงครามการรบราฆ่าฟันและนำมาซึ่งการแยกศาสนาออกจากอำนาจรัฐ ในสังคมไทยถึงแม้จะมีการกล่าวอ้างว่าวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทยไม่เคยใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองจนก่อให้เกิดความรุนแรงเหมือนดังตะวันตกแต่รัฐไทยก็ยังคงใช้ศาสนามอมเมาประชาชนกดขี่ข่มเหงและสร้างความสยบยอมต่อคนในสังคม ชนชั้นนำปกครองไทยใช้ศาสนาสร้างความสยบยอมสร้างภาวะความหวาดกลัวสร้างความเหนือกว่าของตนต่อไพร่ต่อทาสต่อขวานาต่อกรรมกรต่อคนในสังคมจนสุดท้ายก่อให้เกิดความไร้ซึ่งอิสรภาพและความเป็นคนที่สมบูรณ์ นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เป็นกระบวนการหนึ่งของความพยายามจากชนชั้นนำที่

ต้องการสร้างความเหนือกว่าและสร้างความชอบธรรมเพื่ออำนาจในการกดขี่ขูดรีดและการเอารัดเอาเปรียบ

นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เป็นนโยบายที่พยายามสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นกับคนในชาติในสังคมตามที่กล่าวอ้างในวัตถุประสงค์ เมื่อรัฐบาลและหน่วยงานองค์กรทางพระพุทธศาสนาเลือกใช้หรือสนับสนุนศาสนาใดศาสนาหนึ่งขึ้นบนพื้นที่สาธารณะจึงบ่งบอกถึงความไม่เป็นกลางทางศาสนาและความไม่เป็นกลางทางศาสนาแบบนี้จะนำไปสู่ความวุ่นวายและสันติสุขจะไม่เกิดขึ้นในสังคมซึ่งขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ต้องการสร้างความปรองดองสมานฉันท์สงบสันติสามัคคี สันติสุขจะไม่เกิดขึ้นในสังคมไทยผ่านกระบวนการทางศาสนาหรือกระบวนการทางพระพุทธศาสนาตามที่หน่วยงานองค์กรของพระพุทธศาสนาต้องการหากศาสนายังคงให้อำนาจการครอบงำกับรัฐใช้ศาสนาสร้างสภาพการกดขี่ของชนชั้นนำต่อคนในสังคมและพระพุทธศาสนาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในสังคมได้ สันติสุขจะไม่เกิดขึ้นบนความเอารัดเอาเปรียบ บนการกดขี่ข่มเหง บนความอยุติธรรม และบนการกระทำต่อคนอย่างไร้ซึ่งความเป็นคน

ในกระบวนการที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ของการสร้างความสงบสันติและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม แต่ในความจริงที่ขาดการมองปัญหาให้รอบด้านในกระบวนการทางประวัติศาสตร์จึงก่อให้เกิดการกำหนดปัญหาที่ผิดพลาดและนำไปสู่ความล้มเหลวของนโยบาย นโยบายดังกล่าวขัดกับหลักความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางศาสนาเพราะศาสนาถือเป็นเรื่องความเชื่อส่วนบุคคลแต่รัฐกลับนำความเชื่อดังกล่าวเข้าสู่พื้นที่สาธารณะซึ่งมีความหลากหลายและเป็นพหุนิยมการสนับสนุนศาสนาใดศาสนาหนึ่งในพื้นที่ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการละเว้นและเลือกปฏิบัติไม่มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน วัตถุประสงค์นโยบายและการเข้าใจว่าสามารถสร้างความสงบสันติและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมเป็นความเข้าใจที่ผิดเพราะความสงบสันติที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากกระบวนการของนโยบายแต่ความสงบสันติที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการถูกบังคับให้อยู่ภายใต้กฎหมายที่มีความรุนแรงและการปิดกั้นการแสดงออกทางการเมืองของผู้มีอำนาจ นโยบาย “หมู่บ้านศีล 5” ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมได้เพราะในขณะที่กระบวนการของนโยบายดำเนินการอยู่ยังมีคนถูกคุกคามต้องถอยห่างทางการเมืองถูกจับกุมคุมขังและหนักที่สุดถึงขั้นการถูกบังคับสูญหายดังในกรณีของวันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ หรือ สุรชัย ด่านวัฒนานุสรณ์ เป็นต้น วัตถุประสงค์ของนโยบายที่ต้องการสร้างความสงบสุขสันติให้เกิดขึ้นกลับกลายเป็นว่านโยบายดังกล่าวกลับจะสร้างความวุ่นวายให้เกิดขึ้นในสังคมเพราะการที่รัฐสนับสนุนศาสนาใดศาสนาหนึ่งย่อมกดทับต่อศาสนาและศาสนิกอื่นที่เหลือจนก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบในทางนโยบาย สันติสุขจะไม่เกิดขึ้นในสังคมผ่านกระบวนการทางศาสนาที่ไม่เป็นกลาง ศีลธรรมที่รัฐและผู้นำทางศาสนากำหนดขึ้นเป็นนโยบายและศีลธรรมที่สร้างขึ้นเพื่อเร่งการ

ครอบงำและสนับสนุนการเข้าสู่อำนาจของผู้ปกครอง “ศีล 5” ถูกอ้างถึงในปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลพลเรือนและปัญหาของความวุ่นวายในสังคมจนนำไปสู่การเข้ายึดอำนาจรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช. การกล่าวอ้างถึงศีลธรรมทางศาสนาในการเข้ายึดอำนาจเป็นการพยายามที่จะบอกว่ากลุ่มคณะผู้ทำรัฐประหารเป็นกลุ่มที่มีคุณธรรมและศีลธรรมเป็นกลุ่มคนดีที่ปราศจากผลประโยชน์และเหนือกว่ารัฐบาลพลเรือนที่ฉ้อฉลทุจริตและหลอกลวง แต่ในเมื่อเวลาผ่านไปศีลธรรมและนโยบายที่กล่าวอ้างกลับเป็นศีลธรรมละเว้นและสองมาตรฐานเพราะเมื่อรัฐบาลทหารมีอำนาจปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันยังคงเกิดขึ้นอยู่ต่อเนื่องและหนักยิ่งขึ้นกว่าเดิมเพราะปราศจากการตรวจสอบและถ่วงดุล นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” จึงกลายเป็นนโยบายที่สองมาตรฐานเป็นศีลธรรมที่อิงแอบอยู่กับการรับใช้ “อำนาจ” และ “ผลประโยชน์ทางการเมือง” ของคนบางกลุ่มที่เป็นอภิสิทธิ์ชน เป็น “ศีลธรรมละเว้น” ที่ไม่สามารถใช้เป็นมาตรฐานในการตรวจสอบทางการเมืองได้อย่างเสมอภาคเพราะให้สิทธิพิเศษกับชนชั้นนำที่อ้างว่าเป็นกลุ่มคนดีมีคุณธรรม

การใช้กระบวนการนโยบายและศีลธรรมทางศาสนาครอบงำคนในสังคมสร้างอุดมคติทางการเมืองและการปกครองที่ต้องการคนดีมีคุณธรรมและศีลธรรมในการเป็นผู้ปกครองสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของศาสนาและศีลธรรมที่ขาดการวิพากษ์ ศาสนาที่เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจรัฐถูกวางไว้อยู่บนพานของความศักดิ์สิทธิ์เปรียบผู้ปกครองเป็นดั่งผู้มีบุญบารมี กฎเกณฑ์ทางสังคมถูกจัดระเบียบไว้ให้มีความลดหลั่นเป็นขั้นบันไดตามแต่บุญบารมีและอำนาจวาสนา การเป็นเจ้าของฟาร์มหากษัตริย์ขุนนางอำมาตย์เป็นผู้ปกครองล้วนแสดงถึงการมีคุณธรรมและศีลธรรมที่สูงส่ง การสอนและการเผยแผ่ศาสนาที่ขาดการวิพากษ์จึงนำมาซึ่งปัญหาของสังคมที่ขาดความยุติธรรมและเกิดความเหลื่อมล้ำต่อคนในสังคม ศาสนาและศีลธรรมเชิงวิพากษ์จึงเป็นหนทางแห่งการลบล้างความศักดิ์สิทธิ์ในนามศาสนาและยืนยันถึงเจตนารมณ์ของศาสนาที่แท้จริงคืออะไร

4.3 พุทธศาสนาและศีลธรรมเชิงวิพากษ์

“โลกทัศน์ทางพุทธศาสนากับความหมายของคนดี” ในบทที่ 2 เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้กับผู้ปกครองและผู้มีอำนาจให้มีความเหนือกว่ากลุ่มอำนาจต่าง ๆ ในสังคม ในสมัยสุโขทัยระบอบการเมืองต่างอิงอยู่กับคติของธรรมราชาที่กษัตริย์ทรงบำเพ็ญทศพิธราชธรรม สมัยอยุธยาอิงอยู่กับคติของเทวราชา และสมัยรัตนโกสินทร์ที่อิงอยู่กับคติของสมมุติเทพเป็นบุคคลผู้ทรงธรรมเป็นสมมติราชาเป็นพระโพธิสัตว์ดั่งปรากฏในทศชาติเวสสันดรชาดก การใช้อุดมการณ์ทางพุทธศาสนาเถรวาทในการอธิบายกลไกและระเบียบความสัมพันธ์ของสังคมที่ลดหลั่นกันไปตามแต่กรรมบุญและบารมีทำให้กษัตริย์ทรงเป็นแบบอย่างของศีลธรรมเป็นผู้มีคุณธรรมอันสูงส่งพสกนิกรจึงอยู่ภายใต้ร่มเงาของพระบรมโพธิสมภารผู้บำเพ็ญเพียรธรรม สถาบันกษัตริย์จึงอยู่ในสถานะที่ศักดิ์สิทธิ์การปกป้องและเทิดทูนสถาบันจึงเป็นหน้าที่ความจงรักภักดีจึงเป็นเครื่องหมายของคนดี เมื่อกษัตริย์

ทรงเป็นผู้มีบุญญาธิการที่สูงส่งในศาสนาและเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมจึงทำให้ศาสนาและศีลธรรม อยู่ในสถานะที่ศักดิ์สิทธิ์ การศึกษาศาสนาและศีลธรรมจึงอยู่ในรูปแบบของการสยบยอมต่อความ ศักดิ์สิทธิ์หาได้เป็นรูปแบบของการวิพากษ์ ดังนั้นการนำเสนอในประเด็นนี้จึงเป็นการนำเสนอพุทธ ศาสนาและศีลธรรมเชิงวิพากษ์เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าการเผยแพร่และการสอนศีลธรรมที่ขาดการ วิพากษ์ของคนในสังคมทำให้สถานะทางศาสนากลายเป็นความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งในศาสนาและศีลธรรมที่ ศักดิ์สิทธิ์นั้นธำรงไว้ซึ่งความไร้ระเบียบของสังคมและก่อให้เกิดความอยุติธรรมซึ่งขัดกับความเป็นจริง ในเจตนารมณ์ที่แท้จริงของพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นจากปัญญาของมนุษย์เพื่อความหลุดพ้นปราศจากการ ครอบงำหาใช่เป็นศาสนาเพื่อการกดขี่ของผู้มีอำนาจ นอกจากนั้นการวิพากษ์ดังกล่าวพยายามที่จะ ชี้ให้เห็นว่าเมื่อศาสนามีความสัมพันธ์กับอำนาจทางการเมืองความหมายของศีลธรรมจึงผูกขาดและรับ ใช้ผู้มีอำนาจ ศีลธรรมจึงกลายเป็นเครื่องหมายระหว่างคนดีกับคนเลวเป็นเครื่องมือแห่งการแบ่งแยก คนระหว่างผู้สนับสนุนผู้มีอำนาจว่ารักชาติรักสถาบันกับผู้อยู่ฝักใฝ่ตรงข้ามกับผู้มีอำนาจว่าเป็นภัยต่อ ความมั่นคงและชาติบ้านเมือง

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ถือกำเนิดขึ้นจากปัญญาของมนุษย์ไม่ได้อ้างอิงจากอำนาจของพระเจ้าหรือเทวบัญชาเป็นอเทวนิยมและให้ความสำคัญกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ผู้ซึ่งมีเหตุมีผลและมี สติปัญญา บนการใช้ความเป็นเหตุเป็นผลของสัทธรรมในการแสวงหาความจริงถูกวางอยู่บนหลักการ สองประการคือการวิพากษ์และการตั้งข้อสงสัยต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม การวิพากษ์และการตั้ง ข้อสงสัยเป็นสิ่งที่ทำให้สัทธรรมอยู่เหนือโลกของความเพ้อฝันโลกของการหลอกลวงโลกของการม งายและโลกของการครอบงำจากบางสิ่งบางอย่างจากความกลัวความหลงและความไม่รู้จนนำไปการ บรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของจิตวิญญาณคือนิพพาน การวิพากษ์และการตั้งข้อสงสัยของสัทธรรมต่อ กรณีย์ที่พบกับเทวทูตทั้ง 4 คนเกิด คนเจ็บ คนตาย และ นักบวช เป็นตัวอย่างของการตั้งคำถามตั้งข้อ สงสัยคิดวิพากษ์จนนำไปสู่ความดับทุกข์ในที่สุด การกระทำของสัทธรรมเป็นที่ยืนยันว่าพุทธศาสนา มุ่งหวังต่อการวิพากษ์สิ่งต่าง ๆ ในสังคมไม่ปราศจากการสยบยอมแต่ปราศจากการแสวงหา ข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่การปลดปล่อยให้เป็นอิสระจากพันธนาการที่ครอบงำ การตั้งข้อสงสัยและ วิพากษ์ของสัทธรรมเกิดขึ้นว่าพุทธะไม่ใช่สิ่งทิ้งมลายแต่วางอยู่บนการวิพากษ์อย่างเป็น เหตุเป็นผลจนก่อให้เกิดปัญญา บนความที่เกิดจากปัญญาของมนุษย์ พุทธศาสนาจึงตั้งอยู่บน ข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์และหักล้างได้เป็นเรื่องปกติธรรมดา ศาสนาของพุทธะจึงไม่มีความน่ากลัว ไม่เป็นสิ่งที่ลึกลับไม่อยู่เหนือความสามารถของมนุษย์ที่จะรับรู้ได้ไม่เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นสิ่งที่ ปัญญามนุษย์สามารถที่สืบค้นเสาะแสวงหาวิพากษ์วิจารณ์ได้ซึ่งแตกต่างจากศาสนาอื่นที่เชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ เกิดจากการประทานให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งลึกลับเป็นสิ่งที่อยู่เหนือความสามารถของมนุษย์ที่จะ เสาะแสวงหาและพิสูจน์ได้

การอภิปรายดังกล่าวทำให้เห็นข้อเท็จจริงอยู่สองประการ **ประการแรก** พุทธศาสนาสนับสนุนความเป็นเหตุเป็นผล สนับสนุนการตั้งข้อสงสัยตั้งคำถามและวิพากษ์วิจารณ์สืบค้นหาข้อเท็จจริง พุทธศาสนาเชื่อมั่นในความสามารถและความเป็นเหตุเป็นผลของมนุษย์ที่ปลดปล่อยตนเองโดยปัญญาของมนุษย์ตลอดจนปฏิเสธการสยบยอมและความมงาย ศาสนาของพุทธะสนับสนุนความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มนุษย์ที่ได้รับการปลดปล่อยจากพันธนาการปรารถนาให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์จากการกดขี่และการครอบงำ **ประการที่สอง** พุทธศาสนาที่เกิดจากการตั้งข้อสงสัยตั้งคำถามและการวิพากษ์อย่างเป็นเหตุเป็นผลนั้นศาสนาของพุทธะจึงไม่ได้วางอยู่บนพานของความศักดิ์สิทธิ์ที่จะแตะต้องละเมิดไม่ได้ศาสนาของพุทธะไม่เป็นสิ่งลึกลับเหนือการรับรู้และเหนือความสามารถของมนุษย์ที่จะสืบค้นแสวงหาข้อเท็จจริง ศาสนาของพุทธะเปิดกว้างต่อกระบวนการแสวงหาความรู้และบรรลุความจริงต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมไม่ใช่เพียงแต่บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อ้างความเป็นเจ้าของอำนาจพิเศษอ้างถึงบุญญาธิการที่สูงส่งกว่าคนอื่นเพื่อความดีความชอบของตนเอง

เมื่อพุทธศาสนามีความบริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นจากปัญญาของมนุษย์เป็นอเทวนิยมและไม่วางอยู่บนพื้นฐานของความศักดิ์สิทธิ์มุ่งปรารถนาปลดปล่อยมนุษย์ออกจากอวิชชาคือความไม่รู้และปลดปล่อยออกจากความทุกข์ทั้งปวง แต่เมื่อเข้ามาผูกพันกับอำนาจทางการเมืองในสังคมไทย เข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองและชนชั้นนำ ศาสนาจึงกลายเป็นพลังงานและเครื่องมืออันศักดิ์สิทธิ์ในการควบคุมคนในสังคม พุทธศาสนาดตกเป็นเครื่องมือของชนชั้นนำไทยที่ด้านหนึ่งถูกสร้างให้เป็นภาพพื้นอันศักดิ์สิทธิ์ ล่วงละเมิดไม่ได้ผ่านการพรรณนาเทศนาสั่งสอนให้ยึดถือเป็นระเบียบเป็นกฎเป็นกติกากฎเป็นแบบแผนของสังคม “เราอยู่ใต้ร่มพระบรมโพธิสมภารอันเป็นดินแดนที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญเพียรเพื่อการตรัสรู้เป็นพระอนุพุทธะสัมมาสัมพุทธเจ้าในชาติต่อไป ท่านทั้งหลายจงพร้อมเพรียงกันเป็นข้าราชการบริพารที่ดีตามรอยพระยุคลบาท สัมครสมานสามัคคีและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ จงเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมรักใคร่กลมเกลียวซึ่งกันและกัน” ในอีกด้านหนึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือปลอบประโลมความโศกเศร้าอาดูรความยากจนคนแค่นและความขุ่นข้องหมองใจ “ท่านทั้งหลายจงหมั่นย่ำเตือนในจิตใจและปลอบโยนกันเถอะว่าในโลกสวรรค์ท่านทั้งหลายจะได้พบกับความสุขอันเป็นนิจันรินทร์มีอาหารทิพย์บังเกิดมีบริวารรับใช้” ประโยชน์ทั้งหลายจะเกิดขึ้นแก่ใครเมื่อมนุษย์เกิดมาในสังคมและถูกครอบงำให้คิดให้เชื่อว่าความยากจนคนแค่นความเหลื่อมล้ำต่ำสูงและการแปลกแยกระหว่างคนจนกับคนรวยเป็นผลมาจากการสั่งสมบุญบารมีในชาติปางก่อนที่แตกต่างกันส่งผลมาถึงชาตินี้ให้พบกับการตกระกำลำบากให้พบกับความยากจนอดสูและการเกิดมาชาตินี้จึงถือเป็นการเกิดมาชดใช้กรรม การใช้ศาสนา กดขี่เอาไรต์เอาเปรียบเช่นนี้เป็นการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดความเป็นอิสระภาพและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะเมื่อชนชั้นนำใช้พุทธศาสนาครอบงำความคิดของคนในสังคมให้ยอมรับกรรมที่กระทำ

มาจากชาติปางก่อนและกล่อมเกลามาให้เป็นพลเมืองดีเป็นผู้ว่านอนสอนง่ายภายใต้อำนาจการกดขี่เป็นผู้มีศีลธรรมเพื่อความผาสุกในชาติหน้าเท่ากับว่าการเกิดมาเป็นมนุษย์ในชาติปัจจุบันที่มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันถูกลดคุณค่ากลายเป็นการสยบยอมต่ออำนาจการกดขี่และถูกรอบงำโดยการหลอกลวงถึงโลกหน้าลวงลวงที่จะมาถึงในอนาคต ความเป็นคนที่สมบูรณ์และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมในการเกิดมาคราวนี้จึงสูญสิ้นและหมดความหมาย การกระทำที่เกิดขึ้นในชาตินี้จึงเป็นการกระทำที่ชดใช้กรรมในชาติปางก่อนและสร้างกรรมที่ดีเพื่อในโลกอนาคตที่จะมาถึงไม่ใช่เป็นการกระทำเพื่อต่อสู้กับการกดขี่เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในโลกนี้ ศาสนาจึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือปลอบประโลมจิตใจผู้คนที่กำลังถูกเอารัดเอาเปรียบและความ อยุติธรรมที่ชนชั้นนำสร้างขึ้นให้กลายมาเป็นความยุติธรรมและการสยบยอมต่ออำนาจไม่ต่อต้านและแข็งขึ้น

เมื่อพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือของชนชั้นนำศีลธรรมของสังคมที่ถูกวางขึ้นจึงเป็นศีลธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของการพยายามสร้างความสยบยอมของคนในสังคม ชนชั้นนำไทยผูกโยงสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวและจรรโลงไว้ซึ่งสังคมอันดีงาม การกระทำใดก็ตามแต่ที่สร้างความเสียหายและความเดือดร้อนวุ่นวายอันจะเป็นภัยต่อสถาบันทั้งสามการกระทำนั้นจึงถูกตีขลุมให้เป็นพฤติกรรมที่ไม่ชอบและไร้ซึ่งศีลธรรม สังคมที่สงบสุข ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง การประพาดิติประพาดิชอบ รักและเทิดทูนสถาบันหลักของชาติล้วนอยู่ในคำนิยามของศีลธรรมที่ชนชั้นนำและผู้ปกครองไทยสร้างขึ้น ดังนั้นจึงไม่แปลกที่กลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงที่ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายอนุรักษนิยมประท้วงขับไล่รัฐบาลที่มาจากประชาธิปไตยจะถูกนิยามว่าเป็นผู้รักชาติแต่ขณะเดียวกันหากกลุ่มผู้เห็นต่างและชุมนุมต่อต้านอำนาจรัฐบาลฝ่ายอนุรักษนิยมจะถูกผลักดันให้เป็นผู้ชังชาติ เพราะสถาบันทั้งสามในความหมายคือสถาบันที่ฝ่ายอนุรักษนิยมชนชั้นนำและผู้ปกครองเป็นผู้นิยามและผูกขาดการตีความแต่เพียงฝ่ายเดียวเพราะ “ชาติ” ไม่ได้อิงอยู่กับประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ มีศักดิ์และสิทธิ์เท่าเทียมกันเป็นคนเหมือนกัน แต่ “ชาติ” อิงอยู่กับความมั่นคงและอิงอยู่กับผลประโยชน์ของชนชั้นนำและผู้ปกครอง ผู้ที่เห็นต่างจึงเป็นแคไพร่และทาสที่ไม่สามารถมีศักดิ์และศรีที่เท่าเทียมกัน หน้าที่ของศีลธรรมที่เป็นเครื่องมือของชนชั้นนำและผู้ปกครองจึงเป็นหน้าที่ที่คอยรับใช้ผู้มีอำนาจสร้างการสยบยอมให้เกิดขึ้นกับคนในสังคมผ่านบรรยากาศการกล่อมเกลามาในพื้นที่ประชาสังคมให้คิดให้เชื่อให้มองโลกและให้สยบยอมต่อการกดขี่อย่างไม่รู้ตัวผ่านปัญญาชนของสังคมซึ่งทำหน้าที่ขับเคลื่อนและผลักดันความต้องการของชนชั้นในพื้นที่ประชาสังคม

พุทธศาสนาที่เป็นเครื่องมือของผู้ปกครองประเภทที่ในมุมมองหนึ่งปลอบโยนจากความบอบช้ำอันเป็นสภาพที่เกิดจากการกดขี่ปลอบประโลมโดยการกล่าวอ้างถึงกรรมเก่าและในอีกมุมมองหนึ่งกลับสนับสนุนอำนาจเพื่อกดขี่โดยการอ้างถึงบุญญาธิการบุญบารมีที่แตกต่างกันเป็นสิ่งที่พุทธะไม่พึง

ปราถนา เพราะพุทธศาสนาของพุทธะเป็นศีลธรรมอย่างหนึ่งที่ดำรงไว้เพื่อช่วยเหลือสังคมมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากในสังสารวัฏ แต่ทำไมการช่วยเหลือให้มนุษย์หลุดพ้นจากอำนาจและการกดขี่ของผู้ปกครองชนชั้นนำและนายทุนจึงไม่เป็นการช่วยให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏ การปลดปล่อยให้มนุษย์หลุดพ้นจากการกดขี่ข่มเหงเอารัดเอาเปรียบและสร้างสภาพให้บุคคลมีความเป็นอยู่ที่ดีเป็นสิ่งหนึ่งที่จะนำพวกเขาเหล่านั้นหลุดพ้นจากวัฏสงสาร การปลุกฝังให้เขาจมอยู่กับอำนาจที่ไม่ชอบธรรมและสร้างสภาพการกดขี่ให้เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีจึงทำให้เขาต้องก่อกรรมทำเข็ญจนชิงวิ่งราวบรรพมาพันแก่่งแย่งชิงดีซึ่งสิ่งสำคัญคือมันจะนำไปสู่วัฏสงสารเวียนตายเวียนเกิดไม่พบกับความหลุดพ้นที่แท้จริง สิ่งนี้ต่างหากที่ถือเป็นหมุดหมายเป็นเจตนารมณ์เป็นจุดประสงค์ที่แท้จริงของพุทธศาสนาที่ต้องการปลดปล่อยมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากจากพันธนาการและจากการถูกกดขี่ข่มเหงรังแก ปัญญาชนชาวพุทธต้องทำความเข้าใจใหม่และทบทวนบทบาทที่แท้จริงของพุทธศาสนาและบทบาทที่แท้จริงของปัญญาชนว่าแท้จริงแล้วบทบาทหน้าที่ของศาสนาและบทบาทหน้าที่ของปัญญาชนควรจะเป็นแบบไหนและควรทำอะไร?

มายาคติศีลธรรมแบบพุทธ ในกระบวนการระหว่างพุทธศาสนากับความสัมพันธ์กับอำนาจทางการเมืองในพื้นที่ประชาสังคมปัญญาชนเป็นเครื่องมือหนึ่งของชนชั้นนำที่ผลักดันความต้องการของชนชั้นให้บรรลุผลสำเร็จ ในความหมายของปัญญาชนสำหรับทั่วไปเราอาจนึกถึงนิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์คนที่มีความรู้หรือจำกัดอยู่แค่ชนชั้นนำชนชั้นสูง นอกเหนือไปจากนั้นปัญญาชนในความหมายครอบคลุมถึงผู้ที่มีบทบาทในการสร้างอุดมการณ์ปลุกฝังแนวคิดสร้างโลกทัศน์ให้เกิดขึ้นในสังคมด้วย เช่น ศิลปิน นักร้อง ผู้อาวุโสผู้เฒ่าผู้แก่ และครอบคลุมไปจนถึงผู้มีหน้าที่ในหน่วยงานองค์กรที่คอยควบคุมหรือกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ แล้วผลักดันขับเคลื่อนในพื้นที่ประชาสังคมเช่น นักวิชาชีพ ผู้ชำนาญการ เจ้าหน้าที่รัฐ นอกจากนั้นหากเรามองในมิติของประวัติศาสตร์เราจะพบว่าในสังคมที่ได้รับการพัฒนาต่อ ๆ กันตามลำดับขั้นนั้นมักจะมีปัญญาชนที่เป็นมรดกตกทอดมาจากประวัติศาสตร์ทุกสังคมเสมอ ตัวอย่างที่ดีที่สุดคือ “ปัญญาชนศาสนา” การพัฒนาทางสังคมมนุษย์ในอดีตที่พัฒนามาตั้งแต่ยุคโบราณ ยุคกลาง และยุคสมัยใหม่ในปัจจุบันโดยเฉพาะในยุคกลางที่ศาสนาทรงอิทธิพลทางความคิดและการดำรงชีวิตของสังคมมนุษย์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ปัญญาชนศาสนาจึงเป็นผู้ผูกขาดความรู้และสหวิทยาการต่าง ๆ ของสังคมทั้งการสอนหนังสือ การรักษาพยาบาล และการพัฒนาสังคม

หากมองในสังคมไทยเราจะพบปัญญาชนอยู่ 2 ลักษณะ ลักษณะแรก ปัญญาชนที่ยึดโยงอยู่กับชนชั้น ปัญญาชนลักษณะนี้เป็นปัญญาชนที่สืบทอดและยึดถือกันมาหรือเป็นมรดกตกทอดกันมาจากประวัติศาสตร์และถูกผูกโยงไว้กับโครงสร้างทางสังคมเพื่อการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์แก่ชนชั้น

ในทางศาสนาปัญญาชนลักษณะนี้ เช่น สมเด็จพระสังฆราช พระราชาคณะ ไปจนถึงสมณศักดิ์อื่น ๆ ในทางกลไกของอำนาจรัฐปัญญาชนในลักษณะนี้จึงเป็นในรูปแบบของนักชำนาญการหรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการองค์การ ครู อาจารย์ในโรงเรียน หรือเจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ ลักษณะที่สองคือ ปัญญาชนที่เป็นอิสระจากชนชั้น ปัญญาชนลักษณะนี้เป็นปัญญาชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับเทคนิค ไม่เกี่ยวข้องกับการควบคุม และสร้างรูปแบบกิจกรรมของชนชั้นแต่สนับสนุนหรือขับเคลื่อนอุดมการณ์ของชนชั้นต่าง ๆ เช่นนักบวช พระธรรมดาทัวไปที่ไม่มีสมณศักดิ์บุคคลทั่ว ๆ ไป หรือผู้อาวุโสผู้เฒ่าผู้แก่ผ่านบทบาทของการบอกเล่าประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิต

ในพื้นที่ประชาสังคมปัญญาชนทั้งสองลักษณะนี้เป็นตัวแสดงสำคัญในการผลักดันและขับเคลื่อนความต้องการของชนชั้นสร้างบรรยากาศสร้างโลกทัศน์มุมมองและปลูกฝังแนวคิดอุดมการณ์ให้กับคนในสังคมตลอดมา ปัญหาที่มีอยู่ว่า บทบาทของปัญญาชนในการปลูกฝังศีลธรรมในสังคมไทยเป็นบทบาทที่ไม่สอดคล้องกับสังคมที่มีความเป็นสมัยใหม่และไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนการกระทำของรัฐศาสนาและปัญญาชนในลักษณะแบบนี้จะนำความอันตรายมาสู่อำนาจรัฐและพระพุทธศาสนาหากไม่มีการปรับตัว

บทบาททางศาสนาปัญญาชนเป็นผู้ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนชูประเด็นและผลักดันความต้องการของชนชั้นขึ้นในสังคมผ่านการประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมและโครงการต่าง ๆ ขึ้น เช่น โครงการขับเคลื่อนวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เป็นต้น ซึ่งในโครงการเหล่านี้ในใจความหลัก ๆ แล้วล้วนสอดแทรกกิจกรรมที่อ้างถึงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมให้กับคนในสังคมใน ทุก ๆ โครงการ หรือแม้แต่นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ก็เป็นนวัตกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นจากปัญญาชนในลักษณะนี้ซึ่งผู้เขียนขอยกตัวอย่างนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ขึ้นมาอภิปรายเพื่อแสดงให้เห็นว่าปัญญาชนลักษณะนี้มีบทบาทอย่างไรในกระบวนการนโยบายบนพื้นที่ประชาสังคมที่ถูกจัดตั้งขึ้นในมิติของศาสนา

นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เป็นนโยบายในคำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชในขณะนั้นเพื่อแสดงถึงความต้องการในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติซึ่งสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ถือเป็นปัญญาชนของชนชั้นที่เกิดขึ้นมาจากมรดกตกทอดทางประวัติศาสตร์ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับรัฐไทย ในนโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” นอกเหนือไปจากสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ผู้ดำริเริ่มยังมีปัญญาชนที่ยึดโยงกับชนชั้นในลักษณะอื่น ๆ ที่เข้าไปเกี่ยวข้องในการผลักดันขับเคลื่อนนโยบายทั้งคณะสงฆ์ผ่านการควบคุมของมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สถานศึกษา ภาคเอกชน หน่วยงาน

องค์กรต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการ เช่นกระทรวงกลาโหม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมประชาสัมพันธ์ กองทัพบก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานองค์กรของตน เช่น ร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดโครงการกิจกรรมเพื่อรณรงค์สร้างกระแส ส่งเสริมสนับสนุนกำลังคน เจ้าหน้าที่ บุคคลากร หรืออนุญาตให้เจ้าหน้าที่จัดกลุ่มรวมเป็นหมู่คณะร่วมเป็นจิตอาสาช่วยวัด ชุมชน หรือหมู่บ้านจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนา เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมที่หลากหลายให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม รณรงค์ประชาสัมพันธ์เชิญชวนข้าราชการในสังกัดทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเข้าร่วมเป็นสมาชิกครอบครัวศีล 5 และสมัครเป็นอาสาปกป้องพระพุทธศาสนาประจำหน่วยงาน กำชับส่วนราชการที่อยู่ในส่วนภูมิภาคให้การสนับสนุนส่งเสริมในทุกกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบตามอำนาจหน้าที่ สอดแทรกสาระความรู้เกี่ยวกับหลักการของศีล 5 ในกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานผ่านช่องทางของหน่วยงานเจ้าหน้าที่ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลและควบคุมหน่วยงานองค์กรของรัฐ

ปัญหาเรื่องของศีลธรรมในสังคมไทยเมื่อกำหนดใช้นโยบาย “หมู่บ้านรักษาศีล 5” มีอยู่ว่าเมื่อเรากล่าวถึงเรื่องของศีลธรรมเรามักจะให้นิยามความหมายไปในทางของศีลธรรมทางพุทธศาสนา ไม่ใช่ศีลธรรมในความหมายของ morality รัฐชนชั้นนำและปัญญาชนในสังคมไทยพยายามผลักดันและสนับสนุนนิยามของศีลธรรมที่อิงอยู่กับมิติทางพุทธศาสนาเป็นแม่แบบศีลธรรมของสังคมไทย ศีลธรรมเป็นพื้นฐานของ “คนดี” เมื่อมีศีลธรรมเป็นพื้นฐานพวกเขาจะเป็นคนดีเมื่อคนดีมีศีลธรรมทางศาสนาเป็นพื้นฐานพวกเขาจะประพฤติปฏิบัติดีทำแต่สิ่งที่ดีต่อสังคมดังคำของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงกล่าวไว้ว่า “อันว่าศีล 5 เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล 5 ด้วยกันสังคมนั้น ๆ คือประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข” (สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2557) นอกจากนั้นศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาพร่ำสอนถึงอันสงส์ของการมีศีลธรรมขั้นพื้นฐานเห็นได้จากข้อสรุปของศีล 5 เป็นต้น เราจะมีความสุขได้ก็เพราะเรามีศีล เราจะมีโภคทรัพย์สมบัติได้ก็เพราะเรามีศีล เราจะถึงสวรรค์ถึงนิพพานได้ก็เพราะเรามีศีล ดังนั้นศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยที่รัฐและศาสนาพยายามสร้างขึ้นจึงเป็นศีลธรรมที่ปลูกฝังเรื่องของ “คนดี” และเรื่องของ “ความเชื่อ” เชื่อว่าเมื่อทำสิ่งนี้จะได้รับสิ่งนี้ตอบแทน เชื่อว่าคนมีฐานะทางสังคมเพราะเกิดจากอันสงส์ของศีลธรรม เป็นต้น ปัญหาที่มีอยู่ว่าเมื่อสังคมถูกปลูกฝังด้วยศีลธรรมทางศาสนาคนในสังคมจึงไม่คำนึงถึงความยุติธรรม ปัญหาความเหลื่อมล้ำการเอาัดเอาเปรียบในกระบวนการยุติธรรมระหว่างคนจนกับคนรวยหรือแม้แต่ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย คนในสังคมต่างก็หมั่นยอมรับเป็นเพียงเพราะเชื่อว่าเป็นกรรมเก่าที่ติดตัวมา ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพราะยังมีการสนับสนุนการใช้ความรุนแรงกับผู้เห็นต่างทางการเมืองการบังคับสูญหาย ความเสมอภาคจึงไม่มีเพราะศาสนาคอยค้ำยันความไม่

เท่ากันของคนในสังคมผ่านคติเรื่องบุญบาปมี ฉะนั้นเมื่อศีลธรรมของสังคมยึดโยงอยู่กับศีลธรรมทางศาสนาและให้ความสำคัญกับเรื่องของ “คนดี” ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องความยุติธรรมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาค การเมืองการปกครองใดหากทำเพื่อประเทศชาติบ้านเมืองและสังคมการเมืองการปกครองนั้นย่อมเป็นสิ่งที่ดีการรัฐประหารจึงเกิดขึ้นในสังคมไทยอยู่เสมอเพราะการรัฐประหารแทบทุกครั้งล้วนอ้างถึงการปราบปรามทุจริตคอร์รัปชันและการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและอ้างถึงศีลธรรมอันดี

แต่ในศีลธรรมแบบ morality “คนดี” ไม่จำเป็นที่จะต้องเกิดจากการมีศีลธรรมทางศาสนา เพราะศีลธรรมแบบ morality เป็นศีลธรรมที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดศาสนาไม่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องที่จะมอบศีลธรรมให้แก่มนุษย์ การรู้จักผิดชอบชั่วดีรู้ผิดรู้ถูกหรือการโกรธแค้นริษยาต่อความอยุติธรรมล้วนเป็นสำนึกขั้นพื้นฐานของศีลธรรมแบบ morality ที่ติดตัวมนุษย์มา ในสังคมไทยเมื่อรัฐนำเอาศีลธรรมทางศาสนามาเป็นแม่แบบกำหนดศีลธรรมของคนในสังคมให้มีศีลธรรมตามแบบที่รัฐต้องการความยุติธรรม ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ในศีลธรรมแบบ morality จึงไม่มีความหมาย ศีลธรรมทางศาสนาในสังคมไทยเปรียบเสมือนเป็นศีลธรรมยกเว้นเพราะสามารถใช้อธิบายได้สำหรับผู้มีอำนาจที่จะทำการเพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นแต่ใช้ไม่ได้สำหรับประชาชนที่เรียกร้องต่อต้านต่ออำนาจเผด็จการและต่อสู้กับความอยุติธรรม ศีลธรรมทางศาสนามักกลับกลายเป็นเครื่องมือที่แยบยลในการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับรัฐบาลบางครั้งถูกใช้อ้างเพื่อล้มล้างคู่แข่งทางการเมืองเช่นในปี 2557 คณะรัฐประหาร คสช. อ้างถึงพฤติกรรมของรัฐบาลที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงทุจริตคอร์รัปชันอันเป็นการผิดศีลข้อที่ 2 ของศีล 5 ในพระพุทธศาสนา หรือบางครั้งเป็นเครื่องมือสนับสนุนการใช้ความรุนแรงต่อผู้เห็นต่างทางการเมืองที่เรียกร้องความยุติธรรมความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ว่าเป็นผู้ไม่มีคุณธรรมและศีลธรรมทำลายสถาบันหลักของชาติไม่สำนึกบุญคุณแผ่นดิน

การผูกขาดศีลธรรมทำให้กลุ่มคนที่ลุกขึ้นมาต่อต้านกับอำนาจรัฐที่อยุติธรรมกลับกลายเป็นกลุ่มคนที่ “ไม่ดี” สร้างความวุ่นวายและความแตกแยกให้เกิดขึ้นในสังคมทำลายความมั่นคงของชาติ ซึ่งเป็นเครื่องมือของการครองอำนาจในสังคมแบบเก่า แต่ในสังคมยุคใหม่ยุคปัจจุบันยุคที่การสื่อสารไร้พรมแดนยุคของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงได้ง่ายรัฐบาลและศาสนาไม่สามารถที่จะควบคุมและปิดบังข้อมูลข้อเท็จจริงได้ การใช้อำนาจในการควบคุมศีลธรรมของคนในสังคมและปลุกฝังแต่ศีลธรรมทางศาสนาจึงใช้ไม่ได้ผล คนในสังคมรับรู้ถึงข้อเท็จจริงที่ว่าสิ่งไหนผิดถูกและสามารถสำนึกได้จากสติปัญญาไตร่ตรองและความเป็นเหตุเป็นผลของมนุษย์ ศีลธรรมแบบ morality กำลังเกิดขึ้นกับคนในสังคมอย่างแพร่หลายการลุกขึ้นมาต่อต้านประท้วงต่ออำนาจรัฐที่ฉ้อฉล

อยุธยา เห็นแก่ตัว ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในยุคนี้ล้วนเป็นสำนักทางศีลธรรมแบบ morality ที่กำลังแพร่หลายในสังคมไทย การผูกขาดการสร้างศีลธรรมจากรัฐและศาสนาจะเป็นการ นำความอันตรายมาสู่รัฐและศาสนาเพราะสังคมไทยในสมัยปัจจุบันสำนักพื้นฐานทางศีลธรรมของคน ในสังคมรู้ว่าสิ่งไหนถูกสิ่งไหนผิดสิ่งไหนยุติธรรมและสิ่งไหนชั่วร้าย การอ้างถึงศีลธรรมทางศาสนา เป็นแม่แบบของศีลธรรมในสังคมไทยแต่พระยังมีคติความเชื่อโยงประเพณีผิดธรรมเนียมนี้คือการมี ศีลธรรมหรือ? การพร่ำสอนแต่ศีลธรรมให้กับประชาชนแต่ผู้นำรัฐบาลหรือชนชั้นนำต่างโง่งมกับ ประมาทของประชาชน สิ่งฆ่าคนเห็นต่าง ใช้จ่ายภาษีไปกับการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมนี้ คือการมีศีลธรรมหรือ? เมื่อรัฐและศาสนายังใช้อำนาจบังคับยึดเยียดศีลธรรมให้กับคนในสังคมและใช้ เป็นข้ออ้างในการกระทำการต่าง ๆ โดยขัดกับความรู้สึกและการรับรู้ของคนในสังคมศีลธรรมทาง ศาสนาและพุทธศาสนาที่ถูกบังคับให้เชื่อยิ่งถอยห่างออกจากสังคม และเมื่อนั้นพวกเขาจะเลิกรับฟัง ข้ออ้างของรัฐพวกเขาจะเลิกฟังคำสั่งสอนของศาสนาและของพระทั้งปวงศาสนาจะไม่มี ความหมาย

ปัญหาเหล่านี้ล้วนเผยให้เห็นว่าหากต้องการให้ศาสนายังคงมีคุณค่ามีความสำคัญและยืนหยัด อยู่อย่างสง่างามในโลกสมัยใหม่ปัญญาชนศาสนาควรสร้างศีลธรรมที่สนับสนุนความเป็นมนุษย์ที่เท่า เทียมกันศีลธรรมที่ไม่สนับสนุนให้เกิดการกดขี่ขูดรีดจากชนชั้นนำและผู้มีอำนาจศีลธรรมที่ต้องการ ปลดปล่อยมนุษย์เพื่อความหลุดพ้น ปัญญาชนศาสนาควรสร้างโลกทัศน์ใหม่โลกทัศน์ที่นำไปสู่การ มองโลกแบบวิพากษ์เพื่อสร้างมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไม่ใช่มนุษย์ที่ถูกครอบงำอันเป็นผลที่เกิด จากการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือสร้างความหวาดกลัวและความสยบยอมต่ออำนาจและความอยุติธรรม ปัญญาชนทั้งหลายควรกลับมาทบทวนและตั้งคำถามว่าแท้ที่จริงเราควรดำรงอยู่เพื่อเหตุผลใด และ ดำรงอยู่เพื่อใครเพื่อศาสนาของพุทธะหรือเพื่อศาสนาของผู้ปกครอง ปัญญาชนศาสนาควรยืนหยัดอยู่ บนศาสนาของ “พุทธะ” ศาสนาที่ต้องการปลดปล่อยมนุษย์พยายามที่จะชี้แจงอย่างวิพากษ์ต่อ ศาสนาที่ลดทอนและทำลายความเป็นมนุษย์ให้เหลือเป็นเพียงวัตถุสิ่งของ พยายามเปิดโปงอย่างความ เป็นจริงต่อศาสนาและศีลธรรมที่คอยปลอบประโลมให้ยอมรับกับความทุกข์ยาก หน้าที่ของปัญญาชน ศาสนาจะต้องลบล้างมายาคติของศาสนาที่ศักดิ์สิทธิ์ของผู้ปกครองที่คอยสร้างแต่ความหวาดกลัวและ สร้างโลกทัศน์ทางศาสนาและศีลธรรมแบบใหม่โลกทัศน์ของศาสนาและศีลธรรมที่แสวงหาการ ปลดปล่อยมากกว่าการครอบงำและส่งเสริมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

4.4 ศาสนาและศีลธรรมต่อการลดทอนความเป็นมนุษย์

โครงสร้างทางสังคมที่อยุธยาต่างหล่อหลอมคนให้ตกอยู่ในสถานะของการถูกกดขี่และรัด เอาเปรียบ “อเนกนิกรสโมสร” ในบทที่ 2 เป็นเครื่องมือหนึ่งในโครงสร้างของสังคมการเมืองไทยที่ สร้างความชอบธรรมและสถานะทางอำนาจที่ศักดิ์สิทธิ์ให้กับผู้ปกครองและเป็นเครื่องมือหนึ่งในการ แบ่งความเป็นชนชั้นและความไร้ระเบียบของสังคม ในประเด็นนี้จึงเป็นการนำเสนอถึงศาสนาที่ถูก

ผู้ปกครองเข้าครอบครองและกลายเป็นความศักดิ์สิทธิ์ ศาสนาไม่ได้เป็นเพียงแต่เครื่องมือค้ำยันโครงสร้างทางสังคมที่ไร้ระเบียบและก่อให้เกิดความอยุติธรรมให้เกิดขึ้น แต่ศาสนาในมือของผู้ปกครองยังลดทอนความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ผ่านการกดขี่และช่วงใช้โดยอาศัยศาสนาเป็นผู้กล่อมเกล่าในความลำบากยากจนและความทุกข์ยากลำเค็ญว่าเป็นแต่บาปบุญและเวรกรรมในชาติปางก่อน

การพยายามทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นปัญหาที่สำคัญซึ่งในปัจจุบันเป็นเรื่องของสิทธิมนุษยชนที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ การใช้ความรุนแรงหรือภาวะของการทำให้สูญสิ้นความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่เกิดขึ้นผ่านความอยุติธรรม ความรุนแรง การกดขี่ขูดรีดและการเอาเปรียบก่อให้เกิดการต่อสู้เพื่อยืนยันถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จากผู้ถูกกดขี่ที่โยยหาความยุติธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ถูกพรากไป (เปาโล แฟร์, 2017)

ภาวะของการสูญเสียบความเป็นมนุษย์ไม่ได้เกิดขึ้นกับผู้ถูกกดขี่ที่ถูกกระทำจากผู้กดขี่แต่ฝ่ายเดียวแต่เป็นการสูญเสียบความเป็นมนุษย์จากทั้งผู้ถูกกดขี่และผู้กดขี่ที่ในสภาวะการณ์ที่กดขี่ผู้อื่นผู้กดขี่ย่อมสูญสิ้นความเป็นมนุษย์ไปด้วย ในขณะที่การกระทำที่สูญสิ้นความเป็นมนุษย์ของผู้กดขี่ต่อผู้ถูกกดขี่กลุ่มผู้ถูกกดขี่เท่านั้นที่จะดำเนินการภารกิจของการปลดปล่อยและต่อสู้กับความอยุติธรรมการกดขี่ขูดรีดและความรุนแรงเพื่อสร้างความยุติธรรมและสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความเป็นมนุษย์ที่ที่ทำให้สูญเสียบไม่ได้เป็นเรื่องของโชคชะตาฟ้าลิขิตหรือเป็นแต่บุญบารมีกรรมเก่าหรือสวรรค์ประทานพรแต่เกิดขึ้นจากผลลัพธ์ของโครงสร้างและระเบียบของสังคมที่อยุติธรรมจึงก่อให้เกิดการกดขี่ของผู้กดขี่ขึ้นและทำให้ความเป็นมนุษย์ถูกพรากออกไป (เปาโล แฟร์, 2017)

สังคมที่ไร้ระเบียบและโครงสร้างที่อยุติธรรมเป็นเครื่องมือของผู้กดขี่กระทำต่อผู้ถูกกดขี่ให้สูญสิ้นความเป็นมนุษย์ ศาสนาลัทธิคำสอนถึงเรื่องสวรรค์และนรกที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องมือหนึ่งที่บั่นทอนการรับรู้และวิถีคิดของมนุษย์ เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์นึกถึงสวรรค์และเพื่อฝันถึงความสุขในชาติหน้าหรือหวาดกลัวต่อนรกเมื่อชีวิตหลังความตายเมื่อนั้นพวกเขาจะมองไม่เห็นสิทธิในการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของตน (ทอมสัน & จิตร, 2559) เพราะเมื่อนั้นเขาจะถูกครอบงำทางความคิดและประพฤติปฏิบัติตนไปตามผู้ยอมรับแห่งการลิขิตของบุญและบาปแห่งโลกสวรรค์และนรกผู้กดขี่ยอมครอบครองผู้ถูกกดขี่ไว้เป็นข้ารับใช้ ผู้กดขี่มักจะสร้างความชอบธรรมให้การกดขี่ของตนเองซึ่งบางครั้งอาจจะเกิดขึ้นในลักษณะของความเมตตาเป็นห่วงความทุกข์ร้อนของผู้ถูกกดขี่แสดงถึงความรักและความเอาใจใส่ แต่แท้ที่จริงแล้วผู้กดขี่พยายามที่จะหลอเลี้ยงโครงสร้างทางสังคมที่อยุติธรรมและความไร้ระเบียบของสังคมไว้เพื่อประโยชน์ต่อการกดขี่นั้นจึงแสดงให้เห็นว่าทำไมผู้ที่มีความเมตตาอันสูงส่งที่มีความรักและความเอาใจใส่ต่อราษฎรของตนจึงทนไม่ได้ที่ต่อการที่มีสิ่งใดมารุกรานและสั่นคลอน

โครงสร้างทางสังคมที่ไร้ระเบียบอันเป็นแหล่งที่มาอันชอบธรรมของตนเอง (เปาโล แพรี, 2017) การจะเอาชนะโครงสร้างทางสังคมที่ไร้ระเบียบและยุติธรรมขั้นตอนแรกจะต้องวิเคราะห์ถึงสาเหตุและต้นตอของปัญหาที่กระทำและขัดขวางความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพื่อที่จะสร้างสถานการณ์และวิธีการแนวใหม่เพื่อต่อต้านและหักล้างการรับรู้แบบเดิมเพื่อการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ถูกพรากไป (เปาโล แพรี, 2017)

ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างที่อยู่ยุติธรรมและสังคมที่ไร้ระเบียบ ในพัฒนาการของสังคมทุก ๆ สังคมชนชั้นปกครองจะเป็นผู้สร้างศีลธรรมขึ้นเพื่อรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของชนชั้นและอภิสิทธิ์ของผู้ปกครอง (ทอมสัน & จิตร, 2559) ศาสนามีบทบาทในการสร้างสังคมที่ไร้ระเบียบและโครงสร้างที่อยู่ยุติธรรม ศาสนาจะทำหน้าที่ในการกล่อมเกล่าและปลอบโยนคนในสังคมให้ยอมรับกับความทุกข์ยากลำเค็ญและการกดขี่ขูดรีดผ่านธรรมมาสน์เทศนาสั่งสอนว่าเป็นแต่กรรมเก่าที่ประพฤติปฏิบัติกันมาแต่ชาติปางก่อนเป็นบุญบาปมีที่บำเพ็ญมาแต่ชาติที่แล้วก่อให้เกิดการยอมรับในโชคชะตาที่ตนได้รับและดำรงไว้ซึ่งการกดขี่ขูดรีดของผู้มีอำนาจเพียงเพราะเชื่อว่าเป็นเพียงเรื่องโชคชะตาและเวรกรรม การทำบุญบำรุงและส่งเสริมศาสนาของผู้มีอำนาจและชนชั้นปกครองจึงเป็นความหวังดีต่อศาสนาที่จอมปลอมเพราะผู้มีอำนาจและชนชั้นปกครองย่อมรู้ดีว่าหากดำรงไว้ซึ่งความเป็นศาสนาแห่งรัฐและเข้ายึดครองเอาไว้ด้วยคำสอนบทธวดและศีลธรรมอันศักดิ์สิทธิ์และสามารถครอบครองความคิดของคนในสังคมให้ศรัทธาต่อคำสอนและศาสนาที่เพื่อฝังนงมายและชาติจิตสำนึกอย่างวิพากษ์พวกตนจะเป็นผู้ครอบครองโลกและควบคุมประชาชนไว้เพื่อเป็นทาสรับใช้และกดขี่ขูดรีดได้อย่างมั่นคง

ศาสนาถูกชนชั้นปกครองเข้าควบคุมเอาไว้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจและสร้างความชอบธรรมให้กับสังคมที่ไร้ระเบียบและโครงสร้างที่อยู่ยุติธรรม การดำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาที่ละเมิดไม่ได้ด้านหนึ่งก็เพื่อใช้คุ้มครองระเบียบแบบแผนของสังคมที่มีอยู่แล้วให้มีความสำคัญและต้องธำรงรักษาไว้และอีกด้านหนึ่งก็เพื่อปลอบโยนในความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นจากโครงสร้างที่อยู่ยุติธรรมและความไร้ระเบียบโดยการผลัดภาระความรับผิดชอบและสร้างความชอบธรรมโดยอาศัยศาสนาเป็นผู้กล่อมเกล่าและปลอบโยน ศาสนาในมือของผู้ปกครองจึงมีหน้าที่บรรเทาความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นศาสนาแห่งความเมตตาและศาสนาแห่งการปลดปล่อยที่แท้จริง ความทุกข์และความเมตตาในศาสนาของผู้ปกครองด้านหนึ่งก็เป็นความทุกข์ความเมตตาและความปรารถนาดีของศาสนาที่ต้องการให้พ้นจากทุกข์ที่เกิดจากความสับสนวุ่นวายและความไม่สงบสุขที่เกิดขึ้นในสังคม ศาสนาจึงมีหน้าที่ในการเทศนาบรรยายในหลักธรรมของความเมตตาความสามัคคีความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันแต่อีกด้านกลับไม่ให้ความสนใจและทำเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นต่อกรณีที่ชนชั้นปกครองอ้างศีลธรรมและใช้อำนาจกดปราบและสังหารประชาชนที่มีความเห็นต่างจากผู้มีอำนาจและ

ผู้ปกครอง ในความย้อนแย้งของศาสนาที่เกิดขึ้นทั้งสองด้านที่มีลักษณะพยายามปลดปล่อยและมีความเมตตาธรรมและลักษณะที่เมินเฉยต่อความรุนแรงภารกิจของผู้ถูกกดขี่คือต้องเข้าไปผลักดันในลักษณะของศาสนาที่ต้องการปลดปล่อยและมีเมตตาธรรมให้มีความก้าวหน้าและเป็นหน้าที่ของผู้ถูกกดขี่ที่จะต้องถกเถียงถึงอุดมคติและเจตนารมณ์ที่แท้จริงของศาสนาที่ต้องการปลดปล่อยมนุษย์ไม่ใช่เป็นไปเพื่อรับใช้ผู้มีอำนาจหรือชนชั้นปกครองในการกดขี่ขูดรีดแต่เป็นไปเพื่อการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และการรับใช้สังคมคนส่วนรวม (ทอมสัน & จิตร, 2559)

ภารกิจของผู้ถูกกดขี่คือต้องชี้แจงผ่านการถกเถียงวิพากษ์และต่อสู้อย่างเอาการเอางานต่อมุมมองของศาสนาที่เมื่อเข้ามาเป็นศาสนาของผู้ปกครองและเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจรัฐศาสนาจะกลายเป็นพลังงานในการขับเคลื่อนความศักดิ์สิทธิ์ให้กับผู้กดขี่และเป็นพลังงานสำคัญในการควบคุมให้ผู้ถูกกดขี่สยบยอมต่อการกระทำของผู้กดขี่ผ่านคติของบุญและบาปกรรมหรือนรกและสวรรค์ ศาสนาในลักษณะที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมืองศาสนาจึงกลายเป็นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ไร้ระเบียบและค้ำยันโครงสร้างทางสังคมที่ อยู่ดีธรรมก่อให้เกิดการสูญเสียความเป็นมนุษย์ทั้งของผู้กดขี่และผู้ถูกกดขี่ ในสภาวะการณ์ของการสูญเสียความเป็นมนุษย์ในความหวังผู้ถูกกดขี่เท่านั้นที่จะสามารถต่อสู้เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นมาได้เพราะการที่ผู้กดขี่จะเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมที่ตนเองได้ประโยชน์ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก (เปาโล แฟรี, 2017)

ในสภาวะการณ์หนึ่งผู้ถูกกดขี่เป็นความหวังที่จะทำการเปลี่ยนแปลงจะมีกลุ่มผู้ถูกกดขี่บางกลุ่มที่ถูกผู้กดขี่ครอบงำจนไม่สามารถวิพากษ์และสำนึกในการปลดปล่อยยอมเกรงกลัวต่ออำนาจและยอมจำนนต่อสภาวะการณ์กดขี่ของผู้กดขี่และไม่ต่อสู้เพื่อแสวงหาและยืนยันในเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การยอมจำนนต่อสภาวะการณ์ดังกล่าวยอมส่งผลต่อผู้กดขี่รายอื่นให้สูญเสียกำลังใจและไม่ลุกขึ้นมาต่อสู้ (เปาโล แฟรี, 2017) ทางแก้ไขในสภาวะการณ์นี้กลุ่มผู้ถูกกดขี่จำเป็นต้องสร้างสภาวะการณ์ที่รู้หมายถึงการให้การศึกษาการปรึกษาหารือการปลอมโยนและการสร้างกระบวนการคิดอย่างวิพากษ์ร่วมกันเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวปลอบขวัญและให้กำลังใจเพื่อก่อให้เกิดเอกภาพอันแน่นเหนียวซึ่งถือเป็นศีลธรรมอย่างหนึ่งของการต่อสู้เพื่อปลดปล่อย

ในโครงสร้างของศาสนาของผู้กดขี่มักจะมีบุคคลากรของผู้กดขี่และผู้กดขี่ผู้อื่นต่างสำนึกในความอยู่ดีธรรมของตนเองต่อผู้ถูกกดขี่ การเข้าอกเข้าใจของผู้กดขี่ต่อความทุกข์ร้อนของผู้ถูกกดขี่ไม่มีความจำเป็น (เปาโล แฟรี, 2017) การให้การช่วยเหลือเพื่อบรรเทาความทุกข์ยากของผู้ถูกกดขี่การช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ การช่วยเหลือด้านอุปโภคบริโภคไม่มีความหมายตราบใดที่ผู้ที่อยู่ในโครงสร้างศาสนาของผู้กดขี่จะไม่มีจิตสำนึกในจินตภาพและความเข้าใจที่ว่าผู้ถูกกดขี่ไม่ใช่ผู้พึ่งพาแต่เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากความอยู่ดีธรรมของโครงสร้างทางสังคมที่ศาสนาเป็นผู้มี

ส่วนเกี่ยวข้องในความยุติธรรมนั้นและต้องได้รับการแก้ไข ตลอดจนผู้กดขี่ที่สำนึกในความยุติธรรม แต่ไม่สามารถที่จะต่อสู้กับผู้ถูกกดขี่เพื่อการปลดปล่อยที่แท้จริงการสำนึกในความยุติธรรมนั้นก็ไม่มี ความหมาย ผู้ที่อยู่ในโครงสร้างศาสนาของผู้กดขี่จะต้องร่วมต่อสู้อย่างเอาจริงเอาจังและอย่างเป็นทางการ เป็นงานกับผู้ถูกกดขี่ทั้งในทางการเมืองและในทางการสร้างการรับรู้ต่อสังคมในมุมมองที่ศาสนาเป็น ปัญหาต่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และในประเด็นที่ศาสนาเป็นเครื่องมือของการกดขี่เพื่อ เป็นการปลดปล่อยมนุษย์ที่แท้จริงในนามของศาสนา

สรุป

ศาสนาและศีลธรรมที่พร้าสอนในเรื่องของบาปบุญเวรกรรมสวรรค์นรกและศาสนาที่ศักดิ์สิทธิ์ ล้วนเป็นแหล่งที่มาของพฤติกรรมที่วุ่นวาย การทำให้เชื่อในเรื่องของโชคชะตาฟ้าลิขิตและเวร กรรมอันศักดิ์สิทธิ์เป็นการทำให้ผู้ถูกกดขี่จะไม่สามารถเข้าใจปัญหาและความทุกข์ที่เกิดขึ้นของตนว่า เป็นผลมาจากการถูกขังไว้และจากการเอาเปรียบของผู้กดขี่

วิธีการต่อสู้เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเพื่อการปลดปล่อยในมิติทางศาสนานั้นใน ขั้นต้นผู้คนจะต้องยอมรับในขั้นแรกก่อนว่าตนนั้นถูกขังไว้และลดศักดิ์ศรีถูกขังซึ่งความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ไปศาสนาถือเป็นเครื่องมือของผู้กดขี่ที่คอยกัดกร่อนและทำลายความเป็นมนุษย์ (เปาโล แฟรี, 2017) การสอนศาสนาในลักษณะของการเป็นผู้เผยแผ่ทางเดียวของพระของนักบวชและของผู้มี หน้าที่ทางศาสนาที่มีลักษณะของการยึดยึดให้แบบทางเดียวแบบครูกับนักเรียนที่ครูเป็นผู้รู้และ นักเรียนเป็นผู้ไม่มีความรู้และคอยแต่เป็นผู้รับการเติมเต็มล้นนำมาซึ่งการทำลายกระบวนการคิด เชิงวิพากษ์ (เปาโล แฟรี, 2017) การเผยแผ่ศาสนาจะยังเป็นการซ้ำเติมความไม่รู้ของศาสนิกชนให้ หนักยิ่งขึ้น การสอนศาสนาแบบท่องจำหรือโดยการบอกและการพรรณนาถึงความศักดิ์สิทธิ์และความ เหนือกว่าของศาสนาล้วนเป็นเครื่องมือของผู้กดขี่ การสอนศาสนาในเชิงนี้จะไม่นำพาไปสู่การ ปลดปล่อยและการทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การโฆษณาชวนเชื่อในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหารย์และความ ศักดิ์สิทธิ์ของปัจเจกบุคคลหรือศาสดาของศาสนาถือเป็นอาวุธแห่งการครอบงำ การสอนเพื่อ ปลดปล่อยมนุษย์และเพื่อการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์คือการทำให้ศาสนิกชนมีจิตสำนึกอย่าง วิพากษ์คือศาสนาแบบถกแถลงคือการเรียนรู้ศาสนาร่วมกันระหว่างพระ นักบวช และผู้มีหน้าที่ทาง ศาสนากับศาสนิกชนไม่ใช่ระหว่างพระคือผู้รู้ศาสนากับศาสนิกชนที่รอรับการอบรมศีลธรรมคุณธรรม และจริยธรรมแต่เป็นระหว่างพระ นักบวชและผู้มีหน้าที่ทางศาสนากับศาสนิกชนที่เรียนรู้ร่วมกันผ่าน การถกแถลงวิพากษ์เพื่อเปิดโปงความจริงเพื่อความคิดที่สร้างสรรค์และเพื่อออกจากโลกทัศน์ทาง ศาสนาที่ผู้กดขี่สร้างขึ้นมาเพื่อกดทับขังขังไว้และทำลายความเป็นมนุษย์ด้วยตนเอง

ดังนั้นในศาสนาของผู้ถูกกดขี่หรือศาสนาต่อสภาวะการล่มสลายจึงเกิดขึ้นจากการค้นพบจากการตั้งคำถามและการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งความเป็นจริงที่ค้นพบทำให้เห็นว่าสภาวะการล่มสลายของการกดขี่ต่อผู้ถูกกดขี่เกิดขึ้นบนบริบทของการที่ผู้กดขี่มีอำนาจเหนือกว่าผู้ถูกกดขี่ (เปาโล แฟร์, 2017) ศาสนาถือเป็นกุญแจดอกสำคัญที่ผู้มีอำนาจ ชนชั้นนำ นายทุน และศักดินาจะต้องเข้ายึดครองเอาไว้เพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาสถาปัตยกรรมในการขูดรีด การจะต่อสู้เพื่อการปลดปล่อยทั้งผู้กดขี่ผู้อื่นและผู้ถูกผู้อื่นกดขี่ให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเพื่อการสลายขั้วระหว่างผู้กดขี่กับผู้ถูกกดขี่การเรียนรู้ร่วมกันเชิงวิพากษ์เพื่อเปิดโปงถึงการกดขี่และการถูกกดขี่จึงเป็นวิธีการที่จำเป็นและมีความสำคัญ แต่อุปสรรคที่เป็นปัญหาหนึ่งที่ขวางกั้นต่อปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่การวิพากษ์เพื่อปลดปล่อยที่ปฏิเสธไม่ได้คือสภาวะการล่มสลายหรือสถานการณ์ของความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในขณะนั้นกดทับผู้คนที่อยู่ในสภาพนั้น (เปาโล แฟร์, 2017) (ในระบบระเบียบหรือในโครงสร้างทางอำนาจที่ทำให้เกิดความหวาดกลัวหรือภยาคติ) จนก่อให้เกิดการสยบยอมซึ่งการสยบยอมดังกล่าวได้ทำลายจิตสำนึกในการวิพากษ์เพื่อแทรกแซงและปลดปล่อยและกลายเป็นการเสริมสร้างอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ต่อผู้กดขี่ไปในที่สุด ดังนั้นจึงทำให้เห็นว่าสภาวะการล่มสลายของผู้กดขี่ที่จะกระทำต่อผู้ถูกกดขี่ได้คือจะต้องทำให้เกิดความเชื่อหวาดกลัวและสยบยอมราบคาบจนกลายเป็นการว่านอนสอนง่าย การที่เราจะออกจากสถานการณ์นี้ได้ผู้ถูกกดขี่ที่ถือเป็นผู้ที่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้กดขี่จะต้องเรียนรู้เท่าทันปฏิบัติและกล้าที่จะตั้งคำถามและเปิดโปงความจริงอย่างวิพากษ์จึงจะสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปลดปล่อยขึ้นมาได้ ยิ่งผู้ถูกกดขี่กล้าเผชิญหน้ากับความเป็นจริงอย่างวิพากษ์และเปิดโปงได้ดีเท่าไรก็ยิ่งเป็นการเข้าใกล้ความเป็นจริงในการเปลี่ยนแปลงและการปลดปล่อยมนุษย์เช่นกัน (เปาโล แฟร์, 2017) ในความจำเป็นนี้เพื่อขจัดความศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาของผู้ปกครองเพื่อทำลายโครงสร้างทางสังคมที่อยู่ดิธรรมาเอารัดเอาเปรียบสร้างภาวะการกดขี่ให้กับคนในสังคมและเพื่อเปิดโปงถึงพฤติกรรมของศาสนาที่ลดทอนการเป็นมนุษย์ เราจึงนำเสนอศาสนาและศีลธรรมแบบทางเดียวที่คอยครอบงำและทำลายกระบวนการคิดของมนุษย์ให้สูญสิ้นไป และสร้างศีลธรรมทางศาสนาใหม่คือศีลธรรมแบบวิพากษ์ที่พยายามขจัดความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาในนามของโชคชะตาฟ้าลิขิตเวรกรรมและบาปบุญคุณโทษไปสู่ศาสนาและศีลธรรมที่พยายามสร้างพลังอันสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในตัวมนุษย์พลังแห่งการวิพากษ์เพื่อดิ้นรนและแทรกแซงต่อความเป็นจริง

บทที่ 5

บทสรุปและการสังเคราะห์ชิ้นใหม่

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงสถาบันทางการเมืองและสังคมเท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่พึงปรารถนาโดยรวมถึงการจัดวางระบบกระบวนการและวิธีการคิดรวมถึงวิธีการมองโลกชิ้นใหม่ (วัชรพล, 2561) การจินตนาการเพื่อสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการต่อสู้ทางความคิดในระยะยาวเป็นกลยุทธ์เป็นสงครามการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด (วัชรพล, 2561) ศาสนาถือเป็นหนึ่งในอุดมการณ์ในการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงและสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมชิ้นใหม่ พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นจากปัญญาของมนุษย์ปราศจากการอ้างอิงอำนาจจากพระเจ้าอันศักดิ์สิทธิ์หรือเทวบัญชา ให้ความสำคัญกับมนุษย์ผู้ซึ่งมีเหตุมีผลและสติปัญญา บนความเป็นเหตุเป็นผลและสติปัญญาของสิทธิที่แท้จริงนำไปสู่การวิพากษ์และแสวงหาข้อเท็จจริงที่ครอบงำ การตรัสรู้ของพุทธะบ่งบอกถึงเจตนารมณ์ที่ชัดเจนถึงความต้องการแสวงหาหนทางแห่งการพ้นทุกข์และการปลดปล่อยมนุษย์ออกจากพันธนาการ การที่พุทธะตั้งข้อสงสัยต่อเทวทูตทั้งสี่เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าศาสนาของพระองค์ตั้งมั่นอยู่บนการวิพากษ์โดยเหตุโดยผลและสติปัญญาถึงจะออกจากพันธนาการได้ ดังนั้นการศึกษาศาสนาและศีลธรรมของพุทธะที่จะปลดปล่อยศาสนิกชนให้เกิดความหลุดพ้นจึงเป็นการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาที่วางอยู่บนการใช้สติปัญญาและการวิพากษ์ไตร่ตรองอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

ในงาน “อันโตนิโอ กรัมซี การจัดวางความคิดทางการเมือง ปรัชญาปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงและการปลดปล่อยมนุษย์” ของ วัชรพล พุทธรักษา ที่ต้องการนำเสนอความคิดทางการเมืองใหม่ผ่านการวิพากษ์และออกจากกระบวนการคิดของคอมมอนเซนส์ที่ถูกออกแบบและกดทับจากสังคมเดิม และในงานของ เปาโล เฟอร์รี ใน “การศึกษาของผู้ถูกกดขี่” ที่นำเสนอถึงหลักการของการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งหวังต่อการปลดปล่อยมนุษย์ให้พ้นจากพันธนาการและนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้เขียนเห็นว่าในงานทั้งสองสามารถนำเสนอชิ้นใหม่ได้ในมิติของศาสนา ดังนั้นผู้เขียนจึงนำเสนอชิ้นผ่านหัวข้อ “ศาสนาและศีลธรรมแบบวิพากษ์” เพื่อนำเสนอถึงศาสนาในอีกมิติหนึ่งมุมมองหนึ่งที่ต้องการปลดปล่อยมนุษย์และนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

5.1 ศาสนากับการต่อต้านศีลธรรมแบบทางเดียว

ในกระบวนการของการเผยแผ่ศาสนาที่มีลักษณะแบบทางเดียวคือจากพระจากนักบวชหรือจากผู้มีหน้าที่ทางศาสนาผ่านการบอกเล่าบรรยายแต่ฝ่ายเดียวสู่การท่องจำของศาสนิกชนซึ่งบางครั้งการบรรยายและบอกเล่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีเนื้อหาสาระสำคัญที่จะส่งเสริมหรือก่อให้เกิดพลังของการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้นมา การเผยแผ่ศาสนาแบบทางเดียวหรือการบอกเล่าบรรยายให้แต่เพียงฝ่าย

เดียวที่พระนักบวชและผู้มีหน้าที่ทางศาสนาเทศนาหรืออบรมสั่งสอนทำให้ศาสนิกชนเปรียบเสมือนผู้
 ไม่มีความรู้และต้องการแสวงหาความรู้เพื่อการประพฤติปฏิบัติเพื่อการดำรงอยู่เพื่อแสวงหา
 ข้อเท็จจริงและเพื่อความหลุดพ้นแต่เมื่อเป็นการให้ความรู้บรรยายหรือเทศนาสั่งสอนในลักษณะแบบ
 ทางเดียวเราจะได้รับรู้ได้อย่างไรว่าการสั่งสอนเทศนาหรือบรรยายนั้นจะเป็นข้อมูลและความรู้ที่
 ถูกต้องแม่นยำและเป็นจริงไม่มีการปั้นแต่งข้อมูลเพื่อครอบงำศาสนิกชน การเผยแพร่ศาสนาในลักษณะ
 นี้เป็นการเผยแพร่ศาสนาที่มองศาสนิกชนเป็นวัตถุนิตหนึ่งทีโง่เขลาว่างเปล่าเป็นผู้ไม่รู้เป็นผู้พึ่งพาเป็น
 ผู้รอรับการเติมเต็มและรอรับการช่วยเหลือหรือชี้ความสว่างทางธรรมให้เกิดขึ้น การเผยแพร่ศาสนาใน
 รูปแบบนี้จึงมีลักษณะที่ทำให้ศาสนิกชนของตนเป็นเหมือนมนุษย์ที่ไร้จิตวิญญาณเป็นมนุษย์ที่รอการ
 เติมเต็มยิ่งเขาหรือเธอถูกเติมเต็มศีลธรรมได้เต็มที่เท่าไรหรือเธอยอมได้รับการเชิดชูสรรเสริญมาก
 ขึ้นเท่านั้น เขาหรือเธอยอมรับการเติมเต็มได้ดีเท่าไรผู้มีอำนาจผู้ปกครองต่างได้ประโยชน์ได้ดีเท่านั้น
 (เปาโล แฟรี, 2017) ซึ่งผลลัพธ์ในการเผยแพร่ศาสนาในลักษณะนี้คือการทำลายกระบวนการคิดเชิง
 วิพากษ์ทำให้ศาสนิกชนเฉื่อยชาต่อการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ทำให้ศาสนิกชนเป็นผู้รอรับการเติมเต็ม
 ศีลธรรมและคุณธรรมแบบทางเดียวไม่ไตร่ตรองตั้งคำถามและวิพากษ์ว่าศีลธรรมและคุณธรรมนั้น
 ถูกต้องเป็นจริงหรือเป็นธรรมะศีลธรรมและคุณธรรมเพื่อการครอบงำของผู้มีอำนาจ ศาสนาใน
 ลักษณะนี้ทำให้ศาสนิกชนยอมรับในสภาพความเป็นอยู่ของตนผ่านมายาคติและบรรยายากาศของการ
 ชัดเกล้าผ่านศาสนาทั้งมายาคติของเวรกรรมบุญบาปและโชคชะตาฟ้าลิขิตส่งผลให้ศาสนิกชนไม่มอง
 ตนเองในฐานะของผู้แทรกแซงและเปลี่ยนแปลงโลกแต่เป็นเพียงผู้ปรับตัวไปตามโลกเท่านั้น

การเผยแพร่ศาสนาแบบทางเดียวที่มีคู่อริระหว่างพระนักบวชและผู้มีหน้าที่ทางศาสนา คือ
 “ผู้รู้” กับ ศาสนิกชนซึ่งเป็น “ผู้ไม่รู้” หรือผู้ไม่มีความรู้อะไรเลยเป็นกระบวนการหนึ่งของศาสนาที่
 สะท้อนถึงอุดมการณ์ของการกดขี่ระหว่างกัน พระนักบวชและผู้มีหน้าที่ทางศาสนาจะมองว่าตนเป็นผู้
 ถือครองความรู้และเป็นผู้มีความรู้ทางธรรมอันเบ็ดเสร็จและจะมองศาสนิกชนเป็นผู้ว่างเปล่าและรอ
 รับการเติมเต็ม การถือครองว่าตนเป็นผู้มีความรู้ทางธรรมอันเบ็ดเสร็จเหนือกว่าศาสนิกชนสะท้อนให้
 เห็นถึงการกดขี่รูปแบบหนึ่งคือระหว่างผู้เหนือกว่ากับผู้ด้อยกว่าซึ่งในการที่เป็นผู้มีความรู้ทางธรรมที่
 เหนือกว่าไม่มีสิ่งใดที่จะยืนยันได้ว่าสิ่งที่ผู้เผยแพร่นั้นไม่ใช่การชักนำไม่คลาดเคลื่อนและมีความถูกต้อง
 แม่นยำ

การป้องกันการถูกชักนำและป้องกันการเผยแพร่ศาสนาไปในทางที่ผิดและป้องกันการครอบงำ
 วิธีแก้ไขคือการส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ หรือ “การเผยแพร่ศาสนาแบบถกเถียง” การ
 เสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์หรือศาสนาแบบถกเถียงเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดวิธีการคิด
 และวิธีการแสวงหาความรู้เพื่อเปิดโปงถึงพฤติกรรมทางศาสนาที่ถูกบิดเบือนและปิดบังเอาไว้โดยผ่าน
 การเรียนรู้ถกเถียงวิพากษ์ร่วมกันของพระนักบวชและผู้มีหน้าที่ทางศาสนากับศาสนิกชนไม่ใช่เป็นไป

ในรูปแบบของการอบรมบรรยายหรือเทศนาสั่งสอนแบบทางเดียวแต่เป็นการอภิปรายถกแถลงวิพากษ์ และตีความ ในการถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวหาได้เป็นการถกเถียงแต่ในเพียงสำนวนโวหาร แต่เป็นการถกเถียงผ่านการเขียนอย่างวิพากษ์จากคนหนึ่งส่งถึงอีกคนเพื่อโต้แย้งในประเด็นเพื่อเป็นการฝึกการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยของการเป็นผู้ยอมรับในการเติมเต็มแต่เพียงฝ่ายเดียว (วัชรพล, 2561) กระบวนการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะส่งเสริมศาสนิกชนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ปราศจากการบังคับและเป็นอิสระจากการครอบงำ (วัชรพล, 2561) ผลดีที่จะเกิดขึ้นกับศาสนาคือจะเป็นการทำให้ศาสนาเกิดความบริสุทธิ์และเพื่อยืนยันในเจตนารมย์ของศาสนาที่แท้จริงไม่บิดเบี้ยว ผิดเพี้ยนหรือตกเป็นเครื่องมือของคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด

ศาสนาแบบทางเดียวเป็นเครื่องมือการกดขี่ของผู้มีอำนาจผ่านคติของความกลัวโดยการปลุกฝังคติความเชื่อของบุญ ผู้มีบุญ สมมุติเทพ บาบ นรกสวรรค์และเวรกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ผ่านธรรมมาสน์และการบรรยายโดยมายาคติดังกล่าวปิดบังข้อเท็จจริงและสร้างความชอบธรรมให้กับสังคมที่ไร้ระเบียบและโครงสร้างทางสังคมที่อยู่ดิรัจฉาน ศาสนิกชนที่ถูกทำลายกระบวนการคิดอย่างวิพากษ์และถูกครอบงำทางความคิดในศาสนาแบบทางเดียวต่างตกอยู่ในภวังของความมืดบอดหวาดกลัวเฉื่อยชา และยอมจำนนต่อชะตากรรมที่ตนได้รับไปในที่สุดอันที่จริงผู้ถูกกดขี่หรือศาสนิกชนไม่ใช่ผู้ถูกพระเจ้าละทิ้งในคริสต์ศาสนา ไม่ใช่บุคคลที่ไม่ได้เข้าสู่นิพพานในพุทธศาสนา ไม่ใช่คนที่อยู่ภายนอกและเป็นภาระของสังคมที่โง่เขลาและจน แต่พวกเขาเป็นผู้ที่อยู่ในกระบวนการทางประวัติศาสตร์มาตลอดเวลาแต่พวกเขามีฐานะในกระบวนการทางประวัติศาสตร์เพียงเป็น “ผู้รับใช้ผู้อื่น” ทางแก้ปัญหาไม่ใช่เพียงแค่การให้ความช่วยเหลือทั้งสาธารณูปการ สาธารณะสงเคราะห์ แจกสิ่งของ เครื่องอุปโภคบริโภคที่ผู้ถูกกดขี่มีสภาพเป็นเพียงผู้ขอรับการช่วยเหลือแต่เป็นศาสนาแห่งการถกแถลงวิพากษ์เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่กดขี่พวกเขาที่ศาสนาเป็นเครื่องมือของโครงสร้างที่อยู่ดิรัจฉาน สร้างการรับรู้ให้ความรู้ที่แสดงให้เห็นว่าพวกเขาเป็นผู้ถูกกระทำและพวกเขามีความสามารถที่เปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองช่วยเหลือตนเองได้และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาและขอรับการช่วยเหลือการบริจจาคีของผู้มีบุญของพระหรือของผู้มีอำนาจจนหมดและไร้ซึ่งศักดิ์ศรีของความ เป็นมนุษย์ (เปาโล แพรี, 2017) การให้ความช่วยเหลือการบริจจาคีของหรืองานด้านสาธารณูปการ หรือสาธารณะสงเคราะห์ของพระเป็นวิถีทางแห่งการช่วยเหลือที่จอมปลอมเป็นวิถีทางแห่งการทำให้เป็น “ผู้ไร้จิตสำนึก” เป็นผู้รอคอยและขอรับการช่วยเหลือเป็นผู้ยอมรับการกระทำจากโลกไม่ใช่ผู้มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงโลกไม่นำไปสู่การพ้นจากความทุกข์ที่แท้จริงได้ ศาสนาแบบถกแถลงจึงเป็นวิธีการที่ปลุกฝังสร้างจิตสำนึกสร้างความเข้าใจในฐานะที่ตนตกอยู่ในความทุกข์ยากสร้างการรับรู้เชิงวิพากษ์ต่อศาสนาที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ค้ำยันโครงสร้างทางสังคมที่อยู่ดิรัจฉาน

วิธีคิดของศาสนาแบบทางเดียวทำให้พระนักบวชและศาสนิกชนเข้าใจว่าการให้ความช่วยเหลือการแจกจ่ายสิ่งของอุปโภคบริโภคการศึกษาแก่เด็กผู้ด้อยโอกาสการอบรมสั่งสอนให้ยอมรับและให้ปฏิบัติตามหลักธรรมจะเป็นวิถีทางแห่งการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุขสามัคคีและยุติธรรม ในอีกด้านหนึ่งเราไม่ปฏิเสธว่าการช่วยเหลือด้านการอุปโภคบริโภคและการให้การสนับสนุนด้านการศึกษาเป็นวิถีทางหนึ่งของการช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากความยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำ แต่กระบวนการเหล่านี้เป็นกระบวนการของการแก้ไขปัญหาหรือการให้การช่วยเหลือเฉพาะหน้าไม่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาในระยะยาวและแก้ไขปัญหาได้จริง วิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้กลับเป็นการซ้ำเติมปัญหาและทำให้ปัญหาความทุกข์ยาก ความยุติธรรม ความเหลื่อมล้ำกลับเป็นปัญหาที่ถูกทับถมหนักเข้าไปอีกเพราะกระบวนการดังกล่าวไปทำลายจิตสำนึกเชิงวิพากษ์ทำให้คนกลายเป็นผู้ไร้จิตสำนึกในการทำความเข้าใจและตั้งคำถามต่อโครงสร้างทางสังคมที่อยู่ยุติธรรมแต่กลับกลายเป็นการให้การยกย่องสรรเสริญผู้มีพระคุณที่ให้การช่วยเหลือว่าเป็นผู้มีพระคุณเป็นพระมาโปรดเป็นพระโพธิสัตว์เป็นเทวดาเดินดิน กระบวนการที่ทำให้เกิดการไร้จิตสำนึกอย่างวิพากษ์ทำให้ปัจเจกบุคคลมองตนเองว่าไม่มีความสัมพันธ์กับโลกและกับโครงสร้างของสังคมมองว่าตนเองเป็นผู้ถูกแยกออกจากโลกเป็นเพียงผู้อยู่ “ในโลก” ไม่ใช่ “ผู้อยู่กับโลก” การถูกกระทำให้เป็นผู้ไร้จิตสำนึกเช่นนี้ศาสนิกชนจะมองตนเองเป็นเพียงผู้รับที่มีการรับรู้แต่จะกลายเป็นเพียงผู้ น้อมรับและปรับตัวให้เข้ากับโลกที่มีผู้ให้เป็นผู้กดขี่ ยิ่งศาสนิกชนปรับตัวอ่อนแอและไร้จิตสำนึกไปกับโลกที่มีผู้ให้ได้ดีมากเท่าไรพวกเขาก็จะเข้ากับโลกของผู้กดขี่ได้ดีมากเท่านั้นหรือเรียกว่า “การอยู่เป็น” การสร้างจิตสำนึกแบบนี้ขึ้นกับศาสนิกชนจึงทำให้เข้ากับเป้าประสงค์ของผู้กดขี่ที่มองว่าการที่ทำให้ศาสนิกชนยอมเป็นแต่เพียงผู้รับขาดจิตสำนึกในการวิพากษ์และขาดความกระหายในการเปลี่ยนแปลงโลกที่ผู้กดขี่ได้สร้างขึ้นก็ปราศจากผลกระทบที่จะเข้ามาเปลี่ยนแปลง (เปาโล แพรี่, 2017)

การจะทำให้ชีวิตของศาสนิกชนมีความหมายมีความเข้าใจว่าตนไม่ได้เป็นภาระของสังคมไม่ใช่คนงี่เง่าขี้เกียจยากจนและไร้ความสามารถไม่มีบุญญาธิการที่สูงส่งศาสนาแบบถกเถียงวิพากษ์ต้องสร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับศาสนิกชนก่อนว่าตนเองเป็นผู้ถูกช่วงใช้เป็นเครื่องมือของผู้กดขี่ โดยมีศาสนาเป็นเครื่องมือในการกดขี่นั้นให้กับผู้มีอำนาจและผู้ปกครอง การสร้างและปลดปล่อยศาสนิกชนให้หลุดพ้นจากการครอบงำทางศาสนาให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พระนักบวชผู้มีหน้าที่ทางศาสนาตลอดจนศาสนิกชนจะต้องเรียนรู้เข้าใจและสื่อสารร่วมกันผ่านศาสนาแบบถกเถียงวิพากษ์ที่ไม่ใช่การรับฟังบรรยายเทศนาและอบรมคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมกันแต่ทางเดียวแต่เป็นศาสนาในแบบที่เรียนรู้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์โต้แย้งเพื่อพิสูจน์หลักธรรมและสิ่งต่างๆ ที่พ้นไปจากความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาตลอดจนอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นสสารัตถะ ผู้เผยแผ่ศาสนาแบบทางเดียวไม่สามารถที่จะชี้แนะและยึดเหนี่ยวให้แบบทางเดียวว่าเป็นความจริงแท้ไม่มี

การครอบงำได้ การคิดและวิพากษ์ร่วมกันจึงเป็นกระบวนการของการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะเราเชื่อว่าการยอมจำนนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เบื้องหน้าและผู้มีอำนาจที่คอยกดขี่จะไม่สามารถ นำพามนุษย์ไปสู่การปลดปล่อยและออกจากความทุกข์ที่แท้จริงได้แต่สิ่งที่จะทำให้นักมนุษยหลุดพ้นจาก การครอบงำจากการกดขี่ผู้อื่นและถูกผู้อื่นกดขี่จนทำให้สูญเสียความเป็นมนุษย์คือการที่มีจิตสำนึก อย่างวิพากษ์คือศาสนาแบบถกเถียงคือการวิพากษ์อย่างเป็นขั้นเป็นตอนอย่างเอาจริงเอาจังต่อเหตุ และผลซึ่งจะทำให้เห็นว่าชีวิตมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่เป็นวัตถุประสงค์ที่จะเป็นแต่เพียงผู้รับฝ่ายเดียวที่คอยแต่เป็น ผู้รอรับการช่วยเหลือเป็นผู้ไม่มีบุญญาธิการเป็นผู้ไม่มีความรู้เป็นผู้มีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่นหรือเพื่อการกดขี่ ของผู้อื่นแต่แสดงให้เห็นว่าชีวิตมนุษย์เป็นผู้มีความรู้สึกมีชีวิตจิตใจมีความคิดความรู้มีความสามารถที่ จะแสวงหาความรู้วิพากษ์วิจารณ์และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อปลดปล่อย ตนเองและแก้ไขความทุกข์ยากและเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

5.2 ศาสนาและศีลธรรมแบบถกเถียง

ศาสนาและศีลธรรมที่ผูกโยงอยู่บนความศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเกินที่มนุษย์จะเข้าใจได้ ประกอบกับการเผยแพร่ศาสนาที่เป็นไปในลักษณะแบบทางเดียวเผยให้เห็นถึงอุดมการณ์ของศาสนาที่ ต้องการครอบงำศาสนิกชน ศาสนาในลักษณะดังกล่าวยังแสดงถึงแหล่งที่มาของอุปนิสัยของคนใน สังคมที่เชื่อใจอย่างนอนสอนง่ายถูกชักนำและถูกครอบงำได้ง่ายเพราะกระบวนการทางศาสนา ดังกล่าวทำลายกระบวนการคิดและจิตสำนึกอย่างวิพากษ์ของศาสนิกชนให้เหลือเป็นเพียงวัตถุสิ่งของ ที่มีการรับรู้แต่เป็นเพียงการรับรู้ในแบบของการยอมรับและรอการเติมเต็มไม่ได้เป็นผู้รับรู้แทรกแซง และเปลี่ยนแปลงอย่างวิพากษ์ การเผยแพร่ศาสนาแบบทางเดียวไม่สามารถนำพามนุษย์ไปสู่การ ปลดปล่อยและพ้นจากความทุกข์ยากลำเค็ญได้ ศาสนาแบบถกเถียงวิพากษ์คือความหวังที่สร้างให้ เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะประกอบด้วยความเป็นมนุษย์ที่ถูกพรากที่จะนำไปสู่การปลดปล่อยชาย และหญิงให้หลุดพ้นจากพันธนาการจากความอยุติธรรมและจากการกดขี่ ดังนั้นในประเด็นของศาสนา ที่ทำลายความเป็นมนุษย์และประเด็นของการเผยแพร่ศาสนาแบบทางเดียวเราจึงนำเสนอศาสนาและ ศีลธรรมแบบวิพากษ์เพื่อการปลดปล่อยมนุษย์ให้หลุดพ้นจากการครอบงำจากมายาคติจากความ หวาดกลัวจากความลุ่มหลงและความคลั่งไคล้ที่เกิดขึ้นในนามของศาสนา

การพยายามผูกอำนาจรัฐและศาสนาเข้าไว้ด้วยกันหรือในนามศาสนาแห่งรัฐเป็นกระบวนการ ส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะเปลี่ยนศาสนิกชนให้เป็นเสมือนเครื่องรับสัญญาณ (เปาโล แฟรี, 2017) ผู้ปกครองพยายามที่จะควบคุมวิธีการคิดและกระบวนการปฏิบัติของศาสนิกชนไม่ให้ต่อต้านแข็งขืน และใช้พลังสร้างสรรค์ของตนแต่เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการสยบยอมและปรับตัวให้เข้ากับโลกที่ ศาสนาของผู้ปกครองสร้างขึ้น เมื่อผู้ปกครองสามารถที่จะควบคุมวิธีการคิดของคนในสังคมเอาไว้ได้ ภัยคุกคามที่อาจจะเกิดต่อผู้ปกครองก็ถูกทำลายลงไปจะคงเหลือแต่ศาสนิกชนที่ปรับตัวอ่อนอ่อนไปกับ

สังคมที่ผู้ปกครองกดขี่ชุดรีดสร้างขึ้นเพื่อความปลอดภัยและความอยู่รอดในสังคมของตน แต่ในขณะเดียวกันยังมีกลุ่มผู้ถูกกดขี่ต่างรู้สึกถึงความ อยู่ดีธรรมที่ตนได้รับและมองเห็นตนเองในกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่มีการต่อสู้ช่วงชิงและถูกช่วงชิงมาอย่างยาวนานจึงเกิดอากาศขบถและมุ่งหวังต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ผู้ปกครองและชนชั้นนำต่างรู้ดีว่าการเร่งครอบงำและกดขี่เข้มแข็งที่หนักข้อยิ่งขึ้นถือเป็นการรักษาอากาศขบถและควบคุมการลุกฮือเอาไว้ได้ (เปาโล แฟร์, 2017) ซึ่งการครอบงำจะดำเนินการในนามของความสงบสันติและในนามของความมั่นคง กลุ่มผู้ก่อการขบถที่ไม่จ่ายยอมต่อการกดขี่ของผู้มีอำนาจต่างถูกประณามว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงเป็นภัยต่อชาติบ้านเมือง ล้มล้างการปกครองพร้อม ๆ กับการถูกใช้ความรุนแรงคุกคามให้เกิดความหวาดกลัว

ศาสนาและศีลธรรมเป็นเครื่องมือหนึ่งในกระบวนการเร่งครอบงำ ชนชั้นสูงและผู้ปกครองต่างใช้กลไกของรัฐเป็นเครื่องมือในการครอบงำ การใช้องค์กรทางศาสนาผลิตวาทกรรมและสร้างความศักดิ์สิทธิ์ การส่งเสริมศีลธรรมเพื่อความเป็นศิริมงคลและเพื่อความสงบสุขร่มเย็นของสังคมบ้านเมืองถือเป็นการเร่งครอบงำโดยอาศัยศาสนาเป็นเครื่องมือ การกล่าวถึงศาสนาและศีลธรรมในมิตินี้ไม่ได้มีความมุ่งหวังที่จะให้เกิดการรู้ทันต่อกลวิธีของผู้ปกครอง แต่เพื่อเป็นการเน้นย้ำว่าศาสนาและศีลธรรมแบบทางเดียวไม่สามารถที่จะสร้างสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ไม่สามารถที่จะสร้างความสงบสุขและความอยู่ดีธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมได้ ศาสนาแบบถกแถลงวิพากษ์จึงมีความสำคัญและเป็นหนทางนำไปสู่ความหลุดพ้นจากการครอบงำและรู้เท่าทันต่อกลไกและกลวิธีของผู้ปกครองที่ต้องการครอบงำกดขี่ช่วงชิงและทำลายความเป็นมนุษย์

ศาสนาที่แสดงออกถึงการครอบงำและบ่มเพาะให้ศาสนิกชนว่านอนสอนง่ายมักจะกล่อมเกล่าให้พวกเขาตกอยู่ในภวังค์ของความกลัวต่ออำนาจเหนือมนุษย์อันศักดิ์สิทธิ์สมมุติเทพหรือเทวบัญชา กลไกของการบ่มเพาะให้ศาสนิกชนสยบยอมคือการทำลายกระบวนการอย่างวิพากษ์และขัดเกล่าให้พวกเขาปรับตัวอยู่ในโลกของผู้กดขี่ (เปาโล แฟร์, 2017) ศาสนาที่สนับสนุนพลังแห่งการวิพากษ์จึงเป็นศาสนาที่ผลิตคนเพื่อสู้กับคตินิยามหรือความเชื่อที่ถูกครอบงำรวมถึงวิธีการมองโลกที่เชื่อสืบต่อกันมาในศาสนาที่ไม่มีการวิพากษ์การมองโลกที่เชื่อสืบต่อกันมาจะทรงพลังเพราะความเชื่อเหล่านั้นจะกลายเป็นเรื่องลึกลับและกลายเป็นความศักดิ์สิทธิ์ (วัชรพล, 2561) ศาสนาแบบถกแถลงวิพากษ์จึงเป็นหนทางแห่งการแสวงหาการปลดปล่อยและลบล้างมายาคติในความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา ศาสนาแบบทางเดียวที่นำเอาข้อมูลคติความเชื่อป้อนเข้าสู่คนแบบทางเดียวโดยอาศัยการบังคับให้เชื่อผ่านคตินิยมผู้ทรงธรรมผู้มีความรู้ทางธรรมผู้มีบุญโดยปราศจากและปิดกั้นกระบวนการเรียนรู้และอภิปรายร่วมกัน การบังคับสอนศาสนาในโรงเรียนการสนับสนุนศาสนาในพื้นที่สาธารณะผ่านนโยบายไม่ใช่เรื่องของการอบรมส่งเสริมคุณจริยธรรมให้ศาสนิกชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นปลดปล่อยจากความทุกข์ยากสังคมชาติบ้านเมืองเกิดความสงบสุขร่มเย็นแต่เป็นการเร่งครอบงำของ

ผู้ปกครอง การปลดปล่อยที่แท้จริงคือกระบวนการของการทำคนให้เป็นคนไม่ได้เป็นการนำข้อมูลไปฝากในคนแต่เป็นการรู้ปฏิบัติคือกระบวนการคิดอย่างวิพากษ์ไตร่ตรองและถกเถียงถึงสาระดีอย่างทะลະปรุโปร่ง ศาสนาแห่งการปลดปล่อยจึงไม่ได้วางอยู่บนพานของความศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานที่มองศาสนิกชนเป็นผู้ไม่รู้การให้อิโวาทการให้คตินธรรมคำขวัญการบังคับท่องจำจึงไม่สามารถนำไปสู่การปลดปล่อย การส่งเสริมให้เกิดการรู้ปฏิบัติถกเถียงวิพากษ์ร่วมกันคือหนทางแห่งการปลดปล่อย ศาสนาแบบทางเดียวจะคอยยับยั้งพลังอันสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ให้หมดสภาพไป ศาสนาแบบถกเถียงวิพากษ์จะเป็นการเสริมสร้างพลังอันสร้างสรรค์ให้เกิดการหยิบยกปัญหาและเปิดโปงความเป็นจริง ศาสนาแบบแรกต้องการที่จะจงจําจิตสำนึกอย่างวิพากษ์เอาไว้เพื่อช่วงชิงและกดขี่ แต่ศาสนาแบบหลังจะตื่นและแทรกแซงอย่างวิพากษ์ต่อสํารัตถะและสร้างความเป็นจริงให้ปรากฏ ในศาสนาแบบถกเถียงศาสนิกชนจะไม่ใช่ว่าคอยรับฟังอย่างสงบเสงี่ยมไม่ใช่ผู้โง่เขลาแต่จะกลายเป็นผู้ร่วมสืบค้นอย่างวิพากษ์ในการสนทนาชนชั้นนำและผู้กดขี่ในศาสนาแบบทางเดียวจะครอบงำและกดขี่พวกเขาได้อีกต่อไป

ศาสนาแบบถกเถียงมุ่งจัดคติของพระ นักบวช และผู้มีหน้าที่ทางศาสนาว่าเป็นผู้ผูกขาดความรู้ทางธรรมกับศาสนิกชนว่าเป็นผู้โง่เขลาว่างเปล่าและรอรับการเติมเต็ม ในกระบวนการของศาสนาแบบถกเถียงวิพากษ์บทบาทของพระนักบวชและผู้มีหน้าที่ทางศาสนาจะไม่เป็นเพียงแต่ผู้สร้างชีวิตทางสังคมให้ดีขึ้นกับศาสนิกชนแต่จะเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการในการผลิตสร้างวิธีการมองโลกตลอดจนคติความเชื่อแบบใหม่ให้เกิดขึ้นกับศาสนิกชนเพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่ดีกว่าเดิม (เปาโล แพรี, 2017) ศาสนาแบบถกเถียงวิพากษ์ต้องการที่จะสร้างสนับสนุนและส่งเสริมการถกเถียงและการเรียนรู้อภิปรายร่วมกัน ไม่มีการครอบงำ ไม่มีการบังคับยึดเยียดให้ ไม่มีใครเหนือกว่าใคร ไม่มีใครสอนใคร ทุกคนต่างสอนและเรียนรู้ร่วมกันผ่านการวิเคาห์สังเคราะห์ถกเถียงและวิพากษ์ (เปาโล แพรี, 2017) ในศาสนาแบบถกเถียงศาสนิกชนจะไม่ใช่ว่าผู้โง่เขลาหรือเป็นผู้ไม่มีบุญญาธิการ พระนักบวช ผู้นำทางศาสนา และผู้ปกครองจะไม่ใช่ว่าผู้มีบุญอันสูงส่งไม่ได้เป็นสมมุติเทพไม่ใช่ผู้รู้แจ้งแต่ทั้งสองฝ่ายจะเป็นผู้ร่วมสืบค้นและเรียนรู้ร่วมกัน จะเป็นผู้หยิบยกปัญหาขึ้นมาถกเถียงนำสังจะธรรมขึ้นมาวิพากษ์เพื่อเปิดโปงถึงสิ่งที่ผิดเพี้ยนบิดเบี้ยวและความศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกปิดบังซ่อนเร้นภายใต้เงื้อมเงาของศาสนาทั้งในเรื่องของบาป กรรม บุญญาธิการ ตลอดจนความเหลื่อมล้ำต่ำสูงของคน ศาสนาแบบทางเดียวเป็นศาสนาที่กดทับพลังอันสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ให้หมดสภาพจำยอมในมายาคติของกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ แต่ศาสนาแบบถกเถียงคือศาสนาแห่งการเปิดโปงและสืบค้นหาความเป็นจริง ศาสนาแบบทางเดียวเป็นศาสนาที่ทำให้ลายจิตสำนึกอย่างวิพากษ์ของมนุษย์ แต่ศาสนาแบบถกเถียงจะเป็นศาสนาที่ตื่นต่อผู้แทรกแซงด้วยจิตสำนึกอย่างวิพากษ์แสวงหาสาระดีเพื่อความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (เปาโล แพรี, 2017) หากคนในสังคมมีความคิดเชิงวิพากษ์และเข้าใจตรรกะทาง

อำนาจอย่างมีเหตุผลและวิพากษ์แล้วมนุษย์ย่อมค้นพบหนทางแห่งการปลดปล่อยและหลุดพ้นออกจากพันธนาการไปได้ (วัชรพล, 2561)

สรุป

ในกระบวนการของศาสนาแบบถกเถียงวิพากษ์ต้องการที่จะต่อต้านศาสนาและศีลธรรมแบบทางเดียวที่การนำเสนอและเผยแพร่คำสอนจะปรากฏในรูปของการเติมเต็มมีลักษณะของอรรถาธิบายที่เตรียมพร้อมและจัดการอภิปรายตามแต่ความต้องการปลูกฝังและป้อนข้อมูลให้ แต่สำหรับศาสนาและศีลธรรมแบบถกเถียงวิพากษ์เนื้อหาจะไม่ใช้เรื่องของการบังคับยึดเยียดให้หรือนำข้อมูลไปฝากในคนแต่เป็นการนำเสนอหยิบยกปัญหาขึ้นมาวางและสืบค้นอย่างวิพากษ์ไม่ใช่การฟังบรรยายและเสร็จสิ้นกันไป ศาสนาแบบถกเถียงวิพากษ์หยิบยกปัญหาเป็นศาสนาแห่งอนาคตกาลที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกฎเกณฑ์ที่กดขี่และอยู่ดิ้นรนตั้งนั้นจึงเป็นศาสนาแนวของการวิพากษ์อุดมคติ และการทำนาย ศาสนาแบบถกเถียงวิพากษ์จึงสอดคล้องกับโลกสมัยใหม่ที่ยืนยันท้องการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติที่ต้องการมองไปข้างหน้าและสร้างสรรค์สังคมแห่งความยุติธรรม (เปาโล แพรี, 2017) คือศาสนาที่ส่งเสริมพลังของการวิพากษ์ในตัวของศาสนา คือศาสนาที่มองเห็นความหยุดนิ่งของศาสนาแบบทางเดียวที่ปราศจากพลังของการวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์ปราศจากการเรียนรู้ถกเถียงร่วมกันแต่กลับสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้คนในแนวของโชคชะตาฟ้าลิขิตบุญกรรมและศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์คือหายนะและความล่มสลายไปในที่สุด แต่สำหรับวิธีการเผยแพร่ศาสนาแบบถกเถียงวิพากษ์หยิบยกปัญหาคือศาสนาที่สนับสนุนให้ผู้คนเรียนรู้ร่วมกันในฐานะของปัญหาทำให้ผู้คนมองเห็นตัวเองในกระบวนการประวัติศาสตร์มีปฏิสัมพันธ์กับโลกไม่ใช่สิ่งของวัตถุที่เป็นผู้ถูกกำหนดโชคชะตา เขาหรือเธอจะมองเห็นตนเองในฐานะที่มีตัวตนในประวัติศาสตร์ที่เป็นผู้ถูกกระทำเมื่อนั้นการรับรู้ที่หลงเหลืออยู่ในความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาและยึดมั่นในโชคชะตาฟ้าลิขิตของผู้คนจะหลีกเลี่ยงให้กับการรับรู้ที่แท้จริงต่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แสวงหาหนทางแห่งการปลดปล่อยและสร้างสรรค์สังคมแห่งความยุติธรรม

บรรณานุกรม

- Audi, R. (1989). The Separation of Church and State and the Obligations of Citizenship. *Philosophy & Public Affairs*, 18(3), 259-296. <http://www.jstor.org/stable/2265345>
- Cultural Studies, G. (2551). การครองความเป็นเจ้า. <http://cultstudies.blogspot.com/2008/11/hegemony.html>
- Jerome Karabel. (2557). ความขัดแย้งของการปฏิวัติ : อันโตนิโอ กรัมชิ กับปัญหาของปัญญาชน = (พิมพ์ครั้งที่ 2. ed.). Text.
- Timothy W. Luke. (2017). *The interpretation of power*.
กรมการศาสนา. (2557). แนวทางการดำเนินงานการสร้างความปลอดภัย สمانฉันท์ของคนในชาติด้วยมิติศาสนา (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม)
- กวี, ร. (2558). มาตรการสร้างความปลอดภัยตามนโยบายรัฐบาล – คสช. (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
- เก่งกิจ, ก. (2550). *Hegemony* โดยสังเขป และวาทกรรมของแนวชุมชน. <https://prachatai.com/journal/2007/02/11572>
- คู่มือแนวทางการดำเนินงานตามโครงการสร้างความปลอดภัยสमानฉันท์. (2557). คู่มือแนวทางการดำเนินงานตามโครงการสร้างความปลอดภัยสमानฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5”.
- โครงการรักษาศีล 5. (2562). <https://www.sila5.com/home/news/news/var/34y2b423t244>
- จารุณี, ว. (2561). อำนาจชีวะในทัศนะของมิเชล ฟูโกต์. วารสารปณิธาน (Vol. 14 No. 1 (2018): วารสารปณิธาน ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561)).
- ใจ, อ. อันโตนิโอ กรัมชิ (1921) ปัญญาชน. <https://www.myendnoteweb.com/EndNoteWeb.html?func=downloadInstallers&cat=download&>
- ใจ, อ. (2560). มรดกมาร์คซิสต์ของ อันโตนิโอ กรัมชิ. <https://turnleftthai.wordpress.com/2017/03/12/%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%94%E0%B8%81%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%84%E0%B8%8B%E0%B8%B4%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B9%8C%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87-%E0%B8%AD%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%95/>
- ชลิตา, บ. (2560). ความคิดและปฏิบัติการ “การเมือง คนดี” ของคนได้ย้ายถิ่นในกรุงเทพฯ.

- ชัยอนันต์, ส. (2555). ศาสนากับการเมือง. <https://mgronline.com/daily/detail/9550000101963>
- ไชยรัตน์, เ. (2557). รัฐศาสตร์แนววิพากษ์ = *Critical political science* (พิมพ์ครั้งที่ 4. ed.). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวิพร, ส. (2562). การประกอบสร้างรับชมราวาสนิยมในสังคมฝรั่งเศส: กรณีปัญหาผ้าคลุมศีรษะของสตรีมุสลิม (พิพัฒน์ พสุธารชาติ, Ed.). ภาพพิมพ์.
- ณัฐพงศ์, ร., & ทศพล, พ. (2560). การจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, ก.ค. 14, 2018.
- ณัฐพล, ไ. (2556). ขอฟันไฟในฝันอันเหลือเชื่อ : ความเคลื่อนไหวของขบวนการปฏิรูปกษัตริย์สยาม (พ.ศ. 2475-2500). ฟ้ายเดียวกัน.
- เดวิด เค วัยอาจ. (2556). ประวัติศาสตร์ไทยฉบับสังเขป = *Thailand : A Short History*. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ตรรกวิทยาแห่งการวิจัยทางสังคม (*The Logic of Social Research*)
<https://www.kroobannok.com/3293>. (2551). <https://www.kroobannok.com/3293>
- ทอมสัน, ย., & จิตร, ภ. (2559). ความเรียงว่าด้วยศาสนา [Non-fiction]. ศรีปัญญา.
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,sso&db=cat07218a&AN=swur.000410319&site=eds-live&scope=site&custid=s4775581>
- ธงชัย, ว. (2556). ประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อยู่เหนือการเมือง : ว่าด้วยประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่. ฟ้ายเดียวกัน.
- ธงชัย, ว. (2562). เมื่อสยามพลิกผัน : ว่าด้วยกรอบมโนทัศน์พื้นฐานของสยามยุคสมัยใหม่. ฟ้ายเดียวกัน.
- ธเนศ, ว. (2562). ฮาเบอร์มาส “ประชาธิปไตยแบบปรีกษาหรือ” และ ‘ศาสนา’ (พิพัฒน์ พสุธารชาติ, Ed.). ภาพพิมพ์.
- ธเนศ, อ. (2558). ศาสนากับการเมืองฯ 2 ธเนศ อภรณ์สุวรรณ: พุทธศาสนากับการเมืองไทย. Retrieved Tue, 2015-02-24 from <https://prachatai.com/journal/2015/02/58062>
- ธำรงค์ศักดิ์, เ. (2561). "ข้ออ้าง" การปฏิวัติ-รัฐประหาร ในการเมืองไทยสมัยใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขปรับปรุงใหม่ ed.). มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- นิธิ, เ. (2555). ปากไก่และใบเรือ : รวมความเรียงว่าด้วยวรรณกรรมและประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ (พิมพ์ครั้งที่ 4. ed.). อมรินทร์การพิมพ์.
- เบเกอร์, ค. (2559). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย : ฉบับปรับปรุงเป็นภาษาไทย = *A History of Thailand* (พิมพ์ครั้งที่ 4 ed.). มติชน.
- ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ. (26 พฤษภาคม 2557). ฉบับที่ 1/2557 เรื่อง การควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ (Vol. เล่ม 131 ตอนพิเศษ 83 ง หน้า 1).

เปาโล แพรี. (2560). การศึกษาของผู้ถูกกดขี่ (พิมพ์ครั้งที่ 1. ed.) [Non-fiction]. สวนเงินมีมา.

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,sso&db=cat03296a&AN=TU.688594&site=eds-live&scope=site&custid=s4775581>

พระครูสันติวชิรกิจ, พระมหาดวงเด่น, ฐ., & ชันทอง, ว. (2560). วิถีทางมโนทัศน์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้าน ๕ ศีล เพื่อชุมชนสันติ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนดำ จังหวัดกำแพงเพชร.

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 5 ฉบับพิเศษ. (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

พระไตรปิฎกแปลไทยฉบับหลวง. (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ)

พระมหากษัตริย์, ก. และ ด. (2558). การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อน โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหานิกุล ปลัดสังข์, & วิษณุ, ส. (2560). การรักษาศีล 5 กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดขอนแก่น. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์(ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 ก.ย.- ธ.ค.

2560). (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

พระมหาอุทตนา, น. ศ., & จุฑารัตน์, ท. (2561). แนวคิด ตัวชี้วัด องค์ประกอบ บทเรียน และบูรณาการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา(Vol. 12 No. 2 (2561): พฤษภาคม-สิงหาคม 2561).

พระมหาสาทร, ธ. (2560). หมู่บ้านรักษาศีล 5 รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างการดำรงชีวิต. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์(ปีที่ ๑๓ ฉบับพิเศษ เล่ม ๓ มิถุนายน ๒๕๖๐). (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

พระมหาสุขสันต์, ส. และ. (2558). การศึกษาพระพุทธศาสนาในจารึกสมัยสุโขทัย. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University, Vol. 6 No. 2 (2015): May- October 2015.*

พระอธิการมงกุฎ, ส. (2560). นโยบายรัฐบาล : การรักษาศีล 5. *Dhammathas Academic Journal, Published: Jul 13, 2017(Vol. 17 No. 1 (2017): มกราคม-เมษายน 2560).*

พิพัฒน์, พ. (2549). รัฐกับศาสนา : บทความว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ. ศยาม.

ไพรวลัย, เ. (2554). การวิพากษ์นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยใช้ทฤษฎีความยุติธรรมของจอห์น รอร์ลส์. *Humanities and Social Sciences(Vol. 28 No. 1: January-April 2011).*

ภิญญพันธ์, พ. (2562). ไทยปิฎก: ประวัติศาสตร์การเมืองสังคมร่วมสมัยของพุทธศาสนาไทย. ภาพพิมพ์.

เรืองวิทย์, เ. (2555). นโยบายศาสตร์เชิงวิพากษ์. วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ *NIDA Development Journal* ปีที่ 49 ฉบับที่ 1(พิเศษ)/2009, 41-66.

วรรณภา, ว. (2561). กระบวนการนโยบายสาธารณะในประเทศไทย. *KASEM BUNDIT JOURNAL(Vol. 19 No. March: Special edition, 2018).*

- วัชรพล, พ. (2557). บทสำรวจความคิดทางการเมืองของ อันโตนิโอ กรัมสกี = *A survey of gramsci's political thought*. สมมติ.
- วัชรพล, พ. (2561). อันโตนิโอ กรัมสกี กับการจัดวางความคิดทางการเมือง: ปรัชญาปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการปลดปล่อยมนุษย์. สมมติ.
- วิทยากร, เ. (2551). แนวคิดเกี่ยวกับปัญญาชนของกรัมสกี.
<https://witayakornclub.wordpress.com/2008/03/07/elite/>
- สมบุรณ์, ส. (2527). พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายชล, ส. (2546). พุทธศาสนากับแนวคิดทางการเมืองใน รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325-2352) / สายชล สัตยานุรักษ์ (พ. พงษ์ศักดิ์, Ed. พิมพ์ครั้งแรก ed.). มติชน.
- สายชล, ส. (2558). ความเปลี่ยนแปลงในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในพุทธศตวรรษที่18-19 (รายงานวิจัยฉบับสมบุรณ์ การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่: ประวัติศาสตร์สังคมไทย, Issue.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5. (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ)
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2557). (สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม)
- สุรพศ, ท. (2560). จากพุทธศาสนาแห่งรัฐสู่พุทธศาสนาที่เป็นอิสระจากรัฐ (พิมพ์ครั้งแรก ed.) [Bibliographies Non-fiction]. สยามปริทัศน์.
<https://chula.idm.oclc.org/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat05085a&AN=chu.b2161702&site=eds-live>
- สุรพศ, ท. (2561). รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ. สยามปริทัศน์.
- หฤทัย, จ. (2561). การปรับเปลี่ยนนโยบายแรงงานข้ามชาติสมัยรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา. วารสารวิจัยราช ภัฏพระนคร(Vol. 13 No. 2 (2018): กรกฎาคม - ธันวาคม 2561).
- อนุสรณ์, ล. (2561). การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง : แนวคิดและข้อโต้แย้งทางปรัชญาสังคมศาสตร์ (พิมพ์ ครั้งที่ 2 ed.). ศยาม.
- อภิชาติ, ส., & อนุสรณ์, อ. (2560). โลกทัศน์และคติความเชื่อทางศาสนา. “การเมืองเรื่องคนดี”: ความคิด ปฏิบัติการ และอัตลักษณ์ทางการเมืองของผู้สนับสนุน “ขบวนการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย”.